

คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่
ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

QUALIFICATIONS OF DESIRABLE MONKS FOR BUDDHISM PROPAGATION
IN MODERN SOCIETY IN SELAPHUM DISTRICT, ROI-ET PROVINCE

พระนัฐวุฒิ สิริจิตฺโต (ศรีจันทร์)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่
ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พระนัฐวุฒิ สิริจิตฺโต (ศรีจันทร์)

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

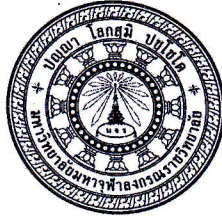
Qualifications of Desirable Monks for Buddhism Propagation in Modern Society in Selaphum District, Roi-Et Province

Phra Natthawut Siricando (Srichan)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์
เรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ศ. ดร.ประยงค์ แสนบุราณ)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง)

กรรมการ

(พระมหาสุศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

กรรมการ

(พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ. ดร.)

กรรมการ

(พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ. ดร.)

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ. ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ. ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระนันทวุฒิ สิริจันท)

- ชื่อคุณนิพนธ์** : คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่
ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ผู้วิจัย** : พระนัฐภูมิ สิริจินโท (ศรีจันทร์)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์**
- : พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (ภาษาไทย),
M.A. (Linguistics), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
  - : พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (ศาสนา),
ศษ.บ. (มัธยมศึกษา), M.A. (Sanskrit Literature),
Ph.D. (Pali & Theravada)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) ศึกษาคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น คือการนำคำสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปสู่บุคคลและมวลชน โดยมุ่งให้ผู้รับเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ โดยการกำหนดแนวทาง วิธีการ เทคนิค เป้าประสงค์ของการดำเนินงานเผยแผ่ **คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ** พบว่า พระนักเผยแผ่มีวิธีการเผยแผ่ธรรมะหลากหลายวิธี มีวิธีการเผยแผ่ในรูปแบบพิธีกรรม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดในรูปแบบธรรมะสัญจรตามหมู่บ้าน โรงเรียน โดย การเทศนาบรรยาย การปาฐกถา และการสนทนาธรรม เป็นการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ซึ่งรวมกลุ่มกันทำในลักษณะจิตอาสา **หลักธรรมที่ใช้** ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการอดทน กตัญญู การเสียสละ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม การให้ทานหลักของศีล ๕ การ ครองคน ครองตน ครองงาน อริยสัจ ๔ ขรวาสาธรรม พรหมวิหาร **คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ** พบว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ต้องเป็นที่น่าสนใจเป็นผู้ทรงศีลเป็นแบบอย่างที่ดี ยึดโอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ ความประพฤติดี รักในการเผยแผ่ มีความอดทน เป็นนักเสียสละที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเป็นอย่างดี มีรูปแบบการเผยแผ่ที่หลากหลายน่าสนใจ

Dissertation Title : Qualifications of Desirable Monks for Buddhism
Propagation in Modern Society in Selaphum District,
Roi-Et Province

Researcher : Phra Natthawut Siricando (Srichan)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Phrakhru Sudhikhambhirayan, Asst. Prof. Dr.,
Pali VI, B.A. (Thai), M.A. (Linguistics),
M.A. (Pali & Buddhist Studies),
Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
: Phramaha Daosayam Vajirapañño, Asst. Prof. Dr.,
Pali VI, B.A. (Religion), M.A. (Sanskrit),
Ph.D. (Pali & Theravāda)

Date of Graduation : March 8, 2019

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the principles of Buddhism propagation; 2) to study the qualifications of the Buddhist monk propagators in the modern society in Selaphum district, Roi-et province; 3) to analyzed the qualifications of the desirable monks for Buddhism propagation in the modern society in Selaphum district, Roi-et province.

The research results revealed that the propagation of Buddhism is to bring the dhamma principles in Buddhism to people with the aims to create understandings and ability to practice the dhammas of those who received the dhammas by determining the ways, methods, techniques and aims in the propagation operation.

The qualifications of the Buddhist propagators in Selaphum district relied on the ability to use a variety methods to teach the dhammas such as dissemination of Buddhism through organizing ceremonies in Buddhist important dates, occasional visits

in villages or schools to deliver the dhamma or to give a lecture or even to discuss the dhamma. The operation of the monks in each area was conducted as the form of volunteer groups. The dhammas used in such operation were about patience, gratitude, sacrifice, helping fellow humans, public assistance, generosity, precepts, oneself control, working, the four noble truths (*ariyasaccaya*), dhammas for the layperson (*ghāravasaddhamma*), the sublime states of the mind (*brahmavihāra*) and good friends.

The qualifications of the desirable monks for Buddhism dissemination in Selaphum district are based upon the ability in building entertaining atmosphere, work without compensation expectation, admirable manners and good rhetorical use while delivering the dhammas, perfection of their precept observation, dhamma and language use competency, friendliness, experiences, good conducts, love to spread Buddhism, patience, sacrifice, good knowledge of dhammas and various forms to get listeners' interest.

กิตติกรรมประกาศ

ดุขฉุฉนัพนธ์เล่มนั้จะสมบรณั้ไม่ไ้ หกขาคค้ณณะนำ ซึ่ณะณะทาง พร้อมั้ทั้งค้ปรัการ
อันเป้นประโยชน์ในการปรัปรังดุขฉุฉนั้ เล่มนั้ ค้ือ พระอาจารย์พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ วิ., ผศ. ดร. และ
พระอาจารย์พระมหาดาวสยาม วชิรปณัญ ผศ. ดร. กระผมขอกราบขอบพระคุณเป้นอย่างสูง

ขอบคุณเจ้าหน้าทึ่ศูนย์บัณฑิต ทุกรูปท่านทึ่คอยช่วยดูแล ช่วยเป้นธุระด้าเนินการงานเรื่ง
ต่าง ๆ ใ้เป้นไปไ้โดยราบรึนและด้วยดี รวมทั้งเจ้าหน้าทึ่ห้องสมุดท่านทึ่ใ้ความสะดวกในการ
ยืม-คึน หนังสือ คึนหาด้ารา ข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย

กราบขอบพระคุณพระครูวิเวกสุตถารณั้ ทึ่คอยใ้กำลังใจ ใ้ค้ณณะนำสั่งสอน เจริญพร
ญาติโยมบ้านโนนสว่างท่านทึ่คอยเป้นกำลังใจ อุปัฎฐากข้าวน้้าอาหารเพื่อใ้ผู้วิจัยไ้มีกำลังในการ
ทำงานจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ทึ่ขาดไม่ไ้คือ กัลณยานมิตรทึ่คอยช่วยเหลือเป้นกำลังใจตลอดมา พระอาจารย์วงศ์แก้ว
วรารโก ดร. ดร.นก สสอ.กุดไ้จ้อ และพระอาจารย์มหาวสันต์ ญาณสิทธิ จนมาถึงวันนั้ ขอบพระคุณ/
เจริญพรด้วยใจจริง

ขอบคุณผู้ทึ่ทำให้ผู้วิจัยไ้มีชีวิต ค้ือ พระคุณของพ่อ แม่ ผู้เป้นท่ก ๆ อย่าง เจริญพรโยม
พี่สาวทึ่คอยใ้กำลังใจและการสนับสนุนตลอดมา

บุญกุศลอันบังเกิดจากดุขฉุฉนัพนธ์เล่มนั้ ขอน้อมถวายแด่พระรัตนตรัย คุณบิดา มารดา ครู
บาอาจารย์ อุปัชฌาย์ และผู้มีพระคุณท่าน

พระนั้ฐวุฒิ สิริจนัโท

๑๙ กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑	๑
บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Frame Work)	๑๔
๑.๙ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๑๕
บทที่ ๒	๑๖
หลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา	๑๖
๒.๑ ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา	๑๖
๒.๑.๑ ความหมายของการเผยแผ่	๑๖
๒.๑.๒ ความเป็นมาของการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา	๒๐
๒.๑.๓ ความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒๒
๒.๑.๔ กระบวนการเผยแผ่ (Propagating Process)	๒๓
๒.๒ จุดประสงค์การเผยแผ่	๒๔
๒.๒.๑ เพื่อประโยชน์ตน (อัตตัตถะ)	๒๔
๒.๒.๒ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ปรัตถะ)	๒๔
๒.๒.๓ เพื่อประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ)	๒๕

๒.๓ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล	๒๗
๒.๓.๑ หลักและวิธีการเผยแพร่ในพระพุทธศาสนา	๓๐
๒.๓.๑.๑ หลักการเผยแพร่ในพระพุทธศาสนา	๓๐
๒.๓.๑.๒ วิธีการเผยแพร่ในพระพุทธศาสนา	๓๓
๒.๓.๒ จิตวิทยาการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้า	๔๑
๒.๔ การเผยแพร่พุทธศาสนาหลังพุทธกาล	๔๓
๒.๔.๑ ความแตกแยกแห่งศาสนา	๔๔
๒.๔.๒ ยุคสมัยพระเจ้าอโศก	๔๕
๒.๔.๓ ยุคสมัยพระเจ้ามิลินท์	๔๘
๒.๕ การเผยแพร่พุทธศาสนาในประเทศไทย	๔๙
๒.๕.๑ การเผยแพร่พุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย	๔๙
๒.๕.๒ การเผยแพร่พุทธศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยา	๕๑
๒.๕.๓ การเผยแพร่พุทธศาสนาในปัจจุบัน	๕๒
๒.๖ พระพุทธศาสนาในอาเซียน	๕๕
๒.๖.๑ พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา	๕๕
๒.๖.๒ พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย	๕๗
๒.๖.๓ พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย	๕๗
๒.๖.๔ พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	๕๘
๒.๗ การเผยแพร่พุทธศาสนาสู่สังคมโลก	๕๙
๒.๗.๑ พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ	๕๙
๒.๗.๒ พระพุทธศาสนาในประเทศฝรั่งเศส	๖๐
๒.๗.๓ พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศเยอรมนี	๖๐
๒.๗.๔ พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา	๖๐
๒.๗.๕ พระพุทธศาสนาในประเทศยุโรป	๖๑
๒.๘ กระบวนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในประเทศไทย	๖๑
๒.๙ ยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๖๔
๒.๑๐ สรุป	๖๗

บทที่ ๓	๖๙

คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๖๙

๓.๑ ประวัติอำเภอเสลภูมิ	๖๙
๓.๒ บริบทพื้นที่ของอำเภอเสลภูมิ	๗๓
๓.๒.๑ ข้อมูลด้านสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ	๗๔
๓.๒.๒ ข้อมูลด้านสภาพการเมืองการปกครอง	๗๕
๓.๒.๓ ข้อมูลด้านประชากรและการศึกษา	๗๕
๓.๒.๔ ข้อมูลด้านศาสนาและวัฒนธรรม	๗๗

๓.๒.๕ ข้อมูลด้านสภาพสังคมและท่องเที่ยว	๗๗
๓.๒.๖ ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๗๘
๓.๓ คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา	๗๘
๓.๓.๑ คุณสมบัตินอก	๗๘
๓.๓.๒ คุณสมบัติภายใน	๗๙
๓.๓.๓ คุณสมบัติของสัตบุรุษ	๘๐
๓.๓.๔ องค์แห่งพระธรรมกถึก	๘๑
๓.๓.๕ คุณสมบัติของพระธรรมกถึก	๘๒
๓.๓.๖ เทคนิคการแสดงธรรม	๘๔
๓.๓.๗ คุณสมบัตินอกกัลยาณมิตรธรรม	๘๔
๓.๔ คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่	๘๗
๓.๔.๑ การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต	๘๗
๓.๔.๒ สื่อวิทยุกระจายเสียง	๘๙
๓.๔.๓ การใช้สื่อในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่	๘๙
๓.๔.๔ คุณสมบัติที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่	๙๑
๓.๕ สภาพปัจจุบันของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ	๙๒
๓.๕.๑ สภาพทั่วไปของคณะสงฆ์อำเภอเสลภูมิ	๙๒
๓.๕.๒ วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิในอำเภอเสลภูมิ	๙๔
๓.๕.๓ หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ	๙๘
๓.๕.๔ ความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ	๙๙
๓.๕.๕ อาจารย์ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ	๑๐๐
๓.๖ สรุป	๑๐๑
บทที่ ๔	๑๐๓
คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่	๑๐๓
ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๐๓
๔.๑ คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่	
ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๐๓
๑) คุณสมบัตินอกกายภาพ	๑๑๕
๒) คุณสมบัตินอกจิตภาพ	๑๑๕
๓) คุณสมบัตินอกปัญญา	๑๑๕
๔.๒ วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๑๖
๑) ทนต่อสมัย	๑๒๔
๒) เข้าใจง่าย	๑๒๕
๓) พัฒนาผู้ฟัง	๑๒๕

๔) นำไปปฏิบัติได้จริง	๑๒๕
๔.๓ หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอ เสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๒๖
๑) หลักธรรมในการครองตน	๑๓๓
๒) หลักธรรมในการครองคน	๑๓๓
๓) หลักธรรมในการครองงาน	๑๓๔
๔.๔ ประโยชน์ที่จะได้จากคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ใน อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๓๔
๑) ประโยชน์ขั้นต่ำ	๑๔๒
๒) ประโยชน์ขั้นกลาง	๑๔๒
๓) ประโยชน์สูงสุด	๑๔๒
๔.๕ สรุป	๑๔๓
บทที่ ๕	๑๔๔
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๔๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๔
๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๘
บรรณานุกรม	๑๕๐
ภาคผนวก	๑๕๘
ภาคผนวก ก	๑๕๙
แบบสัมภาษณ์	๑๕๙
ภาคผนวก ข	๑๖๗
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัย	๑๖๗
ภาคผนวก ค	๑๗๒
หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย	๑๗๒
ภาคผนวก ง	๑๗๕
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	๑๗๕
ภาคผนวก จ	๑๗๗
รูปภาพผู้ให้สัมภาษณ์	๑๗๗
ภาคผนวก ฉ	๑๘๗
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)	๑๘๗
ภาคผนวก ช	๑๘๘

รูปภาพสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ประวัติผู้วิจัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ ข้อมูลประชากรแยกเป็นรายตำบล	๗๖
๔.๑ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในประเด็นคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตร ของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๑๒
๔.๒ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นวิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๒๒
๔.๓ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๓๑
๔.๔ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็น กัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๔๐

สารบัญแผนภาพ

ตารางที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๔
๓.๑ แผนที่อำเภอเสลภูมิ	๗๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

		พระวินัยปิฎก	
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิปาตปาฬิ	(ภาษาบาลี)
อง.ติก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปญจกนิปาตปาฬิ	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.สตุตติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สัตตตินิบาตชาดก	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.สี.อ. (ไทย)	= ทีฆนิกาย	สมังคลวิลาสินี	สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ขุ.ธ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ธมมปทอฏฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ธรรมบทธอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าหลังจากที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้เป็นพระอนุตรสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรงออกแสดงธรรมเผยแผ่ธรรมะที่พระองค์ทรงตรัสรู้กับคนที่พระองค์ทรงคุ้นเคยก่อนเป็นลำดับแรก จากครั้งแรกที่พระองค์ทรงมีพระทัยที่จะสั่งสอนเหล่าเวไนยสัตว์ พระองค์ทรงมีวิธีการในการขับเคลื่อนกองทัพธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสบความสำเร็จมีผู้นับถือจำนวนมาก ในขณะที่มีลัทธิ ความเชื่อเกิดขึ้นมากมายพระองค์ไม่ทรงว่าลัทธิ ความเชื่อนั้นไม่ดี แต่กลับทรงยกย่องเห็นพ้องด้วยกับคำสอนที่ดีงามบางประการ คำสอนบางอย่างที่ไม่ดี พระองค์ก็ปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างมีเหตุผล^๑ ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การประกาศศาสนาของพระองค์บรรลุผลลำดับแรก พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนให้พระภิกษุพุทธสาวกต้องพยายามฝึกฝน พัฒนาตนให้ก้าวถึงจุดสูงสุดคือสำเร็จเป็นพระอรหันต์ผู้มีความบริสุทธิ์เป็นยอดภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้เป็นผู้สมควรต่อการรับทักษิณา เหมาะสมต่อการเคารพ นบไหว้สักการบูชาของชาวบ้าน และเป็นเนื่อนาบุญที่ยอดเยี่ยมของชาวโลก โดยพระภิกษุที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้นนับว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติเพียบพร้อมที่จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะเป็นผู้มีคุณธรรมสูงส่งมีคุณสมบัติที่ดีเยี่ยมเฉกเช่น คุณสมบัติของทหารหรือนักรบอาชีพที่คู่ควรเป็นองครักษ์พิทักษ์พระเจ้าแผ่นดิน ๔ ประการ คือ ฉลาดในฐานะ (มีหลักมั่นคง) ยิ่งได้ไกล ยิ่งได้เร็ว และทำลายข้าศึกหมู่มากได้^๒ เพราะพระพุทธองค์ทรงมีกำลังสำคัญ คือพระสาวกที่ล้วนแต่สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระอรหันต์ ช่วยพระองค์ประกาศเผยแผ่พุทธธรรมในระยะแรกแห่งการก่อตั้งประดิษฐานพระพุทธศาสนา จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีดังกล่าวประสบผลสำเร็จ มีผู้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นที่พึงมากมาย

การเผยแผ่ธรรมะนั้นนับถือว่ามีสำคัญอย่างมาก เพราะถือเป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ตราบนานัปการนี้ ก็เพราะอาศัยเหล่าพระสาวกในการสืบทอดต่ออายุของพระศาสนาเรื่อยมา คือ มีการประกาศเผยแผ่สืบทอดศาสนธรรมในหมู่พุทธสาวกกันมาโดยลำดับจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยพุทธสาวกเหล่านั้นต่าง

---

^๑ เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บรรณาการ, ๒๕๑๓), หน้า ๔๘.

^๒ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๘๑/๒๘๑-๒๘๓.

ยึดถือเอาอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพุทธประสงค์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ พระองค์ทรงตรัสให้พระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามนิคมต่าง ๆ มีใจความว่า

“...ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและ มนุษย์ทั้งหลาย...”^๓

ถือเป็นพันธกิจอันสำคัญยิ่งที่สืบต่อกันมาของพระสงฆ์สาวกที่จะต้องนำหลักธรรมใน พระพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงตรัสรู้มาออกเผยแผ่ให้ชาวโลกได้รู้และเข้าใจในหลักธรรม การ ดำเนินงานเผยแผ่หลักพุทธธรรมนั้น จึงมีความสำคัญยิ่งต่อสถานการณ์พระพุทธศาสนาทั้งในอดีตและ ปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมั่นคงอยู่ได้ด้วยการเผยแผ่คือการประกาศ เปิดเผยอริยสัจธรรมความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษา ปฏิบัติ ตามหลักไตรสิกขา อันส่งผลเป็นความหลุดพ้นจากวัฏฏทุกข์ได้ในที่สุด ตราบใดที่พุทธบริษัทมี พระภิกษุพุทธสาวกเป็นต้น ยังชวนช่วยรังสรรค์งานเผยแผ่โดยมุ่งมั่นประกาศหลักพุทธธรรมให้จร ขยายไปทั่วทุกอณูภูมิภาคของโลก ก็เป็นที่มั่นใจได้ว่าพระพุทธศาสนาจะดำรงสันติภาพก่อให้เกิดสันติ สุขแก่มวลมนุษยชาติอยู่ตราบนั้น^๔

กล่าวเฉพาะประเทศไทย เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าสังคมไทยในอดีตส่วนใหญ่ได้รู้จัก เข้าใจ เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนอันประเสริฐของพระพุทธองค์จนสามารถเลือกสรรนำไปบูรณาการเชิง ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดเป็นวิถีพุทธคือวิถีไทย ดำรงชีวิตอยู่อย่างร่มเย็น เป็นสุข บรรเทาซึ่งความเดือดร้อนมาช้านานได้ ก็เพราะอาศัยการเสียสละทุ่มเทชีวิตอุทิศเวลาช่วยกัน ประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบรรพชนไทยทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาติบ้านเมืองไทย

พระสงฆ์ในฐานะพระนักเผยแผ่จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถที่ หลากหลายด้าน อันเป็นคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่เพื่อที่จะได้นำธรรมะไปสู่ประชาชน อุบาสก อุบาสิกา ช่วยชี้แนะสิ่งที่เป็นสาระของชีวิตจริง ๆ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา สั่งสอนในสิ่งที่ เป็น สัจจะธรรมตามสมควรแก่ฐานะ เป็นพระนักเผยแผ่ที่สังคมต้องการ เพราะในสังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคม ที่ก้าวล้ำทันสมัย เป็นสังคมของข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าถึงความรู้และการศึกษาได้ตลอดเวลา ซึ่งทำ ให้ทัศนคติ ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ รวมถึงการดำรงชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์ซึ่งทำ หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรม ต้องสั่งสอนให้ดำรงตนอยู่ในคุณงามความดี ต้องมีคุณสมบัติและวิธีการ ที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ เข้าใจและเข้าถึงบุคคลในสังคมซึ่งเป็นสังคมยุคใหม่ให้มีความเชื่อ การ ปฏิบัติ การดำรงตนอยู่ในสังคมตามครรลองธรรมและมีความสุข

^๓ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๙-๕๐.

^๔ แก้ว ชิตตะขบ, ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓.

ในเรื่องของคุณสมบัติ อาจารย์ หลักธรรมและแนวทางในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ พระนักเผยแผ่ที่ทำหน้าที่ในการแสดงธรรมให้กับประชาชนได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดมรรคและผลนั้น ภาพลักษณ์ พฤติกรรม หรือบริบทต่าง ๆ ต้องเป็นที่น่าสนใจ น่าเคารพ น่าเชื่อถือ เหมาะสมกับสมณะสาธูป วัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดำรงตนให้อยู่ในศีลาจารวัตรเสมอ ทำตัวเองให้เข้าใจเข้าถึงในหลักธรรมนั้น ๆ ก่อน ที่สำคัญไม่แพ้กันคือด้านรูปแบบหรือแนวทางในการสื่อสาร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าคุณสมบัติเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งต่อการเผยแผ่ และเป็นข้อที่นักศึกษาหาคำตอบว่าพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่จะต้องมีคุณสมบัติแบบไหน

ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นหลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา ศึกษาคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเอาพื้นที่อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้พัฒนาองค์ความรู้ของพระนักเผยแผ่ต่อไป

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ หลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๒.๓ คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และมีการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

๑.๔.๑. ขอบเขตด้านเอกสาร

๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี คัมภีร์อรรถกถา จากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์อรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย และบทความต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ศึกษาวิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มประชากรที่มีความสัมพันธ์และการเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยกำหนดขอบเขต ดังนี้

๑) กลุ่มเป้าหมาย

๑.๑) กลุ่มพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ รวม ๗ ตำบล ๑๔ หมู่บ้าน

๑.๒) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกาในอำเภอเสลภูมิ รวม ๗ ตำบล ๑๔ หมู่บ้าน

๑.๓) กลุ่มพนักงานหน่วยงานราชการในอำเภอเสลภูมิ รวม ๗ ตำบล

๑.๔) กลุ่มเยาวชนในอำเภอเสลภูมิ รวม ๗ ตำบล ๑๔ หมู่บ้าน

๒) กลุ่มตัวอย่าง

การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกเอากลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์และการเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

๒.๑) กลุ่มพระนักเผยแผ่	จำนวน ๑๐ รูป
๒.๒) กลุ่มหน่วยงานของรัฐ	จำนวน ๑๐ คน
- ชาย	จำนวน ๕ คน
- หญิง	จำนวน ๕ คน
๒.๓) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา	จำนวน ๑๐ คน
- ชาย	จำนวน ๕ คน
- หญิง	จำนวน ๕ คน
๒.๔) กลุ่มเยาวชน	จำนวน ๑๐ คน
- ชาย	จำนวน ๕ คน
- หญิง	จำนวน ๕ คน

รวมทั้งหมด

จำนวน ๔๐ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

๑) วัดในอำเภอเสลภูมิ

๒) หน่วยงานของรัฐในอำเภอเสลภูมิ

๓) สถานศึกษาในอำเภอเสลภูมิ ทั้งมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

๔) หมู่บ้านในอำเภอเสลภูมิ

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของพระนักเผยแผ่ที่เอื้อต่อการเผยแผ่หลักธรรมด้วยการเทศน์ บรรยาย อบรม เป็นต้น, คุณลักษณะที่ดึงดูดใจผู้ฟัง นำติดตาม และนำไปปฏิบัติ คุณลักษณะเด่นในการเผยแผ่หลักธรรมที่สามารถแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของบุคคลได้ตรงตามความต้องการ มีความเป็นกัลยามิตรต่อผู้ฟัง และมีอาจารย์ความเป็นประเพณีที่เป็นแบบอย่างอันดีงามให้กับศาสนิกชนทั่วไป

พระนักเผยแผ่ หมายถึง พระสงฆ์ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเอาหลักคำสอนไปเผยแผ่ ทั้งการเทศนาสั่งสอน แสดงธรรม อบรมคุณธรรมจริยธรรม การปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน งานของพระธรรมทูต งานธรรมสังยุต และสร้างพระพุทธรูป การแสดงออกในเชิงภาษา และอวัจนภาษา

สังคมยุคใหม่ หมายถึง สังคมที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีอุปกรณ์ที่ช่วยในการอำนวยความสะดวกเช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ มีเดีย วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น, สังคมที่มีความหลากหลายทางด้านข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบอินเทอร์เน็ตและสื่อสิ่งพิมพ์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ได้ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น ดังนี้

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการหยิบธรรมะซึ่งมีมากมายหลายหัวข้อไปขยายเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๕

---

^๕ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๐.

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยไว้ว่า พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจพระพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อสารกับประชาชนไม่ได้ และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่^๖

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง“พุทธวิธีในการสอน” สรุปได้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง วิธีการตอบปัญหาก็เป็นอีกแบบหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้อับจน หรือให้ได้รับความอับอายในการตอบ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม^๗

พระครูวิจิตรธรรมโกศล ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเผยแผ่ ไว้ในหนังสือ“รวมปาฐกถายอดคิด” พอสรุปความได้ว่า เป็นการนำเอาความรู้ เอาแสงสว่างหรือเอาธรรมะ ไปแนะนำเขา ที่เรียกว่าชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศาสนา ชี้ทางพระนฤพาน อันพันศกวิโยคภัย การที่จะไปจุ่งจิตวิญญาณของชาวบ้าน ไปสื่อสารหลักการให้เขาเข้าใจ นักเผยแผ่ต้องมีข้อมูลประกอบ โดยอาศัยหลักสูตรแห่งความสำเร็จ คือ ๑) ต้องมีคำคมชนิด ๒) ต้องมีสุภาษิตน้อย ๓) อร่อยต้องคำกลอน ๔) ไม่่วงนอนต้องมีคำขำ^๘

ทัศนีย์ จันทร ได้กล่าวไว้ในเรื่องของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนาว่า ในการเผยแพร่ให้ข่าวสาร ข้อมูล คำสอน และโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้เข้าถึงพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา การเผยแพร่สามารถทำได้โดยผ่านทางสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อสื่อดิจิทัลและสื่อกิจกรรม ศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมที่ลึกซึ้ง การยอมรับที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะฉะนั้นการเผยแผ่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ค่อยเป็นค่อยไป และรูปแบบวิธีการเผยแพร่ต้องทันสมัยเหมาะสมกับยุคสมัย^๙

ประเสริฐ หลอมทอง ได้กล่าวว่า หลังจากที่ประชาชนไทยนับถือพระพุทธศาสนามั่นคงแล้ว พุทธศาสนิกชนเริ่มตื่นตัวขึ้น จึงได้เสนอวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ ๗ ประการ คือ

^๖ ประเวศ วะสี, **สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐๘.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙).

^๘ พระครูวิจิตรธรรมโกศล, **รวมปาฐกถายอดคิด**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเสียง, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๖ - ๑๓๐.

^๙ ทัศนีย์ จันทร, **การสื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ ๙-๑๕**, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๘๓๕.

๑) วิธีการเจริญสัมพันธไมตรี เมื่อประมาณ พ.ศ.๖๐๐ โดยรับวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบมหายาน กล่าวคือพระเจ้าจักรพรรดิเม่งตี้ได้ส่งคณะทูตพุทธศาสนาจากเอเชียกลางเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับขุนหลวงเม้า กษัตริย์ไทยผู้ครองอาณาจักรอัยลาว ทำให้พระพุทธศาสนาแบบมหายานเจริญขึ้นในอาณาจักรอัยลาวหรือประเทศไทยปัจจุบัน

๒) วิธีที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย เช่นนี้ ต้องมีพระมหากษัตริย์ให้การช่วยเหลือ โดยที่พระมหากษัตริย์ทรงเข้าเป็นพุทธมามกชนก่อน และสนับสนุนให้ประชาชนหันมานับถือพระพุทธศาสนาตาม เช่น สมัยพ่อขุนรามคำแหง

๓) วิธีที่พระมหากษัตริย์ทรงสนับสนุน การเผยแผ่ศาสนาเช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อพระพุทธศาสนาและประเทศไทยมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นแล้ว ทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์ ให้ได้เผยแผ่ไปทั่วประเทศอย่างไม่มีอุปสรรค เช่น พระมหากษัตริย์ไทยทรงสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้ประจักษ์อยู่ในปัจจุบัน

๔) วิธีการของคณะพระธรรมทูต การเผยแผ่ศาสนาเช่นนี้ทำให้ได้คุณภาพของศาสนา เพราะคณะธรรมทูตที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้น จะเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ฝึกหัดพระภิกษุผู้จะเป็นคณะธรรมทูต ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถูกต้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๕) วิธีการของสมาคม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเช่นนี้ มีหลายสมาคมที่เกิดขึ้นมาแล้วได้ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมาก ในลักษณะต่าง ๆ เช่น งานเผยแผ่ทางเอกสาร สิ่งพิมพ์ งานเผยแผ่ทางสื่อวิทยุโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ยุวพุทธิกสมาคม เป็นต้น

๖) วิธีการของคณะบุคคล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเช่นนี้ เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้การอบรมสั่งสอนประชาชนตามสมณภาวะ จะสามารถเห็นได้โดยทั่วไปเพราะเป็นการสะดวกในการไปและไม่มีวิธีอะไรมากนัก อย่างเช่น คณะพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ออกไปเผยแผ่พระพุทธธรรม เป็นต้น^{๑๐}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” นี้ ได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น ดังนี้

ทรงวิทย์ แก้วศรี ได้ศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลแห่งการวิจัยพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้น สอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ

^{๑๐} ประเสริฐ หลอมทอง, ศาสนาเปรียบเทียบ, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา, ๒๕๔๒.

ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล จากสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีข้อเท็จจริงและหลักฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนายืนยันว่า

๑) พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนา ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้ง ยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่าทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีข้อสงสัย ทั้งวิธีการของพระพุทธองค์มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย

๒) ตามหลักการวิเคราะห์ส่วท (SWOT Analysis) ของตะวันตก แยกการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมออกเป็น ๒ คือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อหาโอกาสและภัยอันตราย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อน พระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์โดยรวมทุกสภาพแวดล้อม ในการวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยจำแนกสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ สภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม พระพุทธเจ้าทรงทราบจุดแข็ง, จุดอ่อน, ภัยอันตราย และโอกาสช่องทางได้เป็นอย่างดี จึงทรงสามารถนำพระพุทธศาสนาเข้าแทรกซึมในหมู่ประชาชนชาวชมพูทวีปจนประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้มั่นคงภายในเวลาเพียง ๔ ปี

๓) ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการคิดออกมาเป็นทฤษฎีระหว่างตะวันตกกับพระพุทธเจ้าแตกต่างกัน ตะวันตกหรือสามัญชนทั่วไปนั้นคิดตั้งทฤษฎีจากปัญญาคือความรู้แค่ ๒ ประการ ได้แก่เงินตามยปัญญาและสุตมยปัญญา จึงเป็นการตั้งสมมุติฐานแล้วคิดหาวิธีการเพื่อไปสู่เป้าหมาย โดยคาดคะเนเอาว่าจะต้องเป็นไปตามนั้นซึ่งอาจไม่แน่นอน แต่พระพุทธเจ้าทรงคิดค้นทฤษฎีจากภาวณามยปัญญา ได้ผ่านการทดลองปฏิบัติการจนเห็นผลมาแล้วจึงทรงนำมาประมวลสรุปเป็นทฤษฎี อาจกล่าวได้ว่าตะวันตกคิดทฤษฎีต่าง ๆ ได้เพียงแค่ “ทฤษฎี” (Theory) แต่พระพุทธเจ้านั้นทรงคิดได้ถึงขั้นเป็น “ทฤษฎีบท” (Theorem)

๔) ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทุกขั้นตอน สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้เป็นหลักควบคุมกันไปได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ การคิดใช้โยนิโสมนสิการ, การตัดสินใจใช้ปริยญา ๓ อธิฐานธรรม ๔ และปัญจธรรม ๓, การวางแผนใช้โกศล ๓ และสัมมปปธาน ๔, การบริหารใช้อธิบาท ๔ พละ ๔ และทิฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔, ภาวะผู้นำใช้อัตตหิตสมบัติปรหิตปฏิบัติ และยุทธการแบบทหารมีอาชีพตามาที่ตรัสไว้ในโยธาชีวสูตร

๕) ยุทธวิธีของพระพุทธเจ้านั้น สามารถบูรณาการออกมาใช้กับการดำเนินงานทั่วไปในองค์กรต่างๆ ในที่นี้ได้แสดงเป็นรูปแบบไว้ ๓ รูปแบบคือ “แบบตรีกกรม”, “แบบ จตุราริยสัจ”, และ “แบบรัตนตรัย”^{๑๑}

^{๑๑} ทรงวิทย์ แก้วศรี, “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ก.

พระมหาบุญโฮม ปุณฺณวฑฺฒโน ศึกษาเรื่อง “รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)” พบว่า รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมวาที มี ๕ รูปแบบ คือ รูปแบบการแสดงพระธรรมเทศนา การเทศน์มหาชาติ การเทศน์ปฐกวิสัชนา การ ปาฐกถาและการบรรยาย โดยเฉพาะการเทศน์มหาชาติ มีเอกลักษณ์และความสามารถเฉพาะตัวที่ โดดเด่นด้วยน้ำเสียงที่ไพเราะและกังวาน นับว่าเป็นสื่อบุคคลที่ได้รับการฝึกหัดมาเป็นอย่างดี ส่วนมากเป็นการสื่อสารทั้งแบบทางเดียว โดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และ วิทยุ เป็นต้น มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยบทความที่เข้าใจง่าย สนุกสนาน ร่าเริง มีคติธรรมสอนใจ ใช้ภาษาทันสมัย อักษรชัดเจนถ้อยคำสุภาพเรียบร้อย ภาษาที่นำมาใช้เป็นประจำ คือ พุทธ ศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำกลอน คำพังเพย คำคม คำคล้องจอง คำอุปมา การเล่นคำ เป็นต้น ปัจจัยที่ทำให้การเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมวาทีประสบผลสำเร็จมี ๒ ประการคือ ปัจจัย ด้านคุณลักษณะองค์ประกอบของการสื่อสาร อันหมายถึงผู้ส่งสารช่องทาง และผู้รับสาร ในฐานะผู้ ส่งสาร พระราชธรรมวาทีมีคุณสมบัติเฉพาะที่ทำให้การเผยแผ่พุทธธรรมประสบผลสำเร็จ คือเป็นนัก เผยแผ่ที่มีการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ศึกษาด้านการเผยแผ่ มีความสุภาพเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อม ตน ทุ่มเสียงสละ อดทน และมีอุดมการณ์ที่มั่นคง มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่พุทธศาสนิกชน เป็นผู้ มีคุณสมบัติของนักเขียนที่ดี คือปราศจากความลำเอียงเขียนไปตามเหตุตามผลมองโลกในแง่ดี จึงทำ ให้ลักษณะการเขียนมีความชัดเจนกะทัดรัดได้ใจความครบถ้วนบริบูรณ์ มีการนำเสนอทันสมัย และมีปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม อันหมายถึงการได้รับยกย่อง เลื่อมใสศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน โดยทั่วไป เป็นผู้ที่สังคมยอมรับว่ามีความรู้ความสามารถเหมาะสมที่จะเป็นต้นแบบของพระนักเผยแผ่ พุทธธรรมอย่างแท้จริง^{๑๒}

ปิ่นนิตดา นพพานวัน ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ของสถาบันสงฆ์ไทย” จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสถาบันสงฆ์ไทยยังไม่มีมีการเรียนการสอนด้านการ ถ่ายทอดหรือการเผยแพร่วัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบ โดยเฉพาะในสถานศึกษาทางพระพุทธศาสนา แต่ ต่อมาได้มีวัดและสำนักต่าง ๆ หลายแห่งได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการถ่ายทอดธรรมะหรือการ เผยแพร่วัฒนธรรมเป็นเอกเทศตนเอง

ส่วนรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมะที่ประชาชนจะรับได้ง่ายนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้แทน องค์การภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พุทธศาสนาจำนวน ๑๐ ท่าน ได้ให้คำตอบ แตกต่างกันไป แต่พอจะสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑) คงจะได้รูปแบบและวิธีการที่แน่นอนไม่ได้ ขึ้นอยู่กับผู้ฟังและสถานการณ์ ผู้เผยแผ่ควรกำหนดรูปแบบและวิธีการเหมาะสมเอาเอง

---

^{๑๒} พระมหาบุญโฮม ปุณฺณวฑฺฒโน, “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๐).

๒) ควรเป็นรูปแบบที่ใช้ภาพยนตร์เข้าช่วยแบบภาพยนตร์เรื่อง ครูบ้านนอกของ ประเทศเกาหลี นอกจากนี้ก็อาจใช้เพลงธรรมะ สื่อโทรทัศน์ ภาพสไลด์ และการจัดนิทรรศการ

๓) ควรใช้รูปแบบของการอภิปรายร่วมกันโดยเชิญวิทยากรทั้งฝ่ายโลก และทาง ธรรมมาอภิปรายร่วมกัน

๔) ควรจะต้องใช้ทุกรูปแบบแล้วแต่กรณี ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวบุคคลหรือพระวิทยากรที่ ไปเผยแพร่ธรรมะ

๕) ควรใช้ละคร จินตนิยายต่าง ๆ ที่จะปลุกอารมณ์ผู้ฟังให้กระตือรือร้นได้ ก็จะได้ผลหรือจะใช้เพลงธรรมะก็ได้

๖) ควรจะต้องใช้หลายรูปแบบ แล้วแต่ผู้เผยแพร่ธรรมะจะถนัดรูปแบบไหน หรือใช้ หลายรูปแบบผสมผสานกันขึ้นอยู่กับผู้พูด ผู้ฟัง และกาลเทศะเป็นสำคัญ^{๑๓}

พระวุฒิกิรณ วุฒิกิรโณ ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต)” จากการศึกษาพบว่า ท่านมีจุดเด่น คือมีเนื้อเรื่องบรรยายธรรม เป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภทดังนี้คือ

- ๑) เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม
- ๒) เนื้อหาประเภทบูรณาการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๓) เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา
- ๔) เนื้อหาประเภทวิชาการ^{๑๔}

พระมหาขวัญชัย วชิรญาโณ (โคตรชุม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อวัจน ภาษาเพื่อการสื่อสารและการเผยแผ่พุทธธรรม ศึกษาเฉพาะกรณี: คัมภีร์ทีฆนิกาย สุตตันตปิฎก” พบว่า อวัจนภาษา คือ ภาษาที่ไม่ใช่คำพูด เช่น การแสดงท่าทางต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งมนุษย์ใช้เพื่อการสื่อสาร ควบคู่กับภาษาพูดมาแต่โบราณ อวัจนภาษาที่แสดงออกบางอย่างมีความคล้ายคลึงกัน บางอย่างมีความแตกต่างกัน ทั้งลักษณะของอวัจนภาษาและความหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างกันของแต่ละสังคมวัฒนธรรม อวัจนภาษาสามารถบอกให้ทราบถึงลักษณะต่าง ๆ ของผู้แสดง ในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้า ลักษณะของอวัจนภาษามีปรากฏแตกต่างกันไปตามแต่ความเหมาะสม

^{๑๓} ปันนัตตา นพพานวัน, “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”, นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๙๘.

^{๑๔} พระวุฒิกิรณ วุฒิกิรโณ (พรมพิมพ์), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระราชาวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ก.

กับผู้ฟัง ทรงแสดงทรงใช้เพื่อแทนคำพูดบ้าง เสริมคำพูดบ้าง เพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา น้อมใจไปตามกระแสธรรมะที่พระองค์ทรงแสดง มีความสำคัญต่อการเผยแผ่ธรรมะในแง่เป็นกุศโลบายเพื่อเข้าหาผู้ฟัง ชักนำผู้ฟังเข้าสู่ความสนใจในเนื้อหาของธรรมะ^{๑๕}

พระมหาประพันธ์ ศุภสร ได้ศึกษาเรื่อง “ความสำคัญของบุคลิภาพของพระพุทธเจ้า ต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม” จากผลการศึกษาได้ทราบว่า บุคลิภาพของพระพุทธเจ้านั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งความสำคัญดังกล่าวนี้จะแยกกล่าวว่ามี ความสำคัญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้เลย จากการศึกษาทำให้ทราบบุคลิภาพ ของพระพุทธเจ้าที่สำคัญต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ บุคลิภาพทางกายที่ประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ และอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ กิริยาอาการที่สำรวม พระพักตร์ที่แจ่มใสแผ่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ มีความงดงามดึงดูดความสนใจ เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็นและนำไปสู่สัมมาทิฐิได้ พระจริยาวัตรที่ทรงประพาสเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก แก่พระญาติ และพระจริยาวัตรในความเป็นพุทธะที่บุคคลสังเกตได้ จนเกิดการปฏิบัติตามเอาเป็นแบบอย่างเป็นที่ฟังได้

บุคลิภาพทางวาจา ที่ประกอบด้วยพระสุรเสียงที่นุ่มนวลไพเราะชัดเจนมีสารัตถะตรัสแต่ความจริงเป็นที่ล่งไหลออกมาแห่งพระธรรมที่บุคคลฟังแล้วสามารถนำไปปฏิบัติจน เกิดผล

บุคลิภาพภายใน คือพระสติปัญญาที่ทรงรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมแล้วนำมาแสดง เพื่อความดับทุกข์ร้อนแก่สรรพสัตว์ การมีโยนิโสมนสิการที่เป็นระบบความคิดในการประกาศศาสนา มีความเชื่อมั่นในพระองค์เองสูง มีพระทัยที่เข้มแข็งไม่ทรงย่อท้อต่ออุปสรรค^{๑๖}

พระบุญโชค ขยธมโม ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันพบว่า รูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทย เป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการได้นำหลักพุทธธรรมไปถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ในการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน มีปัจจัยหลายประการที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่หลักแห่งการเผยแผ่พุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่มีความหลากหลาย ทันสมัย เข้ากับยุค เข้ากับเหตุการณ์ อันเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้เผยแผ่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม^{๑๗}

^{๑๕} พระมหาวิญชัย วชิรญาณ (โคตรชุม), “ศึกษาวิเคราะห์อวัจนภาษาเพื่อการสื่อสารและการเผยแผ่พุทธธรรม ศึกษาเฉพาะกรณี: คัมภีร์ทีฆนิกาย สุตตันตปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙),

^{๑๖} พระมหาประพันธ์ ศุภสร, “ความสำคัญของบุคลิภาพของพระพุทธเจ้า ต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๕-๑๘๗.

^{๑๗} พระบุญโชค ขยธมโม, “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสาร บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ การศึกษาวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึก (Inept Interview) จาก ประชากรของตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๔ กลุ่ม การได้ประชากรกลุ่มเป้าหมายมาโดยใช้วิธีแบบ สุ่มเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ด้วยการ วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) แล้วนำมาวิเคราะห์ ประกอบเนื้อหาสารนิพนธ์ โดยมี ขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ขั้นเก็บรวบรวมวิจัยข้อมูลเอกสาร

เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีดังนี้

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับ แหล่งข้อมูล ดังนี้

๑.๑) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา

๑.๒) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ตำราวิชาการ หนังสือ เอกสาร บทความ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นต้น ตลอดจนตำราวิชาการ วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

๒) ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักการเผยแผ่ใน พระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ ๒ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร

๑) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นที่ ๑ แล้วนำมาวิเคราะห์ความหมาย คุณลักษณะ วิธีการ ขั้นตอนหรือกระบวนการทิศทาง องค์ประกอบ บทบาท และหลักธรรมต่าง ๆ ใน พระพุทธศาสนา ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความและอธิบายขยายความข้อมูล จากเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะนำมาอธิบายเพิ่มเติม หรือขยายความเพื่อความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒) ผลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามขั้นตอนที่แล้ว ทำให้ทราบความหมาย คุณลักษณะ วิธีการ ขั้นตอน หรือกระบวนการทิศทาง องค์ประกอบ รูปแบบ วิธีการและหลักธรรม ของการเผยแผ่ จากพระไตรปิฎกคัมภีร์อื่น ๆ ตำราวิชาการ งานวิจัยตลอดจนเอกสารหนังสือต่าง ๆ ที่ นักวิชาการรวบรวมเรียบเรียงและประพันธ์ขึ้นมาและภาคปฏิบัติของผู้วิจัยเองในทุก ๆ มิติว่าประเด็น

ใดเกี่ยวข้อง เพื่อที่จะวิเคราะห์และนำไปสู่การเข้าใจถึงกระบวนการในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นฐานความรู้ในการศึกษาต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ การวิจัยภาคสนาม/เชิงประจักษ์ (Field Research)

ข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลหลักที่มีความสำคัญต่อการศึกษารั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล (Personal Interview) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาข้อมูลบริบทพื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเสลภูมิ เพื่อเสนอคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

๑) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่

๑.๑) แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง

๑.๒) สมุดจดบันทึก

๑.๓) การสังเกต

๑.๔) กล้องถ่ายภาพ

๑.๕) เครื่องบันทึกเสียง และ

๑.๖) ผู้ช่วยเก็บข้อมูล ๓ คน

๒) วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย โดยการศึกษาและทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประยุกต์เป็นเครื่องมือวิจัย ปรัชญาอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ รูป/คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเครื่องมือทั้งเชิงเนื้อหา ภาษาและโครงสร้าง แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง จึงนำไปเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย ๔๐ รูป/คน

๓) วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้ง ๔ กลุ่ม มาสรุป วิเคราะห์สังเคราะห์บทสัมภาษณ์ แล้วนำมาสรุปบทวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อเป็นฐานความรู้ในการศึกษาต่อไป

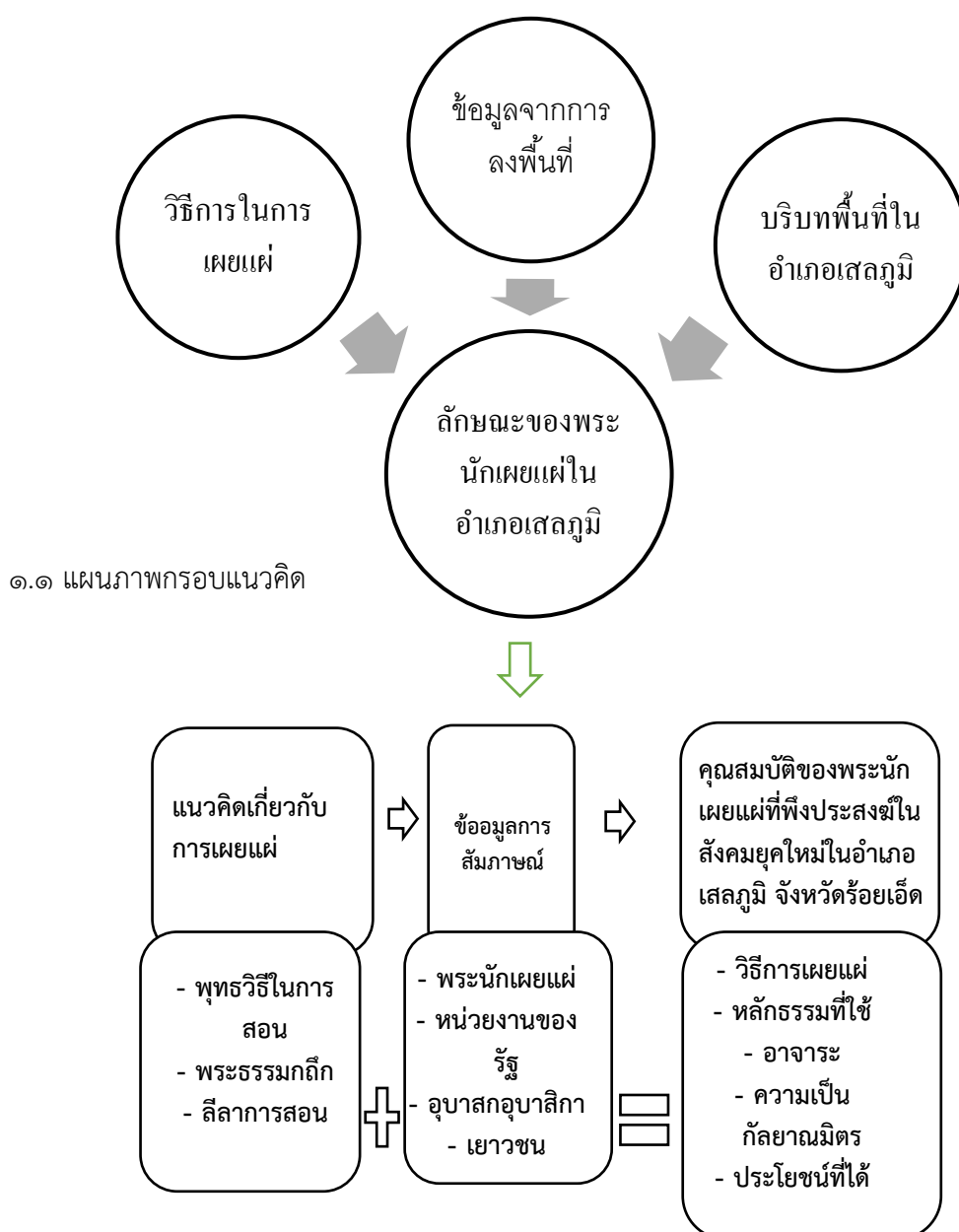
ขั้นตอนที่ ๔ การสังเคราะห์ข้อมูลหลักการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กับบทสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเสนอคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑) ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์สาระสำคัญ แก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นักการศาสนาและผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ

๒) นำผลที่ได้รับประมวผลและสรุปผลการวิจัย ซึ่งจะทำให้ทราบสาระสำคัญของคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ แล้วนำเสนอผลงานวิจัย เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพระนักเผยแผ่ต่อไป

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Frame Work)

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ด้วยแผนภูมิที่แสดงรายละเอียดในแผนภาพที่ ๑.๑

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ได้องค์ความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับหลักการเผยแผ่พุทธศาสนา

๑.๙.๒ ได้ทราบคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๙.๓ ได้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ ๒

หลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

ในการเผยแผ่พุทธศาสนาไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบันนั้น ย่อมมีแนวทางในการดำเนินการต่าง ๆ การใช้หลักการย่อมเป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานทั้งหลายเป็นระบบและสำเร็จประโยชน์ตามเป้าหมายที่ได้วางกำหนดไว้ เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติหรือนำไปใช้มีแนวทางในการทำงานที่เป็นแนวทางเดียวกัน ทำให้เกิดความคล่องตัวในการนำไปใช้และปฏิบัติ ดังนั้นในบทนี้จะกล่าวถึงหลักการที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ในทางพระพุทธศาสนา

๒.๑ ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานสำคัญถือเป็นภารกิจอันยิ่งใหญ่ งานเผยแผ่นั้นได้ดำเนินการเรื่อยมาตั้งแต่ยุคสมัยของพระพุทธเจ้าจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา และความผาสุกของชาวโลก

๒.๑.๑ ความหมายของการเผยแผ่

ความหมายเบื้องต้นของคำว่า เผยแผ่นั้นนักปราชญ์ราชบัณฑิต ผู้ทรงภูมิได้ให้ความหมายไว้ว่า

คำว่าเผย หมายถึง ค่อย ๆ ขยายออก ค่อย ๆ แยกออก เช่น เผยหน้าต่าง เผยปาก ถ้าวรวมกับคำว่า เผยแผ่ หมายถึงทำให้ขยายออกไป ขยายออกไป^๑

คำว่า แผ่ หมายถึง คลี่ขยายกระจายออกไปให้มีลักษณะแบนราบหรือกว้างกว่าเดิมหรืออาการอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงเช่นกัน เช่น แผ่อำนาจเขต แผ่ทาง^๒

ดังนั้นคำว่า การเผยแผ่ หมายถึง การขยายออกไป แผ่ออกให้กว้าง การเปิดเผยสิ่งที่ถูกปกปิดอยู่ให้คนได้รู้ได้เห็น คือ การเปิดเผยสิ่งที่ตังามที่คนยังไม่เห็นให้ได้รู้ได้เห็นทั่วกัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเป็นกระบวนการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของพระพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธกาลแล้ว ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอมฤตธรรมแก่พระสาวกแล้ว บรรดาพระสาวกที่บรรลุธรรมแล้วต่างก็ต้องมุ่งหน้าออกสู่การเผยแผ่ พระ

---

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๗๘๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘๙.

ศาสนามาทั้งสิ้น แม้พระพุทธองค์เอง นับตั้งแต่ทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณมานั้นพุทธกิจที่ทรงบำเพ็ญตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษาแห่งพระชนม์ชีพนั้นก็มิเพี้ยนหายไปไหนเพื่อให้พุทธธรรมนั้นแผ่ขยายออกไปสู่มหาชนโดยทั่วไปดุจเดียวกันดังพุทธโอวาทของพระองค์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” และเนื่องจากเป้าหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่การทำให้พระพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนและสังคมที่มุ่งเข้าไปให้มากที่สุด ดังนั้นกระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านหนึ่งก็ย่อมมีความหมายเท่ากับการสื่อสารด้วย

เกี่ยวกับความหมายของการเผยแผ่นั้น วศิน อินทสระ และไชย ณ พล ได้อธิบายไว้ว่าการเผยแผ่ธรรมนั้นทำได้ ๓ วิธีคือ ๑) การพูด ๒) การเขียน และ ๓) การทำตัวอย่างให้ดูเป็นอยู่ให้เห็น ซึ่งการเผยแผ่โดยการพูดนั้นเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายประการ เช่น คุณสมบัติของผู้พูด (หรือผู้แสดงธรรม) การเตรียมตัวของผู้พูด การค้นคว้าหาความรู้ที่เพียงพอ การเตรียมหลักฐานประกอบในการพูด และบุคลิกภาพของผู้พูด เป็นต้น ขณะที่การเผยแผ่โดยการเขียนนั้นมีความแตกต่างออกไป เพราะการเขียนเป็นการแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิด ความคาดหวังความใฝ่ฝัน ภูมิปัญญาของผู้เขียนเช่นเดียวกับการพูดเพียงแต่ต้องใช้เวลามากกว่าและสามารถประดิษฐ์ (ถ้อยความในการเขียน) ให้สวยงามกว่าคำพูดได้

ส่วนการเผยแผ่โดยการทำตัวอย่างให้เห็นนั้น เป็นเรื่องสำคัญมากในการสอน สำหรับคนใกล้ชิดแล้วสำคัญกว่าการสอนด้วยวาจา เพราะตัวอย่างที่เขาได้เห็นนั้นเป็นเหมือนภาพยนตร์ที่ฉายซ้ำแล้วซ้ำเล่าให้เขาได้ดูอยู่ทุกวันถ้าเขานิยมชมชอบบทบาทและการกระทำคำพูดของเราผู้เป็นต้นแบบแล้ว (บทบาทความคิด การพูดและการกระทำของเรา) ก็จะซึมลึกลงไปในความรู้สึกนึกคิดของเขา และถูกหล่อหลอมจนเป็นอุปนิสัยอันถาวรต่อไป การทำตัวอย่างให้ดีจึงเป็นการเผยแผ่ศาสนาอยู่ในตัว

ขณะที่อรรถ พนาราม กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นหมายถึง การนำคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปรากฏต่อการรับรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคลและมวลชน ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสื่อบุคคลและสื่อมวลชน โดยมุ่งหวังให้ผู้รับเข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์คือสามารถส่งประกายไปถึงในระดับต่าง ๆ จนถึงพระนิพพาน ซึ่งการเผยแผ่ศาสนาแต่เดิมทีเป็นการสื่อสารระดับบุคคลซึ่งแบ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) การสื่อสารในกลุ่ม (Group Communication) และการพูดในที่สาธารณะ (Public Speaking) การสื่อสารระดับบุคคลนี้ปรากฏอยู่ทุกรูปแบบในการเทศนาของพระพุทธเจ้าสู่พระสาวกและเวไนยสัตว์ การสั่งสอนพระธรรมของพระสาวกสู่ผู้คน การฟังธรรม คือ ปริยัติและการนำธรรมะนั้นมาปฏิบัติจนเกิดผล คือ ปฏิเวธเป็นการปฏิบัติตามสิกขา ๓ คือ การศึกษาพระพุทธศาสนาตามลำดับขั้นเพื่อให้สัมฤทธิ์ผล เป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) ที่เกิดขึ้นภายในเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนสื่อสารตอบโต้กับตนเอง โดยระบบประสาทส่วนต่าง ๆ ตอบโต้กันภายใน ในทางพระพุทธศาสนานี้ก็คือกระบวนการเรียนรู้

ขัดเกลากิเลสในใจตนและแสดงออกมาเป็นคุณธรรมในระดับขั้นต่าง ๆ ได้แก่ ทาน ศีลและภาวนา การสื่อสารทั้งสองแบบนี้เป็นการสื่อสารที่ได้ผลมากที่สุดในการศึกษาพระพุทธศาสนา^๓

คำว่า “เผยแผ่” นั้นมีความหมายต่างจาก “เผยแพร่” ดูผิวเผินอาจมีความหมายคล้ายเคียงกัน แต่ในทางพระพุทธศาสนา การใช้คำทั้งสองมีหลักในการใช้เป็นต้นว่า “พุทธศาสนิกชนทุกคน มีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนา และความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ” การเผยแผ่ศาสนามีคำที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” มีผู้อธิบายคำว่า “เผยแพร่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วย และแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน ในการเผยแพร่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยกุศลหัตถ์ นิยมใช้คำว่า เผยแพร่ แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์ จะใช้คำว่า เผยแผ่...เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจะไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”^๔

คำว่า การเผยแผ่ นั้น มักจะเข้าใจกันเสียแต่ว่าเป็นการทำให้ได้ยินได้ฟังโดยเฉพาะ คือ การเทศนาสั่งสอน แต่นับว่ายังไม่สมบูรณ์ งานเผยแผ่ทำนองนี้นับรวมเข้าในองค์ปริยัติล้วน ๆ ยังไม่สามารถจับใจคนผู้จะรับได้เต็มเปี่ยม จำต้องขยายออกไปถึงการเผยแผ่ด้วยการปฏิบัติธรรมและปฏิเวธธรรมด้วย จึงจะครบถ้วน ในที่สุดจะได้หลักแห่งการเผยแผ่ที่สมบูรณ์ ดังนี้

- ๑) เผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง (หลักปริยัติธรรม)
- ๒) เผยแผ่ด้วยการทำทำสิ่งที่ดีและทำยากให้เขาดู (หลักปฏิบัติธรรม)
- ๓) เผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู (หลักปฏิเวธธรรม)

ซึ่งทั้งสามประเภทนี้ อาจจะจำแนกเป็นรายละเอียดได้ในแต่ละประเภทๆ อย่างมากมายทีเดียว ดังจะได้จำแนกออกไป คือ

- ๑) ให้ได้ยินได้ฟังโดยทุกวิถีทาง ด้วยการกระทำดังต่อไปนี้

^๓ ศรีณย์ เลิศรักษ์มงคล, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกยุคใหม่: กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.vcharkarn.com/blog/114521/90517> [๙ กันยายน ๒๕๖๑].

^๔ ปราบสุวีร์ อาวอรามรัศมี, เผยแผ่และเผยแพร่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www1.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2614:2010-04-02-16-18-47&catid=96:2009-09-19-10-13-59&Itemid=326 [๙ กันยายน ๒๕๖๑].

- พิมพ์โฆษณาสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ขึ้นให้แพร่หลาย กระทั่งมีหนังสือธรรมะฉบับวางบนรถไฟหรือโฮเต็ล (โรงแรม) ชั้นสูง ดังที่ชาวคริสเตียนเขาทำกัน

- ทศนศึกษา ด้วยการแสดงให้เห็นเรื่องราวด้วยภาพ ด้วยสิ่งของและอื่น ๆ

- การจาริกสั่งสอน ด้วยคำสอนและบุคคลที่เหมาะสมแก่กาลเทศะ

- เปิดห้องสมุด หรือห้องอ่านหนังสือประชาชน ทั้งที่ประจำและเคลื่อนที่

- ใช้บริการทางวิทยุกระจายเสียง กระทั่งมีสถานีวิทยุของตนเองโดยเฉพาะ เปิดงานแสดงต่าง ๆ ซึ่งเป็นการโปรประกาศพระศาสนาโดยเฉพาะ

- ใช้ศิลปะบริสุทธิ์ เช่น ดนตรี นาฏกรรม นวนิยาย ฯลฯ เป็นสื่อ

- ใช้ของเล่นหรือรูปภาพและอื่น ๆ ทำนองเดียวกันสำหรับเด็ก

- ปาฐกถาและการแสดงธรรม

- สมาคมสนทนาธรรม คั่นคว้าอรรถธรรม

- การถ่ายทอดพระพุทธรูปออกสู่ภาษาต่าง ๆ

- การจัดตั้งโรงเรียนสามัญและวิสามัญศึกษาของทางฝ่ายศาสนา

- บริการสงเคราะห์สาธารณกุศลต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล เป็นต้น

๒) ทำสิ่งที่ดีและทำได้ยากให้ดู มีการกระทำดังต่อไปนี้

- มีการเรียนจริง ๆ และทันสมัย ให้เขาเห็นจนเกิดความเลื่อมใส

- ปฏิบัติธรรมและวินัยอย่างเคร่งครัดให้เขาดูจนเกิดความเลื่อมใส

- ปฏิบัติธรรมเป็นพิเศษ เพื่อมรรค ผล นิพพานโดยตรงให้ปรากฏ

- ทำศาสนกิจให้บริสุทธิ์ เคร่งครัด และสมบูรณ์ทั้ง ๔ องค์การให้ปรากฏ

- นำหน้าฆราวาสในการทำอะไรด้วยความเสียสละและเมตตาจริง ๆ

- สงฆ์ไม่แตกสามัคคี มีระเบียบ และทันสมัย

- พระสามารถเป็นที่พึ่งได้ทุกกรณี ทั้งทางกายและทางจิต

๓) ทำตนเป็นผู้มีความสุขให้ดู มีการกระทำดังต่อไปนี้

- สงฆ์แต่ละองค์ๆ มีอินทรีย์ผ่องใสและอัมเอบ (แม้ผู้บวชใหม่)

- สงฆ์แต่ละคณะมีความสุขเรียบร้อยน่าบูชาเลื่อมใสจริง

- พิสูจน์ถึงความที่ตนไม่ถูกไฟคือราคะ โทสะ โมหะเผาในกรณีที่คนทั่วไปถูก

- แสดงกำลังใจว่า อยู่เหนืออันตรายทั้งหลายทุกกรณีและทุกสถานการณ์
- มีอำนาจอยู่เหนือกรรมให้เขาดู
- มีจิตใจอยู่เหนือพิษสงของการเกิดแก่เจ็บตายให้เขาดู
- สะอาด สว่าง สงบ ถึงขีดสุดให้ดู”^๕

เมื่อพิจารณาตามความนี้ การเผยแผ่พุทธธรรม หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คำว่า “เผยแผ่” จึงมุ่งไปที่เปิดเผยหลักธรรมให้ปรากฏแก่ชาวโลก โดยเริ่มจากการศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของพุทธบริษัท และเมื่อจะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรมก็ควรดำเนินการภายใต้หลักการและวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงให้แนวทางไว้ซึ่งสามารถศึกษาจากพระพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พระอรหันตสาวก ๖๐ รูป ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ก่อนส่งไปประกาศพระศาสนา^๖

๒.๑.๒ ความเป็นมาของการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาได้เริ่มครั้งแรกหลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วได้พบกับอุบาสกสองคน คือ ตปุสสและภัลลิกะ ได้สนทนาธรรมกันพอสมควร อุบาสกทั้งสองจึงได้ถวายข้าว และขอถึงพระพุทธและพระธรรม^๗ เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต

ในการขับเคลื่อนกองทัพธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสบความสำเร็จมีผู้นับถือจำนวนมากนั้น ลำดับแรก พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนให้พระภิกษุพุทธสาวกต้องพยายามฝึกฝนพัฒนาตนให้ก้าวถึงจุดสูงสุดคือสำเร็จเป็นพระอรหันต์ผู้มีความบริสุทธิ์เป็นยอดภิกษุในพระพุทธศาสนาเหมาะสมต่อการเคารพนบไหว้สักการบูชาของชาวบ้าน และเป็นเนืองนาบุญที่ยอดเยี่ยมของชาวโลก โดยพระภิกษุที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้นนับว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติเพียบพร้อมที่จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะเป็นผู้มีคุณธรรมสูงส่งมีคุณสมบัติที่ดีเยี่ยมเช่น คุณสมบัติของทหารหรือนักรบอาชีพที่ควรเป็นองครักษ์พิทักษ์พระเจ้าแผ่นดิน ๔ ประการ คือ ฉลาดในฐานะ (มีหลักมั่นคง) ยิ่งได้ไกล ยิ่งได้เร็ว และทำลายข้าศึกหมู่มากได้^๘ ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในโยธาชีวิตสูตรว่า

“ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพผู้ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ ย่อมคู่ควรแก่พระราชา เหมาะแก่พระราชา ถึงการนับได้ว่าเป็นพระราชองครักษ์โดยแท้ องค์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ฉลาดในฐานะ

๒. ยิ่งลูกศรได้ไกล

^๕ แก้ว ขิตตะขบ, ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, หน้า ๒๐ - ๒๑.

^๖ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๘.

^๗ ขณะนั้นพระสงฆ์ยังไม่เกิด

^๘ แก้ว ขิตตะขบ, ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, หน้า ๘.

๓. ยิ่งไม่พลาด ๔. ทำลายกายขนาดใหญ่ได้

ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพรู้ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการนี้แลย่อมคู่ควรแก่พระราชอาชญาเหมาะแก่พระราชอาชญา ถึงการนับว่าเป็นราชวงศ์ครั้นโดยแท้ ฉันทใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ฉลาดในฐานะ

๒. ยิ่งลูกศรได้ไกล

๓. ยิ่งไม่พลาด

๔. ทำลายกายขนาดใหญ่ได้^๙

การประกาศพระศาสนาในยุคแรก ๆ พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา โดยตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม...”^{๑๐}

พระประสงค์ของพุทธองค์คือ ต้องการให้ทั้งมนุษย์และเทวดาพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งหลาย ให้ประสบกับความสุขที่แท้จริง พระองค์ทรงใช้พระดำรัสว่า “ชาวโลก” แสดงให้เห็นถึงความมีเมตตาธรรมอย่างสูงต่อเวไนยสัตว์ทั้งหลายโดยไม่แบ่งชนชั้น เพื่อให้การเผยแผ่หลักธรรมขยายออกไปยังที่ต่าง ๆ ได้กว้างไกลและกว้างขวาง ทรงให้แยกกันไปในทิศทางต่างกัน ไม่ให้ไปทางเดียวกัน เพราะผู้ที่ได้ฟังธรรมและรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมเหมือนกับพระองค์และพระสาวกยังมีอยู่

ประเทศไทยนั้นพระพุทธศาสนาได้เริ่มเข้ามาเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ๙ สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ในขณะที่ประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ทั้ง ๗ ประเทศในปัจจุบัน ได้แก่ ไทย พม่า ศรีลังกา กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักร กวางหมอบ เป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า

^๙ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๘๑/๒๕๗-๒๕๘.

^{๑๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้ นำโดยพระโสณะและพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พุทธศาสนาในแถบนี้จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ ตามยุคสมัย^{๑๑}

พุทธศาสนาดังแต่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เรื่อยมาจนถึงการเข้ามาสู่ดินแดนสยามนั้นใช้เวลายาวนานหลายร้อยปี และกว่าจะตั้งมั่นอย่างมั่นคงเป็นเรื่องยาก การทำให้ดำรงอยู่สืบทอดสู่รุ่นลูก รุ่นหลานหลายชั่วอายุคนนั้น ต้องอาศัยการสืบทอดโดยการเผยแผ่ให้เข้าใจและเข้าถึงอย่างถูกต้องตามเจตจำนงค์ ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญมาก

๒.๑.๓ ความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงยุคสมัยแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ พระพุทธศาสนามีบทบาทอย่างมากมาใช้ในการดำรงชีวิตของคนไทย ตั้งแต่ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนการประกอบอาชีพการงาน ล้วนมีคติธรรม ข้อคิด หลักคำสอนต่าง ๆ เข้าไปเกี่ยวข้อง แสดงถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้า พระสาวก และครูบาอาจารย์ทั้งหลายได้ประดิษฐานตั้งมั่นพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในแผ่นดินไทย แต่ถึงกระนั้นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ และต้องเข้มข้นเป็นเชิงรุกมากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การศึกษาที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้มากแต่ความสนใจในหลักธรรมกลับน้อยลง พระนักเผยแผ่จึงต้องให้ความสำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมให้เข้าถึงประชาชนมากขึ้น

การตรัสรู้ของตรัสสัมปโทญาณ และการอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนาจึงถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งใหญ่ ท่ามกลางสังคมของชาวชมพูทวีปที่มีการแบ่งแยกกันทั้งในเรื่องของชนชั้นวรรณะและความคิดเห็น การประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อถือของตน โดยไม่เกรงกลัวต่อบาปอกุศล แม้จะมีกลุ่มคนบางกลุ่มแยกตัวออกไปจากสังคมเพื่อค้นหาโมกขธรรมก็ตาม ส่วนหนึ่งเป็นเพียงการปฏิบัติบำเพ็ญเพื่อให้ตนเองได้รับพรจากพระเป็นเจ้า และยังไม่มีบุคคลใดสามารถค้นพบธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้นได้เลย^{๑๒} จากการที่ทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ส่งผลให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเป็นหลักรับมาภิสุทธิและสัมมาปฏิบัติของปวงชนครั้งบรรพกาล ทั้งยังเป็นบ่อเกิดแห่งอารยธรรมอันสูงส่งของโลก เป็นรากฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีเยี่ยมของสังคมโลก ในกาลต่อมา วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมโลกทุกภาคส่วนล้วนมีรากฐานแนวคิดคติธรรมมาจากหลักพระพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมั่นคงอยู่ได้ด้วยการเผยแผ่ คือการประกาศเปิดเผยอริยสัจธรรมความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา อันส่งผลเป็นความหลุดพ้นจากวัฏฏทุกข์ได้ในที่สุด ตราบใดที่พุทธบริษัทมีพระภิกษุพุทธสาวกเป็นต้นยังชวนชาววังสรรพ

^{๑๑} ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๖.

^{๑๒} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ (Dhamma Communication), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑.

จะให้หวานเท่าไร แล้วก็ไม่ใช่เสีย ไม่เน่า แล้วก็สับปะรดสวยทุกชิ้น เรียกว่า ปัจจัยผลผลิต (Output) มีแบรนด์เนมดี มีตรา มียี่ห้อ คนเห็นแล้วอยากซื้อ หีบห่อสวยลูกค้าชื่นชอบ แพงเท่าไรก็ซื้อ ยี่ห้อเมตอินไทยแลนด์ พูดจาปากต่อปาก ราคาสินค้าก็ขึ้น นี่เรียกว่า Impact คือ ผลกระทบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัจจัยนำเข้าก็คือความรู้ที่เราเตรียมไปเทศน์ไปสอน เราอ่านหนังสือมาก็เล่ม เราอ่านมากฟังมาก ดีความธรรมะ เราเตรียมข้อมูลและวางลำดับการนำเสนอ ปัจจัยกระบวนการ ก็คือวิธีการนำเสนอ วิธีการเทศน์ วิธีการเผยแผ่ มีสื่ออุปกรณ์ผลผลิตที่ออกมา Output ก็คือ คนฟัง อยู่ฟัง จินตนาการและได้อะไรติดใจกลับไป ผลกระทบ Impact ที่ตามมาคือ จากปากต่อปากพูดถึงเราว่า เทศน์ดีเหลือเกิน ก็นำเทศน์เพิ่ม มีชื่อเสียง ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสและปฏิบัติตามคำสอนได้ มีกำไร เปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี เหล่านี้ก็จัดเป็นผลกระทบ^{๑๖}

๒.๒ จุดประสงค์การเผยแผ่

เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นมาในโลกหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ก็ทรงตั้งพระประสงค์ที่จะประกาศพระธรรมของพระองค์นั้นให้แก่ขยายออกไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้หมู่มนุษย์ทั้งหลายได้ฟัง และพระองค์ทรงตั้งวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ธรรมนั้นขึ้นก็เพื่อความ สุข เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก ทั้งมนุษย์และเทวดา เมื่อพิจารณาแล้วแยกได้ออกเป็น ๓ ประเด็น ได้แก่

๒.๒.๑ เพื่อประโยชน์ตน (อัตตัตถะ)

หน้าที่สำคัญของพระสงฆ์สาวก คือ การทำกิจ ๒ อย่างในพระศาสนาให้ถึงพร้อม ได้แก่ คณธุระและวิปัสสนาธุระ กิจในส่วนคณธุระ คือ กิจพระศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียน พระคัมภีร์ หรือการศึกษาในส่วนของปริยัติธรรม และกิจในส่วนวิปัสสนาธุระ คือ กิจพระศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน กิจพระศาสนาทั้งสองส่วนนี้ มีความหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และเพิ่มพูนสติปัญญาของพระสงฆ์สาวกให้สมบูรณ์ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ มุ่งฝึกฝนและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้ ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในแนวทางแห่งความพ้นทุกข์ เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นคนมีคุณภาพ

๒.๒.๒ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ปรัตถะ)

เมื่อกิจพระศาสนาอันเป็นหน้าที่สำคัญเพื่อส่วนตนสมบูรณ์พร้อมแล้ว พระสงฆ์สาวกพึงตระหนักถึงหน้าที่ที่ควรบำเพ็ญเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งได้แก่ การเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปยังหมู่ชน เพื่อมุ่งสงเคราะห์อนุเคราะห์ ช่วยเหลือสังคม ตอบแทนสังคม ด้วยการนำความรู้ไปอบรมสั่งสอนเผยแผ่ แบ่งปัน ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดีงาม และการปฏิบัติบำเพ็ญตนให้อยู่ในแนวทางแห่งความพ้นทุกข์ วัตถุประสงค์ในการเผยแผ่ข้อนี้ จึงเป็นการดำเนินงานที่มีความมุ่งหมายให้พระสงฆ์สาวกตระหนักถึงความเป็นอยู่บนสังคมที่ต้องมีการพึ่งพิง

^{๑๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๒-๕๔.

อาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถบรรลุถึงประโยชน์สุขร่วมกันได้ เพราะความรู้ความเข้าใจในส่วน
ตนนั้นจะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อรู้จักคิดถึงคนอื่น คิดถึงสังคม และคิดถึงชาวโลก

๒.๒.๓ เพื่อประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ)

เมื่อพระสงฆ์สาวกปฏิบัติกิจพระศาสนาทั้งในส่วนตนและส่วนรวมได้อย่างสมบูรณ์
ครบถ้วนแล้ว ผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือ ประโยชน์สุขที่ทั้งสองฝ่ายจะได้รับร่วมกัน กล่าวคือ
พระสงฆ์ผู้ให้ธรรมก็จะได้มีโอกาสปฏิบัติกิจพระศาสนาให้ถึงพร้อม และพุทธศาสนิกชนผู้รับธรรมก็จะ
มีแต่ความสุขใจ อิ่มเอมใจ วัตถุประสงค์ในการเผยแผ่ข้อนี้ จึงเป็นการดำเนินงานที่มีความมุ่งหมาย
เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในแง่ของการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ถือเป็นการปฏิบัติธรรมอันเป็นเครื่อง
ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นไว้ได้ การมุ่งสงเคราะห์จึงเป็นหลักธรรมที่ช่วยประสานน้ำใจของชาวโลก
เปรียบเหมือนสลักที่คอยเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถและวิ่งแล่นไปได้

ฉะนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมองเห็นประโยชน์และคุณค่าของกันและกัน พระสงฆ์สาวก
มีความมุ่งมั่นหมั่นฝึกฝนอบรมตน พัฒนาตนให้เป็นคนดีและมีคุณภาพ เกิดความพร้อมในจิตที่จะนำ
ความรู้ความสามารถออกไปประกาศพระศาสนา เผยแผ่หลักธรรม ให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์
บริการสังคมทำงานด้วยความเสียสละอุทิศตนเพื่อส่วนรวม ไม่เห็นแก่อาภิสหรือติดยึดอยู่กับบ่วงคือ
กิเลสและพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ต่างร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ด้วยสังคหวัตถุ คือ ธรรมอันเป็นเครื่อง
สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะเป็นไปอย่างเป็นระบบ ประสบ
ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ช่วยรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ตลอดกาล^{๑๗}

พระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ในการสอนเพื่อให้มหาชนเกิดความรู้ ความเห็นทั้ง ๓
ประการ คือ

๑) เพื่อให้ผู้ฟังรู้ยิ่งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น (อภิญาญธรรมเทศนา) หมายความว่า
ว่าสิ่งใดที่พระองค์ทรงรู้แล้ว ทรงเห็นแล้ว แต่เมื่อทรงพิจารณาว่าไม่เป็นประโยชน์สำหรับมหาชนพระ
พุทธองค์ก็จะไม่ทรงสอนในสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้จริงเห็นแจ้งเฉพาะเท่าที่จำเป็น

๒) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ (สนิทานธรรมเทศนา) ทรงแสดงธรรมอย่าง
มีเหตุผลให้ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าไม่ยากเกินไปจนถึง
กับตรงตามแล้วไม่เห็นและไม่ง่ายเกินไป จนไม่ต้องตรึกตรองขบคิดก็เห็นได้ พุทธวิธีในการสอนจึง
อยู่ท่ามกลางระหว่างความยากเกินไปกับความง่ายเกินไป ทรงสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง

๓) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร (สัปปาฏิหาริย์ธรรมเทศนา) ทรง
แสดงธรรมมีคุณเป็นอัศจรรย์สามารถยังผู้ปฏิบัติตามได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของ
ตน ๆ ^{๑๘}

^{๑๗} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมนิเทศ (Dhamma Communication), หน้า ๕๔ - ๕๕.

^{๑๘} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๕๖/๕๖๕.

พระพุทธเจ้าทรงมีจุดมุ่งหมายในการสอนเน้นที่บุคคล เพราะตระหนักว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพทางปัญญาเป็นผู้ฝึกได้และเป็นผู้ที่จะรู้ตามได้ หากได้รับการชี้แนะและได้ฝึกฝนตนเองตามหลักการและวิธีการที่พระองค์ทรงค้นพบ ก็จะสามารถพัฒนาจิตใจของตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ได้ แต่ทั้งนี้พระองค์ก็ตระหนักถึงระดับความสามารถของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ในการสอนแต่ละครั้งทรงใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับประเภทและศักยภาพของแต่ละบุคคลซึ่งต้องคำนึงถึงผู้ฟังเป็นหลัก^{๑๙}

การที่พระพุทธองค์ประสงค์ให้เกิดเป็นประโยชน์แก่มหาชน คือเกิดเป็นความสุขนั้น ทรงหมายเอาลักษณะสุขที่สืบเนื่องจากการดับ อาจจำแนกออกเป็น ๓ ประการคือ^{๒๐}

๑) ดับอวิชชา หมายถึง การเกิดญาณทัสสนะอันสูงสุด

๒) ดับกิเลส หมายถึง กำจัดความชั่วร้ายและของเสียต่าง ๆ ภายในจิตใจ หหมดเหตุที่จะก่อปัญหาความเดือดร้อนวุ่นวายต่าง ๆ แก่ชีวิตและสังคม

๓) ดับทุกข์ หมายถึง หหมดความทุกข์ บรรลุประโยชน์สูงสุด เกิดเป็นสุขที่นิรันดร์ ความสุขถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวให้ชัดเจนก็คือ การปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สุข เริ่มแต่ขั้นตอน คือ บุญ มีพุทธพจน์ รับรองว่า “บุญเป็นชื่อของความสุข”^{๒๑} คนจะถึงความสุขได้ต้องมีศีลเป็นพื้นฐานในการบำเพ็ญเพียรทางจิตหรือเจริญภาวนา ศีลถือเป็นตัวทำให้เกิดจิตนิ่งเกิดเป็นฌาน ความสุขก็เป็นองค์ประกอบของฌาน ฌานยิ่งสูงขึ้น ความสุขก็ยิ่งประณีตขึ้น เป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน ก็เป็นสุข และเป็นบรมสุขด้วย ดังพุทธพจน์ว่า “นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง”^{๒๒}

สุข คือ สุขในทางธรรม เป็นสุขที่ไม่เจือปนด้วยอกุศลธรรมใด ๆ ไม่มีอะไรแอบแฝง เป็นสุขของบุคคลที่หมดซึ่งกิเลส หหมดซึ่งรัก โลภ โกรธ หลง ไม่ถูกกิเลสเหล่านี้ครอบงำได้อีกเลย เป็นสุขของพระอรหันต์ ผู้อยู่เหนือทุกข์และสุข เป็นจุดหมายอันสูงสุดของพระพุทธศาสนา

^{๑๙} พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น: หจก. โรงพิมพ์คลังนาวิทยา, ๒๕๕๗), หน้า ๗.

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๒.

^{๒๑} พุ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๒๐๐/๒๔๐., อัง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๕๙/๙๐.

^{๒๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๘๗/๒๘๑.

๒.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

การสอนคือกรรมวิธีสำหรับเราให้ผู้เรียนเกิดความรู้ระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ต่ำสุดถึงสูงสุด และรู้สัจจะระดับต่าง ๆ ตั้งแต่สมมติสัจจะถึงอริยสัจจะเพื่อให้เขาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดี^{๒๓}

พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนพระสาวกและประชาชนในยุคนั้น ซึ่งเป็นยุคที่ลัทธิความเชื่อมีมากมายหลายสำนัก การที่จะให้ธรรมะของพระองค์เข้าไปในจิตใจทำลายความเชื่อดั้งเดิมของคนเหล่านั้น พระองค์ทรงใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อให้การฟังธรรมนั้นประสบผลสำเร็จสูงสุด ซึ่งยุทธวิธีหรือวิธีการที่พระองค์ทรงใช้นั้นมีมากมาย แต่จะยกมาเพียงส่วนหนึ่ง ได้แก่

๑) การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบการอธิบาย หรือการแสดงธรรมและการเล่านิทาน หรือเรื่องที่คล้ายคลึงกันประกอบ ทำให้ผู้ฟังได้เข้าใจความหมายได้แจ่มแจ้งชัดเจน ไม่ต้องอธิบายขยายความให้ยืดเยื้อ เพราะเรื่องนิทานที่เล่าประกอบก็เชื่อมโยงเข้ากับเรื่องที่น่ามาสอน สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น มองเห็นภาพได้ชัด สามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้องตามแบบอย่างของนิทานหรือเรื่องที่น่ามาเป็นตัวอย่าง เช่น ทรงตรัสสอนเรื่องของตัณหา โดยยกเรื่องของปลาปิละ^{๒๔}

๒) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา เป็นการเปรียบเทียบ ระหว่างสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ช่วยทำให้เรื่องที่เข้าใจได้ยากยิ่งกลายเป็นเรื่องที่สามารถเข้าใจได้ง่าย เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นอยู่เห็นอยู่ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เห็นชัดขึ้น เช่น “จิตที่ตื้นร่น กวัดแก่ง รักษายาก ห้ามยาก ผู้มีปัญญาสามารถควบคุมให้ตรงได้ เหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรง ฉะนั้น”^{๒๕}

๓) ใช้อุปกรณ์การสอน คือการใช้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่คนใช้กันอยู่ เช่น ต้นไม้ แม่น้ำ หรือแหล่งธรรมชาติอื่น ๆ เช่น เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่สี่สรวานใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงสอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประตูเป็นอุปกรณ์ พระองค์ได้ทรงหยิบใบประตูลายมาเล็กน้อย แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า “ใบไม้ในป่ากับใบพระหัตถ์ของพระองค์ ที่ไหนมากกว่ากัน”^{๒๖}

๔) ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง หรือการสาธิตให้ดูเป็นแบบอย่าง คือการไม่ต้องใช้คำสอนหรือพูดให้มากความ เป็นการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้พุทธบริษัทได้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก ถึงแม้ว่าพระองค์จะตรัสรู้แล้วแต่พระองค์ก็ไม่ทรงหยุด ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อมวลมนุษยชาติได้พันทุกซ์ เห็นได้หลังจากที่พระองค์ทรงตรัสรู้แล้วก็ไม่ทรงอยู่เฉย แต่ทรงออกไปเผยแผ่หลักคำสอน และมีพระประสงค์ส่งสาวกออกไปประกาศศาสนา^{๒๗} เป็นต้น

^{๒๓} แสง จันทรงาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑.

^{๒๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๓๔/๑๓๗.

^{๒๕} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๓๓/๓๕.

^{๒๖} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

^{๒๗} วิมพา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

๕) การเล่นภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ คือความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณไหวพริบ ในการแก้ ตอบปัญหาของผู้ที่สงสัยโดยยังคงเนื้อความแต่ในความหมายใหม่ เช่น ครั้งที่พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทำการบูชามหาโยธยด้วยชีวิตสัตว์มากมาย เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบทรงตรัสถึงการบูชาโยธยใดที่ไม่มีการฆ่าย่อมมีผลมาก เป็นต้น^{๒๘}

๖) อุบายเลือกผู้ฟัง หมายถึง (แต่ใหม่)พระพุทธองค์มีการคัดเลือก คัดสรรบุคคลผู้ที่จะสอนก่อน เช่น ระดับสติปัญญา สถานะ ความเต็มพร้อมของบารมี และผลสืบเนื่องหลังจากการสอน เพื่อให้ได้รับผลลัพท์อันสูงสุด เพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกล เมื่อพระองค์จะโปรดบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ไม่ทรงละทิ้งบุคคลส่วนมาก ทำให้ได้รับประโยชน์ในการฟังตามกำลังสติปัญญาของแต่ละบุคคล

๗) การรู้จักจังหวะและโอกาส หมายถึง ทรงรู้จักเวลาความพร้อมของผู้ฟัง ความใคร่อยากรู้อยากเห็น ความสนใจ ความใส่ใจของผู้ฟัง พระองค์จะทรงรู้กำหนดและเวลาของบุคคลนั้น ๆ เช่น เรื่องราวของพระยสะที่หนีความวุ่นวายเข้าไปในป่า พระพุทธองค์ทรงเรียกเข้าไปหา ตรัสแสดงธรรมให้ฟัง ครบครันได้ออกหาสุดท้ายก็ได้บรรลุธรรมทั้งหมด^{๒๙} ก็เพราะรู้จักจังหวะและโอกาส

๘) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ คือการปรับหาความสมดุลของทั้งผู้สอนและผู้ฟัง พร้อมทั้งเนื้อหาของคำสอนที่เหมาะสมกับทั้งตัวบุคคลและสภาวะการณ์ บางครั้งก็ควรเข้ม บางครั้งก็อ่อน บางครั้งก็ขัด บางครั้งก็ตาม เพื่อให้ได้ผลลัพท์อันสูงสุด ดังพุทธพจน์ว่า “ย่อมฝึกคนด้วยวิธีละมุนละไมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีที่ทั้งอ่อนละมุนละไม และทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง”^{๓๐}

๙) ลงโทษและการให้รางวัล การใช้อำนาจลงโทษ ไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า ถ้าหากจะมีการลงโทษกันคือการลงโทษตนเองซึ่งมีทั้งในทางพระธรรมและพระวินัย ส่วนการให้รางวัลกัน คือทรงใช้การชมเชยยกย่อง แต่ก็เข้าไปในรูปการยอมรับคุณงามความดีของผู้นั้น แต่ไม่ให้เป็นการแข่งขันกับคนอื่น บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูกต้อง เช่น ทรงดำนิพระฉันทะ^{๓๑} ตรัสชมพระสุชาต^{๓๒} เป็นต้น

๑๐) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า คือการอาศัยพระปรีชาญาณและปฏิภาณไหวพริบ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการ และกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมเป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป อย่างไรก็ตามก็เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง การประกาศพระศาสนาพระพุทธเจ้าก็ทรงประสบปัญหาเฉพาะหน้าอยู่ตลอดเวลา และทรงแก้สำเร็จไปในรูปต่าง ๆ กัน

^{๒๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๐/๑๓๘-๑๓๙.

^{๒๙} วิมพา. (ไทย) ๔/๒๕-๒๙/๓๑-๓๗.

^{๓๐} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๒๓๗.

^{๓๑} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๔๒/๓๓๔.

^{๓๒} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๓๙/๓๓๑.

การเผยแผ่ในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์หรือพระสาวกได้คำนึงถึงเนื้อหาของหลักธรรมที่ทรงนำมาสั่งสอน พระองค์ทรงพิจารณาอย่างครอบคลุมและทั่วถึง คือ

๑) สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัด คือ อริยสัจจ์ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

๒) สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุบุพพิกขา ตัวอย่างก็คือ อนุบุพพิกขา ไตรสิกขา พุทธโอวาท ๓ เป็นต้น

๓) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง เช่น ทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงาม ด้วยการทรงพาไปชมนางฟ้า นางอัปสรเทพธิดาได้เห็นกับตา^{๓๓} เรื่องนามสัทธิดา^{๓๔} หรืออย่างที่ให้พระเพ่งดูความเปลี่ยนแปลงของดอกบัว เป็นต้น

๔) สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

๕) สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

๖) สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มากเหมือนอย่างพระพุทธเจ้าเมื่อประทับอยู่ในป่า ประดู๋ลายใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงหยิบใบไม้ประดู๋ลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์ และตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบประดู๋ลายในพระหัตถ์ กับใบไม้ ไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ป่ามากกว่า จึงตรัสว่า สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้แต่มิได้ทรงสอน เหมือนใบประดู๋ลายในป่า ส่วนที่ทรงสั่งสอน น้อยเหมือนใบประดู๋ลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการที่มิได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ไว้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์ มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ไม่ช่วยให้เกิดความรู้ถูกต้องนำไปสู่จุดหมาย คือนิพพานได้^{๓๕}

๗) สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาคจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง อย่างพุทธพจน์ที่ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตาหวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระวาจาตามหลัก ๖ ประการ คือ

(๑) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น ไม่ตรัส

^{๓๓} พ.อุ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๒๑๐-๒๑๔.

^{๓๔} พ.ช. (ไทย) ๒๗/๙๗/๔๐.

^{๓๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

(๒) คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น
ไม่ตรัส

(๓) คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น
เลือกการตรัส

(๔) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น
ไม่ตรัส

(๕) คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น ไม่
ตรัส

(๖) คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, เป็นที่รักที่พอใจของคนอื่น
เลือกการตรัส^{๓๖}

ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือ ทรงเป็นกาลวาที สัจจวาที ภูตวาที อุตถวาที
ธรรมวาที วินยวาที^{๓๗}

๒.๓.๑ หลักและวิธีการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรก ๆ ถือว่ามีความลำบากมาก เพราะในยุคสมัยของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีลัทธิศาสนาต่าง ๆ มากมายอันเป็นลัทธิดั้งเดิมของชาวพื้นเมือง กล่าวได้ว่า
เป็นวิถีชีวิตเลยก็ว่าได้ การที่จะทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้สำเร็จได้นั้นจึงเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง
ดังนั้นการที่จะเผยแผ่ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น จึงต้องมีหลักและวิธีการอันแยบยลในการเผยแผ่

๒.๓.๑.๑ หลักการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาท่ามกลางเจ้าลัทธิคณาจารย์ในดินแดนที่มีความ
เจริญทางด้านศาสนาและปรัชญา เพื่อให้การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนเข้าถึงประชาชนชาวได้ต้องมี
หลักการในการดำเนินงานดังนี้

๑) **หลักไตรสิกขา** ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนนั้น พระพุทธองค์ทรงเน้นหนัก
ในทางตัวบุคคล คือมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านกาย วาจา ใจ ให้ออกห่างไกลจาก
กองกิเลส เป็นหลักการเผยแผ่โดยดำเนินตามทางของ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้เกิดมรรค ผลใน
การเผยแผ่

^{๓๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๘.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓-๓๕.

ไตรสิกขา หรือ สิกขา ๓ นั้น แปลว่า ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ผีกหัตถบรรม กาย วาใจ จิตใจ และปัญญา ให้อย่างขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน^{๓๘} มีด้วยกัน ๓ อย่าง คือ ๑) อธิศีลสิกขา ๒) อธิจิตตสิกขา ๓) อธิปัญญาสิกขา^{๓๙}

๑) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะเข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคม ให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุก ๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงามหรือปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดี

๒) อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิเข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุข บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง

๓) อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ ได้แก่รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ สองอย่างแรกเข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การฝึกอบรมให้เกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่รู้แจ้งชัดตรงตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้ความคิดความเข้าใจที่ถูกบิดเบือนเคลือบคลุม ย้อมสีอำพราง หรือพร่ามัว เป็นต้น เพราะอิทธิพลของกิเลสมีวิชาและศัณหาเป็นผู้นำที่ครอบงำจิตอยู่ การฝึกปัญญาเช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใสเป็นพื้นฐาน แต่ในเวลาเดียวกัน เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็กลับช่วยให้จิตนั้นสงบ มั่นคง บริสุทธิ์ ผ่องใสอย่างแนบเนียนยิ่งขึ้น และส่งผลออกไปในการดำเนินชีวิตคือ ทำให้วางใจ วางท่าที มีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง และใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์ ไม่เอนเอียง ไม่มีกิเลสแอบแฝงนั้น คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำกิจทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง^{๔๐}

ไตรสิกขาก็ถือว่าเป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งในการที่จะเผยแผ่หลักธรรมกระจายสู่โลกส่วนรวม ด้วยการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองให้ดีงามสำนึกในประโยชน์ของส่วนรวมมาเป็นอันดับแรก แล้วกระจายไปสู่สังคมโลก

^{๓๘} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๗.

^{๓๙} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๑.

^{๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙๑๔ - ๙๑๕.

๒) หลักการวิเคราะห์ผู้ฟัง นอกจากหลักธรรมที่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งแล้ว การเรียนรู้และเข้าใจตัวผู้ฟัง หรือ ผู้ที่เราจะนำหลักธรรมไปเผยแผ่นั้น ก็สำคัญไม่แพ้กัน ดังนั้นจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตัวผู้ฟังด้วย

(๑) รู้ คำนึงถึง และสอนให้เหมาะตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น คำนึ่งถือจรีต ๖ อันได้แก่ ราคจรีต โทสจรีต โมหจรีต ศรัทธาจรีต พุทธิจรีตและวิตกจรีต และรู้ ระดับความสามารถของบุคคล อย่างที่พระพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาเมื่อก่อนเสด็จออกประกาศพระ ศาสนาว่า

“...สัตว์ทั้งหลายผู้มีฐลีในดวงตาน้อย มีฐลีในดวงตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มี อากาโร มีอาการทรม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่ง น่ากลัว บางพวกเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัว ในกอบูล ในกอบทุม หรือในกอบ ทุมพริก ดอกกอบูล ดอกกอบทุม ดอกกอบทุมพริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จม อยู่ใต้น้ำ และมีน้ำหล่อเลี้ยงไว้ ดอกกอบูล ดอกกอบทุม ดอกกอบทุมพริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญ ในน้ำ อยู่เสมอน้ำ ดอกกอบูล ดอกกอบทุม ดอกกอบทุมพริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่ พ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ...”^{๔๑}

ต่อจากนั้นได้ทรงยกบัว ๔ เหล่าขึ้นมาเปรียบเทียบกับบุคคล ๔ ประเภท ดังนี้

ก. บุคคลผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน แต่พอยกหัวข้อขึ้นแสดงเท่านั้น เรียกว่า อุคฆฎิตัญญู เทียบกับบัวพ้นน้ำ แต่พอรับสัมผัสศรีศมิตะวันก็จะบาน ณ วันนั้น

ข. บุคคลผู้สามารถรู้เข้าใจได้ ต่อเมื่อท่านอธิบายความพิสดารออกไป เรียกว่า วิปจิตัญญู เทียบกับบัวปริมน้ำ จักบานต่อวันรุ่งขึ้น

ค. บุคคลผู้พอจะหาทางคอยชี้แจงแนะนำใช้วิธีการชักเยื้องให้เข้าใจได้ต่อ ๆ ไป เรียกว่า ไนยยะ เทียบกับบัวงามใต้พื้นน้ำ จักบานในวันต่อ ๆ ไป

ง. บุคคลผู้แก้ปัญหา มีดวงตามืดมิด ยังไม่อาจให้บรรลุลักษณะพิเศษได้ในชาติ นี้ เรียกว่า ปทปรมะ เทียบกับบัวจมใต้น้ำ นำจักเป็นภิกษาแห่งปลาและเต่า^{๔๒}

(๒) ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่าง บุคคล อาจใช้ต่างวิธี

(๓) นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนหรือผู้เผยแผ่ ยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุกงอม ความแก่รอบแห่งอินทรีย์หรือญาณ ที่บาลีเรียกว่า

^{๔๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๘๓/๓๐๗-๓๐๘.

^{๔๒} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓.

ปรีปากะ ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นราย ๆ ไปด้วย ว่าในแต่ละคราว หรือเมื่อถึงเวลานั้น ๆ เขาควรจะได้เรียนอะไร และเรียนได้แค่ไหนเพียงไร หรือว่าสิ่งที่ต้องการให้เขารู้นั้น ควรให้เขาเรียนได้หรือยัง เรื่องนี้จะเห็นได้ชัดในพุทธวิธีสอน ว่าพระพุทธเจ้าทรงคอยพิจารณาปรีปากะของบุคคล

(๔) สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำ และได้ผลจริง เช่นทรงสอนพระจูฬปันถกผู้โง่เขลาด้วยการให้นำผ้าขาวไปลูบคลำ เป็นต้น

(๕) การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันในการแสวงหาความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้สึกว่าตนได้มองเห็นความจริงด้วยตนเอง และมีความชัดเจนมั่นใจ หลักนี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นประจำ^{๔๓}

๓) การเข้าหาผู้นำโดยตรง การเผยแผ่ธรรมะโดยการเข้าหาหัวหน้าผู้เป็นผู้นำทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจเช่นนี้นับเป็นวิธีการที่มีความชาญฉลาดและแยบยล เพราะคนเหล่านี้ต่างมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่งทั้งเป็นผู้ที่มีพวกพ้องและบริวารมาก เมื่อคนเหล่านี้นับถือศาสนาใด ผู้คนในสังคมนั้นก็มักจะหันมานับถือตามไปด้วย ผู้นำศาสนานั้นบางทีอาจจะมีความสำคัญหรือทรงอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนมากกว่านักปกครอง เพราะนักปกครองมักควบคุมประชาชนด้วยอาวุธหรือด้วยอำนาจ ส่วนผู้นำทางศาสนานั้นควบคุมประชาชนด้วยธรรมะ ฉะนั้นประชาชนจึงมีความมั่นคงเลื่อมใสต่อพระและนักบวช นอกจากความเลื่อมใสศรัทธาแล้วยังช่วยอำนวยความสะดวกในการทำนุบำรุงพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาอย่างดี ด้วยการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์และสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ^{๔๔}

๒.๓.๑.๒ วิธีการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่ในพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการหลากหลายเพื่อให้สามารถเข้าถึงบุคคลที่มีหลายระดับทางด้านสติปัญญา วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้นั้น ไม่จำกัดด้วยเวลาและสถานที่ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเหตุการณ์ มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน

๑) แบบสากัจฉา หรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและ

^{๔๓} ดูเพิ่มเติมใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน*, หน้า ๓๕ – ๔๐.

^{๔๔} พระครูโสภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม), “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺโธ)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑.

ความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวกพระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนารวมกัน อย่างในมงคลสูตรว่า “กาเลน ธมมสากัจฉา เอตมมมงคลมุตตม - การสนทนาธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลอันสูงสุด”^{๔๕}

๒) แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมนั้น แต่ละคนรู้สึกรู้ว่าพระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

๓) แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้มีนิสัยถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม

๔) แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทะนาตีเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงดำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์ และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์^{๔๖}

๕) ตามหลักนวัตรศาสตร์ วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามีหลากหลายรูปแบบ มีข้ออ้างอิงในพระไตรปิฎกหลายแห่งที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

พหู โข ภิกขเว มยา ธมมา เทสิตา : สุตตํ เคยยํ เวยยากรณ์

คาถา อุทานํ อิติวุตตกํ ขาดกํ อพภูตธมมํ เวทลลํ^{๔๗}

^{๔๕} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๑๐/๘.

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๔๖-๕๐.

^{๔๗} อง.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๖/๗-๘.

ภิกษุทั้งหลาย เราได้แสดงธรรมไว้มากมาย คือ สุตตะ เภยยะ เวยยาकरणะ คาคา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัပ္พุตตรัม เวทลละ พุทธวิธีการสอนเหล่านี้เรียกว่า นวังกัสตฤศาสน์ สรุปลัทธิ ๆ ได้ ๓ ลักษณะ คือ

๑) แบบร้อยกรอง (ปักษะ) คือ คาคา อุทาน และ ชาตก

๒) แบบร้อยแก้ว (คัษะ) แยกย่อยเป็น ๕ ลักษณะ คือ

(๑) แบบสุตตะ วิธีสอนแบบแสดงอธิบายรายละเอียดเรื่องราว

(๒) แบบเวยยาकरणะ วิธีการสอนแบบแยกย่อยเนื้อหาให้เห็น ส่วนประกอบต่าง ๆ จนกว่าจะแยกไม่ได้

(๓) แบบอิติวุตตะกะ วิธีสอนแบบอ้างอิงหลักฐาน ข้อมูล และตัวอย่าง ประกอบ

(๔) แบบอัပ္พุตตรัม วิธีสอนแบบสรุป แสวงหาคำตอบที่เป็นประเด็น สำคัญของเรื่อง

(๕) แบบเวทลละ วิธีสอนแบบตั้งโจทย์ ตั้งคำถามแล้วแสวงหาคำตอบ (ปุจฉา-วิสัชนา)

๓) แบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง เป็นการสอนแบบที่มีคาคาทั้งหมด^{๔๘}

ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงมีวิธีการในการนำพุทธศาสนาให้จรรจนายไปสู่ทิศต่าง ๆ ด้วยพระปัญญาสามารถ แต่ละวิธีการนั้นก็ถือว่าแยบยล และประสบผลสำเร็จมีด้วยกัน ๖ ข้อ^{๔๙} ได้แก่

๑) วิธีการเข้าหาผู้นำทางศาสนา การเมืองและทางเศรษฐกิจ ภายหลังจาก พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ออกประกาศพระพุทธศาสนาโดยเริ่มต้นที่ผู้นำศาสนาด้วยการเสด็จไปโปรด พราหมณ์ปัญจวัคคีย์ผู้คงแก่เรียนมีจิตใจที่มุ่งมั่นเต็มเปี่ยม ด้วยความปรารถนาว่าจักได้บรรลุธรรมตาม พระพุทธองค์จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ หลังจากนั้น เสด็จไปโปรดชนิกุล ๓ พี่น้องซึ่งมีบริวาร ๑,๐๐๐ คน โดยชนิกุล ๓ พี่น้องนี้เป็นเจ้าลัทธิใหญ่ที่นิยมการบูชาไฟและเป็นที่เคารพนับถือของ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวแคว้นมคธเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาอาทิตต ปริยายสูตรและแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้ชนิกุลกลุ่มนี้เข้า มานับถือพระพุทธศาสนาจนประสบความสำเร็จ ได้บรรลุธรรมและอุปสมบทเป็นภิกษุทั้งหมด^{๕๐} ต่อจากนั้นพระองค์เสด็จไปหาผู้นำทางการเมือง

^{๔๘} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *พุทธวิธีการสอน (Buddha's teaching)*, หน้า ๑๑-๑๒.

^{๔๙} พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม), “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของ พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวสิโธ)”, หน้า ๒๑-๒๗.

^{๕๐} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๗-๕๔/๔๗-๖๕.

คือ พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชแห่งแคว้นมคธและข้าทาสบริวาร พอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่ตนนับถือได้ประกาศตนเป็นสาวกของพระพุทธองค์แล้วก็คลายทิฐิมานะและน้อมใจฟังพระธรรมเทศนาด้วยความเคารพ ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา ต่อมาพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวันแด่พระสงฆ์โดยมีพระพุทธองค์ทรงเป็นประมุข^{๕๑} นอกจากนี้พระองค์ยังทรงแสดงธรรมเทศนาสั่งสอนเหล่าผู้นำทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อสังคมและประเทศชาติด้วยพระองค์เอง ผู้นำทางเศรษฐกิจที่พระองค์เสด็จไปโปรดคือ ยสกุละบุตรพร้อมบิดามารดา ภรรยาและมิตรสหาย รวม ๕๔ คน^{๕๒}

วิธีการเผยแผ่ธรรมะโดยการเข้าหาหัวหน้าผู้เป็นผู้นำทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เช่นนี้นับเป็นวิธีการที่มีความชาญฉลาดและแยบยลในตัวอย่างมาก เพราะคนเหล่านี้นั้นต่างมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่งทั้งเป็นผู้ที่มีพวกพ้องและบริวารมาก เมื่อคนเหล่านี้นับถือศาสนาใด ผู้คนในสังคมนั้นก็มักจะหันมานับถือตามไปด้วย ผู้นำศาสนานั้นบางทีอาจจะมีอิทธิพลหรือทรงอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนมากกว่านักปกครอง เพราะนักปกครองมักควบคุมประชาชนด้วยอาวุธหรือด้วยอำนาจ ส่วนผู้นำทางศาสนานั้นควบคุมประชาชนด้วยธรรมะ ฉะนั้นประชาชนจึงมีความมั่นคงเลื่อมใสต่อพระและนักบวช นอกจากความเลื่อมใสศรัทธาแล้ว ยังช่วยอำนวยความสะดวกในการทำนุบำรุงพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาอย่างดี ด้วยการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ และสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ

๒) วิธีการปฏิบัติหลักคำสอนของลัทธิศาสนาดั้งเดิม ระบบการสอนของพราหมณ์นับว่าเก่าแก่ที่สุดตั้งแต่สมัยพระเวทจนถึงสมัยปัจจุบัน วิธีการศึกษานั้นครูสอนกลุ่มลูกศิษย์ในบ้านของครูเอง^{๕๓} หากย้อนไปในยุคพราหมณ์ซึ่งพิธีบูชาโยญีได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย ในยุคนั้นพราหมณ์ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการประกอบพิธีกรรม จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความเดือดร้อนก็พากันไปหาพราหมณ์เพื่อให้ช่วยเปลื้องทุกข์ และไถ่บาปให้ เพราะถือว่าพราหมณ์เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเสมือนตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้า เป็นผู้สวดบทสวดอันศักดิ์สิทธิ์สรรเสริญเทพเจ้า หรือเป็นกวีที่ได้รับการดลบันดาลจากเทพเจ้าให้แต่งบทสวดพระเวท^{๕๔} แต่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกมีการระบุว่าฤาษียุคโบราณเป็นผู้แต่งคัมภีร์พระเวท และเป็นปฐมาจารย์และบูรพาจารย์ผู้สอนคัมภีร์พระเวทให้แก่พราหมณ์^{๕๕} ซึ่งยึดถือเป็นแหล่งอันสูงสุดในการพิจารณา ตัดสินปัญหาในทางปรัชญาและศาสนา รับการถ่ายทอดมาโดยตรง แล้วนำมาเผยแพร่ด้วยการท่องจำแบบปากเปล่าในเฉพาะหมู่ของพวกพราหมณ์ ความรู้เช่นนี้จะเรียนกันเฉพาะหมู่ของบุคคลที่เลือกสรรแล้ว

^{๕๑} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๕-๕๙/๖๕-๗๒.

^{๕๒} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๕/๓๑-๔๐.

^{๕๓} เอส.ดัตต์, การศึกษาในพระพุทธศาสนา, แปลโดย อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๕๔} Monier Williams, A Sanskrit English Dictionary, Revised edition, USA: Oxford University Press, 1920), p. 226.

^{๕๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๒๗/๕๓๗.

คัมภีร์พระเวทนี้ก็ยังมิแยกย่อยลงไปอีกเป็น ถุคเวท ยชุรเวท สามเวท อถรรพเวท ภาษาในพระเวทเป็นภาษาร้อยกรองเป็นเรื่องของการสรรเสริญเทพเจ้าต่าง ๆ^{๕๖} หน้าที่ของพราหมณ์จึงอยู่ที่การประพาศเครื่องครีตอยู่ในพิธีกรรมและกระทำตนให้เป็นที่พึ่งของประชาชนในทางด้านจิตใจเท่านั้น

พระพุทธเจ้าทรงปฏิวัติทางสังคมขั้นที่ชาวชมพูทวีปยึดถือมานาน หากยกเอาผลงานและพระจริยาของพระพุทธเจ้าขึ้นมาเป็นหลักพิจารณา จะมองเห็นแนวทางการบำเพ็ญพุทธกิจที่สำคัญหลายอย่าง เช่น ทรงพยายามล้มล้างความเชื่อถือมหายในเรื่องพิธีกรรมอันเหลวไหลต่าง ๆ โดยเฉพาะการบูชาয়ัณ พระองค์ทรงเตือนพิธีกรรมนั้นว่าเป็นสิ่งไร้ประโยชน์เป็นบาปอกุศล เพราะในพิธีกรรมนั้นมีการฆ่าสัตว์อย่างทารุณให้กรรมกรทำงานหนัก และต้องสูญเสียสิ่งต่าง ๆ ไปโดยเปล่าประโยชน์^{๕๗} ความเชื่อที่สอนกันมาว่าการทำตนให้ลำบากเป็นทางแห่งความพ้นทุกข์ เป็นการบำเพ็ญตบะมีอำนาจวิเศษเหนืออำนาจพิธีกรรมอื่นใด มีคำกล่าวไว้ว่า “สรวงสวรรค์อยู่ในอากาศ นภากาศอยู่เหนือมหาปรุพี มหาปรุพีอยู่เหนือมหาสมุทร มหาสมุทรอยู่เหนือสัจจะ สัจจะอยู่เหนือยัญพิธี ยัญพิธีอยู่เหนือการบำเพ็ญตบะ”^{๕๘} พระองค์ทรงสอนย้ำถึงผลเสียหายและความไร้ผลของพิธีกรรมเหล่านั้น ทั้งนี้เพราะยัญพิธีเหล่านั้น ทำให้คนมัวแต่คิดหวังพึ่งเหตุปัจจัยในภายนอก อย่างหนึ่งทำให้คนกระหายทะยาน และคิดหมกมุ่นในผลประโยชน์ทางวัตถุเพิ่มพูนความเห็นแก่ตน ไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์และสัตว์อย่างหนึ่ง ทำให้คนคิดหวังแต่เรื่องอนาคต จนไม่คิดปรับปรุงปัจจุบันอย่างหนึ่ง^{๕๙} แล้วกลับทรงสอนย้ำหลักการให้ทาน ให้เสียสละแบ่งปันและสงเคราะห์กันในสังคม เช่น ศาสนาพราหมณ์มีข้อบัญญัติทางสังคมหลายด้าน เช่น เรื่องวรรณะ ที่กำหนดให้แต่ละวรรณะมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด มีการกำหนดให้แต่ละวรรณะยึดถือและปฏิบัติอยู่ในวรรณะของตนเองมิให้สมาคมกับวรรณะอื่น ๆ โดยเฉพาะวรรณะศูทรที่ไม่สามารถมีสิทธิในสังคม กำหนดให้วรรณะพราหมณ์เป็นวรรณะประเสริฐสูงสุด อันถือได้ว่าเป็นการลดทอนสิทธิของวรรณะนั้น ๆ พระองค์ตรัสปฏิเสธแนวคิดดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง และทรงสอนว่า “บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ บุคคลเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม หรือไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม”^{๖๐} หมายความว่า คนดี หรือชั่วมิใช่ชาติตระกูล แต่ขึ้นอยู่กับการกระทำของผู้นั้น หากทำดีก็เป็นคนดี และหากทำชั่วก็เป็นคนชั่ว นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงปฏิเสธทางสุดโต่ง ๒ ทาง คือ กามสุขัลลิกานุโยค คือการหมกมุ่นในกามสุข กับอัตตกิลมณานุโยค คือการ

^{๕๖} สมัยคร บุราวาส, **พุทธปรัชญา : มองพระพุทธศาสนาด้วยทรรศนะวิทยาศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^{๕๗} เอ็น.โอ.ยาสวามี ศาสตร, **พัฒนาการของพระพุทธศาสนา**, แปลโดย อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^{๕๘} Rhys Davids, *Buddhist India*, 4th ed., (Delhi : Motilal banarasidass, 1970), p. 243, อ้างในสมิทธิพล เนตรนิมิตร, “ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในอริยวินัย: วิถีชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์”, **รายงานวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๖๓.

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

^{๖๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๖๐/๕๘๑.

ทรมานตนเอง^{๖๑} พระองค์ทรงเคยปฏิบัติเช่นนั้นมาก่อน แล้วทรงยืนยันว่าเป็นหนทางที่ผิดไม่ใช่หนทางที่จะนำสัตว์โลกไปสู่ทางบรรลุนิพพานได้ ทรงแนะนำให้ดำเนินในทางสายกลางอันได้แก่มรรคมีองค์ ๘ หรือมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางปฏิบัติที่ไม่เข้มงวดและไม่หละหลวมเกินไป ทรงถือว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด เป็นหลักประพฤติปฏิบัติหรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการที่เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง ช่วยให้มนุษย์บรรลุความดีงามที่สูงขึ้นไป^{๖๒} สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างมีความสุข มีความกลมเกลียวซึ่งกันและกันร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาประเทศได้อย่างสมบูรณ์

๓) วิธีการปฏิรูปคำสอนดั้งเดิม พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมและลัทธิต่าง ๆ โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์จึงทำให้พระพุทธเจ้าต้องมีความเกี่ยวข้องกับถ้อยคำทางศาสนา ด้วยมีความมุ่งมั่นที่จะประกาศพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงอย่างรวดเร็ว จึงไม่ทรงหักล้างคำสอน หรือถ้อยคำของศาสนาอื่นอย่างทันที เช่น คำสอนเรื่องอิตตาหรือตัวตนที่กล่าวถึงความไม่เป็นอมตะ มีอิสระจากความชั่วร้ายไม่อยู่ภายใต้การจำกัดของอายุ^{๖๓} แต่พยายามให้กลมกลืนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่รู้ตัวหรือบางทีก็ใช้วิธีการโอนอ่อนผ่อนตาม คำสอนใดถูกต้องดีงามพระองค์ก็ทรงรับรองว่าถูกต้องดีงามเป็นของสากลโดยธรรมชาติ^{๖๔} คำสอนที่ยังไม่ดีพระองค์ก็ปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างมีเหตุผล สิ่งที่ดงามพระองค์ทรงยกย่อง^{๖๕} คำสอนของศาสนาพราหมณ์มีอยู่อย่างไร พระองค์ไม่ทรงหักล้าง แต่จะทรงปฏิรูปใหม่นำมาใช้ในทางพระพุทธศาสนาเช่น คำว่า พรหม ทางศาสนาพราหมณ์หมายถึง ผู้สร้างโลก แต่พระองค์ทรงเอามาใช้ในความหมายใหม่ หมายถึง มารดาบิดา^{๖๖} คำสอนใดที่มีความขัดแย้งกับพุทธศาสนาทรงชี้แจงแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติ เช่นนั้นไม่ใช่แก่นสารพร้อมทั้งแนะนำแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้ เช่น การบูชาญ ในคำสอนเดิมที่เชื่อว่าการบูชาญเป็นระบบสื่อสารระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า มีเครื่องบูชาหลายชนิด เป็นศาสนกิจของพราหมณ์ มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพระเวท ซึ่งกิจกรรมที่สำคัญคือการบูชาไฟเป็นการบูชาเทพเจ้า ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ล้าสมัยที่ฝังรากลึกในธรรมชาติของมนุษย์^{๖๗} โดยมีความเชื่อว่าอัคนิเทพทรงนำเอาเครื่องสังเวยขึ้นไปบนสวรรค์ที่ตามนุษย์มองไม่เห็น เมื่อขึ้นไปสู่สวรรค์แล้ว องค์อัคนิเทพทรงป้อนเครื่องสังเวยนั้นแก่

^{๖๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐.

^{๖๒} พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน), การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำในพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๖๓} Chandradhar Sharma, A Critical Survey of Indian Philosophy, 8th ed., (Delhi: Motilal Banarsidass, 1991), p. 19.

^{๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๘.

^{๖๕} เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

^{๖๖} คุรยละเอียดใน ๐๖.๖๓/๑๐๗.

^{๖๗} Samuel George Frederick Brandon, A Dictionary of Comparative Religion, (New York: Scribner, 1970), p. 545.

ทวยเทพผู้เป็นภราดรทั้งหลาย ด้วยโอษฐ์ของพระองค์เอง ดุจดั่งแม่นกป้อนเหยื่อแก่ลูกนก^{๖๘} พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นว่าเป็นการสืบเปลี่ยน บ่งบอกถึงความโหดร้ายทารุณ^{๖๙} พระองค์ทรงสอนในความหมายใหม่ หมายถึง การบูชามารดาบิดา สมณพราหมณ์^{๗๐} เป็นต้น

เมื่อทรงอธิบายชี้แจงถึงส่วนดีส่วนบกพร่องของศาสนาพราหมณ์แล้ว ได้เสนอหลักการใหม่ที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ ขึ้นแทนที่ และเผยแผ่หลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์และสรรพสิ่ง หลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ คือความเป็นของไม่เที่ยงความเป็นทุกข์ และความเป็นของไม่ใช่ตัวตน ความไม่คงที่แน่นอนของสรรพสิ่งเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปตามเหตุปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาที่ผ่านไป และหลักอริยสัจ ๔ ถือได้ว่าเป็นหลักหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่สำคัญครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา กุศลธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในอริยสัจทั้งสิ้น พระพุทธองค์ทรงบรรลुธรรมก็ด้วยหลักธรรมข้อนี้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้น และดับไปอย่างมีเหตุปัจจัย เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาแสดงมากที่สุด

๔) การใช้ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ เป็นวิธีการเผยแผ่ที่ใช้ความสามารถพิเศษเข้ามาช่วย โดยมีจุดประสงค์เพื่อปราบปรามคนที่แสดงอาการกระด้างกระเดื่องไม่ยอมรับนับถือหรืออยากลองดีให้สิ้นพยุศ การแสดงปาฏิหาริย์นี้ไม่นิยมใช้นักเพราะทรงเล็งเห็นว่าการแสดงฤทธิ์นั้นมีทั้งแง่ดีและไม่ดีในตัวเอง คือผู้ที่มิศรัทธาเลื่อมใสก็ยิ่งยกย่องส่งเสริมมากขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่เลื่อมใสอาจจะดูหมิ่นว่าการแสดงปาฏิหาริย์แบบนี้ไม่เห็นแปลกอะไรเพราะคนที่เรียนวิชาคันธารี^{๗๑} ก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน และตรัสว่า “เราเล็งเห็นโทษในอิทธิปาฏิหาริย์อย่างนี้ จึงเหนี่ยวนำ ระอา รังเกียจเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์”^{๗๒} แต่วิธีการที่ทรงโปรดและใช้อยู่เสมอคือ อนุสาสนีปาฏิหาริย์^{๗๓} คือ การสอนอย่างธรรมดา อธิบาย ชี้แจงโต้ตอบกันไปมาโดยไม่ต้องมีการใช้ฤทธิ์เดชเข้ามาช่วย เป็นวิธีที่ทำให้คนเข้าถึงสัจธรรมได้ตามพุทธประสงค์และมีความมั่นคงยืนยาวมาถึงปัจจุบัน

^{๖๘} Heinrich Zimmer, *Philosophies of India*, (New York: Meridian Books, 1956), p. 71.

^{๖๙} พระมหามานพ ปียสโล (เจือจันทร์), “การบูชาบุญในพระไตรปิฎก”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๗๐} ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๓-๓๕๓/๑๒๕-๑๕๐.

^{๗๑} วิชาคันธารี หมายถึงวิชาที่ฤษีคันธาระเป็นผู้ทำ อีกนัยหนึ่งหมายถึง วิชาที่เกิดขึ้นในแคว้นคันธาระซึ่งฤษีพำนักอยู่มาก ทำให้แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง, ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๒/๒๓๗.

^{๗๒} ที.สี. (ไทย) ๙/๔๘๔/๒๑๕.

^{๗๓} ปาฏิหาริย์ ๓ อย่างคือ อิทธิปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์คือฤทธิ์) อาเทศนาปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์ คือการทลายใจ) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์คือสอนให้เห็นจริง) ดูรายละเอียดใน ที.สี. (บาลี) ๙/๔๘๓-๔๘๖/ ๒๑๕-๒๑๘, ที.สี. (ไทย) ๙/๔๘๓-๔๘๖/๒๑๕-๒๑๖, อง.ติก. (บาลี) ๒๐/๖๑/๑๖๓-๑๖๘, อง.ติก. (ไทย) ๒๐/ ๖๑/๒๓๔-๒๓๗.

๕) วิธีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นวิธีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ง่ายมากขึ้น ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าผู้เผยแผ่เป็นเสมือนญาติของตนเองจึงเกิดความเต็มใจที่จะรับฟังพระธรรมเทศนาแต่พระพุทธรเจ้าทรงห้ามยกพุทธพจน์ขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต และทรงปรับอาบัติทุกกฎแก่พระภิกษุผู้แสดงพุทธพจน์เป็นภาษาสันสกฤต ทรงอนุญาตในการแสดงธรรมด้วยภาษาของตนเอง^{๗๔} เพราะในสมัยนั้นแต่ละแคว้นต่างมีภาษาของตน แต่ละแคว้นคงใช้ภาษาต่างกัน เสถียร โพธิ์นันทะ กล่าวยืนยันว่า “พระพุทธรเจ้ามิได้ใช้ภาษามคธในการเผยแผ่ธรรมะภาษาเดียว เหตุผลคือ (๑) ในสมัยนั้น แคว้นต่าง ๆ มีภาษาเป็นของตนเอง คงไม่เข้าใจภาษาอื่น ๆ มากนัก (๒) ก่อนพระองค์จะออกผนวช ได้ศึกษาศิลปวิทยาการมากมาย จึงเป็นไปได้ว่าพระองค์ย่อมรู้และเข้าใจภาษาอื่นได้โดยไม่ต้องสงสัย”^{๗๕} นั่นก็เพราะว่า ประเทศอินเดียในสมัยนั้น มีภาษาใช้มากมาย แต่ละภาษามีอักษรเป็นของตนเอง^{๗๖} พระพุทธรเจ้าทรงใช้ภาษาที่เป็นกลางมีแบบแผนคือภาษาที่มาจากตระกูลปรากฤต เพราะเป็นภาษาสามัญที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าใจได้ เป็นการเปิดโอกาสให้มวลชนทุกระดับชั้นได้มีโอกาสเข้ามาเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งในวัฒนธรรมของอินเดียในสมัยนั้นมีเอกลักษณ์ที่สำคัญประกอบด้วย ไม่ยึดมั่นในลัทธิความเชื่อใด ๆ โดยเฉพาะ มีลักษณะเป็นสากล โอบอ้อมไว้ด้วยซึ่งนานาลัทธิความเชื่อเถื่อนและเคารพในปัจเจกบุคคล^{๗๗} และคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นยอมรับนับถือแล้วนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของพวกเขา^{๗๘} พระพุทธศาสนาจึงแพร่หลายไปสู่มวลชนอย่างรวดเร็วทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับชั้นได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงกัน ตรงกันข้ามกับศาสนาพราหมณ์ที่จำกัดสิทธิการศึกษาทั้งยังใช้ภาษาสันสกฤตซึ่งถือได้ว่าเป็นภาษาต้องห้ามสำหรับคนบางวรรณะ

๖) วิธีการเผยแผ่ด้วยบุคลิกภาพ บุคลิกภาพที่ดึ้นนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของนักเผยแผ่ นอกเหนือจากคุณสมบัติด้านคุณธรรม เพราะบุคลิกภาพที่สง่างาม น่ามอง น่าเลื่อมใสย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นได้ พระพุทธรองค์ทรงมีพระวรกายที่สง่างาม ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ ดังที่จังกษพราหมณ์ชมว่า “พระสมณโคดมมีพระรูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนักดุจพุดหม มีพระวรกายดุจพุดหม โอกาสที่จะพบเห็นยากนัก”^{๗๙} การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกจากมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่แล้ว คุณสมบัติของนักเผยแผ่ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ เพราะนักเผยแผ่ที่ดีนั้นแม้จะไม่ออกปากพูดก็สามารถเผยแผ่พุทธธรรมได้ บุคลิกลักษณะที่ดึงดูดความสนใจแห่งจิตใจให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น

^{๗๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๘๕/๗๑.

^{๗๕} ดูรายละเอียดใน เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, หน้า ๕๒-๕๓.

^{๗๖} กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาลัย, อินเดียอนุทวีปที่น่าทึ่ง, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๗๖.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๗๘} ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, ปรัชญาตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๖.

^{๗๙} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๒๕/๕๓๔.

พระพุทธศาสนานับเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุง และแก้ไขสังคมอินเดียในยุคนั้นให้ดีขึ้นจากสภาพการณ์หลายอย่าง เช่น จากการกดขี่ทางชนชั้นวรรณะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การหลอกล้ำทางสังคมที่ชัดเจน การถือชั้นวรรณะอย่างเข้มงวด การใช้สัตว์เป็นจำนวนมากเพื่อบวงสรวงบูชา ญัตติ ตลอดจนการกดขี่สตรี พุทธศาสนาจึงเปรียบเสมือนน้ำทิพย์ชโลมสังคมอินเดียโบราณให้ชาวสะอาดมากกว่าเดิม คำสอนของพุทธศาสนาทำให้สังคมโดยทั่วไปสงบร่มเย็น ในกระบวนการนักคิดของโลกศาสนา พุทธศาสนาได้รับการยกย่องจากทั่วโลกว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพอย่างแท้จริง เพราะไม่ปรากฏว่ามีสงครามศาสนาเกิดขึ้นในนามของศาสนา หรือเผยแพร่ศาสนาโดยการบังคับผู้อื่นให้มานับถือ ให้เสรีภาพในการพิจารณาให้มีปัญญากำกับศรัทธา^{๔๐} บุคคลผู้เผยแผ่ธรรมหรือสอนธรรมควรคำนึงอยู่เสมอว่า แม้จะสอนคนในเรื่องเดียวกัน แต่ก็ต้องมีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย จึงจะประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ เพราะผู้ฟังมีหลายประเภท แต่ละประเภทก็จะมี ความสนใจที่แตกต่างกัน ตามพื้นภูมิความหลังของตน^{๔๑} ในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์และพระสาวกมีท่าทีค่อนข้างเป็นมิตรกับผู้นับถือศาสนาอื่น ไม่เคยคิดว่าเขาเป็นศัตรูที่ต้องทำร้าย แต่ถือว่าเป็นเพื่อนมนุษย์ที่มีศักดิ์และมีเกียรติเหมือนกัน จึงทรงปฏิบัติต่อผู้นับถือศาสนาอื่นด้วยความปรารถนาดี^{๔๒} พระพุทธศาสนาจึงควรค่าแก่การทรงไว้และเผยแผ่ให้อนุชนรุ่นหลังได้เข้าใจอย่างถ่องแท้

๒.๓.๒ จิตวิทยาการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงใช้ญาณ ใช้ปัญญา ในการที่จะทรงแสดงธรรมเพื่อที่จะให้สำเร็จประโยชน์สูงสุดทุกครั้งที่ทรงแสดง ทรงพิจารณาทุกแง่มุมให้รอบด้าน ทั้งสภาพแวดล้อม บุคคล ธรรมเนียม ประเพณี ของพื้นที่นั้น เป็นกุศโลบายที่แยบยลและได้ผลเรียกว่าเป็นลีลาการสอนซึ่งมีอยู่ ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑) สันทัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา หรือเห็นจริงด้วยใจเหมือนตาเห็น พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงสอนอะไร พระองค์ก็จะทรงชี้แจง จำแนกแยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจิง คล้ายกับว่าเห็นด้วยตา

๒) สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ชักจูงใจให้เห็นจริง ขวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติเมื่อทรงเห็นว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ ก็ทรงแนะนำหรืออธิบายให้ผู้ฟังซาบซึ้งในคุณค่า ให้มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนหรือนำไปปฏิบัติ

^{๔๐} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๐.

^{๔๑} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๘๙.

^{๔๒} พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (แก้วทองเกต), “การสร้างความปลอดภัยระหว่างศาสนา” ใน พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓๑.

๓) สมุตเตชนา เราใจให้อาจาหาญแก่ลัวล้า เราใจให้แก่ลัวล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะ เข้มแข็งมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นต่อความเหนื่อยยาก สอนเราใจผู้ฟังให้มีความกล้าหาญในการปฏิบัติตาม เมื่อทรงชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนจนอยากจะทำไปปฏิบัติแล้ว พระองค์ก็จะทรงปลุกเราใจให้เขากระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะมีกำลังใจมั่นใจที่จะปฏิบัติให้เกิดผลให้ได้

๔) สัมปหังสนา ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ชโลมใจให้ชุ่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัตินั้น พระพุทธเจ้านอกจากจะทรงยึดหลักการสอนให้ผู้ฟังเข้าใจในเหตุผล ซาบซึ้งในคุณค่าและปลุกเราใจให้อาหาญแก่ลัวล้าแล้ว พระองค์ยังทรงสอนให้เขาเกิดความชุ่มชื่นเบิกบานไม่เหนื่อยหน่ายหรือท้อแท้ ให้มีหวังในผลของการที่ได้ปฏิบัติตาม^{๔๓}

นอกจาก ๔ ข้อข้างต้นแล้ว ในการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้ง พระองค์ทรงมีจิตวิทยาในการสอนคนที่ทรงเข้าใจและเข้าถึงบุคคลนั้นแม้พฤติกรรมของบุคคลนั้น พระองค์ทรงมีแผนการสอน คือ

๑) วิเคราะห์ผู้ฟัง พระองค์จะทรงศึกษาและเลือกบุคคลอย่างละเอียด จะเห็นได้จากพุทธกิจที่ทรงใช้ เช่น ในเวลาใกล้รุ่งจะทรงตรวจดูสัตว์โลกผู้สมควรได้รับพระกรุณา เป็นต้น

๒) กำหนดรู้บริบทของผู้ฟัง พระพุทธองค์จะทรงกำหนดรู้ถึงคุณลักษณะภูมิหลังของผู้ฟัง เช่น เพศ วัย ฐานะ ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ชุมชน จารีตประเพณี อุปนิสัย ระดับสติปัญญา เป็นต้น

๓) กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน ขั้นตอนการเลือกธรรมที่จะนำมาสอนนั้น นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้ฟังย่อมมีความพร้อม มีคุณสมบัติบริบททางสังคมที่ต่างกัน มีอินทรีย์ที่แก่กล้าต่างกัน การกำหนดเนื้อหาสาระที่มีความยากง่ายให้ตรงกับความต้องการของผู้รับฟัง ย่อมมีผลต่อการรับรู้ธรรมะของผู้ฟังทั้งสิ้น

๔) รูปแบบการนำเสนอ พระพุทธเจ้าทรงมีรูปแบบในการสอนมากมาย เช่น การสนทนา การบรรยาย และการตอบปัญหา เป็นต้น

๕) วิธีการนำเสนอ พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น บางครั้งทรงใช้วิธียกอุปมาขึ้นเปรียบเทียบ บางครั้งใช้วิธีตอบปัญหา บางครั้งใช้วิธีเล่านิทานประกอบ เป็นต้น

๖) ลดส่วนที่เกินเพิ่มส่วนที่พร่อง การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามุ่งประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์ต่อชาวโลกโดยอาศัยพระกรุณาธิคุณเป็นที่ตั้ง

---

^{๔๓} วิมหา. (ไทย) ๑/๒๒/๑๕., คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธวิธีการสอน (Buddha's teaching Methods)**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓.

๓) การประเมิณผล พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการประเมิณผลในการแสดงธรรมทุกครั้งเมื่อจบการแสดงธรรมเทศนาแล้วจะเกิดคำว่า อัมมาภิสมโย คือ การได้บรรลุธรรมตามเหตุปัจจัย ส่วนคนที่อยู่ในที่ประชุมนั้นก็จักสามารถบรรลุคุณธรรมมากน้อยต่างกันไปตามความแก่กล้าของอินทรีย์

๔) การติดตามผล พระพุทธองค์จะทรงติดตามผลความคืบหน้าในเรื่องที่ทรงสอนไป เช่น ทรงมอบให้พระสารีบุตรเถระเป็นพระอุปัชฌาย์ให้การอุปสมบทแก่พระราชนัดดาผู้บวชเมื่อแก่ภายหลังเมื่อพระสารีบุตรนำมาเฝ้า จึงได้ตรัสถามถึงความเป็นไปของพระราชนัดดา ซึ่งพระสารีบุตรก็ทูลว่าพระราชนัดดาเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายเหลือเกิน เป็นต้น^{๔๔}

๕) ใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรม พระพุทธเจ้าทรงใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมของพระองค์ทรงใช้อุปกรณ์เสริมในการสอน พระองค์ทรงใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่แวดล้อมตัวเราเพื่อเป็นสื่อในการสอน ซึ่งก็จัดอยู่ในลักษณะที่คล้ายการใช้วิธีการอุปมา เช่น ในครั้งประทับอยู่ที่สี่สรวณใกล้เมืองโกสัมพีก็ได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประตูเป็นอุปมา โดยพระองค์ได้ทรงหยิบใบประตูมาเล็กน้อย แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในป่ากับใบพระหัตถ์ของพระองค์ที่ไหนมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายทูลว่า ใบปามากกว่ายิ่งนัก และพระองค์ก็ตรัสแสดงการที่พระองค์ไม่ทรงสอนทั้งหมด เพราะคำสอนของพระองค์นั้นมีมาก เหมือนไม้ประตูลายในป่า แต่ที่ตรัสเปรียบคำสอนที่จำเป็นว่าเป็นใบไม้ในกำมือ เพราะมีความจำเป็นต่อการทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้นไป^{๔๕}

ในการขับเคลื่อนกองทัพนธรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสบความสำเร็จมีผู้นับถือจำนวนมากนั้น ลำดับแรกพระพุทธองค์ได้ตรัสสอนให้พระภิกษุพุทธสาวกต้องพยายามฝึกฝน พัฒนาตนให้ก้าวถึงจุดสูงสุดคือสำเร็จเป็นพระอรหันต์ผู้มีความบริสุทธิ์เป็นยอดภิกษุในพระพุทธศาสนาเหมาะสมต่อการเคารพนับไหวสักการบูชาของชาวบ้าน และเป็นเนื่อนานุญที่ยอดเยี่ยมของชาวโลกโดยพระภิกษุที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้นนับว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติเพียบพร้อมที่จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรมได้ อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ^{๔๖}

๒.๔ การเผยแผ่พุทธศาสนาหลังพุทธกาล

ยุคหลังสมัยพุทธกาลถือเป็นยุคแห่งการสืบทอดพระพุทธศาสนาโดยพุทธบริษัท ๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ถือเป็นยุคแห่งการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสรรพสัตว์แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพานเหลือไว้เพียงหลักธรรมคำสอนของพระองค์เท่านั้นที่เป็นตัวแทนของพระองค์ เป็นหน้าที่ของพระสาวกที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นทั่วโลก ซึ่งใน

^{๔๔} พุ.ธ.อ. (บาลี) ๔/-/๑-๒., พระราชบัญญัติ (ชัยวิไล/ไชยวงศ์), “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการแสดงพระธรรมเทศนาในวันอัมมัสสวนะ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๙-๒๕๔๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๔๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

^{๔๖} แก้ว ชิตตะขบ, ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, หน้า ๘.

หลาย ๆ ยุคนั้นก็มีหลายเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกี่ยวเนื่องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ผู้วิจัยขอนำเสนอยุคสมัยที่สำคัญ ๆ ๓ ยุค ได้แก่

๒.๔.๑ ความแตกแยกแห่งศาสนา

ยุคสมัยหลังพุทธกาลเพียงชั่วระยะที่เสด็จปรินิพพานใหม่ ๆ ยังมิได้มีการถวายพระเพลิง พุทธสรีระด้วยซ้ำไป รอยร้าวแห่งการแตกแยกก็เริ่มเห็นชัดขึ้น จนทำให้พระมหากัสสปะในฐานะที่มีอาวุโสสูงสุดในยุคนั้นต้องเรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำสังคายนา สถานการณ์ที่เห็นชัดที่สุดคือ สมัยก่อนและสาเหตุการทำสังคายนาครั้งที่สอง สถาบันสงฆ์ได้เกิดความแตกแยกอย่างไม่เคยมีมาแต่ครั้งก่อน หากเราจะชี้ให้เห็นชัดเจนลงไปว่า อะไรคือสาเหตุแห่งความแตกแยกดังกล่าว เราอาจพูดได้ว่า เพราะความเห็นแตกแยกกันก่อนแล้วพฤติกรรมที่แตกแยกต่างกันอย่างย้อมตามมา สาเหตุเหล่านี้ย่อมเห็นได้ตามที่ปรากฏทั่วไปในสังคม^{๘๗}

ประมาณ ๑๐๐ ปีหลังพุทธปรินิพพาน พระภิกษุกลุ่มหนึ่งเรียกชื่อตนเองว่า วชิชบุตร ได้ประกาศว่า “วัตถุ ๑๐ ประการ” ล้วนเป็นการลดหย่อนพระวินัยบัญญัติ เช่น พระฉันอาหารหลังเที่ยงได้ ฉันเหล้าอ่อน ๆ ได้ รับเงินทองได้ เป็นต้น พระยสกาภิกษุบุตรได้ชักชวนพระเถระจำนวน ๗๐๐ รูป ประชุมสังคายนาวินิจฉัยชี้ขาดว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องและได้ยืนยันมติเดิมของพระเถระเมื่อครั้งปฐมสังคายนา ผลกระทบของการทำสังคายนาครั้งนี้ได้ทำให้รอยร้าวในวงการคณะสงฆ์ซึ่งเริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ครั้งปฐมสังคายนาขยายวงกว้างขึ้น คณะสงฆ์ได้แตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย ดังต่อไปนี้

๑) นิกายเถรวาท มีจุดยืนที่แน่นอน คือ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัย มีศูนย์กลางอยู่ที่อินเดียได้ จึงเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ทักขิณิกาย เวลาต่อมา นิกายนี้ได้แยกย่อยอีก ๑๑ นิกาย

๒) นิกายมหาสังฆิกวาท เกิดจากคณะสงฆ์วชิชบุตร เมืองไพโรสาลี เวลาต่อมา นิกายนี้ได้แยกย่อยอีก ๕ นิกาย^{๘๘}

หลังจากเกิดความแตกแยก แบ่งฝักฝ่าย แบ่งนิกายแล้ว เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกแยกแล้ว ไม่น่าจะก่อให้เกิดการแตกแยกที่ยิ่งใหญ่ขนาดนี้ วัตถุ ๑๐ ประการที่ภิกษุชาววชิชยกขึ้นก็ถือตามพุทธมตติที่ได้ตรัสกับพระอานนท์เถระก่อนที่ปรินิพพานว่า “อานนท์ โดยล่วงไปแห่งเรา ถ้าสงฆ์ปรารภจะถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียบ้าง ก็จงถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียได้”^{๘๙}

เมื่อพิจารณาตามนัยนี้ ความเห็นของภิกษุชาววชิชก็ยังไม่เป็นการนอกกรอบ เพราะประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงเฉพาะสิกขาบทเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนสิกขาบทที่สำคัญก็ยังคงอยู่ ภิกษุฝ่ายวินยวาทิเห็นว่าสมควรจะรักษาไว้เช่นเดิม แม้จะเป็นสิกขาบทเล็กน้อยก็ไม่ควรจะมีการ

^{๘๗} พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ, ดร., เอกสารประกอบการสอนรายวิชา พระพุทธศาสนามหายาน, (ขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^{๘๘} ดนัย ไชโยธธา, นานาศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๙), หน้า ๘๖ - ๘๗.

^{๘๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

แก้ไขเปลี่ยนแปลงอะไร ซึ่งความเห็นเช่นนี้นักันว่ามีเหตุผลทั้งสองฝ่าย แต่ความเสียหายได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ก็ตรงที่ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมผ่อนผันให้แกกันและกัน แต่ถ้าพิจารณาในเรื่องของทฤษฎีหรือความคิดเห็นแล้ว สาเหตุการแตกแยกคงมิใช่เฉพาะในด้านศีลอย่างเดียว คงมีเหตุผลด้านอื่น ๆ ด้วย คือความไม่ลงรอยกันในระหว่างสงฆ์ชาวเมืองต่าง ๆ ความไม่ยอมรับระบบอาวุโสในหมู่สงฆ์และความต้องการเป็นผู้นำในหมู่สงฆ์ด้วยกัน จากหลักฐานที่ปรากฏจะเห็นได้ว่า มีการวิ่งเต้นเข้าหาพระผู้ใหญ่ คือพระเรวตะด้วยกันทั้งสองฝ่าย มีการดำเนินการทางการเมือง คือเข้าไปขอความอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดิน เพราะทุกฝ่ายต่างก็ต้องการฐานอำนาจทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นเครื่องสนับสนุน และในขณะเดียวกันก็ต้องการบีบบังคับอีกฝ่ายหนึ่งให้ยอมจำนนโดยปริยาย กลายเป็นเรื่องขัดแย้งอย่างอื่นที่มีศีลเป็นเพียงสาเหตุเท่านั้น^{๙๐}

๒.๔.๒ ยุคสมัยพระเจ้าอโศก

ในยุคหลังพุทธกาลผู้ที่มียุทธศาสตร์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ขยายออกจากชมพูทวีปไปสู่ดินแดนอื่น ๆ ที่สำคัญอีกยุคหนึ่ง คือในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชก็ยังคงใช้รูปแบบดั้งเดิมอยู่ คืออาศัยพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ ครั้นมาถึงยุคพระพุทธศาสนาได้แยกออกเป็นหลายนิกาย โดยเฉพาะที่เด่นชัดที่สุดหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนาได้แตกแยกออกเป็น ๒ นิกายหลัก^{๙๑} คือเถรวาทกับอากิริยวาท หลังการทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ปราบดาตัวเองเป็นกษัตริย์และหันมานับถือพระพุทธศาสนา จนสามารถนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารประเทศ และขยายอำนาจด้วยศาสตราวุธมาเป็นธรรมารัฐ อาศัยพระราชอำนาจของพระองค์ในการใช้นโยบายหลักธรรมวินัยในการบริหารประเทศ ดังนี้

- ๑) ทรงปกครองโดยระบบธรรมาธิปไตย คือใช้หลักพระธรรมวินัยบริหารบ้านเมือง
- ๒) ทรงอุทิศพระองค์เป็นธรรมทาส โดยทรงหวังผลทั้งในภพนี้และภพหน้า นำประชาชนในแคว้นจากมิถิลาชีพ ดำรงชีวิตโดยหลักสัมมาอาชีวะ
- ๓) เสด็จประพาสเพื่อธรรม คือเที่ยวนมัสการปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาและแนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้และปฏิบัติธรรม
- ๔) ทรงปฏิวัติสังคมโดยธรรม คือยกเลิกพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีการเบียดเบียนทำลายล้าง ห้ามการฆ่าสัตว์บูชายัญด้วยกฎ “มา ฆาต” คือห้ามฆ่า แม้ภายในพระราชวังเองก็ห้ามฆ่าสัตว์

^{๙๐} ศนจารย์ มหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาสน์การพิมพ์, ๒๕๕๐). หน้า ๕๔.

^{๙๑} สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงค์การพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

๕) ทรงใช้ระบบรัฐสวัสดิการ ด้วยการสร้างโรงพยาบาลขึ้นรักษาคน และโรงพยาบาลรักษาสัตว์ ปลูกสมุนไพรรักษาโรคในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ขุดบ่อน้ำ สระน้ำ สร้างถนนคูคลอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

๖) ให้เลิกพิธีกรรมทุกชนิดที่ไม่เป็นธรรม และได้นำเอาหลักของมงคลสูตร สังคาลสูตรให้คนปฏิบัติต่อกันตามสมควรแก่ฐานะหน้าที่ เน้นให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของธรรมทาน เห็นคุณค่าของการแนะนำ การรับการแนะนำสั่งสอนกันด้วยเมตตากรุณา

๗) ทรงตั้งข้าหลวงแทนพระองค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม โดยให้ข้าหลวงเหล่านั้นสร้างความรู้สึกต่อประชาชนว่า เป็นเหมือนลูกหลานของตน ให้พยายามสวดสวดดูแลสุขทุกข์ของเขาดุจบิดาเอาใจใส่ดูแลบุตรธิดาของตน การกระทำทุกอย่างทรงเน้นหนักไปที่ผลประโยชน์อันผู้กระทำถึงได้ในภพนี้และภพหน้า

ผลจากการปกครองโดยระบบธรรมาธิปไตย ทำให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงมีสัมพันธ์ไมตรีกับพระองค์ มีเมืองเป็นอันมากที่ยอมเป็นข้าขอบขัณฑสีมา เพราะความเคารพศรัทธาต่อพระเจ้าอโศกมหาราช ความสงบสุขจึงได้บังเกิดขึ้น^{๙๒}

หลังการทาสั่งคายนาครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชและพระโมคคัลลีบุตรทรงพิจารณาเห็นว่าพระพุทธศาสนาอาจจะดำรงอยู่ไม่ยั่งยืนในประเทศอินเดีย จึงเห็นควรส่งสมณะทูตออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนานาประเทศแบ่งออกเป็น ๙ สาย ดังนี้

๑) พระมัทธันตีกะเถระและคณะไปแคว้นกัศมีร์และคันธาระ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย ซึ่งได้แก่แคว้นจัมมูและกัศมีร์ (แคชเมียร์) ในปัจจุบันนี้ ได้แสดงธรรมโปรดพวกนาค ยักษ์และมนุษย์ให้หันมานับถือเป็นจำนวนมาก

๒) พระมหาเทวเถระ และคณะไปมคธกษัตริย์ อยู่ทางทิศใต้ของแม่น้ำโคธาวารี ซึ่งได้แก่ ไมซอร์ ในปัจจุบัน (อยู่ทางทิศใต้ของอินเดียติดกับเมืองมัทราส) แสดงเทวทูตสูตรโปรดชาวเมืองจนหันมานับถือพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

๓) พระรักขิตเถระ และคณะไปวนวาสีประเทศ อยู่ในเขตกนราหรือ ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย แสดงอนมัตตคปริยายกถา จนทำให้ชาวเมืองหันมานับถือพุทธศาสนา สร้างอาราม ๕๐๐ แห่ง กุลบุตรเข้ามาบวชในพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

๔) พระโยนกธัมมรักขิตเถระ และคณะไปอปรินตกชนบทอยู่ริมฝั่งทะเลอาระเบีย ทางทิศเหนือของเมืองมูไบ (บอมเบย์) ได้แสดงอัคคิขันธูปมสูตร จบธรรมเทศนากุลบุตรขออุปสมบท ๑,๐๐๐ คน กุลธิดาขอบวช ๖,๐๐๐ คน นอกนั้นยังได้สร้างอารามเป็นจำนวนมาก

^{๙๒} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๕ - ๑๕๖.

๕) พระมหาธัมมรักขิตเถระ และคณะไปที่แคว้นมหารัฐ หรือ รัฐมหาราษฎร์ ภาคตะวันตกของอินเดีย ไม่ห่างจากเมืองมุมไบ (บอมเบย์) ในปัจจุบัน แสดงมหาราชาดกและมหากัสสปชาดกแก่ชาวเมือง จบธรรมเทศนากุลบุตรขออุปสมบท ๘๔,๐๐๐ คน ชาวเมืองหันมานับถือพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

๖) พระมหารักขิตเถระ และคณะไปที่โยนกประเทศ ได้แก่ เขตแดนบากเตรีย ในอัฟกานิสถานและเปอร์เซียในปัจจุบัน ท่านได้แสดงภาพการามสูตรจนทำให้ชาวโยนกหันมานับถือพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

๗) พระมัชฌิมเถระ พระกัสสปโคตตเถระ พระอฬกเถระ พระทนต์เถระ พระสหัสสเถระ และคณะไปหิมวันตประเทศ ได้แก่ เนปาล ซึ่งอยู่ตอนเหนือของอินเดีย พระมัชฌิมเถระได้แสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ทำให้ชาวเมืองเลื่อมใสขอการอุปสมบทหลายพันคน

๘) พระโสณเถระ และพระอุตตเถระ และคณะไปที่สุวรรณภูมิประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า และมอญทุกวันนี้ ได้แสดงพรหมชาลสูตรจนทำให้ชาวเมืองหันมานับถือพุทธศาสนา กุลบุตรขอการอุปสมบท ๓,๕๐๐ คน กุลธิดาขอการอุปสมบท ๑,๕๐๐ คน

๙) พระมหินทเถระ พระอิฏฐิยะ พระอุตตียะ พระสัมภาระ และพระภัททสาละ ไปประเทศสิงหล หรือประเทศศรีลังกาปัจจุบัน ได้แสดงหัตถิปโทปมสูตรโปรดพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ กษัตริย์แห่งสิงหล และชาวเมือง จนทำให้พุทธศาสนาได้ตั้งมั่นในเกาะนั้น^{๙๓}

การที่พระสมณทูตคือพระโสณะเถระกับพระอุตตเถระนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้น ตามเส้นทางของชาวอินเดียเข้าสู่สุวรรณภูมิหลายทางด้วยกัน สันนิษฐานได้ว่า

- ๑) มาทางบก โดยผ่านเบงกอล ข้ามเทือกเขาปาดไก้เข้าสู่พม่าตอนบน
- ๒) ลงเรือข้ามอ่าวเบงกอลขึ้นที่อ่าวมะตะมะ หรือมาขึ้นที่ฝั่งมะริด ทวาย
- ๓) ลงเรือข้ามมหาสมุทรเข้าช่องแคบมะละกา มาขึ้นบกบนแหลมมลายู หรืออาจจะอ้อมไปเลยเข้าอ่าวญวนไปกัมพูชาและจามปา

การประกาศพระศาสนาในครั้งนั้น ส่งผลให้พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ออกไปยังดินแดนนอกชมพูทวีปเป็นครั้งแรก และประดิษฐานมั่นคงในประเทศต่าง ๆ ทั้งในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนาได้ตั้งมั่นในลังกาภายใต้การอุปถัมภ์ของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ผู้ทรงเปี่ยมด้วยศรัทธา ทรงสร้างมหาวิหารซึ่งได้เป็นศูนย์กลางใหญ่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทสืบมา สถานการณ์ของพระพุทธศาสนานับจากนี้ มีลักษณะเป็นไปตามสภาพธรรม คือเจริญขึ้นและเสื่อมไปตามเหตุปัจจัยขององค์อุปถัมภ์ จนถึงขั้นสูญสิ้นไปจากอินเดีย ดินแดนต้นกำเนิด แต่ด้วยอำนาจแห่งพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีลักษณะคงไว้ซึ่งหลัก

^{๙๓} พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ดร., ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: หจก. เมื่อดทรายพริ้นติ้ง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๑ - ๑๐๒.

ความจริง ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลาให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติทุกเวลา ทุกโอกาส และทำหยาต่อการพิสูจน์ ทำให้พุทธศาสนิกชนยังคงรักษาและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาจนถึงทุกวันนี้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชได้รับการพัฒนาจนกลายมาเป็นรูปแบบการเผยแผ่ในปัจจุบัน ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของพระเจ้าอโศกมหาราชกับพระพุทธศาสนาก็เป็นแม่แบบของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา กล่าวคือศาสนจักรและอาณาจักรต้องมีความสมัครสมานกลมเกลียวกันอย่างแยกกันไม่ได้ กล่าวได้ว่าวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชมีบทบาทต่อนักเผยแผ่ในรุ่นต่อมาอย่างแท้จริง^{๙๔}

๒.๔.๓ ยุคสมัยพระเจ้ามิลินท์

หลังสิ้นยุคพระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว พระพุทธศาสนาก็ประสบปัญหาอย่างหนักจากกษัตริย์ในราชวงศ์สุทศ โดยเฉพาะพระเจ้าปุชยมิตรซึ่งเป็นพราหมณ์ ได้สั่งให้ฆ่าพระสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชน และทำลายพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง ดังนั้นทีกของท่านตารนาถนักประวัติศาสตร์ชาวธิเบตกล่าวว่า “พระเจ้าปุชยมิตร กษัตริย์ฮินดูองค์นี้ได้ทำลายอารามกุกกุฎาราม เมืองเวสาลี และวัดพุทธศาสนาที่สาละ ที่ปัญญาปตะวันออก และพระราชทานรางวัลจำนวน ๑๐๐ ทินาร์ สำหรับผู้ตัดศีรษะชาวพุทธได้” พระองค์ไม่เพียงทรงรื้อฟื้นพิธีฮินดู (เข้ามาบูชาฮินดูเท่านั้น) ยังทรงสถาปนาศาสนาพราหมณ์ขึ้นอีกครั้ง เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาอับเฉาและเกือบจะสูญสิ้น

อย่างไรก็ตาม ดวงประทีปคือพระพุทธศาสนา ได้แผ่รัศมีเจิดจ้าแจ่มจรัสอีกครั้งในสมัยพระเจ้ามิลินท์หรือเมเน็นเดอร์ กษัตริย์พระองค์นี้เป็นชนชาติกรีกมีพระราชศรัทธาอย่างแรงกล้า ทรงอุปถัมภ์และสนับสนุนพระพุทธศาสนาอย่างมาก เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบต่อมา^{๙๕}

ราว พ.ศ. ๕๐๐ พระเจ้ามิลินท์หรือเมเน็นเดอร์ หรือกรีกเรียกว่า เมเน็นดรัส เป็นกษัตริย์เชื้อสายกรีกราชวงศ์อีทิเดมัส ซึ่งได้เข้ามาตั้งรกรากในอินเดียตั้งแต่สมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ยกกองทัพเข้ามายึดครองอินเดีย ปรากฏในตำนานฝ่ายบาลี และฝ่ายจีนว่าตอนแรกพระเจ้ามิลินท์มิได้เลื่อมใสในพุทธศาสนา ได้ขัดขวางพุทธศาสนาด้วยพระราโชบายต่าง ๆ เนื่องจากพระองค์เป็นผู้แตกฉานในวิชาไตรเพทและศาสนาปรัชญาต่าง ๆ รวมทั้งพุทธศาสนาด้วย จึงได้เที่ยวประกาศไต่ถามเกี่ยวกับเหล่าสมณะพราหมณ์ทั่วชมพูทวีป จนสามารถเอาชนะสมณะพราหมณ์เหล่านั้นรวมทั้งพระภิกษุในพุทธศาสนาได้หมด ขนาดภิกษุสงฆ์พากันอพยพหนีออกจากนครสาละจนหมดสิ้น ทำให้เมืองสาละว่างภิกษุสงฆ์อยู่ถึง ๑๓ ปี ต่อมาคณะสงฆ์ต้องเลือกสรรคส่งพระภิกษุหนุ่มผู้เจนจบพระไตรปิฎกและลัทธินอกพระศาสนาองค์หนึ่งชื่อ พระนาคเสน เข้าไปในนครสาละเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา กิตติศัพท์ความเก่งกาจของพระนาคเสนทราบไปถึงพระเจ้ามิลินท์จึงโปรดให้เปิดการอภิปรายปุจฉาวิสัชนา (ถามและตอบ) กับพระนาคเสนขึ้น ข้อความที่อภิปรายปุจฉาวิสัชนากันนั้นต่อมามีผู้รวบรวมขึ้นซึ่งเรียกว่า มิลินทปัญหา คัมภีร์มีทั้งในฉบับสันสกฤตและบาลี ในฉบับสันสกฤตให้ชื่อว่า

^{๙๔} พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก, หน้า ๒๖ - ๒๘.

^{๙๕} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, หน้า ๗๐.

“นาคเสนภิกษุสูตร” ได้มีผู้แปลถ่ายออกสู่ภาษาจีนประมาณพันปีเศษมาแล้ว สำหรับภาษาบาลีนั้น พระพุทธโฆษาจารย์ คณาจารย์ชาวมอญเป็นผู้แต่งคำนิทาน และคำนิคมประกอบเข้าไว้ในมิลินทปัญหาเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๙ ส่วนเนื้อธรรมอันเป็นตัวปัญหามีได้กล่าวไว้ว่าผู้ใดแต่ง เนื้อหาของมิลินทปัญหาถามตอบนั้นว่ามีความน่าสนใจมาก เพราะเป็นการถามตอบเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาล้วน ๆ ทำให้คนในปัจจุบันเองเมื่อได้อ่านแล้วสามารถหายสงสัยในพระพุทธศาสนาได้มาก^{๙๖}

ในการตอบปัญหาของพระนาคเสนนั้น ท่านมีความปราดเปรื่องและมีความเฉลียวฉลาดมาก ท่านใช้วิธีตอบปัญหาพระเจ้ามิลินท์ ๓ แบบ คือ ๑) วิธีวิเคราะห์ ได้แก่การวิเคราะห์แยกแยะสิ่งทั้งหลายออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้เห็นองค์ประกอบในระดับย่อยของมัน ๒) วิธีสังเคราะห์ ได้แก่การสังเคราะห์หรือการรวมองค์ประกอบย่อย ๆ ที่แยกออกนั้นเข้าไว้ด้วยกัน ๓) การอุปมาเปรียบเทียบ ได้แก่ การนำเอาเรื่องนามธรรมยาก ๆ ไปอุปมาเปรียบเทียบกับรูปธรรมที่เป็นเรื่องใกล้ตัว และพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน การวิสัชนาคำถามของพระเจ้ามิลินท์ โดยการตอบปัญหาด้วยวิธีการทั้ง ๓ นี้ สามารถแก้ความสงสัยของพระเจ้ามิลินท์จนเป็นเหตุให้พระองค์ศรัทธาและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและอุปถัมภ์อย่างแข็งขันในกาลต่อมา^{๙๗} พระพุทธศาสนาจึงได้กลับมาตั้งมั่นและรุ่งเรืองอีกครั้งในสมัยของพระเจ้ามิลิน

๒.๕ การเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศไทย

พุทธศาสนิกชนชาวไทยมีความเชื่อว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกเมื่อพระโสณะและพระอุตตระ เดินทางเข้ามาประกาศศาสนาที่สุวรรณภูมิ และเชื่อว่าบริเวณพระปฐมเจดีย์และใกล้เคียงจะเป็นสุวรรณภูมิ เพราะได้ขุดพบโบราณวัตถุรุ่นราวคราวเดียวกับสมัยพระเจ้าอโศกหลายอย่าง ตกลงว่าถ้าเชื่อตามนี้ พระพุทธศาสนาก็เข้าสู่ประเทศไทยไม่เกิน พ.ศ.๓๐๐ แต่นักประวัติศาสตร์บางคนก็เชื่อว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑ หรือ ๒ คือ ประมาณ พ.ศ. ๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๗๔๓^{๙๘} และผ่านเรื่อย ๆ จากสมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

๒.๕.๑ การเผยแผ่พุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย

ในตอนต้นแห่งศตวรรษที่ ๑๘ จักรวรรดิขอมเริ่มเสื่อมอำนาจลง ผู้นำคนไทยจึงตั้งตนเป็นอิสระขึ้นได้ โดยมีพ่อขุนบางกลางท่าวและพระสหายของพระองค์เข้ายึดเมืองสุโขทัยไว้ และภายในเมืองสุโขทัยนั้นก็มีโบราณสถานที่สำคัญมาก่อนที่คนไทยจะเข้ายึดครองแล้ว คือ โบราณสถานวัดศรีสวาย ซึ่งสันนิษฐานว่าคงเป็นโบสถ์พราหมณ์ของพวกขอมมาก่อน ถัดมาก็เป็นวัดสำคัญอีกแห่งหนึ่ง คือ วัดมหาธาตุกลางเมืองสุโขทัย และผู้ครองเมืองสุโขทัยในขณะนั้นก็คือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

^{๙๖} พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ดร., ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, หน้า ๑๑๔ - ๑๑๖.

^{๙๗} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, หน้า ๘๒ - ๘๓.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๗ - ๑๙๘.

สมัยสุโขทัยตอนต้น คณะสงฆ์ที่มีอยู่สืบมาแต่คณะสงฆ์มอญในอาณาจักรทวารวดีพวกหนึ่ง คณะสงฆ์ที่สืบเนื่องมาจากสมัยลพบุรีพวกหนึ่ง มีทั้งเถรวาทและมหายาน

พ.ศ. ๑๖๙๖ ประเทศลังกา ซึ่งมีพระเจ้าปรีกัมพาหุมหาราชได้ขึ้นครองราชย์ทรงปราบหมิ่น ทำบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น ทรงอุปถัมภ์พระศาสนา รวมพระสงฆ์เข้าเป็นนิกายเดียวกัน โปรดให้มีการทำสังคายนาครั้งที่ ๗ ขึ้น โดยทรงอาราธนาพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองในลังกาทวีป ทั้งด้านการศึกษาและด้านปฏิบัติ กิตติศัพท์นี้ได้กระจายมาถึง พม่า มอญ ไทย พระภิกษุในประเทศเหล่านั้นพากันไปสืบสวนถึงประเทศลังกา เมื่อเห็นวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ชาวลังกาตามแบบแผนนั้นก็เลื่อมใส ใครจะนำมาเผยแพร่ในประเทศของตน แต่พระสงฆ์ชาวลังการังเกียจว่า พระสงฆ์ในนานาประเทศแตกต่างกันมาช้านานแล้ว จึงให้พระภิกษุซึ่งไปจากประเทศต่าง ๆ อุปสมบทใหม่ เป็น นิกายลังกาวงศ์ อันเดียวกันเสียก่อน พระภิกษุที่อุปสมบทใหม่แล้วเหล่านั้นก็อยู่ศึกษาพระธรรมวินัยในลังกาทวีป จนรอบรู้แล้วจึงกลับประเทศของตน บางท่านก็ได้พระสงฆ์ลังกามาด้วย ปรากฏว่าเป็นที่นิยมของประชาชนในประเทศนั้น ๆ

สำหรับประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๐ พระภิกษุไทยซึ่งไปบวช ณ ลังกาทวีปกลับมาตั้งสำนักอยู่ ณ เมืองนครศรีธรรมราช แล้วได้ชักชวนพระสงฆ์ชาวลังกาตามมาช่วยกันเทศนาสั่งสอนประชาชน และสร้างพระมหาธาตุที่นครศรีธรรมราช เป็นรูปสถูปอย่างลังกา เกียรติคุณของพระสงฆ์ลังกาได้แพร่ไปถึงกรุงสุโขทัยอย่างรวดเร็ว

ในปี พ.ศ. ๑๘๒๐ พ่อขุนรามคำแหง เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงสดับกิตติศัพท์ของพระสงฆ์ลังกาวงศ์ พระองค์ได้ส่งทูตไปอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากนครศรีธรรมราชเข้ามา ณ วัดอรัญญิกในกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ก็เจริญรุ่งเรืองแต่นั้นมา ดังความปรากฏในศิลาจารึกของพระเจ้ารามคำแหงมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐ ว่า

“พ่อขุนรามคำแหงทรงกระทำไอยทานแก่มหาเถรสังฆราช ปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา”

ในชั้นแรกนั้น ได้มีพระสงฆ์ ๒ พวก คือพระสงฆ์นิกายเดิม และพระสงฆ์นิกายลังกาวงศ์ แต่ในที่สุดได้รวมเข้าเป็นนิกายเดียวกัน ส่วนพระพุทธรูปมหายานนั้นเล่าก็เสื่อมสูญไป ในรัชกาลนี้ได้้นำพระพุทธรูปซึ่งสร้างขึ้นในลังกาขึ้นมาจากนครศรีธรรมราชไว้ ณ กรุงสุโขทัยด้วย^{๙๙}

ต่อมาพระมหาธรรมราชาที่ ๑ หรือพระยาสิทธิเท ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๗ พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระบรมพุทธรูปอย่างยิ่ง ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธรูปอย่างเต็มกำลัง ได้ทรงออกผนวชขณะที่ครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๕ ประทับ ณ วัดอัมพวันาราม หรือวัดป่ามะม่วง พระยาสิทธิเททรงมีความรู้แตกฉานในพระพุทธรูปมาก จนทรงพระปรีชาสามารถทรงนิพนธ์หนังสือเตฎมิกถา หรือไตรฎมิกถา ยุคนี้ถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัย

^{๙๙} พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, ประวัติศาสตร์พระพุทธรูป, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑๓๓ - ๑๓๔.

นอกจากนั้นพระองค์ยังได้ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา สร้างวัด ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร โดยโปรดให้ใช้ราชมณเฑียรเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรอันเป็นแบบอย่างให้พระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ จัดให้มีการบอกปริยัติธรรมภายในพระราชวังเช่นกัน ดังนั้นพระยาสิทธิโง่งจึงมีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

๑๐๐

๒.๕.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ โดยทั่วไปแล้วนิยมใช้รูปแบบและวิธีการดั้งเดิม กล่าวคือทรงอาศัยพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และควบคุมนโยบาย การพัฒนากิจกรรมคณะสงฆ์และศาสนจักรอิงอาศัยกันอยู่กับอาณาจักรทุกยุคทุกสมัย เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้ให้คำตอบแก่เราเป็นอย่างดีว่าสมัยใดที่พระมหากษัตริย์ทรงสนพระทัยในการพระศาสนา ส่งเสริมกิจการทางศาสนาด้วยดี สมัยนั้นพระพุทธศาสนาก็เจริญรุ่งเรือง แต่ถ้าตรงกันข้ามพระมหากษัตริย์ทรงไม่สนพระทัยในการพระศาสนา กิจการทางพระพุทธศาสนาก็มักตกต่ำและไม่เจริญรุ่งเรืองเท่าที่ควร

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบดังกล่าวมักปรากฏออกมาในรูปแบบของการเทศน์เป็นหลักและต้องเป็นการเทศน์แบบเป็นพิธีการคือมีคนนิมนต์ให้ขึ้นธรรมาสน์ มีการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม แล้วพระสงฆ์จะเทศน์โดยการอ่านใบลานท่วงทำนองเทศน์อย่างเป็นพิธีและมีรูปแบบตายตัวตั้งแต่เริ่มต้น เนื้อเรื่องและตอนจบ ส่วนวิธีการเผยแผ่โดยอ้อมนั้นจะแฝงมาในรูปของการสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร และการใช้วัดเป็นสาธารณสถานสำหรับการบริการประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นโรงเรียน โรงพยาบาล ที่พัก สโมสร ที่ประชุม เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษาของประชาชนในยุคนั้น ๆ ยังไม่เอื้ออำนวยต่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเดิมอยู่ วิธีการดั้งเดิมดังกล่าวจึงมักใช้ได้อยู่ทุกยุคทุกสมัย

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การสอดแทรกธรรมะของพระพุทธเจ้าไปยังประชาชนในรูปวรรณคดีทางพระพุทธศาสนา จึงเกิดวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาในยุคนี้นี้หลายเรื่องที่สำคัญได้แก่ นันทโศภนันทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง ปุณณวาทคำฉันท์ และพระราชปุจฉาถามคณะสงฆ์ เป็นต้น^{๑๐๑}

^{๑๐๐} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ศาสนาในอาเซียน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๗๗.

^{๑๐๑} เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๖ - ๑๘๔.

๒.๕.๓ การเผยแผ่พุทธศาสนาในปัจจุบัน

พระสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงนับแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่๕) เป็นต้นมา มีการติดต่อกับประเทศทางตะวันตกซึ่งมีการเผยแผ่ศาสนาสูงมาก รัชกาลที่ ๕ จึงทรงทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้ทันสมัยกว้างขวางขึ้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๒๗ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระสงฆ์มีหน้าที่ด้านการศึกษาของชาติ ทรงโปรดให้ตั้งโรงเรียนหลวงตามพระอารามต่าง ๆ โปรดฯ ให้มีพระสงฆ์สอนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ในทุกพระอาราม ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๔๑ ประกาศให้พระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร สอนธรรมะและวิชาความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชน^{๑๐๒} เป็นการตอบสนองพระบรมราชโองการดังกล่าว ดังนั้นพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันจึงต้องเข้ามามีบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินการปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าเข้ากับคนยุคใหม่ที่มุ่งแสวงหาความรู้ทางปัญญาจากวัตถุ โดยผ่านสื่อสารสนเทศด้วยมุ่งเน้นการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^{๑๐๓} ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ประชาชนมีปัญหามากขึ้น มุ่งเน้นความรู้จากต่างประเทศ จากข่าวสารการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้วัตถุนิยมแต่จิตใจกลับเสื่อมลง สังคมเกิดปัญหามากยิ่งขึ้น เช่น ด้านจิตใจ ด้านคุณธรรม ความรู้ดังกล่าวไม่สามารถที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องอาศัยพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำทางปัญญา ผ่านสื่อที่มีรูปแบบต่าง ๆ กัน ที่จะทำให้เกิดความสนใจและเข้าถึงได้ง่าย รัฐและคณะสงฆ์เห็นว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ในการช่วยเหลือสังคมอย่างใกล้ชิด^{๑๐๔}

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ไทยในปัจจุบัน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระสงฆ์ผู้เป็นนักเผยแผ่ย่อมต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่หลัก ย่อมจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำธรรมะไปสู่ประชาชนที่เป็นพุทธบริษัท เพื่อให้เขาเหล่านั้น ปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติ อันก่อให้เกิดความสงบสุข แก่ตนเองและแก่สังคมโดยทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้เรียกว่า “พระนักเทศน์, พระนักเผยแผ่, พระธรรมจาริก” โดยเฉพาะในยุค ปัจจุบันนี้ รูปแบบและวิธีการเทศนาต้องมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

^{๑๐๒} พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), **พระพุทธศาสนาในอาเซียน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๒๔.

^{๑๐๓} สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.), หน้า ๗.

^{๑๐๔} พระมหาประสิทธิ์ รวมพิมาย, “บทบาทพระธรรมทูตภายในประเทศ : ศึกษาจากกรอบความคิดโครงการพระธรรมทูต สำนักงานพระธรรมทูตสายที่ ๒ เฉพาะกรณีศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๖๙.

พระนักเผยแผ่ของประเทศไทยในปัจจุบัน มีการใช้วิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัดของแต่ละท่าน เช่น กรณีของหลวงพ่อกุศลทาส เน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่ลึกซึ้ง ชี้จุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ บางรูปเน้นการเผยแผ่พุทธธรรมอันเป็นหลักคิด และแสดงธรรมจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักธรรมที่เป็นวิชาการ เช่น พระพรหม บัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่เข้าใจง่าย เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมในสังคม เช่น พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) หรือบางรูปเน้นการเผยแผ่หลักธรรมที่ง่าย ๆ ต่อการดำเนินชีวิตผ่านทางสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต การเผยแผ่ธรรมโดยการทำกิจกรรม สังคมสงเคราะห์ เช่น หลวงพ่ออลงกต วัดพระบาทน้ำพุ และการเผยแผ่ด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมกับธรรมชาติ อย่างเช่น พระมหาวิฑูริย์ วชิรเมธี เป็นต้น เราจะเห็นได้ว่า ลักษณะการเผยแผ่นั้นจะเน้นไปที่ตัวปัจเจกบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ทำให้องค์กรปกครองทางคณะสงฆ์ อาจถูกลดบทบาทความสำคัญลงไป

การเผยแผ่พุทธธรรมและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับพุทธศาสนิกชน นักเรียน นักศึกษา และลูกหลาน ไทยในยุคนี้ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นบริบทหนึ่งของสังคม มีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์นักเผยแผ่จำเป็นต้องเพิ่มความใส่ใจในการ แสวงหาความรู้ เพื่อการรู้เท่าทันความเป็นไปของโลก ความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการปฏิบัติทางการสื่อสารโดยเฉพาะทุกวันนี้การสื่อสารได้เปิดกว้างหลายช่องทางหลากหลายรูปแบบ มีทั้งสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ พระสงฆ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้สื่อเป็นช่องทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากขึ้น โดยจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ให้เหมาะกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน เพราะงานเผยแผ่พุทธธรรม เป็นหัวใจหลักที่ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรือง^{๑๐๕}

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทและความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนเป็นไปอย่างใกล้ชิดและมั่นคงตลอดมา หน้าที่ของพระสงฆ์คือการศึกษาลำเรียนและประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา บทบาทที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่งของพระสงฆ์คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตมาอยู่ในลักษณะเชิงรับ คือการเผยแผ่ในรูปของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดของตน เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระ ส่วนใหญ่จะเป็นการรอให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาทำบุญที่วัด ใช้การเผยแผ่เชิงรุกน้อย แต่เมื่อปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคที่สังคมก้าวหน้าด้วยข้อมูลข่าวสารสามารถรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้พร้อมกันทั่วโลกอย่างรวดเร็วฉับไว การที่พระพุทธศาสนาจะเข้าถึง

^{๑๐๕} พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน), “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”, วารสารวิชาการธรรมทรรณ, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐): ๒๑๖-๒๑๗.

ประชาชนได้ดีก็ต้องปรับใช้วิธีการเผยแผ่ให้ทันสมัยกับเหตุการณ์ไปในสังคมแต่ละยุคแล้วมีผลกระทบ ต่อพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การเผยแผ่เชิงรับจะทำให้พระพุทธศาสนาตามไม่ทันศาสนาอื่นจนอาจจะ สูญเสียพุทธศาสนิกชนให้ศาสนาอื่นไป ในเรื่องนี้พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้แง่คิด ที่น่าสนใจว่า “...ต่อไปนี้เราต้องเผยแผ่เชิงรุก เช่น รุกเข้าไปในโรงเรียนทำค่ายพุทธบุตร ทำหลักสูตร วิชาพระพุทธศาสนา ทำสื่ออุปกรณ์การสอนพระพุทธศาสนา จัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ เราต้องรุกเข้าไป เพราะเรามีคู่แข่งที่เป็นประเภทที่ ๑ (ศาสนาอิสลาม) กับประเภทที่ ๒ (ศาสนาคริสต์) ที่เผยแผ่เชิง รุกอยู่ทุกวัน เราอยู่แบบตั้งรับต่อไปไม่ได้แล้วคณะสงฆ์จึงต้องมีการเผยแผ่เชิงรุกในโรงเรียน กับส่งพระ ไปสอนในโรงเรียนวิถิพุทธ นี่คือนักเรียนเปิดประตูโรงเรียนต้อนรับพวกเรา...”^{๑๐๖}

การสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลทั่วโลกอย่าง ไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศ โดยเฉพาะทางเอกสาร หนังสือต่าง ๆ ยังจำเป็นต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์แบบประโยชน์สูง ประหยัดสุด ทั้งยังเป็น หลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานานเหมาะสมแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูล สารสนเทศ) และสะดวกใน การผลิตการเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคน ได้เป็นจำนวนมากและในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้ อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่า อาจจะไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียว พระสงฆ์บาง กลุ่มหากไม่มีกฎระเบียบในการใช้อินเทอร์เน็ต อาจจะทำให้เกิดความเสียหายได้ง่าย ดังนั้นคณะสงฆ์ ควรมีองค์กรสนับสนุน ควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ตเพราะมีแนวโน้มว่าวัดต่าง ๆ จะเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เพราะจำนวนเว็บไซต์ของวัดเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนโดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ มี ๗๐๙ เว็บไซต์ แต่ปีพ.ศ. ๒๕๕๒ ถึงปัจจุบันพบว่ามียอด ๑,๐๒๖ เว็บไซต์

โลกยุคปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ต จะเป็นปัจจัยสำคัญของการ ศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตในการ ทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข แม้คำสอนทางศาสนาบางอย่างก็พยายาม ตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลกแห่งวิทยาศาสตร์ สภาพทั่วไปในโลกปัจจุบัน นี้ข่าวสารข้อมูลมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและ ข่าวสารแพร่กระจายไปในเวลาอันรวดเร็วครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเหมือนเป็นชุมชน เดียวกันเป็นหมู่บ้าน (Global Village) การเชื่อมโยงด้านสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาส ทางการศึกษาและการพัฒนาตนเองทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ ที่เปิดกว้าง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด และเมื่อเป็นเช่นนี้พระสงฆ์จึงควรนำ เทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่ พุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ เพราะสังคมสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ หรือศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา การ เผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชน

^{๑๐๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, หน้า ๑๔.

ได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์เคลื่อนที่ พระสงฆ์ในประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการกำหนดยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ในการเผยแผ่ให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก^{๑๐๗}

๒.๖ พระพุทธศาสนาในอาเซียน

พระพุทธศาสนาได้เริ่มเข้ามาประดิษฐานในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ตั้งแต่เมื่อไรไม่รู้ แต่ถ้าดูจากหลักฐานประติมากรรมจะพบว่าหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดแสดงว่า พุทธศาสนาได้เป็นที่ยอมรับนับถือของประชากรชาวทวารวดีนั้นเริ่มปรากฏในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๘ หรือก่อนหน้านั้น นั่นคือหลักฐานด้านประติมากรรมดินเผาและปูนปั้นที่ใช้ประดับศาสนสถานประเภท สลุปและวิหารในเมืองอุทอง ซึ่งมีหลายชิ้นที่สืบทอดรูปแบบมาจากศิลปะแบบอมราวดีตอนปลาย^{๑๐๘}

๒.๖.๑ พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา

พวกเจนละหรือชาวกัมพูชา หรือเขมรเป็นเผ่าพันธุ์เขมร-มอญ มีบรรพบุรุษร่วมกันแถวทะเลสาบคัสเปียส ต่อมาอพยพมาอยู่บริเวณภาคตะวันตกของจีนและได้อพยพเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในราว ๕๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล โดยอยู่ในบริเวณประเทศลาวตอนล่าง อาณาจักรเจนละตกอยู่ในอำนาจของพุนัน จนถึง ค.ศ.๕๕๖ ผู้นำของเจนละในการต่อสู้เพื่อเอกราช คือ “พระเจ้าจวรมัน” ต่อมาได้มีชนชาติอินเดียเข้ามาติดต่อค้าขายและได้นำเอาวัฒนธรรมอินเดียมาเผยแผ่ด้วย ทำให้กัมพูชารับเอาวัฒนธรรมอินเดียเข้ามาด้วย

เมื่อพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่สุวรรณภูมิ ดินแดนแถบประเทศกัมพูชาเป็นดินแดนหนึ่งที่รับเอาพุทธศาสนาจากอินเดีย และได้รับอิทธิพลในด้านความเจริญทางด้านจิตใจมาจากประเทศอินเดีย ศาสนาสำคัญของชาวกัมพูชาโบราณ คือ ศาสนาพราหมณ์และศาสนาที่รองลงมา คือ พระพุทธศาสนา ศาสนาทั้งสองนี้ได้วางรากฐานลงในประเทศนี้เป็นครั้งแรก และในปัจจุบันนี้ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ^{๑๐๙}

^{๑๐๗} พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวธ ถาวราน), “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”, หน้า ๒๑๗-๒๑๘.

^{๑๐๘} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ศาสนาในอาเซียน, หน้า ๑๓.

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวกัมพูชามีสิทธิ์เสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะนับถือพุทธศาสนา เพราะได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญ อีกทั้งเป็นศาสนาประจำชาติซึ่งมีสถานะดีกว่าเมืองไทย แต่สิ่งที่กัมพูชาขาดแคลนคือบุคลากรทางศาสนาที่จะเผยแผ่ คือพระสงฆ์ที่มีความรู้ดี ความประพฤติดี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานที่สำคัญที่สุดของพุทธศาสนา เพราะจะเป็นการสืบต่ออายุพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้ เพราะคนรุ่นเก่าที่ศรัทธาในพระรัตนตรัยได้ทยอยล้มหายตายจาก แต่คนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาทางพุทธศาสนาน้อย อีกทั้งถูกสั่งสอนในยุคเขมรแดง และยุคเฮงสัมริน ตอนต้น ๆ ว่าพุทธศาสนาเป็นยาเสพติด เป็นสิ่งทิ้งมลาย อีกทั้งยุคสมัยใหม่ที่มีวัตถุนิยมกำลังไหลบ่าเข้าทั้งอบายมุขมุล้อม สภาพเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญในการนำคนให้เข้าถึงธรรม^{๑๑๐}

การจะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมามีคนดังก่อนสมัยสงครามกลางเมือง คงต้องใช้เวลาอีกหลายทศวรรษ และต้องมีเหตุปัจจัยเอื้ออำนวยด้วย^{๑๑๑} หนึ่งในอีกหลายวิธีคือการเผยแผ่ซึ่งในกัมพูชานั้นแยกได้ดังนี้

๑) ด้านสิ่งพิมพ์ การเผยแผ่พุทธศาสนาในรูปแบบหนึ่งคือ การจัดทำนิตยสารในกัมพูชามีนิตยสารทางพุทธศาสนาอยู่หลายฉบับ ปัจจุบันการจัดพิมพ์หนังสือทางพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะพิมพ์ในนามของสถาบันพุทธศาสนบัณฑิต หรือราชบัณฑิตยสถานในเมืองไทย แต่ยังมีวัด องค์กร และพระสงฆ์หลายรูปได้ช่วยกันพิมพ์หนังสือทางพุทธศาสนาออกมามาก ทั้งที่แจกจ่ายและที่จำหน่ายตามท้องตลาด

๒) ด้านเทศน์ บรรยาย อบรม ในปัจจุบันพระสงฆ์มีเสรีภาพที่จะแสดงธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างเสรี ในทุก ๆ ปีจะมีการอบรมที่วัดเจ้าคณะจังหวัด เพื่อฝึกฝนพระภิกษุสามเณรให้สามารถบรรยายธรรมให้กับญาติโยมได้ พระสงฆ์หลายรูปได้ไปสอนนักโทษในเรือนจำให้มีความประพฤติดี แก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ นอกนั้นยังมีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดยนำเด็กชายมาบวชเป็นสามเณร ส่วนเด็กผู้หญิงให้บวชศีลจาริณี นุ่งขาวห่มขาว และอบรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น

๓) ด้านบรรยายทางวิทยุ การบรรยายทางสื่อวิทยุในกัมพูชา พระสงฆ์เองได้โอกาสไม่น้อยตามสถานีวิทยุแห่งชาติ แต่ยังไม่วิทยุพระพุทธศาสนาแห่งชาติเหมือนในเมืองไทย แต่แนวโน้มในอนาคตกำลังทยอยก่อตั้ง

๔) ด้านบรรยายทางโทรทัศน์ โทรทัศน์ถือเป็นสื่อสำคัญที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุด รองจากวิทยุ กัมพูชามีสถานีโทรทัศน์ ๖ ช่องและเอกชนอีกจำนวนหนึ่ง ในยุคเฮงสัมรินตอนต้น พระสงฆ์ไม่อนุญาตให้ออกโทรทัศน์ แต่ปัจจุบันได้รับการนิมนต์ให้ไปเทศน์ทางโทรทัศน์หลายรูป เช่นทางช่อง CTN (Cambodian Television Network) และช่องสถานีแห่งชาติหลายช่อง แต่คณะสงฆ์ยังไม่มีสถานีโทรทัศน์ทางพุทธศาสนาเหมือนได้หวัน หรือไทย แต่ในอนาคตคงจะเกิดขึ้นในไม่ช้า

^{๑๑๐} พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ดร., **พระพุทธศาสนาในกัมพูชา**, (ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๕.

^{๑๑๑} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติพระพุทธศาสนา**, หน้า ๑๒๔.

๕) ด้านสื่ออินเทอร์เน็ต คณะสงฆ์และชาวพุทธกัมพูชาเริ่มปรับตัวเข้ากับสังคมสื่อสารสนเทศสมัยใหม่ ปัจจุบันมีเว็บไซต์มากกว่า ๒๐๐ เว็บไซต์นำเสนอข้อมูลทางพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นภาษากัมพูชา ฝรั่งเศส และอังกฤษ เว็บไซต์นี้เสนอทั้งภาพ ข้อมูลและเสียง จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์และพุทธศาสนาในกัมพูชาได้^{๑๑๒}

๒.๖.๒ พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่ดินแดนที่เป็นประเทศอินโดนีเซียในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๓ คราวที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งพระโสณะและพระอุตรเถระเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ เรื่องราวของประเทศอินโดนีเซียปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เพราะได้เกิดอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ขึ้นอาณาจักรหนึ่งชื่อว่า “อาณาจักรศรีวิชัย” ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมตั้งแต่ภาคใต้ของไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซียทั้งหมด อาณาจักรศรีวิชัยนับถือพระพุทธศานานิกายมหายาน และเชื่อว่านิกายมหายานในอาณาจักรนี้คงจะเป็นที่นับถือกันอย่างแพร่หลาย เพราะได้ค้นพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่ พระพิมพ์ดินดิบ และรูปพระโพธิสัตว์ ซึ่งสร้างขึ้นตามคติความเชื่อของผู้นับถือพระพุทธศานานิกายมหายานโดยเฉพาะ

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ บนเกาะชวาภาคกลางได้เกิดราชวงศ์ที่เข้มแข็งขึ้นราชวงศ์หนึ่งมีชื่อว่า “ราชวงศ์ไศเลนทร์” ซึ่งในกาลต่อมา กษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทร์ได้เข้ามามีอำนาจปกครองอาณาจักรศรีวิชัยเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ช่วงระยะนี้เองราชวงศ์ไศเลนทร์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับราชวงศ์ปาละแห่งแคว้นเบงกอล จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกันขึ้น ที่สำคัญก็คืออาณาจักรศรีวิชัยได้ส่งพระภิกษุไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่มหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งกษัตริย์แห่งแคว้นเบงกอลก็ได้ให้การอุปถัมภ์อย่างดี อีกทั้งยังส่งพระภิกษุช่างฝีมือมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปะปาละ โดยการสร้างพระพุทธรูปให้แก่ชาวศรีวิชัยด้วย

๑๑๓

๒.๖.๓ พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีอุปสรรคอยู่ เพราะมีสภาการศาสนาชาวมุสลิม (Muslim Religious Council) คอยบริหาร และดูแลผลประโยชน์ของชาวมุสลิม ฉะนั้นการชักจูงชาวมาเลย์ที่ไม่ใช่ชาวจีนให้มานับถือพระพุทธศาสนา จะทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้จากอำนาจรัฐซึ่งเป็นมุสลิม มีความพยายามเรียกร้องให้แต่ละศาสนามีอำนาจปกครองบริหารตนเองเหมือนในประเทศไทยอยู่หลายครั้ง แต่ก็ถูกปฏิเสธจากทางภาครัฐ พระสงฆ์ในประเทศมาเลเซียไม่สามารถออกบิณฑบาตได้เนื่องจากรัฐบาลมาเลเซียได้ประกาศกฎอัยการศึกเฉพาะกาลไว้ ทำให้เกิดการต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรงจากศาสนิกชนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อิสลาม ปัจจุบันนี้ คณะสงฆ์มาเลย์ยังขาดบุคลากรที่ต้องการบวชนาน ๆ ทำให้บางวัดต้องปิดตัวลง เพราะไม่มีพระจำพรรษา และจะเปิดอีกครั้งเมื่อมีพระจำพรรษา

^{๑๑๒} พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ดร., พระพุทธศาสนาในกัมพูชา, หน้า ๑๒๖ - ๑๒๗.

^{๑๑๓} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ศาสนาในอาเซียน, หน้า ๕๐.

เพียงพอ แต่ก็ได้พยายามแก้ปัญหาด้วยการแบ่งพระไปจำพรรษาสามเดือนตามคำขอของชาวบ้านที่มีพระจำนวนน้อย^{๑๑๔}

๒.๖.๔ พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่ประเทศลาวสมัยอาณาจักรหนองแสง ราว ๆ พุทธศตวรรษที่ ๗ ต่อมาในรัชสมัยของเจ้าฟ้าจ๋ม (ประมาณ พ.ศ. ๑๘๙๐) ซึ่งเป็นราชโอรสของเจ้าผิฟ้า เจ้าฟ้าจ๋มได้อภิเษกสมรสกับพระนางแก้วยอดฟ้า ผู้เป็นพระราชธิดาของพระเจ้าศรีจุลราช กรุงอินปัตถ์ในราชอาณาจักรกัมพูชาเมื่อเจ้าฟ้าจ๋มได้ตีเมืองหลวงพระบางและเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖ พระองค์ได้ทรงรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สำหรับพระนางแก้วยอดฟ้า พระนางเองทรงเลื่อมใสและเคารพนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท เมื่อพระนางเสด็จมาประทับ ณ อาณาจักรล้านช้าง ซึ่งขณะนั้นชาวอาณาจักรล้านช้างยังนับถือลัทธิผีสงเทวดาอยู่ พระนางจึงกราบทูลให้เจ้าฟ้าจ๋มแต่งตั้งคณะทูตไปทูลขอพระสงฆ์จากพระเจ้าศรีจุลราช และพระเจ้าศรีจุลราชก็ได้ทรงให้ความร่วมมือโดยส่งพระมหาปาสมัตเถระ และพระมหาเทพลังกา พร้อมพระสงฆ์อีก ๒๐ รูป เดินทางนำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ยังดินแดนประเทศลาว พร้อมกับได้พระราชทานพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรองค์หนึ่ง พระนามว่า “พระบาง” พร้อมด้วยพระไตรปิฎก และหน่อพระศรีมหาโพธิ์มาถวายแก่เจ้าฟ้าจ๋มด้วย นับแต่นั้นมาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทก็ได้ประดิษฐานในประเทศลาว และได้กลายเป็นศาสนาประจำชาติในที่สุดพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสืบมา จนถึงรัชสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๔) พระองค์ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ได้ทรงนำพระแก้วมรกตจากเมืองเชียงใหม่มาวังที่เมืองหลวงพระบาง เมื่อย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบางไปเมืองเวียงจันทน์ ก็ทรงนำพระแก้วมรกตไปไว้ที่เมืองเวียงจันทน์ด้วย และได้ทรงโปรดฯ ให้สร้างพระธาตุหลวงไว้ที่นี่ด้วย เมื่อสิ้นสุดรัชกาลของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระพุทธศาสนาในประเทศลาวไม่ค่อยเจริญรุ่งเรืองนัก แต่ด้วยเหตุที่ประเทศลาวกับประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกันทำให้ประเทศทั้ง ๒ มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นต่อกัน ประเทศไทยได้ให้ความช่วยเหลือทางศาสนาโดยตลอด และเมื่อลาวตกเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๔๓๖ พระพุทธศาสนาก็เสื่อมโทรมลงเพราะขาดการทำนุบำรุง และเมื่อลาวได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสแล้ว คณะสงฆ์ไทยก็มีส่วนช่วยปรับปรุงการศึกษาด้านศาสนาในลาว แต่เมื่อลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลคอมมิวนิสต์แล้ว การติดต่อให้ความช่วยเหลือทางศาสนาระหว่างประเทศก็หยุดชะงักลง แต่ถึงกระนั้นก็ตามชาวลาวส่วนใหญ่ก็ยังมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น และพยายามประคับประคองพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นอยู่จนถึงปัจจุบัน^{๑๑๕}

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

^{๑๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑-๕๒.

๒.๗ การเผยแผ่พุทธศาสนาสู่สังคมโลก

หลังจากที่พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานตั้งมั่นอยู่ในประเทศไทยแล้ว และได้รับมอบความไว้วางใจจากพุทธศาสนิกชนทั่วโลกให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก พระพุทธศาสนาก็ได้ขยายออกไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตกและทางยุโรป

๒.๗.๑ พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ หรือประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ เป็นต้นมา พระพุทธศาสนาเริ่มเป็นที่รู้จักกันในอังกฤษ และบางประเทศในยุโรป โดยผลงานการแปลและการเขียนของนักปราชญ์ต่าง ๆ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๔ (ค.ศ. ๑๘๘๑) ได้มีการตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ (Pali Text Society) คือสมาคมเพื่อการพิมพ์คัมภีร์พระพุทธศาสนาภาษาบาลีเป็นอักษรโรมัน พร้อมทั้งคำแปลเป็นภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรก

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ พุทธศาสนิกชนอังกฤษเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ไฮด์ปาร์ก โดยการยืนพูดบนลังสบูเป็นครั้งแรก และได้มีการเปิดร้านขายหนังสือทางพระพุทธศาสนา และในปีนั้นเองได้มีการเปิดสมาคมพระพุทธศาสนาในอังกฤษ (The Buddhist Society of England)^{๑๑๖}

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษของไทย ปรากฏชัดเจนในช่วงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้มีการอุปถัมภ์ศาสนาอย่างเป็นทางการด้วยการตั้งวัดพุทธประทีป ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยมีประวัติการก่อตั้งในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ อันเนื่องมาจาก พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ ป.ธ.๘) ผู้เป็นอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ได้รับการอาราธนาจากองค์การ MRA เพื่อเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วโลก โดยเมืองลอนดอนในประเทศอังกฤษ เป็นหนึ่งในเป้าหมายของโครงการ โดยในขณะนั้นพระพิมลธรรมได้พบกับพระภิกษุชาวแคนาดาชื่อว่าพระอาณันทโพธิ์ ผู้ได้อุปสมบทตามพระพุทธศาสนาเถรวาทจากประเทศพม่าและได้เคยไปศึกษากรรมฐานจากวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์มาก่อน พระอาณันทโพธิ์เป็นผู้มีความเลื่อมใสในพระราชสิทธิมนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙) ผู้รับหน้าที่สอนวิปัสสนา ณ วัดมหาธาตุฯ และได้เสนอความคิดเห็นว่าควรจะอาราธนาให้พระราชสิทธิมนี ได้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ โดยภารกิจนี้ ได้อาศัยการร่วมมือของรัฐบาลไทย คณะสงฆ์ไทยและพุทธสมาคมประเทศอังกฤษในการก่อตั้งและประสานงานทั้งในด้านการก่อสร้างและงานด้านการเผยแผ่ ครั้งนั้น ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปประกอบพิธีเปิด ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ การสร้างพุทธประทีปในประเทศอังกฤษในครั้งนี้ ได้ดึงดูดความสนใจของชาวตะวันตกจำนวนมากให้หันมาสนใจพระพุทธศาสนา^{๑๑๗} การเผยแผ่

^{๑๑๖} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตร์ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙๙.

^{๑๑๗} พระรักษ์พล กุลวฑฒโน, พระกรรมฐานกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: หจก. นารายณ์ อิมเมจ แอนด์ พรินท์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๓.

พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเยอรมันและอังกฤษ มีจำนวนผู้นับถือพระพุทธศาสนามากในอันดับต้น ๆ เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป^{๑๑๘}

ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๗ พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน) ได้เดินทางไปเผยแพร่ธรรมะที่ประเทศอังกฤษตามที่พุทธศาสนิกชนชาวอังกฤษได้กราบนิมนต์ ท่านได้ไปอธิบายธรรมและตอบคำถามธรรมที่วัดธัมมปทีปวิหาร กรุงลอนดอน เมื่อเดือน มิถุนายน ๒๕๑๗^{๑๑๙} มีชาวอังกฤษให้ความสนใจจำนวนมาก และอยากนิมนต์ท่านให้เดินทางไปแสดงธรรมอีก แต่เนื่องจากท่านชราภาพมากแล้ว ไม่สะดวกต่อการเดินทาง

ต่อมาพระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ได้เดินทางไปจาริกไปที่ประเทศอังกฤษ ๒ ครั้ง คือเมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๙ และเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๐ ท่านได้เขียนไว้ในสมุดบันทึกตอนหนึ่งว่า “ได้ไปเที่ยวดูในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แล้วจึงคิดว่า มนุษยศาสตร์ทั้งหลาย มันยังเห็นได้ว่ามีแต่ศาสตร์ไม่มีคมทั้งนั้น ไม่สามารถจะตัดทุกข์ได้ มีแต่ก่อให้เกิดทุกข์ ศาสตร์ทั้งหลายเหล่านั้น เราเห็นว่า ถ้าไม่มาขึ้นต่อพุทธศาสตร์ แล้วมันจะไปไม่รอดทั้งนั้น”^{๑๒๐} หลวงปู่ชาก็ถือเป็นพระมหาเถระอีกรูปหนึ่งที่ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติมากขึ้น

๒.๗.๒ พระพุทธศาสนาในประเทศฝรั่งเศส

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ (ค.ศ. ๑๙๒๘) ได้มีการเปิดสมาคมสหหายพระพุทธศาสนา (Les Amis du Bouddhisme) เป็นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส

๒.๗.๓ พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศเยอรมนี

เป็นที่น่าเสียดายว่า ไม่มีการบันทึกหลักฐานไว้ว่า พระพุทธศาสนาไปสู่เยอรมนีเมื่อ พ.ศ. ใด แต่ตำราทางพระพุทธศาสนาเช่นพระสูตรแปลเป็นภาษาเยอรมนีมีครบแล้ว ส่วนอภิมปิฏกมีขึ้นในยุคหลังประมาณว่า พระสูตรได้แปลเป็นภาษาเยอรมันในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ คือใกล้เคียงกับที่สมาคมบาลีปกรณ์แปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาอังกฤษ โดยมากผู้แทนเยอรมันรายงานต่อที่ประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกเพียงว่า พระพุทธศาสนาในเยอรมันเจริญเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

๒.๗.๔ พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา

เมื่อชาวจีนและญี่ปุ่นไปตั้งหลักฐานในสหรัฐอเมริกา ก็ได้นำพระพุทธศาสนาไปด้วย แต่คนอเมริกันแท้ ๆ ที่ปรากฏว่าได้ทำงานชิ้นสำคัญ และเป็นพุทธศาสนิกผู้มีชื่อเสียง คือ พันเอก เอช.เอส.

^{๑๑๘} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๔.

^{๑๑๙} พระรักษ์พล กุลวฑฺฒโน, พระกรรมฐานกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ, หน้า ๑๒๓.

^{๑๒๐} อ้างแล้ว.

ออลคอตต์ ได้แต่งหนังสือชื่อปูชนาวิสัยนาทางพระพุทธศาสนา (Buddhist Catechism) เมื่อพ.ศ. ๒๔๒๔ (ค.ศ. ๑๘๘๑) ปีเดียวกับที่ตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ประเทศอังกฤษ หนังสือเล่มนี้ที่ผู้เขียนได้มาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๔๔ แสดงว่าได้รับความนิยมมาก อนึ่ง ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ (ค.ศ. ๑๘๙๓) อนาคตาริกะ ธัมมปาละ พระพุทธศาสนิกชาวลังกาได้เดินทางไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกในสหรัฐฯ ชื่อ พอล คารุส (Paul Carus) ซึ่งถือกันว่าเป็นผู้แต่งหนังสือต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงมาก ได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้น ชื่อความที่กล่าวนี้ เอ. แอล. โรเยอร์ บรรณาธิการหนังสือโกลเดนโกลด์ส อันเป็นนิตยสารรายเดือนทางพระพุทธศาสนาพิมพ์ออกในฟิลาเดลเฟีย สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ชี้แจงไว้

๒.๗.๕ พระพุทธศาสนาในประเทศยุโรป

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้รับความนิยม มีสมาคมบ้าง มีนิตยสารที่พิมพ์ออกเผยแพร่บ้างในหลายประเทศทางยุโรป เช่น เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม เดนมาร์ก สวีเดน นอร์เว ฟินแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ ส่วนใหญ่พุทธสมาคมที่ตั้งขึ้น ยังเป็นสมาคมใหม่ไม่เกิน ๒๐ - ๓๐ ปี แสดงว่าระยะหลังนี้พระพุทธศาสนาเข้าไปสู่ประเทศทางยุโรปมากขึ้น และชนชาติของประเทศนั้นเองเป็นผู้ดำเนินการเผยแพร่^{๑๒๑}

๒.๘ กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในประเทศไทย^{๑๒๒}

การทำงานในด้านนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนงานให้เป็นระบบ เพื่อให้งานนั้นประสบผลสำเร็จดังนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางต่าง ๆ ไว้ให้ชัดเจน

๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของวัดและพระสงฆ์ไทย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบันมีวิธีการที่หลากหลาย มีการตั้งหน่วยงานองค์กรทางศาสนาขึ้นมารับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังจัดรูปแบบกระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกมากมาย โดยสรุปจากบทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทย ดังนี้

(๑) ความเปลี่ยนแปลงทำให้บทบาทของวัดเปลี่ยนไป คือเมื่อประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศให้เท่าทันอารยธรรมตะวันตกในช่วง ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศชาติได้พัฒนาตามตะวันตกความสำคัญของวัดก็เริ่มลดลง บทบาทเด่น ๆ ของวัด เช่น การจัดการศึกษา เมื่อก่อนการศึกษาเริ่มที่วัดทั้งนั้น ได้ถูกเปลี่ยนจากวัดเป็นผู้นำในการศึกษา บทบาทนี้กลายเป็นหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนเป็นผู้นำไป การรักษาพยาบาล การทำสมุนไพรมีเป็นหน้าที่ของสถานอนามัยและโรงพยาบาลไป การตัดสินคดีข้อพิพาทต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรม เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่บทบาทเหล่านี้ในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้นำทั้งสิ้น

^{๑๒๑} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตร์ศาสนา, หน้า ๒๐๐ - ๒๐๑.

^{๑๒๒} ดูเพิ่มเติม พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น: หจก. โรงพิมพ์คลังนาวินาวิทยา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๓ - ๑๖๐.

(๒) การฟื้นฟูบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เมื่ออารยธรรมตะวันตกเข้ามา การศึกษาแผนใหม่ การพัฒนาสมัยใหม่ สื่อและการบันเทิงเพื่อการค้ามีการแพร่หลายในสังคมไทย สังคมก็เกิดผลกระทบทุกด้าน และสังคมไทยมีวัฒนธรรมรับมากกว่าและนำมาใช้โดยไม่ปรับเปลี่ยน เข้ากับสภาพสังคมไทย บทบาทของพระสงฆ์ได้รับผลกระทบและลดบทบาทที่มีอยู่ไปด้วย อย่างไรก็ตาม วัดต่าง ๆ ก็พยายามแก้ปัญหาและได้แก้ไขปัญหานั้นเช่น การร่วมมือกับรัฐบาลบ้าง เอกชนบ้าง การจัดโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการพระธรรมทูต เป็นต้น

(๓) การพัฒนาบุคลากรสงฆ์ให้มีศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๕๐ ได้ให้คำจำกัดความของบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ว่าหมายถึง พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัด เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศก์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งหมดนี้ เป็นพระภิกษุพุทธสาวกที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนา ให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาชีพ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข จัดเป็นกลุ่มตามภารกิจเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

(๑) กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประเภทพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัด และเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอรวมถึงพระจริยานิเทศก์ ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยงานเจ้าคณะจังหวัด

(๒) กลุ่มพระนักเผยแผ่โดยตรง ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประเภท พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ และพระจริยานิเทศก์ (รวมทั้งพระบัณฑิตเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพระภิกษุที่ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่เฉพาะ)

(๓) กลุ่มครูพระผู้สอน ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภทพระปริยัตินิเทศก์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลี ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา^{๑๒๓}

๒) การกำหนดกลยุทธ์ในการเผยแผ่เชิงรุก

(๑) ใช้การวิเคราะห์แบบสวอต (SWOT Analysis) โดยการหาจุดแข็ง (Strength) ของตนเองอยู่ตรงไหนในการในการเป็นนักเผยแผ่ จุดอ่อน (Weakness) ซึ่งต้องหาโอกาสพัฒนาตนเองตลอดเวลา (Opportunity) และรู้ว่สิ่งที่คุกคาม (Threat) ของเราคืออะไร

^{๑๒๓} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๔), หน้า ๔๐.

(๒) ใช้ทฤษฎี ๔ ส. ประกอบด้วย ๑) สัททสสนา (แจ่มแจ้ง) คือพูดให้คนฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เหมือนเห็นกับตาตัวเอง ๒) สมาทปนา (จงใจ) ปลุกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติพูดที่ดีต้องทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา ๓) สมุเตชนา (แก้สั่วเกล้า) พูดให้กำลังใจด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบ ๔) สัมปหังสนา (ร่ำเรียง) พูดแล้วไม่เครียดมีความสุขสนุกในการฟังคนพูดมีอารมณ์ขัน ยกนิทานมาประกอบในการพูด ผู้ฟังเกิดความปิติในธรรม

(๓) ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประกอบด้วย ๑) ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจในฐานะเป็นที่สบายและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ๒) ครุ เป็นที่เคารพในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ๓) ภาวนีโย เป็นที่ยกย่องในฐานะทรงคุณ คือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ๔) วตฺตาจะ เป็นนักพูดรู้จักชี้แจงให้เข้าใจรู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไรเป็นที่ปรึกษาที่ดี ๕) วณฺทขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำคือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ ๖) คมภีรยจกถกตฺตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งที่สามารถอธิบายเรื่องซับซ้อนให้เข้าใจได้ และ ๗) โนจฺจุฏฺฐาเนนียชเย ไม่ชักนำในฐานะคือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

(๔) การสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีเหตุปัจจัยในทางปฏิบัติดังนี้ ๑) ความเข้าใจชัดเจนในหลักธรรมแห่งตน คือ ความรอบรู้ รู้ซึ่งเห็นจริงตามหลักการของพระพุทธศาสนา ๒) ความรู้ในวิธีการสร้างเครือข่ายธรรมเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นสร้างความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่ให้รู้จักวิเคราะห์และรู้วิธีการเข้าถึงกลุ่มคนต่าง ๆ ๓) มีคุณสมบัติหรือคุณธรรมของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ๔) รู้จักใช้แก่นธรรมที่ดีที่เหมาะสมกับบุคคล และ ๕) กระจายเครือข่ายองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้กว้างด้วยการศึกษา (ปริยัติ) การประพฤติ (ปฏิบัติ) และการทำตนให้บริสุทธิ์เพื่อการพ้นทุกข์ (ปฏิเวธ) จะเห็นว่าสิ่งที่สำคัญในขั้นนี้นั้น คือ “การเข้าใจ และเข้าถึง”

(๕) การสร้างองค์ความรู้และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการสอนธรรม เพื่อให้เข้าถึงกระจายเผยแผ่ได้แบบรวดเร็ว กระชับ ฉับไว และสะดวกในการศึกษาทุกที่ทุกเวลาเนื่องจากพระพุทธศาสนาอยู่ในสังคมโลกมานานหลายศตวรรษฝ่ากาลเวลาที่มีความเจริญมาได้จนถึงทุกวันนี้เพราะการเผยแผ่ที่ประยุกต์เข้ากับสังคมที่มีความหลากหลายแตกต่างกันได้ ในยุคปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปมาก พระพุทธศาสนาหากดูผิวเผินจะขัดแย้งกับกระแสของเทคโนโลยีเพราะเป็นลักษณะสังคมแบบทุนนิยมซึ่งมีความโลภเป็นหลัก แต่หากดูอีกด้านหนึ่งความเจริญทางเทคโนโลยีมิใช่ความเลวร้าย อยู่ที่ผู้ใช้ต่างหาก ถ้าผู้ใช้มีภูมิปัญญาทางจิตที่มั่นคงแล้ว เทคโนโลยีก็จะกลายเป็นเครื่องมือที่ทำให้พระพุทธศาสนากระจายไปยังกลุ่มชนได้อีกมาก^{๑๒๔}

^{๑๒๔} พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์, “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน, ธรรมทรรศน์”, หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

๒.๙ ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นมามีทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ซึ่งนักเผยแผ่ต้องทำความเข้าใจให้ดีว่าการเผยแผ่เชิงรับหมายถึงการเผยแผ่ด้วยการเทศน์การสอนเป็นหลัก ส่วนการเผยแผ่เชิงรุก หมายถึง การใช้สงเคราะห์และสาธารณสงเคราะห์อีกด้วย ดังนั้นในบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย จึงสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้เป็น ๓ ด้านหลัก ๆ ดังนี้

๑) งานด้านการเผยแผ่ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคม โดยรุกออกไปข้างนอกวัด ทั้งนี้ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา สถานที่ ในฐานะพระธรรมทูต โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยภาษาที่เข้าใจง่ายโดยมีข้อมูลจากฐานความรู้หรืองานวิจัยทางพระพุทธศาสนา

๒) งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือการเปิดวัดหรือศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบการให้การศึกษาทุกระดับขั้นทั้งในระบบและนอกระบบ โดยไม่หวังผลกำไร

๓) งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือการทำวัดหรือศาสนสถานให้เป็นที่พักผ่อนเป็นที่พึ่งของสังคมชุมชน เช่น การจัดสร้างโรงพยาบาล สถานือนามัย ที่พักอาศัย ที่พักพิง ที่สร้างอาชีพรายได้ โดยวัดเป็นเจ้าของดำเนินการบริหารจัดการเอง การเข้าไปสนับสนุน การเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม และการเข้าไปแบบให้เปล่า^{๑๒๕}

การดำเนินงานที่เป็นกระบวนการถือเป็นการดำเนินงานอย่างมีแผนงานตามระบบ จึงทำให้พระพุทธศาสนาประดิษฐานมั่นคงจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งข้อนี้อาจทำให้ดูเหมือนเป็นความสมบูรณ์พร้อมของพระศาสนาจนเลยที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสตร์สมัยใหม่ ทำให้ตกอยู่ในความประมาท เพราะไม่อาจสร้างจุดดึงดูดความสนใจให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ได้ การเรียนรู้เพื่อจะนำศาสตร์สมัยใหม่มาปรับประยุกต์ใช้กับหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานและแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสังคมยุคปัจจุบัน สถาบันการศึกษาองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ จึงมีความตื่นตัวในการดำเนินงานโดยใช้แผนยุทธศาสตร์ให้เป็นกลไกสำคัญ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นและเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์^{๑๒๖}

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้ปฏิบัติงานควรกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ เป้าหมายของงานให้เป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยองค์รวม ใช้หลักการวิเคราะห์สถานการณ์ ๔ ด้าน ที่เรียกว่า SWOT เหมือนตัวอย่างที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระพรหมบัณฑิต

^{๑๒๕} พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, ดร., “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น”, วรสารวิชาการ: ๑๓๖.

^{๑๒๖} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธวิธีการสอน (Buddha's teaching), หน้า ๖๖.

(ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวถึง ในโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ สรุปใจความได้ว่า
๑๒๗

๑) จุดแข็ง (S=Strength) คำแรกคือจุดแข็ง(Strength) ได้แก่ เวลาที่จะลงไปในพื้นที่ใดต้องการข้อมูลให้ได้ก่อนว่า พื้นที่นั้นมีอะไรเป็นจุดแข็งที่ทำให้เราน่าจะทำงานก้าวหน้าไปด้วยดี

๒) จุดอ่อน (W=Weakness) ข้อด้อยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบให้การปฏิบัติงานไม่ก้าวหน้า เช่น เรื่องภาษาและการบริหารจัดการ

๓) โอกาส (O=Opportunity) ข้อเด่นที่เป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นสิ่งที่ท้าทาย ให้เกิดการอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลอง อยากรพิสูจน์

๔) สิ่งคุกคาม (T=Threat) ส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลเสียต่อการปฏิบัติงานในระยะยาว เช่น บุคลากรผู้อุทิศตนเพื่อการเผยแผ่อย่างจริงจังมีน้อย และไม่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

การทำงานด้านการเผยแผ่สิ่งที่สำคัญเบื้องต้นคือการวางแผนกำหนดแนวทาง เป้าประสงค์ ของการดำเนินงาน การวิเคราะห์แผนงานตามหลักการของ SWOT ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ผลักดันให้ ยุทธศาสตร์ที่กำหนดเดินไปถึงความคาดหวังที่กำหนดไว้

ในแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปี พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๙ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ ๔ ข้อใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ อุปถัมภ์ ส่งเสริม สนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กลยุทธ์ที่ ๑ อุปถัมภ์บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ๒) เพื่อเป็นการส่งเสริมสวัสดิภาพ สวัสดิการ ให้แก่บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ จำนวนบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการอุปถัมภ์

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อสนับสนุนการใช้กลไกระบบคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกระดับในการดำเนินงาน ๒) เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓) เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศและด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นปัจจุบัน

---

^{๑๒๗} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), “บรรยายในการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ”, จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ พุทธมณฑล นครปฐม, ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) มีการบริหารงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มและพัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนามีความรู้แตกฉานในหลักพุทธธรรม ๒) เพื่อเพิ่มและพัฒนาประสิทธิภาพบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) จำนวนที่เพิ่มขึ้นของบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) จำนวนบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรม

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อพัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีอุดมการณ์ ความรู้ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) จำนวนบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ จัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักพุทธธรรมด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้วัดมีศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ๒) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับชุมชน

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) จำนวนวัดที่มีศักยภาพในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมให้วัดมีศักยภาพเป็นศูนย์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมและการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้วัดมีศักยภาพในการเผยแผ่หลักธรรม ๒) เพื่อเพิ่มและพัฒนาวัดให้มีความพร้อมในการดำเนินงานด้านการปฏิบัติธรรม ๓) เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) จำนวนวัดที่เป็นศูนย์การเรียนรู้และการปฏิบัติกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) จำนวนที่เพิ่มขึ้นของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดและหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓) จำนวนที่เพิ่มขึ้นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริม พัฒนารูปแบบและนวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทุกมิติ โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้มีรูปแบบและสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสม ๒) เพื่อส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) รูปแบบ และนวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กลยุทธ์ที่ ๑ จัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อเพิ่มองค์กรเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อพัฒนาองค์กรเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) จำนวนที่เพิ่มขององค์กรเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) จำนวนองค์กรเครือข่ายที่ได้รับการพัฒนา

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กรทุกภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้องค์กรทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กร ๓) เพื่อระดมสรรพกำลังในการสนับสนุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์แล้วสามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ด้วยตัวชี้วัด คือ ๑) จำนวนองค์กรที่มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) จำนวนกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่องค์กรแบบมีส่วนร่วม

๒.๑๐ สรุป

ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ที่ได้รวบรวมมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า คำว่าเผยแผ่นั้นหมายถึงการขยายออกให้กว้าง เปิดเผยสิ่งที่ดีงามให้บุคคลอื่นได้รู้ได้เห็น การเผยแผ่นั้นถือว่ามีคามสำคัญอย่างยิ่งทั้งในด้านการดำรงอยู่และประโยชน์ในการปฏิบัติตาม เพื่อการพัฒนาตัวบุคคลเองให้ไปถึงขั้นสูงสุดคือ การหมดสิ้นไปของกิเลสทั้งหลายที่ครอบงำจิตใจ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ในความเป็นผู้นำในการเผยแผ่นั้นรูปแบบหนึ่งคือการเป็นผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติทั้งภายในและภายนอก คือ มีจิตใจที่มีเมตตาต่อบุคคลอื่น หวังเพียงประโยชน์ส่วนเดียวให้กับผู้ฟัง เป็นผู้ที่ยึดพร้อมด้วยอาจารย์อันดีงาม ประพฤติตนอยู่ในพระธรรมวินัย ในสมัยพุทธกาลพุทธองค์ก็ทรงมีหลักในการเผยแผ่สามารถแบ่งออกเป็นข้อใหญ่ ๆ ได้ ๒ ข้อด้วยกันคือ หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งหมายถึงสาระสำคัญที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ และวิธีการเผยแผ่ คือแนวปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนอย่างมีระบบ หลังจากที่พระพุทธองค์ได้ทรงปรินิพพานแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนาได้ขจรขยายไปทั่วโลกคือในสมัยของพระเจ้าอโศกที่ส่งสมณะทูตออกไปเผยแผ่ทั้งหมด ๙ สาย ๑ ในนั้นได้มาทางดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งบางแห่งก็ว่าเป็นพม่า บางที่ก็ว่าประเทศไทย โดยที่

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเริ่มเข้ามาประมาณ พ.ศ.๕๔๔ เรื่อยมา จากสมัยสุโขทัย อยุธยา พระพุทธศาสนาได้เจริญขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมยุคใหม่ที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ต เป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาในอนาคตและเข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด จึงจำเป็นที่พระนักเผยแผ่ยุคใหม่ที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

พุทธศาสนาได้ขยายออกสู่อาเซียน ทั้งลาว อินโดนีเซีย เป็นต้น พุทธศาสนาได้เจริญขึ้นเรื่อย ๆ จนไปถึงประเทศฝั่งตะวันตกและยุโรป ด้วยที่พระธรรมคำสั่งสอนนั้นเป็นของจริง ใครปฏิบัติแล้วย่อมเห็นผลทำให้ประชาชนฝั่งตะวันตกหันมารับธรรมะไปปฏิบัติเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

นอกจากนี้แล้วผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ต้องเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เข้าใจ เรียนรู้ ถึงพฤติกรรมของบุคคล สถานที่ หรือประเพณีของถิ่นนั้น ๆ ด้วย อีกอย่างหนึ่งต้องมีจิตวิทยาคือการเข้าใจถึงพฤติกรรมของความเป็นมนุษย์ ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต เพื่อการนำหลักธรรมมาแสดงมาถ่ายทอดให้ตรงกับสภาพการของบุคคลนั้น ๆ การแสดงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในแต่ละครั้งพระองค์ก็ทรงพิจารณาจากสิ่งต่าง ๆ ก่อนที่จะแสดงธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง และในการแสดงธรรมแต่ละครั้งของพระองค์ ทรงมีจิตวิทยาต่าง ๆ เช่น การชี้แจงให้เห็นชัด แจ่มแจ้ง รวากับว่าเคยเห็นด้วยตา การเร้าให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ อาจหาญแกลัวกล้า มีกำลังใจ และอีกมากมาย ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในแต่ละครั้งนั้นก็เพื่ออนุเคราะห์มนุษย์ทั้งหลายที่ยังวนเวียนอยู่ในวัฏฏสงสารทนทุกข์อยู่กับอาสวะที่หลอกล่อให้สัตว์โลกติดอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เพื่อประโยชน์ตนเองด้วย เพื่อประโยชน์ส่วนร่วมด้วยและประโยชน์ของทั้งสอง

พระพุทธองค์ทรงมีวิธีการต่าง ๆ มากมาย เช่นการยกอุทาหรณ์พร้อมเล่านิทานประกอบเพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เห็นภาพชัดเจน หรือการเปรียบเปรยด้วยข้ออุปมา พระองค์ยังทรงมีการใช้อุปกรณ์ประกอบในการแสดงธรรมของพระองค์ทรงยกวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่หรือสิ่งที่ใกล้เคียงในระหว่งนั้นเพื่อเป็นตัวอย่าง

นอกจากนี้พระองค์ทรงมีทั้งหลักคือทรงเน้นหลักของไตรสิกขาอันเป็นข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และวิธีการต่าง ๆ ในการเผยแผ่ เช่น การสนทนาธรรมะ การตอบปัญหา ไขข้อข้องใจที่เกี่ยวกับธรรมะที่สงสัย เป็นต้น และยังต้องมียุทธศาสตร์การเผยแผ่ คือ การวางแผนกำหนดแนวทาง เป้าประสงค์ของการดำเนินงาน เพื่อให้มีหลักในการปฏิบัติงาน

บทที่ ๓

คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ ทำให้ทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งข้อมูลของคณะสงฆ์และบริบทโดยรวมของอำเภอ ซึ่งในเบื้องต้นผู้วิจัยจะนำเสนอบริบทพื้นฐานของอำเภอเสลภูมิ หลักธรรมและวิธีการเผยแผ่ คุณสมบัติ ความเป็นกัลยาณมิตร รวมถึงอาจารย์ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ ดังนี้

๓.๑ ประวัติอำเภอเสลภูมิ^๑

เมื่อพระยาพิชัยสุริยวงศ์ เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ ดำรงตำแหน่งราชวงศ์เมืองโขง จึงมาตั้งเมืองยศสุนทร ที่บ้านสิงห์ท่า (บริเวณวัดสิงห์ท่า อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ปัจจุบัน) จนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า เป็นพระสุนทรวงศ์ฯ เจ้าเมืองคนแรก ในปี พ.ศ.๒๓๕๗ ครั้นเมื่อถึงแก่อนิจกรรมในปี พ.ศ.๒๓๖๖ แล้วอุปฮาด^๒ (สีชา) ผู้เป็นบุตรได้เป็นเจ้าเมืองแทน มีท้าวแพง (เป็นบุตรพระประทุมสุริยวงศ์ เจ้าเมืองอุบลราชธานีศรีวิไลย์) เป็นอุปฮาด พระสุนทรวงศ์ฯ (สีชา) เป็นเจ้าเมืองยโสธรเป็นเจ้าเมืองได้ ๑ ปี ก็ถึงแก่อนิจกรรมในช่วงเวลานั้นได้เกิดเหตุการณ์ สงครามเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ท้าวเหม็นซึ่งเป็นเจ้าเมืองนครพนม มีความดีความชอบในการปราบเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็น สุนทรวงศา มหาชาติยชาติ ประเทศชาติดำรงศักดิ์ลือไกล พิชัยสงคราม เจ้าเมืองยโสธรและเจ้าเมืองนครพนม มีท้าวแพงเป็นอุปฮาดเมืองยโสธร

อุปฮาด (แพง) เมืองยโสธร ถึงแก่อนิจกรรมในปี พ.ศ.๒๔๐๐ (อายุ ๘๕ ปี เกิดปี พ.ศ.๒๓๑๕) มีบุตรจำนวน ๔ คน คือ

- ๑) ท้าวสุริยเข้า เป็นอุปฮาดเมืองยโสธรแทนบิดา
- ๒) ท้าวกันยา เป็นราชวงศ์
- ๓) ท้าวเสน เป็นหลวงจุมพลภักดี กรรมการเมืองยโสธร
- ๔) ท้าวโพ ไม่ปรากฏตำแหน่ง แต่ภายหลังได้ติดตามท้าวเสนมาอยู่เมืองเสลภูมิ

---

^๑ ขาววิทย์ ปรีชาพาณิชย์พัฒนา, ตำนานเมืองร้อยเอ็ดสาเกตุนคร ประวัติอำเภอเสลภูมิ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/pravatsart/selphumi/prawati-xaphex-selphumi>[๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

^๒ ตำแหน่งรองจากเจ้าเมืองในภาคอีสานสมัยต้นรัตนโกสินทร์

หลวงจุมพลภักดี (เสน) กรมการเมืองยโสธร มีหน้าที่เดินทางเก็บส่วยอากรคือ

๑) ด้านเมืองยโสธร ตั้งแต่บ้านเดิด บ้านบาก บ้านคันไผ่ใหญ่ บ้านไผ่สร้างสร้าง บ้านทุ่งแต่ บ้านทรายมูลใหญ่

๒) ทิศเหนือ คือบ้านชีแวงห้องแซง (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอเลิงนกทา) จังหวัดยโสธร ไปจรดตงแผดหลักทอดยอด้ย (สายห้วยอยู่บ้านบุงคล้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์) และห้วยจุมจัง

๓) ทิศตะวันออก ตั้งแต่ห้วยตาแหลว (ตรงข้ามบ้านธวัชดินแดง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด)

๔) ทิศใต้จดลำน้ำชี บ้านชีโหล่นถึงปากทางห้วยดางเดียว (บ้านอีโก้ม ปัจจุบัน) ไปจนถึงบึงกิว (อยู่ระหว่างบ้านจิ้งกับบ้านธวัชบุรี)

หลวงจุมพลภักดี (เสน) กรมการเมืองยโสธร ทำหน้าที่เป็นกองทัพลักษะหมวดหมู่ ในละแวกลุ่มแม่น้ำยัง ลุ่มแม่น้ำตาแหลว ลุ่มน้ำจุมจัง ฯลฯ ได้เลขเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็ทำให้มีความรอบรู้ในพื้นที่ บริเวณที่เดินทางออกไปสักระยะเก็บส่วยเป็นอย่างดีว่า บริเวณใดมีทำเลเหมาะสมที่จะสร้างบ้านแปลงเมืองได้ และพิจารณาเห็นว่า บริเวณบ้านโคงไต้น มีพื้นที่ป่าดงขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นสันเนินยาว สมบูรณ์พร้อมทั้งป่า เขา แหล่งน้ำและมีทุ่งนาอยู่รอบ ๆ คือ

๑) ด้านทิศใต้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ มีแม่น้ำชีไหลผ่าน

๒) ทิศตะวันตกเป็นบึงโดน

๓) ทิศเหนือเป็นป่าโคกภูดินหรือดงภูดิน และมีลำห้วยมากเว (ห้วยศาลาลอย) ไหลลงบึงโดน

๔) ทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทุ่งนากว้างใหญ่

จึงเริ่มความคิดที่จะตั้งเมืองใหม่ บริเวณดงโคงไต้น ในปี พ.ศ.๒๔๑๕ (สมัยพระสุนทรวงศา : สุพรหม เป็นเจ้าเมืองยโสธร)

การเริ่มต้นสร้างเมืองของหลวงจุมพลภักดี (เสน) ได้ใช้วิธีการอพยพราษฎรจากบ้านต่าง ๆ มาอยู่รวมกันก่อน โดยเริ่มจากบ้านเดิด บ้านบาก (ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ปัจจุบัน) แล้วจึงค่อยๆ ให้ทยอยมาสมทบกัน จนกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ จึงเรียกว่า “บ้านโคงไต้นบึงโดน” (เหตุเพราะมีขนาดใหญ่และอยู่ใกล้บึงโดน : ปัจจุบันคือ หมู่ ๗ หมู่ ๘ หมู่ ๙ ตำบลกลาง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด) หลังจากนั้นก็มีชาวบ้านในแถบเมืองยโสธรพากันอพยพมาอยู่เพิ่มเติมอีกเป็นจำนวนมาก

แม้การคิดเริ่มต้นสร้างบ้านเมืองใหม่ที่บ้านโคงไต้นบึงโดนของหลวงจุมพลภักดี จะได้รับความร่วมมือจากผู้เป็นมิตรสหายสนิท คือกรมการเมืองโคตรศรีคุณ เมืองยโสธร และพระราษฎรบริหารเจ้าเมืองกมลไสย ฯลฯ ก็ตาม แต่เมื่อข่าวรู้ไปถึงพระสุนทรวงศา (สหพรหม) เจ้าเมืองยโสธร ก็ไม่พอใจ จึงตั้งข้อกล่าวหาหลวงจุมพลภักดี (เสน) ว่า กินส่วยและเป็นกบฏ จับกุมตัว ใส่โซ่ตรวน

ซึ่งไว้ในคุก (ที่หาวัดแจ้ง (หาดสวนยา) จังหวัดอุบลราชธานี) ในปัจจุบัน บรรดาพี่น้องและมิตรสนิท จึงร่วมกันวางแผนและรวบรวมทรัพย์สินเงินทองเพื่อนำไปใช้หาทางช่วยเหลือจากการคุมขัง จนหลุดพ้นมาได้ จากนั้นหลบหนีไปพบกรมเมืองโคตรศรีคุณ ที่บ้านคือ ริมฝั่งลำน้ำชี (ปัจจุบัน คือตำบลคือเหนือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร) กรมการเมืองโคตรศรีคุณ จึงพาหลวงจุมพลภักดีหลบหนีภัยไปที่บ้านน้ำเที่ยง ริมฝั่งน้ำชี แล้วจึงคิดปรึกษาหารือ พร้อมกับญาติเรื่องการตั้งเมืองใหม่ต่อไป

จึงตัดสินใจใช้วิธีเดินทางเข้ากรุงเทพเพื่อขอเรียนเมือง คือเข้าไปขอเสนอตัวเป็นเจ้าของกับทางราชสำนักกรุงเทพฯ แต่ก็ติดขัดที่ไม่มีเงินทอง จึงไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนสนิท คือ ท้าวจันทร์ศรีสุราช เศรษฐีบ้านเดิด-บ้านบาก (ท้าวจันทร์ศรีสุราช เป็นคุณตาของอัญญาแม่ปิ่น ภรรยาของท้าวอัครบุตร) แต่ปรากฏว่าท้าวจันทร์ถึงแก่กรรมไปก่อน จึงไปขอพึ่งอุปฮาดบ้านขาว (ขณะนั้น ทำนาอยู่ที่ดอนบ้านหนอง) แต่อุปฮาดบ้านขาวก็ถึงแก่กรรมอีก จึงพากันไปปรึกษากับเมืองแสน (ต้นตระกูลกำแพงแสน) เพื่อให้พาไปขอความช่วยเหลือจากพระราชกรรบริหาร (บัวทอง) เจ้าเมืองกมลาไสย ซึ่งเดินทางเข้าไปเรียนเมืองต่อที่กรุงเทพฯ มาใหม่ๆ (ต่อจากพระราชกรรบริหาร : เกษ ผู้เป็นบิดา ซึ่งถึงแก่กรรมในปี พ.ศ.๒๔๑๙) พระราชกรรบริหาร (บัวทอง) จึงช่วยค้นหา “งาช้างเค้า” ให้หลวงจุมพลภักดี ๑ คู่ เพื่อนำไปกรุงเทพฯ โดยต้องเก็บส่วยทั้งเมืองกมลาไสยและเมืองหลวงด้วย

หลวงจุมพลภักดี (แสน) และพรรคพวกเดินทางไปเรียนเมือง เพื่อกราบบังคมทูลขอเป็นเจ้าเมือง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตามความประสงค์ ในปีเถาะ จ.ศ.๑๒๔๑ พ.ศ.๒๔๒๒ ยกบ้านโตนดไต้บึงโดน เป็นเมืองเสลภูมิขึ้นตรงต่อเมืองกมลาไสย รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระนิคมบริรักษ์ เจ้าเมืองเสลภูมิ ขึ้นตรงต่อเมืองกมลาไสย รับพระราชทานเบี้ยหวัด เงินปีในท้องพระคลัง ปีละ ๑๐ ชั่ง (๘๐๐ บาท)

อาณาเขตของเมืองเสลภูมิในขณะเริ่มแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๒๒ คือ

- ๑) ทิศเหนือ จรด หลักทอดยอดยั้ง (อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์)
- ๒) ทิศใต้ จรด สรบุตร (อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด)
- ๓) ทิศตะวันออก จรด ลำน้ำยั้ง
- ๔) ทิศตะวันตก จรด ลำน้ำชี

จากนั้นพระนิคมบริรักษ์ (แสน) จึงได้ชวนพี่น้องบ้านเดิด บ้านบาก ตามมาอยู่ร่วมด้วยอีกหลายชุม (ตระกูล-กลุ่มตระกูล) เช่น

- ๑) กลุ่มบ้านคันไถใหญ่ มาอยู่คุ้มสร้างกิน (บ่อหิน: อยู่หน้าลานมันศักดิ์ทวี ปัจจุบัน)
- ๒) กลุ่มบ้านส่งไผ่สร้าง มาอยู่ทางตะวันตกวัดกลาง (วัดมิ่งเมือง/วัดกลางมิ่งเมือง) เรียกว่าคุ้มบ้านไผ่
- ๓) กลุ่มบ้านเชียงหวาง มาอยู่ทางทิศตะวันออกวัดกลาง เป็นต้น

เมื่อได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระนิคมบริรักษ์ เจ้าเมืองเสลภูมิ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๒ แล้ว จึงได้จัดราชการบ้านเมือง แต่งตั้งกรมการเมืองตามประเพณีการปกครอง แบบอีสาน

ลานช้างเดิม ที่เรียกว่า “อาชญา ๔ “ ของหัวเมืองขนาดเล็ก คือ อัคราต อัครวงค์ อัครบุตร เมืองเสน เมืองจันทร์ (ทะเบียนบัญชี) ขาเนตร (ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่) ขานนท์ (ที่ปรึกษา) ฯลฯ ตั้งบ้านเรือนเป็นที่ว่าการเมืองอยู่คั่นเมืองเก่า ตุ่มหนองผักตบ (ปัจจุบันอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิ)

เก็บส่วยส่งพระราชภูรบริหาร (บัวทอง) เจ้าเมืองมณฑลลาว และส่งส่วยเมืองหลวง ผ่านกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ ที่มาประทับอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี และยังต้องเก็บส่วยหาเงินทองเพื่อชดใช้พระราชภูรบริหาร (บัวทอง) ที่มอบนางช้าง ให้นำไปถวายเพื่อเรียนเมืองที่กรุงเทพฯ อีกด้วย

ในช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองอีสานนั้น ทำให้หัวเมืองใหญ่ขึ้นกับกรุงเทพฯ โดยตรง เช่น เมืองจำปาศักดิ์ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มณฑลลาว ฯลฯ ส่วนหัวเมืองเล็กหลายหัวเมืองจะขึ้นตรงกับหัวเมืองใหญ่ ผ่านขึ้นไปยังกรุงเทพฯ เช่น จตุรพักตรพิมาน เมืองพยัคฆภูมิ และเมืองพนมไพรแดนมฤค ขึ้นตรงต่อเมือง สุวรรณภูมิ เมืองวาปีปทุม เมืองโกสุมพิสัย ขึ้นตรงต่อเมืองมหาสารคาม

เมืองสลภูมินิคมขึ้นตรงต่อเมืองมณฑลลาว ครั้นเมื่อจัดการปกครอง หัวเมืองมณฑลลาว โดยแยกออกเป็น ๓ มณฑล ในสมัยพระนั่งเฒ่าฯ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ มาปกครองอยู่เมืองนครราชสีมา เมืองสลภูมินิคมยังขึ้นกับเมืองมณฑลลาว อยู่ในเขตปกครองของมณฑลลาวลาว ที่มีพระเจ้าน้องยาเธอฯ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ ประทับอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๔๔๔ ได้เกิดเหตุการณ์ “กบฏผีบ้าผีบุญ” ขึ้นที่เมืองสลภูมินิคม ด้วยความเชื่อกันว่า หินจะกลายเป็นเงินเป็นทอง สัตว์เลี้ยงพวกวัวควาย หมูจะกลายเป็นยักษ์กินคน ให้ปล่อยสัตว์เหล่านั้นทิ้งไป จะได้ปลอดภัยจากการถูกจับกิน ปรากฏว่ามีชาวเมืองใกล้เคียงในแถบนั้น เช่น ยโสธร ร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิ ฯลฯ แตกตื่นพากันมาเก็บหินแห่งที่วัดหัวโล่ (วัดเหนือ ในปัจจุบัน) ไปให้ผีบ้าผีบุญเสกเป่าให้เป็นเงินเป็นทอง ซึ่งนับว่า เป็นเหตุการณ์สำคัญ ที่ขุนวายุในเมืองสลภูมินิคมมากพอสมควร

กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ จึงให้ร้อยเอกหลวงจิตสรการ (จิตร) นำทหารกองร้อยไปปราบผีบ้าผีบุญได้ ให้ประหารชีวิตโดยการตัดหัว

หลังเหตุการณ์กบฏผีบ้าผีบุญสงบ ทางราชการสำนักกรุงเทพฯ ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมืองมณฑลลาวที่มีเจ้าเมืองปกครอง มาเป็นการปกครองบริเวณ มีข้าหลวงมาปกครองแทนในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ เมืองสลภูมินิคม ขึ้นอยู่ในการปกครองของเมืองร้อยเอ็ด (รวมทั้งเมืองกาฬสินธุ์ เมืองมหาสารคาม เมืองมณฑลลาว ฯลฯ ด้วย) โดยเฉพาะพระพินิจสารา (ทับทิม บุญญรัตน์) เป็นข้าหลวงบริเวณคนแรก

ครั้นเมื่อมีการเปลี่ยนการปกครองมาเป็นแบบเทศาภิบาล ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ จึงมีการยุบบริเวณที่เป็นมณฑล มีมณฑลร้อยเอ็ด มณฑลอุบล มณฑลอุดรและมณฑลนครราชสีมา บรรดาหัวเมืองใหญ่ในมณฑลต่าง ๆ ให้เปลี่ยนชื่อเป็นจังหวัด ส่วนหัวเมืองเล็ก ๆ ให้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอ เมืองสลภูมินิคม ซึ่งจัดว่าเป็นหัวเมืองเล็ก จึงมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่ง ขึ้นตรงกับเขตการปกครองของ

จังหวัดกาฬสินธุ์ (คงจะเพราะสาเหตุว่าเคยส่งส่วยตรงต่อกรมลาไสย ซึ่งมีฐานะเป็นอำเภอขึ้นตรงกับเมืองกาฬสินธุ์ด้วย) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญกับเมืองเสลภูมิอยู่น้อย คือ ในช่วงนี้ได้กำหนดให้แยกเขตการปกครองของเมืองเสลภูมิ ออกเป็น ๒ อำเภอ คือ อำเภอเหนือ^๓ และอำเภอใต้^๔

เมื่อพระนิคมบริรักษ์ ถึงแก่อนิจกรรม เพราะชราภาพ ทางราชการจังหวัด แต่งตั้งให้ท้าวอัครบุตรซึ่งเป็นนายอำเภอ ได้ปกครองดูแลทั้งสองอำเภอ จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๕๓ จึงได้ยุบอำเภอทั้งสองเป็นอำเภอเดียวกันเรียกว่า “อำเภอเสลภูมิ”

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงจัดการปกครองท้องถิ่นใหม่ โดยตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.๒๔๕๗ ให้จัดรูปแบบการปกครองเป็นจังหวัด อำเภอเสลภูมิ จึงเปลี่ยนมาขึ้นกับเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดร้อยเอ็ดแล้ว ได้มีการย้ายที่ว่าการอำเภอ จากคุ้มเมืองเก่าที่หนองผักตบ มาสร้างใหม่ตรงที่เป็นตลาดเสลภูมิปัจจุบัน ต่อมาได้เกิดเพลิงไหม้ที่ว่าการอำเภอ จึงได้ย้ายมาสร้างใหม่อีกครั้งหนึ่ง ณ ที่เป็นที่ว่าการอำเภอเสลภูมิ ทุกวันนี้

๓.๒ บริบทพื้นที่ของอำเภอเสลภูมิ

อำเภอเสลภูมิ เป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน ๒๐ อำเภอ ของจังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่ทิศตะวันออก เฉียงเหนือของจังหวัดร้อยเอ็ด ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ ๓๒ กิโลเมตร ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ ๑๕๒.๓๕๐ ริมทางหลวงสายที่ ๒๓ ถนนแจ้งสนิท หมู่ที่ ๑ ตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีเนื้อที่ประมาณ ๗๒๙.๓๓๘ ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตพื้นที่อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโพนทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีลำห้วยยาว ลำน้ำยัง เป็นแนวแบ่งเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับพื้นที่อำเภออาจสามารถ และอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีแม่น้ำชีเป็นแนวแบ่งเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับพื้นที่อำเภอกุดชุม ลำน้ำยัง อำเภอเมืองยโสธร และอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีลำน้ำแคว ลำน้ำยัง และแม่น้ำชี เป็นแนวเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตพื้นที่อำเภอทุ่งเขาหลวง โดยมีแม่น้ำชีเป็นแนวแบ่งเขต

^๓ อำเภอเหนือ ปกครองดูแลพื้นที่ลุ่มน้ำยัง ลุ่มน้ำแคว ลุ่มน้ำห้วยตาแหลว ดงแม่แฝด มีพระนิคมบริรักษ์เป็นนายอำเภอ (ปัจจุบันคือ หมู่ที่ ๔ ตำบลกลาง)

^๔ อำเภอใต้ ปกครองดูแลพื้นที่บริเวณลำน้ำชีทั้งหมด มีท้าวอัครบุตร เป็นนายอำเภอ ตั้งที่ว่าการอยู่ตรงข้ามวัดศรีทองนพคุณ ถนนอัครบัตรพิศาล

๓.๒.๑ ข้อมูลด้านสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

อำเภอเสลภูมิ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำชี ลำน้ำยัง ลำห้วยไหลผ่านจึงทำให้พื้นที่ทางตอนใต้ของอำเภอส่วนมากมีน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก จึงทำให้เกิดผลเสียหายต่อพืชผลในนาข้าวของราษฎรเป็นอันมาก ส่วนพื้นที่ทางตอนเหนือของอำเภอ ส่วนมากเป็นพื้นที่ค่อนข้างสูง จึงเหมาะแก่การทำนาและเลี้ยงสัตว์ (โค กระบือ) เป็นอย่างยิ่ง

๓.๑ แผนที่อำเภอเสลภูมิ^๕

^๕ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, อำเภอเสลภูมิ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki> [๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

๓.๒.๑.๑ ลำน้ำสำคัญ

แม่น้ำชี เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านอำเภอสลภูมิในตอนเหนือ โดยเริ่มตั้งแต่ท้องที่ตำบลเกาะแก้วไหลเป็นแนวเขตรหว่างอำเภอสลภูมิกับอำเภอธวัชบุรี และอำเภอทุ่งเขาหลวง ลงมาทางตอนใต้ โดยไหลผ่านตำบลท่าม่วง ตำบลนาเมือง ตำบลนาเลิง ตำบลนางาม ที่อยู่ทางใต้สุดของอำเภอ แล้วถือเอาแม่น้ำชีช่วงนี้เป็นแนวแบ่งเขตรหว่างอำเภอสลภูมิ กับอำเภออาจสามารถ ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำชีในการทำเกษตร และเป็นเส้นทางคมนาคม

ลำน้ำยัง เป็นลำน้ำที่มีความเชื่อมมากพอสมควรในฤดูน้ำหลาก ทำให้ไหลล้นฝั่งเข้ามาท่วมที่นาของราษฎร ได้รับความเสียหาย เชื่อว่าลำน้ำยังมีต้นกำเนิดจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ไหลผ่านตำบลวังหลวง ตำบลภูเงิน ตำบลเมืองไพรของอำเภอสลภูมิ แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำชีที่บ้านโพธิ์ตาก ตำบลนางาม อำเภอสลภูมิ ซึ่งลำน้ำนี้ทางราชการได้ถือเอาเป็นแนวแบ่งเขตอำเภอสลภูมิ กับอำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ทางทิศตะวันออกของอำเภอนี้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำยังในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และจับปลา ใช้เป็นเส้นทางทางคมนาคมได้เฉพาะในฤดูฝนและเป็นลำน้ำสายสั้น ๆ

๓.๒.๒ ข้อมูลด้านสภาพการเมืองการปกครอง

อำเภอสลภูมิแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๘ ตำบล ๒๓๕ หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน ๒๘,๘๕๐ ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด ๑๒๑,๔๗๐ คน

๑) ด้านการปกครองท้องที่ อำเภอสลภูมิเขตการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็น ๑๘ ตำบล ๒๓๕

๓.๒.๓ ข้อมูลด้านประชากรและการศึกษา

ประชากรและการศึกษาในอำเภอสลภูมิสามารถแยกได้เป็นหญิง ชาย และสรุปเป็นตารางพร้อมทั้งข้อมูลการศึกษาได้ดังนี้

๓.๒.๓.๑ ข้อมูลด้านประชากร อำเภอสลภูมิมีประชากรทั้งสิ้น ๑๒๑,๔๗๐ คน แยกเป็นชาย ๖๐,๐๔๔ คน หญิง ๖๑,๕๒๖ คน จำนวน ๓๑,๒๕๘ ครัวเรือน (ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒) จำแนกเป็นตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ ๓.๒ ข้อมูลประชากรแยกเป็นรายตำบล

ข้อมูลประชากรแยกเป็นรายตำบล

ลำดับที่	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนครัวเรือน
๑	กลาง	๑๑	๖๖๕๔	๒๒๑๙
๒	ขวัญเมือง	๑๑	๖๕๑๖	๒๒๖๓
๓	นาเลิง	๑๐	๔๘๐๓	๑๐๘๖
๔	นาแซง	๑๔	๕๖๔๕	๑๓๘๙
๕	นาเมือง	๒๐	๙๗๔๒	๒๓๕๙
๖	นางาม	๑๖	๗๘๔๒	๑๘๖๓
๗	ขาว	๑๖	๙๑๓๒	๒๐๘๖
๘	เมืองไพร	๑๔	๖๓๖๙	๑๕๐๖
๙	บึงเกลือ	๙	๖๐๕๖	๑๒๘๐
๑๐	ภูเงิน	๑๘	๑๑๘๔๕	๓๐๓๑
๑๑	พรสวรรค์	๙	๔๔๖๕	๑๒๑๓
๑๒	ศรีวิสัย	๑๑	๔๗๗๒	๑๒๒๔
๑๓	เหล่าน้อย	๑๐	๕๖๕๕	๑๓๕๙
๑๔	วังหลวง	๑๘	๖๑๔๒	๑๕๐๖
๑๕	หนองหลวง	๙	๓๑๐๓	๗๖๐
๑๖	ท่าม่วง	๑๑	๔๙๒๔	๑๓๘๕
๑๗	เกาะแก้ว	๑๔	๙๓๖๙	๒๕๐๒
๑๘	โพธิ์ทอง	๑๔	๘๐๗๑	๒๐๙๗

(ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๒: อำเภอเสลภูมิ)

๓.๒.๓.๒ ข้อมูลด้านการศึกษา ประชาชนอำเภอเสลภูมิ มีการศึกษาอยู่ในระดับดี มีสถาบันศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกตำบล มีทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชน ในการเรียนการสอนนั้นมีตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพจนถึงปริญญาตรี

๓.๒.๔ ข้อมูลด้านศาสนาและวัฒนธรรม

ข้อมูลในด้านศาสนาและวัฒนธรรมถึงแม้จะเป็นในระดับอำเภอ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ แต่ในอำเภอเสลภูมิก็มีศาสนิกของศาสนาอื่น ๆ อยู่ดังนี้

๓.๒.๔.๑ ข้อมูลด้านศาสนา ประชาชนในอำเภอเสลภูมิส่วนใหญ่แล้วนับถือพุทธศาสนา และมีบางกลุ่มที่เป็นส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการนับศาสนาที่ต่างออกไป สามารถแบ่งได้ดังนี้

- ๑) ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๙๙ แยกเป็น ๒ นิกาย ได้แก่ มหานิกาย และธรรมยุตินิกาย
- ๒) ศาสนาอิสลาม มีจำนวน ๑ แห่ง
- ๓) ศาสนาคริสต์ มีจำนวน ๒ แห่ง

๓.๒.๔.๒ ข้อมูลด้านวัฒนธรรม อำเภอเสลภูมินั้นมีงานประเพณีวัฒนธรรมโดยส่วนใหญ่แล้วเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา โดยมีงานที่จัดอยู่เป็นประจำสำคัญ ๆ ดังนี้

- ๑) งานประเพณีแห่เทียนพรรษา
- ๒) งานกฐินอำเภอ
- ๓) งานประเพณีบุญบั้งไฟ
- ๔) งานประเพณีบุญผะเหวด
- ๕) งานแข่งเรือยาวพื้นเมืองพระราชทาน เป็นต้น

๓.๒.๕ ข้อมูลด้านสภาพสังคมและท่องเที่ยว

ในอำเภอเสลภูมิก็มีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่มาก ส่วนใหญ่จะเป็นบึง หนอง เพราะเป็นอำเภอที่ติดแม่น้ำเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

๓.๒.๕.๑ สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอำเภอเสลภูมิ มีดังนี้

๑) บึงเกลือ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เนื้อที่ประมาณ ๗,๕๐๐ ไร่ ตั้งอยู่บ้านน้ำจั้นน้อย หมู่ที่ ๘ ตำบลบึงเกลือห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๘ กิโลเมตร เมื่อถึงเดือนมีนาคม น้ำในบึงจะลดลง ทำให้เกิดหาดทรายทอดยาวไปตามบริเวณ ริมฝั่ง สวยงามมาก เหมาะการพักผ่อนหย่อนใจ

๒) กุดปลาคูณ ตั้งอยู่บริเวณเขตพื้นที่ตำบล เมืองไพร/ตำบลขาวา ติดถนน แจ้งสนิททางไปจังหวัดยโสธร พื้นที่ประมาณ ๗,๔๐๐ ไร่

๓) บึงโดน ตั้งอยู่บริเวณเขตพื้นที่ตำบลกลาง ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๑ กิโลเมตร

๔) พิพิธภัณฑ์หลวงปู่มา วัดสันติวิเวก บ้านโนนคำ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลเมืองไพร ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๑๐ กิโลเมตร

๓.๒.๖ ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พื้นดินอำเภอเสลภูมิ เนื้อดินมีลักษณะร่วนปนทราย ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีแหล่งน้ำที่สำคัญ เช่น ลำน้ำชี ลำน้ำยัง ลำน้ำชีหลง บึงเกลือ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะอาศัยน้ำฝนทำการเกษตร

พื้นที่ป่าไม้ อำเภอเสลภูมิ มีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่

๑) ป่าดงเงิน-ป่าดงหนองฟ้า อยู่ในพื้นที่ตำบลภูเงิน เหล่าน้อยละตำบลศรีวิสัย เนื้อที่ ๒๐,๗๐๖ ไร่

๒) ป่าสงวนแห่งชาติดงมะอี อยู่ในตำบลท่าม่วง ตำบลเกาะแก้ว มีเนื้อที่ ๑๖,๒๔๙ ไร่ ปัจจุบันถูกจับจองเป็นที่ทำไร่ ทำนา ที่อยู่อาศัย และก่อสร้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จนเหลือพื้นที่ป่าอยู่เพียงเล็กน้อย

๓) ป่าสงวนแห่งชาติดงมะอี อยู่ในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง และตำบลพรสวรรค์ มีเนื้อที่ ๒๗,๖๗๕ ไร่ ปัจจุบันถูกบุกรุกแผ้วถาง ตัดไม้ทำลายป่า ไปเกือบหมด จนกลายเป็นที่ทำไร่

อำเภอเสลภูมิก็มีการจัดโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หลายโครงการ เช่น

- ๑) โครงการปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ
- ๒) โครงการปลูกหญ้าแฝก
- ๓) โครงการรณรงค์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและฟางข้าว
- ๔) โครงการปลูกป่าชุมชนโคกภูดิน
- ๕) โครงการปล่อยปลาเฉลิมพระเกียรติ
- ๖) โครงการเพาะพันธุ์กล้าไม้

๓.๓ คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

การเป็นนักเผยแผ่ที่ดีต้องงามทั้งนอกและใน คืองามทั้งจิตใจภายในและกิริยามารยาท ข้อวัตรปฏิบัติที่แสดงออกมาภายนอก รวมถึงบริบทสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังนี้

๓.๓.๑ คุณสมบัตินอก

คุณสมบัตินอก ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตา การแสดงออก ทางการเคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สันถัมภ์ยอมรับ มีความเป็นเสน่ห์ มีท่าทีสง่างามเผย ่องอาจ สงบเยือกเย็น จึงเป็นเหตุให้ผู้ฟังเกิดศรัทธายิ่งขึ้น ดังคำสรรเสริญของพราหมณ์ในพรหมายสุตตราว่า “ชนทั้งหลายที่ท่านพระสมณโคดม ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมาทานให้อาจหาญ ให้อำนาจด้วยธรรมมีกถาแล้ว เมื่อลุกไปจากที่นั่งแล้วยังเหลียวหลังกลับมามอง ด้วยไม่อยากจะละจากไป”^๖

^๖ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๘๐.

๓.๓.๒ คุณสมบัติภายใน

คุณสมบัติภายใน เป็นคุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็นทั้งภาคทฤษฎี (พระปริยัติสัทธรรม) และภาคปฏิบัติ (ปฏิบัติสัทธรรม) โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ ความสุข ความเจริญ ต่อผู้ฟังเป็นที่ตั้ง และมีจิตประกอบด้วยเมตตาเป็นหลัก ด้วยคุณธรรมบุคคลผู้จะเผยแผ่ หรือประกาศหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาได้นั้น พึงตั้งอยู่ในคุณสมบัติที่เกื้อกูลต่อชาวโลกหลายประการ ดำรงตนอยู่ในองค์คุณของนักเผยแผ่ที่ดี เพื่อยังศรัทธาความเลื่อมใสและให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังต่อไปนี้

๑) ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่พึงตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อนแสดงว่า จักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์มิใช่เพื่อหวังลาภสักการะ และไม่แสดงธรรมไปกระทบต่อใครให้เสียหายหรือตำหนิตรง ๆ ทำให้ผู้ฟังคนนั้นเกิดความไม่พอใจ^๗

๒) ปฏิสัมภิทา ความเข้าใจ ปัญญาที่แตกฉานในอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจในธรรม (อธิบายย่อหรือพิสดารได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การซ้ำของในภาษา) และเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า^๘

๓) พหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิลกฐิ^๙

๔) การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน การแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นด้วยตาไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องทานกถาให้ฟังก่อน (การให้ทาน) ชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีลมีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม จากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์ คือ ความสุขใจให้ฟังถัดมา และโยงไปเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอยู่นี้ ข้อสุดท้ายก็ชี้แจงทางออกจากกามหรือทางออกจากทุกข์นั้น โดยวิธีการสลัดทิ้งกาม ในเรื่องหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นถือว่า สำหรับนักเผยแผ่กับผู้ฟังนั้นมี ความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตร ผู้มีความเมตตากรุณาเอื้ออาทรกันในด้านของการอบรมสั่งสอนและให้คำแนะนำต่าง ๆ ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร หรือองค์คุณของความ เป็นกัลยาณมิตร ๗ ประการ^{๑๐} ไว้ว่า ๑. เป็นที่รักเป็นที่พอใจ ๒. เป็นที่เคารพ ๓. เป็นที่ยกย่อง ๔. เป็นนักพูด ๕. เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ ๖. เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ ๗. ไม่ชักนำในอฐานะ เพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ผู้เผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้น ต้องประสานสัมพันธ์กัน มีความกรุณาต่อกัน โดยเฉพาะในด้านการอบรมสั่งสอนนั้น ย่อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญให้เกิดคุณลักษณะ

^๗ อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

^๘ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗๒/๒๕๒-๒๕๓.

^๙ อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๘๗/๑๐๔-๑๐๕, อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๘๗/๑๕๕.

^{๑๐} อ.สตุตก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗.

ของผู้สอนซึ่งเรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ดังนั้น นักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร ๗ ประการ สามารถสรุปได้ว่าคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามในคำสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอนพึงมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอก และคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตาและคุณสมบัติภายใน เป็นคุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็นทั้งภาคทฤษฎี ดำรงตนอยู่ในองค์คุณของนักเผยแผ่ที่ดี เพื่อยังศรัทธาความ เลื่อมใสและให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพสูงสุด

อีกอย่างที่สำคัญคือการมีหลักธรรมะในใจซึ่งเป็นหลักธรรมของบุคคลผู้เป็นสัตตบุรุษ เป็นข้อที่จำเป็นอีกประการหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกล เพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลให้กับกระบวนการเป็นอย่างดีเยี่ยม

๓.๓.๓ คุณสมบัติของสัตตบุรุษ^{๑๑}

นักเผยแผ่ที่ดีควรมีธรรมของสัตตบุรุษ คือ ธรรมของคนเก่ง ดี มีคุณธรรม มีความเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิ ๗ ประการได้แก่

๑) ฉัมนัญญูตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้น ๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่าหลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการอันนั้น ๆ เป็นต้น

๒) อตถัญญูตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาสิตข้อนั้น ๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น

๓) อตตัญญูตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔) มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๗/๔๐๐.

๕) กาลัญญตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖) ปริสัณญตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่กระทำต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗) บุคคลัญญตา หรือ บุคคลปริปริญญตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคล ว่าโดยอริยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้ จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น^{๑๒}

๓.๓.๔ องค์แห่งพระธรรมกถึก

พระธรรมกถึกเป็นคำเรียกพระภิกษุผู้เป็นนักเทศน์ เป็นคำกล่าวยกย่องให้เกียรติแสดงถึงความเป็นผู้รู้ทางศาสนธรรมอย่างดี และประกอบด้วยองค์คุณ ๕ ประการ^{๑๓}

๑) “อนุพุพพิ ถัง กเถสสามิตี ปเรสํ ธมโม เทเสตพโพ” ภิกษุพึงตั้งใจว่า เราจักแสดงธรรมไปตามลำดับ แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น กล่าวคือ การแสดงธรรมไปตามลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ ไม่แสดงสลับสับสนกัน

๒) “ปริยายทสสาวิ ถัง กเถสสามิตี ปเรสํ ธมโม เทเสตพโพ” ภิกษุพึงตั้งใจว่า เราจักแสดงอ้างเหตุ แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น กล่าวคือ แสดงเหตุให้ผู้ฟังเข้าใจ ชี้เหตุผลให้ผู้เข้าใจในธรรมนั้น ๆ

๓) “อนุทยตํ ปฏิจจ ถัง กเถสสามิตี ปเรสํ ธมโม เทเสตพโพ” ภิกษุพึงตั้งใจว่า เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น กล่าวคือ ตั้งใจให้ผู้ฟังรู้ยังเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น ให้มีอุตสาหะนำไปประพฤติปฏิบัติตามสมควร

๔) “น อามิสนตโร ถัง กเถสสามิตี ปเรสํ ธมโม เทเสตพโพ” ภิกษุพึงตั้งใจว่า เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น กล่าวคือ ไม่เห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมด้วยโลภเจตนา

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๔๔-๒๔๕.

^{๑๓} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต), คำวัด, หน้า ๖๔๕.

๕) “อุตตฺตานญฺจ ปรณฺจ อนฺุปหฺจจ กถํ กถสฺสํมิตฺติ ปรสํ ฌมฺโม เทเสตพฺโพ” ฤทธิพิงตั้งใจว่า เราจักไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น กล่าวคือ ไม่ยกตนข่มผู้อื่น ทั้งที่มาฟังและไม่ได้มาฟัง และไม่เสียตีสื่อผู้อื่น แม้เขาจะมาฟังอยู่ในที่นั้นหรือไม่ก็ตาม^{๑๔}

คำว่า พระธรรมกถึก หมายถึง การถ่ายทอดธรรมอันเป็นคำสั่งสอนทางศาสนาด้วยการแสดงชี้แจงให้ฟัง เป็นการเผยแผ่ศาสนาแบบหนึ่งที่ใช้กันมาแต่สมัยพุทธกาล การเทศน์ในสมัยพุทธกาลไม่มีพิธีการแต่อย่างใด เพียงผู้แสดงนั่งอยู่ในสถานที่สมควรและผู้ฟังมีลักษณะตั้งใจฟังก็สามารถแสดงได้ ในขณะทำการเทศน์นั้น อาจมีลักษณะลีลาต่างกันไปบ้างตามแต่อุปนิสัยของแต่ละบุคคล

๓.๓.๕ คุณสมบัติของพระธรรมกถึก

บุคลิกภาพเป็นคุณสมบัติภายนอกของพระธรรมกถึก ได้แก่ ความสง่างาม วาจาสุภาพ มารยาทน่าเลื่อมใส ความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี และมีธรรม ๔ ประการคือ

๑) รูปร่างงดงาม หมายถึง มีประมาณในรูป คือ มีความสง่างามของรูป ๓ ประการคือ (๑) รูปร่างดี (๒) หน้าตาดี (๓) ผิวพรรณดี^{๑๕}

พระธรรมกถึก ควรมีความงามด้วยรูปร่างหน้าตา กิริยามารยาท ผิวพรรณสะอาดผ่องใส มีระเบียบร่างกายที่ดี มีอารมณ์ที่เบิกบานแจ่มใสใครได้พบเห็นก็จะเป็นมงคลทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

๒) โสฬสประมาณิกา หมายถึง มีประมาณในเสียง มีความงามในการพูด ในคำพูด การบอกกล่าวด้วยน้ำเสียงที่ดีประเสริฐดุจเสียงแห่งพรหม ๘ ประการคือ (๑) แจ่มใส (๒) ชัดเจน (๓) นุ่มนวล (๔) ชวนฟัง (๕) กลมกล่อม (๖) ไม่พร่า (๗) ลึกซึ้ง (๘) กังวาน^{๑๖}

พระธรรมกถึกต้องบริหารวาจาให้มีความงามทั้ง ๘ ประการ ต้องรู้จักแต่งเสียงให้สวยงาม เหมาะกับความเป็นพระธรรมกถึกไม่ประกอบด้วยวจีทุจริตนั่นเอง

๓) ฌัมมประมาณิกา หมายถึง มีประมาณในธรรม คือ พระธรรมกถึกต้องมีบุคลิกภาพทางสติปัญญา เป็นเรื่องของชาวปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยกระบวนการทางพันธุกรรม พระธรรมกถึกต้องพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถ เฉลียวฉลาดเป็นนักปราชญ์ เปี่ยมด้วยสติปัญญา มีบุคลิกภาพทางสติปัญญาที่ดี

๔) สุวิชาจรณสัมปันนา หมายถึง ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและความประพฤติดี คือ พระธรรมกถึกต้องมีความประพฤติที่ดี ตามหลักธรรมของความเป็นพระธรรมกถึกที่ดี ต้องมีหลักธรรม ๓ ประการ คือ

^{๑๔} อัง.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๕๙., อัง.ปจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓., ดูเพิ่มเติม คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์ เลียงเชียง, วิชา ธรรมวิภาค ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๖๙.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

^{๑๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๕/๒๑๖.

- (๑) สุวิชาโน หมายถึง เป็นผู้มีความรู้ดี
- (๒) สุสาสโน หมายถึง เป็นผู้สอนที่ดี
- (๓) สุปฏิปันโน หมายถึง เป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติดี^{๑๗}

ความสำเร็จของพระธรรมกถึกนั้นต้องมีการประยุกต์ใช้วิธีการเทศน์โดยมีเคล็ดลับและศิลปะสำคัญที่นักเทศน์ควรทำความเข้าใจ ๓ ประการ คือ

๑) ทุน หมายถึง พระธรรมกถึกต้องมีพื้นฐานความรู้และความสามารถที่มีอยู่เดิม ถ้าจะเป็นนักเทศน์ ก็ต้องมีทุนอย่างน้อย ๖ ประการ คือ

- (๑) พระธรรมกถึกต้องรู้หลักธรรม
- (๒) พระธรรมกถึกต้องจำหลักสูตร
- (๓) พระธรรมกถึกต้องพูดฉะฉาน
- (๔) พระธรรมกถึกต้องมีปฏิภาณไว
- (๕) พระธรรมกถึกต้องมึน้ำใจงาม
- (๖) พระธรรมกถึกต้องมีความรอบรู้

๒) ทาง หมายถึง พระธรรมกถึกต้องมีวิธีเข้าถึงความสำเร็จ ต้องมีวิธีการเหล่านี้เป็นแนวทาง คือ

- (๑) พระธรรมกถึกต้องมีครูแนะนำ
- (๒) พระธรรมกถึกต้องท่องจำเทศนา
- (๓) พระธรรมกถึกต้องฝึกว่าปากเปล่า
- (๔) พระธรรมกถึกต้องเข้าใจวางโครง
- (๕) พระธรรมกถึกต้องฟัง เขียน เพียรอ่าน
- (๖) พระธรรมกถึกต้องปฏิภาณว่องไว
- (๗) พระธรรมกถึกต้องจิตใจสงบ
- (๘) พระธรรมกถึกต้องชอบคบบัณฑิต
- (๙) พระธรรมกถึกต้องเกาะติดสถานการณ์

๓) ธรรม ในที่นี้ หมายถึง หลักการและอุดมคติของพระธรรมกถึกผู้เป็นนักเทศน์^{๑๘}

ในการเทศน์หรือการแสดงธรรมนั้น ควรมีหลักปฏิบัติที่เป็นระเบียบ ธรรมเนียมของผู้แสดงธรรมในการเผยแผ่เพื่อเป็นข้อปฏิบัติร่วมกันในการประพฤติตามแบบของพระธรรมกถึกที่ดี

^{๑๗} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธวิธีการสอน, หน้า ๔๔.

^{๑๘} องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, วิชาการเทศนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙.

๓.๓.๖ เทคนิคการแสดงธรรม

ในการแสดงธรรมแต่ละครั้งผู้ที่ทำหน้าที่ในการแสดงธรรมนั้นต้องมีหลักการและวิธีการที่เหมาะสมและถูกต้อง คือแสดงธรรมโดยมุ่งหวังเพื่อที่จะให้ผู้ฟังได้ประโยชน์อย่างสูงสุด จึงจำเป็นที่จะต้องมีความเทคนิคเพื่อให้ผู้ฟังไม่เบื่อ ได้แก่

๑) สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่าย เขาใจกันอยู่แล้ว ไปยังสิ่งที่รู้เห็นได้ยาก หรือยังไม่เข้าใจ เช่น สอนหลักอริยสัจ ๔ นำเอาทุกข์ อันเป็นตัวปัญหาขึ้นแสดงก่อนเพราะเห็นได้ง่าย เข้าใจง่าย (ตัวอย่างเช่น เกิดเป็นทุกข์ แก่เป็นทุกข์ เป็นต้น) จากนั้นก็สืบสาวไปหาเหตุของทุกข์ แล้วโยงให้เข้าถึงการดับทุกข์ พร้อมบอกหนทางว่าจะดับทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างไร

๒) สอนลุ่มลึกลงตามลำดับการสอนเรื่องจริงที่เคยรู้ไปสู่เรื่องจริงที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อน ได้แก่ สอนแบบอนุพัทพิกขา ไตรสิกขา ๓ เป็นต้น โดยท่านเปรียบเหมือนการเดินลงสู่ทะเล

๓) สอนด้วยอุปกรณ์เสริมยกเรื่องที่มาแสดงให้ดู เพื่อให้ผู้ฟังเห็นด้วยตาฟังด้วยหูเลยทีเดียว เช่น สอนพระนันทะ โดยการทรงนำไปขมนางฟ้าอัปสรที่สวยงาม เนื่องจากท่านเป็นคนรักสวยรักงาม เป็นต้น

๔) สอนตรงจุด ตรงประเด็น ไม่วกไปวนมา หรือ สอนนอกนอกเรื่อง

๕) สอนสมเหตุผล ผู้ฟังตรองเห็นจริงตามได้

๖) สอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็น สิ่งที่เขายากรู้ไม่ได้สอนทุกเรื่อง เช่น สอนใบไม้กำมือเดียว

๗) สอนสิ่งที่มีความหมาย เป็นประโยชน์สาระแก่ผู้ฟัง^{๑๙}

๓.๓.๗ คุณสมบัติตามหลักกัลยาณมิตรธรรม

กัลยาณมิตรธรรม คือ องค์คุณของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของมิตรที่ดีหรือมิตรแท้ คือ ท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ^{๒๐} บุคคลผู้ที่จะเป็นตัวอย่างหรือช่วยเหลือบุคคลอื่นให้เป็นไปในทางที่ดีควรอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นคนดี มีธรรมประจำใจ ดังภาษิตคุณสมบัตินี้ว่า ดังนี้

ปิโย ครุ ภาวนีโย

วตฺตา จ วจนฺทโม

คฺมภีรณฺจ กถิ กตฺตา

โน จฺญฐาเน นิโยชเย^{๒๑}

^{๑๙} พระปลัดสมชาย กนฺตสโล, “คู่มือนักเผยแผ่”, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕- ๑๒๖.

^{๒๐} พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๘

^{๒๑} อัง.สตุตฺก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗.

๑) ปิโย เป็นที่รัก กัลยาณมิตรนั้น เป็นผู้น่ารัก หรือเป็นที่รัก หมายความว่า ท่านประกอบด้วยเมตตา ทำให้ผู้ที่เข้าไปหานั่งใกล้รู้สึกว่ามีเพื่อน ทำให้เกิดความชุ่มฉ่ำใจ ไม่อ้างว้างว่าเหว กัลยาณมิตรที่ดีจะทำให้เกิดความรู้สึกอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ทำให้พระสาวกมีความสดชื่น มีความอบอุ่นใจ มีความสบายใจ ท่านมีเมตตา ท่านมีลักษณะเป็นปิโย ก็ารู้สึกสบายใจ ชุ่มฉ่ำใจ เหมือนมีเพื่อนดูแลอยู่ตลอดเวลา

๒) ครู เป็นที่เคารพ มีความหนักแน่น เป็นบุคคลที่อุดมด้วยปัญญาทั้งทางโลก และทางธรรมอย่างพร้อมมูล จนกระทั่งตระหนักและซาบซึ้งได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรอะไรไม่ควร อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป แล้วดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ที่เป็นบุญเป็นกุศลอย่างมั่นคงแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวต่อความยั่วยวนของสิ่งแวดล้อมที่ทำให้จิตใจตกต่ำ เป็นคนรักความยุติธรรมเป็นที่สุด ไม่ว่าต่อหน้าอย่างไร ลับหลังต้องอย่างนั้น มีความเมตตากรุณาอยู่เป็นนิจกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง คุณสมบัตินี้จะหลอมให้กัลยาณมิตรเป็นที่น่าเคารพของชนทั้งปวง

๓) ภาวนีโย เป็นที่น่าสรรเสริญ เป็นที่เจริญใจ เป็นแบบอย่างให้เราได้ เราได้ครูอาจารย์ เราได้ผู้ที่ท่านมีคุณธรรม มีความประพฤติที่งดงาม เราก็เกิดความรู้สึกที่เรียกว่า จรรโลงใจ มีกำลังใจ เห็นแบบอย่างก็อยากจะทำตาม มีพุทธพจน์ที่ตรัสถึงพระภิกษุเถระที่เป็นที่เจริญใจไว้ว่า เพราะประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ คือ “ไม่กำหนดในสิ่งที่เปื้อนเหตุให้กำหนด ไม่ขัดเคืองในสิ่งที่เปื้อนเหตุให้ขัดเคือง ไม่หลงในสิ่งที่เปื้อนเหตุให้หลง ไม่โกรธในสิ่งที่เปื้อนเหตุให้โกรธ ไม่มัวเมาในสิ่งที่เปื้อนเหตุให้มัวเมา”^{๒๒} หรือ “เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน เป็นผู้ไม่ตีตนเสมอ”^{๒๓}

๔) วตฺตา ว่ากล่าวตักเตือนได้ เป็นนักพูดคือเป็นผู้ฉลาดในการใช้ถ้อยคำ น่ารักฟัง มีเหตุมีผล มีหลักการ พูดถูกจังหวะ การพูดนี้เป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตร ประสบความสำเร็จในการชักนำบุคคลผู้หลงผิด ท้อแท้ หดกำลังใจ หดความยินดีในการทำหน้าที่ให้กลับมีความเห็นถูก มีกำลังใจเกิดความยินดีที่จะทำหน้าที่นั้นต่อ

๕) วจนฺทโม อดทนต่อถ้อยคำ บอกกล่าวแล้วบางที่ยังไม่ชัดเจน ยังสงสัยอยู่เข้าไปซักถาม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำสูง ๆ ต่ำ ๆ ได้ คือ บุคคลผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้นถึงเวลาจะว่ากล่าวสอน จำต้องว่ากล่าวสอน แนะนำ การว่ากล่าวสอน แนะนำนั้น แม้จะเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่น การพูดเรื่องศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา สำหรับผู้เป็นมิจฉาทิฐิ ผู้ไม่มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา ย่อมไม่เป็นที่ชอบใจ จึงแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ต่อต้านตีเถียง สำหรับผู้เป็นสัมมาทิฐิย่อมชอบใจแสดงออกมาในรูปแบบของการสรรเสริญยกย่องแสดงความพอใจ เมื่อธรรมดาเป็นเช่นนี้ ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรจะต้องรู้เท่าทัน อดทนได้ทั้งถ้อยคำที่ไม่น่าปรารถนา และถ้อยคำที่น่าพอใจ คือไม่ยินดียินร้ายจนเกินไป การอดทนต่อถ้อยคำที่ไม่น่ายินดีก็นับว่ายากยิ่งแล้ว สิ่งที่ยากยิ่งกว่าคือ การอดทนต่อสิ่งที่น่ายินดี นี่เป็นอีกด้านหนึ่งที่สำคัญ สำหรับบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็น

^{๒๒} อัง.ปญจ. (ไทย) ๒๒/๘๑/๑๔๙.

^{๒๓} อัง.ปญจ. (ไทย) ๒๒/๘๒/๑๕๐.

กัลยาณมิตร ผู้อดทนต่อถ้อยคำหรือเสียงนี้ ฉะนั้น บัณฑิตหรือผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรจึงต้องฝึกจิตของตนไม่ให้เอนเอียง คือไม่หวั่นไหว ไม่สะเทือนต่อโลกธรรม ๘ ด้วยอำนาจความยินดีหรือยินร้ายให้สมตามพระพุทธรพจน์ที่ว่า “ ภูเขาศิลาล้วนเป็นแท่งเดียว ย่อมไม่สะเทือนด้วยลมฉันใด บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่เอนเอียงในเพราะนิทานและสรรเสริญฉันนั้น”^{๒๔}

๖) คมกริณจ กถิ กตตา ชีแจงถ้อยคำได้สุขุมลุ่มลึก เป็นผู้ที่กล่าวถ้อยคำหรือเรื่องที่ลึกซึ้งได้ คำกล่าวสอนธรรมดาสามัญก็เป็นความดีของกัลยาณมิตรอยู่ทั่วไปแล้ว แต่กัลยาณมิตรที่มีคุณสมบัติพิเศษที่จะช่วยลูกศิษย์ได้อย่างแท้จริงก็คือ ผู้ที่สามารถนำให้เข้าถึงสิ่งที่ลึกซึ้งให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันนี้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เราสามารถก้าวหน้าในการปฏิบัติ ถ้าเรื่องลึกซึ้งขึ้นไปท่านไม่สามารถแนะนำได้เราก็ออยู่ในระดับธรรมดา ความก้าวหน้าในการปฏิบัติ ก็ไม่เป็นไปเท่าที่ควรไปไม่ไกล หรือไม่ถึงที่สุด จึงจะต้องมีคุณลักษณะข้อที่ ๖ คือสามารถที่จะแถลงชี้แจงเรื่องลึกซึ้งได้ด้วย ในที่นี้คงหมายถึงเรื่อง ที่เกี่ยวกับมาน วิปัสสนา มรรค ผล และนิพพาน หรืออีกนัยหนึ่ง ถ้อยคำที่ควรพูดในการทำหน้าที่กัลยาณมิตร คือ กถาวัตถุ ๑๐ ถ้อยคำทั้ง ๑๐ นี้พระผู้มีพระภาคทรงรับรองว่ามีอานุภาพมากดังพระพุทธานุญาตว่า

“ภิกษุทั้งหลาย หากเธอทั้งหลายจะพึงยกกถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมากล่าว เธอทั้งหลายก็จะสามารถครอบงำเดชาานุภาพของดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ที่มีฤทธิ์มากมีอานุภาพมากอย่างนี้ด้วยเดชาานุภาพของตนได้ไม่จำเป็นต้องพูดถึงอัญญเดียรถีย์ปริพาชกทั้งหลายเลยแล้วกล่าวเป็นกถาไซ้ เธอทั้งหลายพึงครอบงำเดช แม้ของพระจันทร์ และพระอาทิตย์ผู้มีฤทธิ์มีอานุภาพมากอย่างนี้ด้วยเดชได้ จะป่วยกล่าวไปไย ถึงปริพาชก อัญญเดียรถีย์ทั้งหลายเล่า”^{๒๕}

๗) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่แนะนำในทางที่ไม่สมควร ไม่ชักจูงในสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ หรือในทางที่เสียหาย คือป้องกันไม่ให้เกิดในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีคติเป็นทุกข์ ทำให้เกิดความรู้สึกสับสนใจ ปลอดภัยโปร่ง ปลอดภัยขึ้นมาว่า จะไม่ทำให้เกิดความเสียหาย และเผอิญออกไปผิดทาง ชักชวนให้ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลมีคติเป็นสุข ผู้ต้องการประโยชน์จากการได้คบหามิตร พระพุทธองค์ตรัสว่าควรคบผู้มีคุณสมบัติตามที่กล่าวมา แม้จะถูกขับไล่ก็ควรเข้าไปหา ดังความในพุทธภาษิตที่ตรัสสรุปไว้ว่า “มิตรเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง เป็นนักพูด เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำในอวิชชาในโลกนี้ ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใดบุคคลนั้น จักว่าเป็นมิตรผู้มุ่งประโยชน์ และอนุเคราะห์ผู้ต้องการจะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้นแม้จะถูกขับไล่ก็ตาม”^{๒๖}

^{๒๔} พ.ธ.อ. (ไทย) ๒๕/๘๑/๕๓.

^{๒๕} อ. ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๙/๑๕๑.

^{๒๖} อ. สตต. (ไทย) ๒๒/๓๗/๕๘.

๓.๔ คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่

ผู้ที่มีหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรมะโดยตรงคือพระสงฆ์ในพุทธศาสนา การที่พระสงฆ์จะทำหน้าที่สั่งสอนประชาชนให้ได้ผลดี จะต้องสนับสนุนให้มีการอบรมศึกษาและปฏิบัติตามธรรมะนั้นให้เข้าใจและได้ผลแก่ตนก่อน จึงเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำให้พระสงฆ์มีความรู้แตกฉานในพระธรรมวินัย เพื่อให้พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนประชาชนตามหลักการ ๓ ประการ คือ สอนธรรมะให้ผู้ฟังรู้จริง เห็นจริงในสิ่งที่บุคคลนั้นควรรู้ สอนธรรมะที่มีเหตุผลที่ผู้ฟังสามารถไตร่ตรองพิจารณาแล้วเห็นจริงจนเป็นสิ่งที่อัศจรรย์แก่ผู้ฟังและปฏิบัติตามธรรมะได้รับผลตามควรแก่การปฏิบัติ ในหลักการสอนทั่วไปของพุทธศาสนานั้น ในปัจจุบันการสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) เป็นยุค IT (Information Technology) การส่งข้อมูลไปทั่วโลกอย่างไร้พรมแดนให้ประโยชน์สูงและประหยัดสุดอย่างกว้างไกลมากขึ้น

โลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตในการทำงาน และสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข ข่าวสารข้อมูลมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลเผยแพร่ไปอย่างรวดเร็วและครอบคลุมไปทั่วโลก อีกทั้งชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาศาสนาพุทธก็มีมากยิ่งขึ้น และมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก เป็นชุมชนของคนทั่วทุกมุมโลก เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ไม่จำกัดพรมแดน ไม่จำกัดสถานที่และไม่จำกัดเวลา การกระจายข้อมูลข่าวสารในระบบอินเทอร์เน็ตมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับช่องทางอื่น ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ตยังสามารถนำเสนอได้ทั้งข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ และสามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้ชมได้ด้วย เหตุนี้องค์กรต่าง ๆ ทั่วโลกจึงหันมาใช้บริการอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก และนับวันยังมีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือเผยแผ่พุทธศาสนาให้ทันสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ เพราะสังคมสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ หรือศึกษาพระธรรม คำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีต การเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลาสถานที่ และสามารถเข้าถึงพระพุทธรูปตลอดเวลา^{๒๗}

๓.๔.๑ การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตมาจากคำว่า “Inter Communication Network” ซึ่งหมายถึงเครือข่ายนานาชาติหรือเครือข่ายสากล ปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายที่เกิดจากเครื่องคอมพิวเตอร์มากกว่า ๖๐ ล้านเครื่องทั่วโลก มาเชื่อมโยงกันผ่านทางสายโทรศัพท์ สายเคเบิล หรืออุปกรณ์ไร้สาย เมื่อเครื่อง

^{๒๗} พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวศ ถาวราน), “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐): หน้า ๒๑๘.

คอมพิวเตอร์ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงกันก็จะมี การแลกเปลี่ยนข่าวสาร หรือข้อมูลตลอด ๒๔ ชั่วโมง ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีข้อมูลในทุก ๆ ด้านให้ผู้สนใจเข้าไปค้นคว้าได้อย่าง สะดวก รวดเร็วและง่ายดาย^{๒๘} อินเทอร์เน็ตจึงนับเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ครอบคลุมพื้นที่กว้างที่สุด และมีอัตราการขยายตัวเร็วที่สุด ตลอดช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา อินเทอร์เน็ตได้ พัฒนาศักยภาพขึ้นมาอย่างรวดเร็ว กระทั่งถึงปัจจุบัน มีเครื่องคอมพิวเตอร์หลายล้านเครื่องทั่วโลก เชื่อมต่อกับระบบ ทำให้คนในโลกทุกชาติทุกภาษาสามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยไม่ต้องเดินทางไป โลกทั้งโลกเปรียบเสมือนเป็นบ้านหนึ่งหลังที่ทุกคนในบ้านสามารถพูดคุยกันได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ประหยัดทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย แต่เกิดประโยชน์ต่อสังคมโลกปัจจุบันมาก

นิโคลัส นิโกรพอนเต้ (Nicholas Negroponte) ได้เสนอไว้ว่า “ในอนาคตการใช้ คอมพิวเตอร์ มิใช่เรื่องของเครื่องคอมพิวเตอร์อีกต่อไป แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เครื่อง คอมพิวเตอร์ส่วนกลางขนาดยักษ์ ซึ่งเรียกกันว่าเมนเฟรม ถูกคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเข้าแทนที่ไปแทบ จะหมดแล้ว เราได้เห็นคอมพิวเตอร์เคลื่อนย้ายออกจากห้องขนาดยักษ์ ที่ติดเครื่องปรับอากาศเข้าไป ยังตู้เก็บของ แล้วต่อไปบนโต๊ะและเตียงนอนอยู่บนหน้าตักในกระเป๋ของเราด้วย แต่นี่ก็ยังไม่ใช่ที่สิ้นสุด”^{๒๙}

อินเทอร์เน็ต เป็นเครือข่ายของคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทั่วโลกเข้าด้วยกัน โดยอาศัยเครือข่ายโทรคมนาคมเป็นตัวเชื่อมเครือข่าย ภายใต้มาตรฐานการ เชื่อมโยงด้วยโปรโตคอลเดียวกัน คือ TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) เพื่อให้คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องในอินเทอร์เน็ตสามารถสื่อสารระหว่างกันได้ นับว่าเป็น เครือข่ายที่กว้างขวางที่สุดในปัจจุบัน เนื่องจากมีผู้นิยมใช้ โปรโตคอลอินเทอร์เน็ตจากทั่วโลกมากที่สุด

อินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถือกำเนิดเมื่อประมาณ ๓๐ ปีที่แล้ว ถือกำเนิดขึ้น ครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยองค์กรทางทหารของสหรัฐอเมริกา ชื่อว่า ยู. เอส.ดี.เฟนซ์ ดีฟาร์ทเมนต์ (U.S. Defence Department) เป็นผู้คิดค้นระบบขึ้นมา มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้มีระบบเครือข่ายที่ไม่มีวันตายแม้จะมีสงคราม ระบบการสื่อสารถูกทำลาย หรือตัดขาด แต่ ระบบเครือข่ายแบบนี้ยังทำงานได้ ซึ่งระบบดังกล่าวจะใช้วิธีการส่งข้อมูลในรูปของคลื่นไมโครเวฟ ฝ่าย วิจัยขององค์กรจึงได้จัดตั้งระบบเน็ตเวิร์กขึ้นมาเรียกว่า ARPA net ย่อมาจากคำว่า Advance Research Project Agency net ซึ่งประสบความสำเร็จ และได้รับความนิยมในหมู่ของหน่วยงาน ทหาร องค์กร รัฐบาล และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นอย่างมาก^{๓๐} ในระยะแรก เมื่อ ARPA net ประสบความสำเร็จ ก็มีองค์กรมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้ความสนใจเข้าร่วมในโครงข่ายมากขึ้น โดย เน้นการรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Mail) ระหว่างกันเป็นหลัก ต่อมาก็ได้ขยายการ

^{๒๘} ญัฐพร มกอุดมลาภ, **ท่องโลกอินเทอร์เน็ต**, (นนทบุรี: โอดีซี, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐.

^{๒๙} นิโคลัส นิโกรพอนเต้, **ชีวิตยุคดิจิทัล**, แปลโดยจ่านัง วัฒนเกส, (กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการ พิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

^{๓๐} พนิดา พานิชกุล, **เทคโนโลยีสารสนเทศ**, (กรุงเทพมหานคร: เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๕.

บริการไปถึงการส่งแฟ้ม ข้อมูลข่าวสารและส่งข่าวสารความรู้ทั่วไป แต่ไม่ได้ใช้ในเชิงพาณิชย์ เน้นการให้บริการด้านวิชาการเป็นหลัก

ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ คนทั่วไปเริ่มสนใจอินเทอร์เน็ตมากขึ้น มีการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในเชิงพาณิชย์ มีการทำธุรกิจบนอินเทอร์เน็ต บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ ก็เข้าร่วมเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากขึ้น^{๓๑)} มีการประยุกต์ใช้งานในแทบทุกด้าน Anthony G. Wilhelm ได้สรุปว่าส่วนมากมักจะเน้นประโยชน์ด้านความบันเทิงมากกว่าประโยชน์ด้านการศึกษาและสังคม การโฆษณาประชาสัมพันธ์ บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ ๆ ที่มีในปัจจุบันมักสื่อถึงประโยชน์ที่ลูกค้าจะได้รับเพิ่มขึ้นในด้านความบันเทิงเป็นหลัก^{๓๒)}

เทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต ทั้งสามอย่างนั้นเป็นสิ่งที่เข้ามาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คนทั่วโลกจึงมีสิทธิ์ในการรับรู้ข่าวสารและการศึกษาค้นคว้าได้ง่ายรวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น ข่าวสารข้อมูลทำให้สังคมมนุษย์ในโลกไร้ทั้งพรมแดนและกาลเวลา เพราะสื่อสารถึงกันได้โดยใช้คอมพิวเตอร์ ดาวเทียมและอื่น ๆ นั้นสามารถสื่อสารถึงกันได้จากทั่วโลกหนึ่งมายังอีกทั่วโลกหนึ่งโดยเกือบจะไม่ต้องใช้เวลาเลย^{๓๓)}

๓.๔.๒ สื่อวิทยุกระจายเสียง

มีการจัดรายการปาฐกถาธรรมหรือธรรมเทศนา แต่นับว่าวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทน้อยในการเผยแพร่และสั่งสอนธรรม เพราะเสนอรายการบันเทิงเป็นส่วนใหญ่และปัจจุบันมีสื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าอื่น ๆ ที่เข้ามามีบทบาทและดึงดูดความสนใจของประชาชนได้มากกว่า

๓.๔.๓ การใช้สื่อในการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ทั้งในด้านการเผยแผ่ การเป็นผู้นำทางศาสนา ทางสังคม และทางปัญญา ล้วนเป็นการทำหน้าที่ผ่านกิจกรรมที่เป็นการสื่อสารทางตรงระหว่างพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์หันมาใช้งานอินเทอร์เน็ตกันมากขึ้น เพราะเป็นช่องทางในการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารที่ฉับไวและมีประสิทธิภาพ และพบว่าอินเทอร์เน็ตมีส่วนช่วยเผยแผ่ธรรมอย่างกว้างขวาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากการหยิบยกหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือของพระสงฆ์ชื่อดังขึ้นมาไว้บนเว็บไซต์หรือสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ทั้งในรูปตัวอักษร เสียง หรือวิดีโอ ผ่านการสื่อสารทางเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้การติดต่อประสานงานระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสทำได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตยังเป็นแหล่งอ้างอิงข้อมูลความรู้ต่าง ๆ จึงทำให้พระสงฆ์และฆราวาสสามารถ

^{๓๑)} ยืน ภู่วรรณ, ประวัติความเป็นมาของอินเทอร์เน็ต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <<http://www.hwn.ac.th/news/teacher/>> [๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

^{๓๒)} แอนโทนี จี วิลเฮล์ม, ประชาชาติยุคดิจิทัล, แปลโดย เอกพจน์ ตั้งศรีสงวน, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒๔.

^{๓๓)} ประเวศ วสี, ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

สืบค้นข้อมูลจากช่องทางนี้เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ^{๓๔}ให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาและหาความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมเพิ่มเติม

การที่พระสงฆ์ใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งพิมพ์หนังสือธรรมะ จัดทำฐานข้อมูลคณะสงฆ์ จัดทำสื่อการเรียนการสอนหรือเอกสารทางวิชาการ ใช้คอมพิวเตอร์ในทางสร้างสรรค์เช่นนี้ ถือว่าเป็นการใช้ที่นอกจากจะไม่ผิดพระวินัยแล้ว ยังเป็นประโยชน์เพื่อกิจการพระพุทธศาสนา เป็นการสนองงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น หนังสือธรรมดี ๆ ของพุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) หลวงพ่อชา สุภทฺโท องค์ทะไลลามะ และดิช นัท ฮันท์ หนังสือของมหาปราชญ์ทางพุทธศาสนาเหล่านี้ ได้รับการตีพิมพ์เผยแผ่ไปทั่วโลกทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีการเผยแพร่ในสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้มีพระสงฆ์จำนวนมากได้อาศัยการเผยแผ่ธรรมผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งทางตัวหนังสือ (หนังสือธรรม บทความธรรมออนไลน์) และทางเสียง (บทพระธรรมเทศนา) คนทั่วโลกที่สนใจธรรมแต่ไม่มีเวลามาศึกษาธรรม รวมถึงผู้ที่ไม่มีเวลาที่จะเข้าวัด ก็สามารถอ่านธรรมจากทางอินเทอร์เน็ตและดาวน์โหลดเสียงพระธรรมเทศนาได้ นอกจากนี้ยังมีเว็บไซต์ที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกนิกายทางอินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์ไทย จีน เวียดนาม กัมพูชา ไต้หวัน และของสมาคมพระพุทธศาสนาทั่วโลกที่เปิดให้บริการทางอินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ เทคโนโลยีอย่างอินเทอร์เน็ตจึงมีคุณูปการต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมากหากรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๓๕}

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ จะมีประโยชน์แต่ในอีกมุมหนึ่งก็อาจก่อให้เกิดโทษได้เหมือนกันหากเราไม่เท่าทันซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ได้สรุปไว้ ๔ ประเภทคือ

๑) พวกตื่นตื่น คนกลุ่มนี้คิดว่าเรานี้ทันสมัยได้เสพข่าวสารที่ใหม่ๆ แปลก ๆ มีของใหม่ๆ เข้ามาเราได้บริโภค แต่สัมผัสกับข่าวสารและเรื่องราวต่าง ๆ อย่างผิวเผิน เรียกว่าตกอยู่ในกระแส ถูกกระแสพัดพาไหลไปเรื่อย ๆ ไม่เป็นตัวของตัวเอง

๒) พวกตามทัน คนพวกนี้ก็ภูมิใจว่าเรานี้เก่ง ข่าวเกิดที่ไหน ๆ รู้หมดแผ่นดินไหว เกิดอีโบลาอะไรที่โหดรู้ทันหมด ตามทันแต่ไม่รู้ทันพวกนี้เยอะ รู้ตามข่าว แต่ไม่เข้าถึงความจริงของมัน

๓) พวกรู้ทัน ในกลุ่มนี้นอกจากตามทันแล้ว ยังรู้เข้าใจ เท่าทันมันด้วย ว่ามันเป็นมาอย่างไร มีคุณมีโทษ มีข้อดีข้อเสียอย่างไร จะมีทำอย่างไร ให้ได้ประโยชน์โดยไม่ถูกครอบงำ

^{๓๔} พ.ม.บุญไทย ปุณณมโน, พระสงฆ์ในสังคมเทคโนโลยี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://palungjit.org/threads/%E0%\[๒๔\] กุมภาพันธุ์ ๒๕๖๒\]](https://palungjit.org/threads/%E0%[๒๔] กุมภาพันธุ์ ๒๕๖๒]).

^{๓๕} วว.ชริเมธี, ธรรมะทำไม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๔ - ๑๖๗.

๔) พวกอยู่เหนือมัน เป็นกลุ่มคนที่อยู่เหนือกระแส จึงจะสามารถจัดการกับกระแสได้ เป็นผู้สามารถใช้การเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับข่าวสารข้อมูลแบบเป็นนาย เป็นผู้จัดการ เป็นผู้ใช้น้อยอย่างแท้จริง^{๓๖}

๓.๔.๔ คุณสมบัติที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

ถึงแม้ว่าในสมัยปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้คนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตได้สะดวกสบายขึ้น พระสงฆ์เองในฐานะนักเผยแผ่จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากเครื่องมือเหล่านี้ในการเผยแผ่ให้คนส่วนใหญ่ที่มีชีวิตในการท่องเที่ยวโลกโซเซียลได้รู้ถึงหลักธรรมในทางออนไลน์ อย่างไรก็ตามพระนักเผยแผ่ที่ดีนั้นต้องมีมีแนวปฏิบัติที่ครบทั้ง ๓ ด้าน

๑) ด้านวิปัสสนาธุระ คือการศึกษาเล่าเรียนจากคัมภีร์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรของครูบาอาจารย์ทั้งหลาย เพื่อให้เข้าใจตามหลักการของศาสนา เพราะในเบื้องต้นนั้นเราจำเป็นต้องรู้แนวทางก่อนลงมือปฏิบัติ การศึกษาให้รู้ นั่นคือต้องรู้จริง สามารถตอบปัญหาธรรมะกับผู้ที่มาปรึกษาปัญหาได้ ตัวอย่างเช่น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านเป็นผู้ทรงคุณค่าน่ามาชมเชยมีความรู้ความสามารถจนยากที่จะหาผู้ใดเทียบได้ จากความรู้ที่ท่านได้ศึกษามาและได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้ท่านมีความสามารถที่หลากหลาย โดยเฉพาะในการเทศนาสั่งสอนธรรมโดยยึดหลักพระไตรปิฎกเป็นสิ่งสำคัญในการสอน ท่านได้ประยุกต์พุทธวิธีโดยการสอนให้พุทธบริษัทมีปัญญา ใช้หลักโยนิโสมนสิการพิจารณาอย่างถ่องถ้วนรอบคอบ การใช้ความคิดที่ถูกต้อง การที่ท่านสามารถพรรณนาได้เพียงนี้เพราะเกิดจากการศึกษานั้นเอง

๒) ด้านคันถธุระ นักเผยแผ่ต้องมีความรู้ในด้านการปฏิบัติ คือ เข้าใจอย่างถ่องแท้และลึกซึ้งในหลักปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติจริง ทำจริงก่อนที่จะไปสอนคนอื่น ตัวอย่างเช่น หลวงพ่อชา สุภทฺโท ท่านเป็นนักปฏิบัติโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเอาชีวิตตนเองเข้าแลกอยู่หลายปี ลองผิดลองถูกจนได้ข้อสรุปเป็นที่แน่นอนแล้วจึงมานำมากล่าวมาเผยแผ่ให้แก่พุทธศาสนิกชนหลักการต่าง ๆ ทั้งการเทศน์ การสอน ข้อธรรมะ ท่านได้นำมาจากการประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติมาแทบทั้งสิ้น พระนักเผยแผ่ยุคใหม่ต้องรู้จากประสบการณ์จริง ไม่ใช่ศึกษาจากตำราอย่างเดียวต้องลงมือปฏิบัติเองด้วย ให้รู้เองจากข้างในตัวของตนเอง

๓) ด้านสังคหธุระ พระสงฆ์นักจากจะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรมะแล้ว ยังต้องเป็นผู้ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน คือการกระทำอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะส่วนรวมหรือสังคม ให้ความสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน เป็นที่พึ่งหรือให้คำปรึกษาให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ งานด้านนี้ถือเป็นอีกกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ภาพที่คณะสงฆ์ช่วยเหลือประชาชนชาวบ้านที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ตัวอย่างที่เราเห็นได้ชัดเจน คือ พระเทพวิฑูยาภรณ์ หรือหลวงพ่อดุณ ปรีสุทฺธฺ ที่ท่านได้

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), โอที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๔.

บริจาคให้เป็นสาธารณะประโยชน์ ทั้งกับโรงพยาบาล โรงเรียน ทั้งหน่วยงานราชการและเอกชน มีมากถึง ๔,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ กว่าบาท

พระสงฆ์ไม่ได้มีบทบาทแค่การเผยแผ่ธรรมะ การให้คำปรึกษาหารือ การให้การศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีพระสงฆ์อีกจำนวนหนึ่ง มีความรู้เรื่องยาสมุนไพร และด้านการรักษาโรค ความรู้เหล่านี้อาจจะร่ำเรียนมาสมัยเป็นชาวบ้าน หรือเรียนรู้ขณะเป็นพระภิกษุ เมื่อโรคภัยเกิดขึ้นกับประชาชนก็จะเข้าไปขอให้พระสงฆ์ทำการรักษาโรคให้ แต่ให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย

๓.๕ สภาพปัจจุบันของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ

การเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมินั้นไม่ได้จัดตั้งเป็นสมาคมหรือกลุ่มที่เป็นทางการหรือมีแนวทางชัดเจน แต่ท่านก็มีการรวมกลุ่มกันทำเป็นโครงการที่ทำกันเฉพาะกลุ่ม แต่ก็เป็นการทำงานที่โดดเด่น โดยมีพื้นฐานของคณะสงฆ์อำเภอเสลภูมิดังนี้

๓.๕.๑ สภาพทั่วไปของคณะสงฆ์อำเภอเสลภูมิ

คณะสงฆ์ในอำเภอเสลภูมิเป็นคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย มีการบริหารงานในหมู่พระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย และตามมติของทางมหาเถรสมาคมในงาน ๖ ด้าน ได้แก่

๓.๕.๑.๑ ด้านประชากรและการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเสลภูมิมีนิกายของพุทธศาสนาเถรวาทอยู่ ๒ นิกาย คือ มหานิกาย และธรรมยุต มีพระภิกษุสามเณรอาศัยอยู่ในอำเภอเสลภูมิเฉพาะมหานิกาย มีทั้งหมด ๖๔๔ รูป แบ่งเป็นพระภิกษุ ๖๐๕ รูป สามเณร ๓๙ รูป มีวัดทั้งหมด ๑๔๘ แห่ง ตำแหน่งปกครองในอำเภอสูงสุดคือตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ คณะสงฆ์อำเภอเสลภูมิเป็นคณะสงฆ์ที่ใหญ่มีพระภิกษุจำนวนมาก จึงสามารถมีตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอได้ ๒ รูป แบ่งการปกครองในระดับรองลงมาคือ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสตามลำดับ

ในตำแหน่งของเจ้าคณะตำบลนั้น ยังมีการแบ่งการปกครองออกไปอีกเป็นเขต ตามจำนวนวัดในแต่ละตำบลว่ามีมากน้อยเพียงใด ตามความในข้อ ๕ แห่งกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๓๕) และในระเบียบมหาเถรสมาคม ที่หากวัดมีจำนวนเกิน ๕ วัด สามารถแบ่งออกอีกให้ครบ ๕ วัด โดยสามารถรวมวัดในตำบลอื่นที่อยู่ใกล้เคียงได้ เพื่อความสะดวก เพื่อความเจริญต่อคณะสงฆ์ โดยแบ่งเป็น ตำบล และมีคำว่า “เขต ๑ หรือ ๒” กำกับท้าย เช่น ตำบลเมืองไพร เขต ๑, ตำบลเมืองไพร เขต ๒ เป็นต้น

ในอำเภอเสลภูมินั้นมีตำบลทางอาณาจักร ๑๘ ตำบล ในทางคณะสงฆ์นั้นมีการแบ่งเป็นเขตปกครองของคณะสงฆ์ ๒๕ ตำบล/เขต โดยมี ๑๘ ตำบล และแบ่งเป็นเขตอีก ๗ เขต มีพระภิกษุดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ๒๕ รูป รองตำบล ๒ รูป คอยดูแลความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ภายในตำบลของตนเอง และในแต่ละระดับชั้นก็มีพระภิกษุที่คอยช่วยเหลืองานด้านต่าง ๆ ของเจ้าคณะที่ท่านได้แต่งตั้งขึ้นเป็นพระเลขานุการคอยช่วยเหลืองานตามที่ท่านเจ้าคณะได้มอบหมาย

คณะสงฆ์อำเภอเสลภูมินั้นมีการประชุมกันอยู่ตลอดเนื่องด้วย มีการประชุมระดับเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลและเลขานุการประจำทุกวันที่ ๕ ของเดือน หรือเมื่อมีงานเร่งด่วนก็จะจัดประชุมเป็นกรณีพิเศษ และนอกจากนี้ก็มีประชุมประจำปีของระดับจังหวัดอีกด้วย

๓.๕.๑.๒ ด้านการศึกษา ในอำเภอเสลภูมิก็มีนักเรียนเพื่อให้ผู้ที่บวชนั้นได้มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม หากบวชอยู่ในศาสนาไม่ได้ เมื่อสึกออกไปก็ไม่ใช่ภาระของสังคมสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพสุจริตทำมาหาเลี้ยงตัวเองได้ เป็นคนที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคม มีทั้งนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรม มีศูนย์การเรียนนักธรรมประจำอำเภอ อีกทั้งยังมีสถานศึกษาเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ สำหรับให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ มีตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลาย และถ้าต้องการต่อในระดับปริญญาตรีก็มีมหาวิทยาลัยสงฆ์รองรับซึ่งตั้งอยู่ในต่างอำเภอ

๓.๕.๑.๓ ด้านการเผยแผ่ ในการทำหน้าที่การเผยแผ่นั้นพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ได้ทำหน้าที่โดยจิตอาสาไม่ได้มีตำแหน่งของพระนักเผยแผ่ที่ทางฝ่ายปกครองเป็นผู้ตั้ง แต่ท่านได้มาทำหน้าที่เพราะเห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่แล้วท่านมาดำเนินงานเองโดยไม่มีงบประมาณหรือร้องเรียกจากองค์กรใด ๆ ทั้งสิ้น ท่านทำโดยเพราะมีจิตอันเป็นกุศล เพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม

ภายในอำเภอนั้นมีพระที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่โดยแต่งตั้งนั้นมีดังนี้

๑) มีพระธรรมทูต ที่ผ่านการอบรมจากวัดปากน้ำ	๓	รูป
๒) ทางคณะสงฆ์อำเภอแต่งตั้ง	๑๓	รูป
๓) ฝ่ายอำนวยการ	๓	รูป
๔) ฝ่ายปฏิบัติการ	๑๐	รูป
๕) มีพระวิปัสสนาจารย์	๘	รูป
๖) มีพระนักเผยแผ่	๓	รูป
๗) มีพระธรรมทายาท	๒	รูป

๓.๕.๑.๔ ด้านสาธารณูปการ ทุกวัดในอำเภอเสลภูมิได้รับศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนทั้งจากภายในหมู่บ้านและนอกพื้นที่ ช่วยกันบริจาคในการก่อสร้างเสนาสนะถาวรวัตถุและพัฒนาวัดให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ของการพัฒนาวัดเพื่อความสงบร่มเย็น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมของผู้ต้องการปฏิบัติและฟังธรรม

๓.๕.๑.๕ ด้านสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์อำเภอเสลภูมิมีการจัดตั้งกองทุนคณะสงฆ์ของอำเภอขึ้นเพื่อ ๑) ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเสลภูมิ ๒) ส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุ - สามเณร ในอำเภอเสลภูมิ ๓) เพื่อสงเคราะห์ฌาปนกิจสงฆ์อำเภอเสลภูมิ

๓.๕.๑.๖ ด้านศึกษาสงเคราะห์ วัดในอำเภอเสลภูมิบางวัดท่านมีความพร้อมทั้งบุคลากรและงบประมาณ ท่านก็จัดตั้งศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของ

เยาวชนเป็นส่วนใหญ่ อีกแง่หนึ่งคือดึงเยาวชนให้เข้าวัดวันอาทิตย์ มีการมอบทุนการศึกษาอยู่ตลอดให้กับนักเรียนที่เรียนดีแต่ไม่ค่อยมีทุนเรียน

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยเพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันของของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบหลักประเด็นสำคัญ สามารถแยกได้ดังนี้

๓.๕.๒ วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิในอำเภอเสลภูมิ

พระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมินั้นได้ทำงานในด้านการเผยแผ่อยู่เนื่อง ๆ ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ ที่แต่ละรูปนั้ได้ทำ ดังนี้

๑) งานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

งานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ภาคเอกชน และประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะทุกฝ่ายมองเห็นว่าวัตถุประสงค์ของงานเป็นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมเข้าสู่กลุ่มเยาวชน และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการได้ใช้ชีวิตภายใต้ร่มกาสาพุทธ ได้ศึกษาหลักธรรมเพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิิตประจำวันและได้รับการอบรมขัดเกลานิสัย ให้เยาวชนเป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางโลก และการที่เด็กจะมีคุณภาพนั้นสิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือ จะต้องมีความดีและจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญ คือ หลักพระพุทธศาสนา ในการที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีศาสนาและจริยธรรมโดยที่ทั้งคนที่แวดล้อมและตัวเด็กต่างก็เป็นคนมีศาสนาและจริยธรรมด้วยกัน โครงการจะเริ่มในช่วงที่เด็กปิดภาคเรียน ๑๐ วันบ้าง ๑๕ วันบ้าง เพื่อให้เด็กได้ซึมซับหลักธรรมตั้งแต่เด็ก

๒) งานอบรมค่ายคุณธรรม

งานอบรมค่ายคุณธรรม เป็นงานในลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสนใจจากเยาวชนเป็นอย่างมาก ลักษณะงานเป็นการอบรมช่วงระยะสั้น ๆ ๓ - ๔ วัน โดยจะเน้นเรื่อง การทำวัตรสวดมนต์เช้า เย็น นั่งสมาธิ เดินจงกรม ศึกษาข้อธรรมต่าง ๆ เพื่อจะปลูกฝังให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความรักสามัคคี มีความกตัญญู มีความร่วมมือเสียสละรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นในช่วงที่เด็กเปิดเรียน เพราะทางโรงเรียนจะทำการเป็นลักษณะต้อนรับนักเรียนใหม่ ด้วยการเข้าวัดปฏิบัติธรรม

๓) งานพระธรรมทูต

โครงการพระธรรมทูต เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของคณะสงฆ์และกรมการศาสนา โดยถือเอาพระธรรมทูตดูแลโดยตรง มีการนำเอาพระสงฆ์ที่ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปอบรมชักชวนทำความเข้าใจก่อนออกไปปฏิบัติงานวัตถุประสงค์ของโครงการพระธรรมทูตนั้นมีดังนี้

(๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศชาติ

(๒) เพื่อส่งเสริมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและให้คำปรึกษาทางจิตใจแก่ประชาชน

(๓) เพื่อเสริมความเข้าใจอันดี มีความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการประชาชน พระสงฆ์ผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน

(๔) เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๔) งานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะสงฆ์และกรรมการศาสนา หน่วยอบรมนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นหน่วยการอบรมเรื่องธรรมะ จัดงานอบรมเทศนาให้กับประชาชนในตำบล จัดตั้งขึ้นให้มีตำบลละหนึ่งหน่วย ซึ่งมีทั้งหมด ๑๘ หน่วย

๕) งานในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

งานในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นงานที่คณะสงฆ์พยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ จะรอสถาปนาเฉพาะในวันพระเหมือนเดิมแต่เมื่อครั้งอดีตไม่ได้แล้ว สาเหตุเนื่องจากว่าวันหยุดทางราชการไม่ตรงกับวันหยุดในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความเหินห่างวัด ห่างเหินศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้ริเริ่มงานโรงเรียนดังกล่าวในปี พ.ศ.๒๕๐๑ ซึ่งมีวัตถุประสงค์คือ

(๑) ทำให้เยาวชนคุ้นเคยกับพระพุทธศาสนา

(๒) ทำให้เยาวชนมีความรักวินัยและวัฒนธรรมไทย

(๓) ทำให้เยาวชนดำเนินชีวิตตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

(๔) ทำให้เยาวชนรู้จักทำงานบริการสังคม

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอเสลภูมินั้น มีการจัดตั้งขึ้นทั้ง ๒ นิคม รวมทั้งหมด ๒๔ แห่ง

๖) งานปฐมนิเทศ

งานปฐมนิเทศ โดยวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจของพระสงฆ์ฝ่ายเดียวที่ต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะหนึ่งในกัจจัตถ์ ๑๐ ประการ ที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติ และอีกอย่างเป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่ต้องอาบัติหนัก แต่สามารถแก้ไขได้ (สังฆาทิเสส) ได้เปลื้องกรรมหนักดังกล่าว แต่ปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย เช่น สามเณร ผู้สมานศีล ๘ ที่บางแห่งเรียกว่า ชีพราหมณ์ ซึ่งทั้งสองกลุ่ม ไม่เกี่ยวข้องกับปฐมนิเทศโดยประการทั้งปวง แต่เนื่องจากวัดที่จัดงานปฐมนิเทศส่วนใหญ่จะเชิญผู้ที่มีความรู้มีความเชี่ยวชาญหลายสาขาอาชีพ ทั้งในเรื่องของพระธรรมวินัย เรื่องของทางโลก ไปบรรยายให้พระสงฆ์ที่เข้าปฐมนิเทศฟัง มีส่วนให้ผู้ที่มีโอกาสเข้าร่วมงานปฐมนิเทศ เช่น ทำบุญถวายทาน ได้ฟังธรรม ได้รับความรู้ต่าง ๆ ไปด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานที่มีส่วนช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่งด้วย จะเริ่มจัดในช่วงออกพรรษาจนถึงจะเข้าพรรษาอีกที

๗) งานแสดงธรรมในโอกาสต่าง ๆ

งานแสดงธรรมในวาระต่าง ๆ เช่น ในวันพระ งานศพ งานแต่งงาน หรือแสดงธรรมผ่านทางสถานีวิทยุ สื่ออินเทอร์เน็ต การแสดงออกมาในรูปของประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น

ประเพณีการบวช ประเพณีทำบุญวันเข้าพรรษา ประเพณีอาสาฬหบูชา ประเพณีวิสาขบูชา ประเพณีมาฆบูชา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีถวายสลากภัต พิธีทำบุญวันเกิด พิธีทำบุญบ้าน ประเพณีทำบุญปีใหม่ เป็นต้น

การเทศน์สั่งสอนประชาชนเป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่นี้เอง ปัจจุบันมีบางวัดจัดให้มีการสอนวาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาของพระภิกษุสามเณรก็เป็นการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความสามารถในการเผยแผ่อีกทางหนึ่ง

กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี และปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น มีการดำเนินการดังนี้

๑) การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปฐกวิสัขณา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ

๒) การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงตลอดการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่

๓) การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๔) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ

กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จัดให้มีการเทศน์ หรือปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษา มีการประกวดเทียนพรรษา วันสงกรานต์มีการจัดพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การก่อเจดีย์ทราย การขนทรายเข้าวัด การรดน้ำดำหัวผู้มีอายุ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน สรุปได้ว่า

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่ามีวิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ การเทศนาบรรยาย การปาฐกถา การเทศน์การสัจจบรรยายตามหมู่บ้าน วัด ทั่วจังหวัด มีเทศนาสั่งสอนตามวันสำคัญ การแสดงธรรม

ตามงานบุญประเพณี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานนิมนต์ตามโอกาสต่าง ๆ^{๓๗} การสื่อสารโดยใช้วาจาที่น่าฟัง ผู้ฟัง ฟังแล้วไม่เบื่อ สอดแทรกหลักธรรม^{๓๘} คำกลอนของแต่ละพื้นที่ มีการจัดอบรมเข้าค่ายธรรมะ^{๓๙} มีการวิเคราะห์ประเภทของบุคคล อายุ วัย ก่อนที่จะเทศน์และสอดแทรกธรรมะพร้อมกับบันเทิง ถ้าเป็นเด็กก็จะมีนิทานสอนใจ

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่ามีวิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ ส่วนใหญ่จะใช้คำบรรยายด้วยวาจา พร้อมอ้างอิงจากเอกสารหลักฐานในพระไตรปิฎก^{๔๐} ใช้วิธีการสนทนาบ้าง การบรรยายบ้าง และการตอบปัญหาหลักธรรม การเผยแผ่ในรูปแบบพิธีกรรมในช่วงเดือนต่าง ๆ การแสดงธรรมในวันพระให้แก่ผู้ที่มาทำบุญที่วัดและการจัดในรูปแบบธรรมะสัญจร คือการนัดจุดหมายให้ประชาชนร่วมทำบุญและฟังธรรมในช่วงเช้าพรรษา^{๔๑} บูรณาการหลักธรรมสอดแทรกให้ผู้ฟังได้นำไปใช้นำชีวิตประจำวันของสังคมปัจจุบัน เผยแผ่ทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น Facebook line มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา พบว่ามีวิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่โดย การเทศนาบรรยาย การปาฐกถา การเทศน์ การอภิปราย เป็นการเผยแผ่โดยการเทศนาสั่งสอนตามงานวันสำคัญต่าง ๆ^{๔๒} ใช้เสียงตามสายในตอนเช้าและเย็น การทำงานเป็นทีมอย่างมีระบบ การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี^{๔๓}

กลุ่มเยาวชนมีวิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่โดย การเทศนาบรรยาย การปาฐกถา การเทศน์ การอภิปราย การไต่เวที^{๔๔} การสาธิต การสนทนา การเผยแผ่แบบเคลื่อนที่ คือไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ^{๔๕} การจัดอบรมตามวัด โรงเรียน และนำเทคโนโลยีมาประกอบในการเผยแผ่ธรรมะ

สรุปประเด็นสำคัญภาพรวม วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีการเผยแผ่โดยการบรรยาย เทศนาสั่งสอน ปาฐกถา การสนทนาธรรม การจัดอบรม สัญจร งานบุญประเพณี และงานสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจัดขึ้นทั้งภายในวัดและนอกสถานที่ เช่น หมู่บ้าน โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเผยแผ่ทำโดยพระภิกษุสงฆ์ในเขตพื้นที่ และมีการเผยแผ่ธรรมะโดยใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เสียงตามสาย สื่อออนไลน์

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูวิเวกสุตถาภรณ์, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิมล, เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระอัครเดช ปชโชโต, เจ้าอาวาสวัดธาตุอัมพวัน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางสาววิภาพร เศษแสงศรี, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง, พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายธงชัย อุดรรัตน์, บ้านโนนสว่าง, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วารินทร์, บ้านสำโรง, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายศรศักดิ์ ช่างทำ, โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางสาวพนนิภา เดชพละ, โรงเรียนขวาวพิทยาคม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๓.๕.๓ หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน สรุปประเด็นสำคัญดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน หลักธรรมที่ส่งเสริม ในการอยู่ร่วมกันแบบมีความสุข ปกิณกรรมทั่วไป^{๔๖} หลักมงคล ๓๘ ประการ หลักของความกตัญญู กฎแห่งกรรม ศีล ๕^{๔๗} หลักการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับบาป บุญ คุณ โทษ การละนันทนธรรมะหลักมงคล ๓๘ ประการ หลักของความกตัญญู^{๔๘} หลักกฎแห่งกรรม หลักของการกำจัดกิเลส คือ ความโลภ โกรธ หลง

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่าหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔^{๔๙}, อริยสัจ ๔, และ สังคหัตถ์ ๔ ใช้หลักของความกรุณา หลักธรรมที่นักเผยแผ่ใช้ในการเผยแผ่ส่วนมากจะมีแต่เน้นไปทางด้านการให้ทานอานิสงค์การให้ทานเพื่อชักชวนให้ชาวบ้านไปทำบุญในลักษณะการให้ทาน บูรณาการหลักธรรมสอดแทรกให้ผู้ฟังได้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันอยู่กับสังคมปัจจุบัน การละนันทนแล้วสอดแทรกหลักธรรมคำสอน ทำดี ละชั่ว^{๕๐}

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา พบว่าหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่หลักศีล ๕ อริยสัจ ๔ การไม่ลำเอียงด้วยเหตุผลต่าง ๆ^{๕๑} มรรค ๘ ความกตัญญูทุกเวที ใช้หลักธรรมที่เข้าใจง่าย^{๕๒} เช่น เรื่องของการทำความดี การทำตนเป็นประโยชน์แก่สังคม หลักธรรมในการใช้ชีวิตในสังคมยุคใหม่ หลักของการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของฆราวาส หลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงคุณงามความดี ความกตัญญูรู้คุณ การเสียสละต่อส่วนรวม

กลุ่มเยาวชน หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ หลักธรรมที่ช่วยให้คนพ้นทุกข์ แสดงให้เห็นว่าความทุกข์นั้นเป็นเช่นไร เช่น หลักของ อริยสัจ ๔^{๕๓} สังคหัตถ์ ๔ บุญกิริยาวัตถุ ๔ สัมปยุตธรรม ๗ มหาสติปัฏฐาน ๔ พรหมวิหาร ๔ หลักของความอดทน ความสามัคคี^{๕๔} หลักของการคบเพื่อนที่ดี และการยกเหตุการณ์ที่เป็นคำสอนมาเป็นตัวอย่างประกอบในการละความชั่ว หมั่นทำความดี

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูขันตวราภิรม, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระพิทักษ์ ปนาโท, วัดป่าสามัคคีธรรม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระสังวาล ส่วโร, เจ้าอาวาสวัดราชวิสิษฐ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายอริวุฒิ ทุมดี, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์, รอง สว.สภ.โพธิ์ทอง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางหนูเดือน หวายฤทธิ์, บ้านโนนสว่าง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ผาเหล่า, บ้านน้ำจั้นใหญ่, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายอรุณศักดิ์ โพธิษา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์เสลภูมิ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ ด.ญ.ชลนิภา วรรณภักดี, โรงเรียนเสลภูมิ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สรุปประเด็นสำคัญภาพรวม หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า เป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น หลักของศีล ๕ ศีล ๘ อริยสัจ ๔, อิทธิบาท ๔ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหัตถ์ ๔, การให้ทานอานิสงค์การให้ทาน ใช้หลักของความกรุณา หลักของความอดทน หลักของการคบเพื่อนที่ดีหลักของการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของขรवास หลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงคุณงามความดีเกี่ยวกับบาป บุญ คุณ โทษ ความกตัญญูรู้คุณการเสียสละต่อส่วนรวม

๓.๕.๔ ความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน สรุปประเด็นสำคัญดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ การเป็นที่ปรึกษาของญาติโยมได้ เป็นแบบอย่างที่ดี อธิบายในสิ่งที่ยากหลักธรรมที่ลึกซึ้ง ให้เข้าใจง่าย มีการวางตนเหมาะสม ปรับตัวเข้าได้กับทุกคน มีความประพฤติเรียบร้อยดั่งมนำเลื่อมใสศรัทธา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีเมตตาต่อผู้ฟัง มีความเป็นกันเอง^{๕๕} แสดงธรรมโดยปรารภนาให้ผู้ฟังนั้นมีความสุข^{๕๖} ปราศจากเรื่องร้อนใจ มุ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ชี้แนะในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล เข้าถึงได้ง่าย เป็นที่ปรึกษาของขรवासได้

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่าความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ มีความสละสลวยทั้งกาย วาจา และจิตใจ เป็นที่รักที่พอใจ เป็นที่เคารพยกย่องชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจ คอยให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาที่ดี มีความอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ มีความเมตตา นำเคารพนับถือ^{๕๗} มีความหนักแน่นและมีโวหารที่ดีในการแสดงธรรม มีความเป็นกันเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น^{๕๘} มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้นำที่ดี น่าเชื่อถือ มีภูมิรู้ภูมิธรรม และเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจให้กับชุมชน

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา พบว่าความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ การแสดงธรรมเผยแผ่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มุ่งแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังอย่างเดียว เป็นที่น่าเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน^{๕๙} ใช้วาจาที่เข้าใจง่าย น่าฟัง น่าศรัทธา มีความกระตือรือร้นในการช่วยเหลืออุบาสกอุบาสิกาเมื่อมีความเดือดร้อนใจ^{๖๐} มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิมล, เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระคงเดช ขนติสมปนโน, วัดเสลภูมิวนาราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายอุทัย เลื่อมใส, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.เฉลิมเกียรติ มาตผล, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์, บ้านนากระต๊อบ, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางใจ ราญมีชัย, บ้านโนนยาง, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กลุ่มเยาวชน ความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รู้จริงเก่งจริง เป็นที่รักที่พอใจ^{๖๑} เผยแผ่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นมิตรที่มีความหวังดี แนะนำสิ่งที่ดี มีประโยชน์ การใช้ภาษาพูดที่น่าเคารพ ศรัทธา เข้าถึงได้ทุกชนชั้นขึ้นในความต้องการ^{๖๒}

สรุปประเด็นสำคัญภาพรวมความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า ความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เผยแผ่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นมิตรที่มีความหวังดี แนะนำสิ่งที่ดี มีประโยชน์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีส่วนร่วมในกิจกรรมสงเคราะห์ชาวบ้าน ใช้ภาษาที่สุภาพและเข้าใจง่าย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีบุคลิกที่ดึงดูดใจ มีความสามัคคีทั้งกาย วาจาและจิตใจ เป็นที่พึ่งของประชาชนและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ขึ้นแนวทางที่เป็นประโยชน์

๓.๕.๕ อาจารย์ของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน สรุปประเด็นสำคัญดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าอาจารย์ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย วางตนเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย^{๖๓} มีระเบียบ ขยัน เสียสละ ซื่อสัตย์อดทน ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ มีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านไม่วางตัวสูงส่งเกินไป แนะนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ บอกโทษของอบายมุข เป็นที่ปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้ เข้าถึงได้ง่าย เป็นกันเอง ประพฤติตนในธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ^{๖๔}

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่าอาจารย์ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย น่าเคารพเลื่อมใส เป็นผู้มีความเข้าใจในกลุ่มคนหรือสังคมที่ไปเผยแผ่ ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันงาม^{๖๕} มีวัตรปฏิบัติที่น่าเคารพศรัทธา เผยแผ่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนไม่เห็นแก่อาภิสเล็กน้อย^{๖๖} มุ่งแต่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา พบว่าอาจารย์ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี^{๖๗} มีหลักการที่ดีในการเผยแผ่ อยู่ในคลองธรรมของพุทธศาสนา^{๖๘} เป็นผู้นำในการปฏิบัติธรรม

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายชัชวาล ปิ่นทอง, โรงเรียนเสลภูมิ, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายคมเพชร คำรัง, โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูวิเวกสุตาภรณ์, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระสังวาล ส่วโร, เจ้าอาวาสวัดราชวิสิษฐ์, วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางเรียมจิต ทิพอาจ, ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายสุรัชย์ เงินมีศรี, ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วารินทร์, บ้านสำโรง, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มาโยธา, บ้านหนองสิม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กลุ่มเยาวชน อาจารย์ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ เป็นผู้ทรงศีลเป็นแบบอย่างที่ดี^{๖๙} นำเคารพเลื่อมใสศรัทธา เป็นผู้รอบรู้หมั่นศึกษาพากเพียร^{๗๐} เทศนาตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์

สรุปประเด็นสำคัญภาพรวมอาจารย์ของพระนักเผยแผ่ อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า อาจารย์ของพระนักเผยแผ่ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความประพฤติทั้งงดงามอยู่ในศีลธรรมของพระพุทธองค์ มีความรับผิดชอบ หมั่นศึกษา ค้นคว้า ดำรงตนให้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลทั่วไป ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่พูดเสียดินนาว่าร้ายใคร เป็นมิตรที่มีความหวังดี แนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ เป็นผู้นำในการปฏิบัติธรรม มีวัตรปฏิบัติหน้าเคารพศรัทธา มุ่งเผยแผ่หลักทำ เผยแผ่ตามหลักของพระธรรมกถึก ปฏิบัติตามบทพระวินัย

๓.๖ สรุป

อำเภอสลภูมิเป็นหนึ่งใน ๒๐ อำเภอของจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ มีแหล่งน้ำที่สำคัญที่สำคัญ เช่น ลำน้ำชี ลำน้ำยัง ลำน้ำชีหลง บึงเกลือ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะอาศัยน้ำฝนทำการเกษตร มีตำบลในอำเภอ ๑๘ ตำบล ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

คุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดีควรมีธรรมของสัตบุรุษ คือเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้กาล รู้จักชุมชน พร้อมกันนั้นในการแสดงธรรมควรเป็นไปตามลำดับ อธิบายให้เข้าใจง่าย ไม่กระทบใคร หรือไม่แสดงเพราะเห็นแก่สิ่งของบางอย่าง อีกอย่างที่นักเผยแผ่ควรมีไว้ในใจคือหลักความเป็นกัลยาณมิตรทั้ง ๗ ข้อ คือรู้สึกชื่นใจเมื่อเข้าไปใกล้ เป็นที่น่าเคารพของผู้พบเห็น เป็นที่น่าสรรเสริญเจริญใจ มีถ้อยคำที่น่ารับฟังมีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น อธิบายหลักธรรมที่ยากให้เข้าใจง่ายได้ เหล่านี้ถือเป็นคุณสมบัติที่นักเผยแผ่ควรมี

ในด้านของคณะสงฆ์อำเภอสลภูมิเป็นอำเภอที่มีพระภิกษุ – สามเณร จำนวนมาก การปกครองจึงแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒๕ เขต/ตำบล เพื่อให้ง่ายต่อการดูแล คณะสงฆ์อำเภอสลภูมิได้สนองงานของคณะสงฆ์เพื่อความเจริญของพระพุทธศาสนาอยู่ตลอดในงานทั้ง ๖ ด้านปกครองกันตามพระธรรมวินัย สั่งสอนอุบาสกอุบาสิกาให้ดำรงอยู่ในศีลธรรม ประพฤติปฏิบัติตนตามครรลองของพระพุทธศาสนาตามวาระโอกาส โดยพระนักเผยแผ่มีรูปแบบวิธีการที่หลากหลายไม่เหมือนกันตามถนัดของแต่ละคนได้แก่

งานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการได้ใช้ชีวิตภายใต้ร่มกาสาบพิตร ได้ศึกษาหลักธรรมเพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและได้รับการอบรมขัดเกลานิสัย ให้เยาวชนเป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางโลก

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวพรนิภา เดชพละ, โรงเรียนขวาวพิทยาคม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

งานอบรมค่ายคุณธรรม เป็นการอบรมช่วงระยะสั้น ๆ ๓ – ๔ วัน โดยจะเน้นเรื่อง การทำวัตรสวดมนต์เช้า เย็น นั่งสมาธิ เดินจงกรม ศึกษาข้อธรรมต่าง ๆ เพื่อจะปลูกฝังให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความรักสามัคคี มีความกตัญญู มีความร่วมมือเสียสละ เป็นต้น

งานพระธรรมทูต เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของคณะสงฆ์และกรมการศาสนา โดยถือเอาพระธรรมทูตดูแลโดยตรง มีการนำเอาพระสงฆ์ที่ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนามาอบรมซักซ้อมทำความเข้าใจก่อนออกไปปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

งานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะสงฆ์และกรมการศาสนา หน่วยอบรมนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นหน่วยการอบรมเรื่องธรรมะ จัดงานอบรม เทศนาให้กับประชาชนในตำบล จัดตั้งขึ้นให้มีตำบลละหนึ่งหน่วย

งานในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นงานที่พยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อทำให้เยาวชนคุ้นเคยกับพระพุทธศาสนา มีความรักวินัยและวัฒนธรรมไทย ดำเนินชีวิตตามหลักการทางพระพุทธศาสนาและทำให้เยาวชนรู้จักทำงานบริการสังคม

งานปริวาสกรรม นอกจากเป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่ต้องอาบัติหนัก แต่สามารถแก้ไขได้ (สังฆาทิเสส) ได้เปลื้องกรรมหนักยังได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย เนื่องจากวัดที่จัดงานปริวาสกรรมส่วนใหญ่ จะเชิญผู้ที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญหลายสาขาอาชีพ ทั้งในเรื่องของพระธรรมวินัย ทางโลก ไปบรรยายให้พระสงฆ์ที่เข้าปริวาสกรรมฟัง มีส่วนให้ผู้ที่มีโอกาสเข้าร่วมงานปริวาสกรรม เช่น ทำบุญถวายทาน ได้ฟังธรรม ได้รับความรู้ต่าง ๆ ไปด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานที่มีส่วนช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่งด้วย

งานแสดงธรรมในโอกาสต่าง ๆ งานแสดงธรรมในวาระต่าง ๆ เช่น ในวันพระ งานศพ งานแต่งงาน หรือแสดงธรรม ผ่านทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ การแสดงออกมาในรูปของประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีทำบุญวันเข้าพรรษา เป็นต้น

สภาพปัจจุบันของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิจากการลงพื้นที่ พบว่า พระนักเผยแผ่มีวิธีการเผยแผ่ธรรมะหลากหลายวิธี มีเผยแผ่ในรูปแบบพิธีกรรม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานบุญประเพณี การแสดงธรรมในวันพระ และการจัดในรูปแบบธรรมะสัญจรตามหมู่บ้าน โรงเรียน โดยการเทศนาบรรยาย การปาฐกถา และการสนทนาธรรม เป็นการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ซึ่งรวมกลุ่มกันทำในลักษณะจิตอาสา โดยไม่มีงบประมาณสนับสนุน **หลักธรรมที่ใช้** ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการอดทน กตัญญู การเสียสละ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม การให้ทาน ส่วนหลักธรรมอื่นที่เผยแผ่ได้แก่ หลักของศีล ๕ หลักธรรมการครองเรือน ครองคน ครองตน ครองงาน อริยสัจ ๔ ขวราวาสธรรม อคติ ๔ พรหมวิหาร หลักความซื่อสัตย์อดทน **ความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่** พบว่า มีการสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน มีความสามารถ รู้จริง เก่งจริง เผยแผ่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นผู้ที่อดทน มีความเมตตา น่าเคารพนับถือ และมีการใช้โวหารที่ดีในการแสดงธรรม

บทที่ ๔

คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์ที่ได้ลงพื้นที่ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐ รูป/คน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลของคุณสมบัติพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยได้แยกสรุปออกเป็น ๔ ประเด็น คือ ๑) คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ๒) วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ๓) หลักธรรมที่ใช้ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ๔) ประโยชน์คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

๔.๑ คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน ดังนี้

๑) กลุ่มพระสงฆ์

พระราชปริยัติวิมล วัดมิ่งเมือง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** ต้องมีข้อวัตรปฏิบัติที่น่าเคารพศรัทธา นุ่งห่มเรียบร้อย มองดูแล้วเป็นระเบียบ เป็นปริณทลตามพระธรรมวินัย สะอาด ไม่สกปรก เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศาสนิกได้ **ด้านจิตภาพ** มีจิตใจที่เมตตา ปรารถนาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและคนอื่น มีจิตใจที่แน่วแน่ เข้มแข็ง ไม่ฟุ้งซ่าน สงสัยในเรื่องของหลักธรรม เรื่องของกรรม เป็นต้น **ด้านปัญญา** เป็นพหูสูตร เป็นผู้ที่ศึกษาตามหลักไตรสิกขา มีปฏิภาณไหวพริบ สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยฉลาด ดำเนินชีวิตด้วยความสุข

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นผู้ที่เข้าถึงได้ง่ายในการที่ญาติโยมจะเข้าไปปรึกษาปัญหาธรรม ประพฤติตนเป็นที่น่าสนใจยกย่อง ไปปรึกษาครั้งใด ก็สบายใจทุกครั้ง เป็นแบบอย่างที่ดี แนะนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์^๑

^๑ สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิมล, เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

พระครูวิเวกสุตธารณ์ วัดป่าบ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** ร่างกายแข็งแรง สุขภาพเรียบร้อย มีปฏิปทาน่าเคารพ เป็นที่ศรัทธาของญาติโยม ภายนอกดูดี เป็นที่ชื่นใจของผู้พบเห็น มองดูครั้งแรกก็อยากเข้าไปหาเพื่อปรึกษาฟังธรรมะ **ด้านจิตภาพ** สุขภาพจิตดี มีเมตตา สงบ สุขุมเยือกเย็น แต่มีความกรุณา ห่วงดีต่อผู้อื่นอยู่ จิตใจเข้มแข็งไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าจากภายนอกที่มากระทบ **ด้านปัญญา** มีปัญญาเฉลียวฉลาด มีความรู้ดีทั้งเรื่องของโลก และเรื่องของธรรม เข้าใจเข้าถึง รู้ลึกต้นของหลักธรรมะ สามารถอธิบายได้จากหลักธรรมที่ยาก ๆ ให้เข้าใจง่าย

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นที่ปรึกษาของประชาชนได้ แนะนำสั่งสอนเป็นที่ปรึกษาที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็น คำติชมจากผู้อื่นได้ เป็นที่น่าเคารพยกย่องของญาติโยม ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี^๒

พระครูขันติวราภิรม วัดขันตินิวาส ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่ ปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัย นำเอาเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ **ด้านจิตภาพ** เข้าใจความต้องการของสังคมโลกยุคใหม่ ฝึกอบรมด้านจิต สมาธิไม่ให้หลงกับวัตถุนิยมมากเกินไป รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นมากจนเกินไป **ด้านปัญญา** การศึกษา มีความรู้แตกฉาน สามารถนำเอาความรู้มานำเสนอเผยแผ่ได้เป็นอย่างดี

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นผู้ที่มีการวางตนเหมาะสม ปรับตัวเข้าได้กับทุกคน มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม นุ่มนวลใจ ใจกว้าง ใจดี มีความรับผิดชอบ เสียสละ^๓

พระคงเดช ขนติสมปนโน วัดเสลภูมิวนาราม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** มีบุคลิกภาพที่ น่าเคารพกราบไหว้ มีความสะอาด อ่อนน้อมถ่อมตน **ด้านจิตภาพ** มีจิตใจที่เมตตา ห่วงดีต่อผู้ฟัง มีจิตใจที่อ่อนน้อม ไม่เบียดเบียนผู้ฟัง **ด้านปัญญา** มีไหวพริบปฏิภาณดี มีความรู้ความสามารถ สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นผู้ที่รู้เท่าทันสถานการณ์ ปรับตัว ปรับใจ ให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน^๔

พระพิทักษ์ ปนาโท วัดป่าสามัคคีธรรม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** เรียบร้อย สง่างาม สะอาด ดูแล้วน่าเลื่อมใส วัตรปฏิบัติสมกับเป็นลูกของพระพุทธเจ้า เป็นที่เคารพศรัทธาของญาติโยม **ด้านจิตภาพ** มีจิตใจที่เป็น

^๒ สัมภาษณ์ พระครูวิเวกสุตธารณ์, รองเจ้าคณะอำเภอสลภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูขันติวราภิรม, รองเจ้าคณะอำเภอสลภูมิ, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระคงเดช ขนติสมปนโน, วัดเสลภูมิวนาราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กุศล ประกอบด้วยเมตตา มีความสงบ สุขุมลุ่มลึก **ด้านปัญญา** มีความเฉลียวฉลาด ไหวพริบดี เป็นพหูสูตร มีความรู้ดี ทั้งทางโลกและทางธรรม ชี้แจงหลักธรรมด้วยปัญญา ให้เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติตามได้ตามสภาวะของแต่ละคน

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นผู้ นำมอง ศรัทธาตั้งแต่แรกเห็นด้วยวัตรและปฏิปทาอันดีงาม เป็นผู้ที่มีคุณธรรมที่น่ายกย่อง ดำรงตนให้คงอยู่ในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าอย่างสม่ำเสมอ ชี้แนะ สั่งสอนในเรื่องของกุศล ฝึกสมาธิ และพัฒนาปัญญา ชี้อายุของความชั่วทั้งปวง^๕

พระปลัดสันติ สนธิธมโม วัดดอนประดิษฐาราม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** มีบุคลิกภาพที่ดี มองดูแล้วน่าเลื่อมใส มีความสะอาด เรียบร้อย มองดูแล้วสมกับสมณสาธูป วัตรประพฤติดูอยู่ในครรลองครองธรรม **ด้านจิตภาพ** เป็นผู้มีจิตใจเมตตาต่อศาสนิกชน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือ คิดอาฆาตบงร้าย มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีหลักของพรหมวิหาร **ด้านปัญญา** เป็นผู้ที่มีทั้งภูมิรู้ และภูมิธรรม แดกฉานในเรื่องของหลักธรรม หรือเรื่องราวต่าง ๆ สามารถนำมาปรับประยุกต์บูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาสั่งสอนประชาชน มีไหวพริบ ฉลาด

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นผู้ที่สามารถอธิบายหลักธรรมที่เข้าใจได้ยากให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่าย ๆ ด้วยตัวอย่างประกอบหรือนิทานนำเคารพศรัทธา ดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัย วาจาน่าฟัง ผู้ฟังฟังแล้วอยากที่จะนำไปปฏิบัติ^๖

พระอัครเดช ปชโชโต วัดธาตุอัมพวัน ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** มีร่างกายเป็นปกติ ไม่ผิดแผกจากคนทั่วไป ร่างกายแข็งแรง **ด้านจิตภาพ** ต้องมีจิตอาสา รักในการเผยแผ่ มีความเสียสละ **ด้านปัญญา** มีความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นผู้ที่ต้องเข้าถึงชุมชน ความเป็นกันเองกับชาวบ้าน ไม่ถือตัว เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้ เป็นแบบอย่างในทางที่ดี^๗

พระครูวีรธรรมภินันท์ วัดบูรพา ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ

ด้านกายภาพ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส จริยาวัตรตรงดงาม น่าเคารพศรัทธา **ด้านจิตภาพ** มีจิตใจเมตตาต่อผู้อื่น หวังแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น **ด้านปัญญา** มีสติปัญญาดี มีปฏิภาณไหวพริบดี รู้ลึก รู้จริง ในเรื่องที่สอน

^๕ สัมภาษณ์ พระพิทักษ์ ปนาโท, วัดป่าสามัคคีธรรม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระปลัดสันติ สนธิธมโม, เจ้าอาวาสวัดดอนประดิษฐาราม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ พระอัครเดช ปชโชโต, เจ้าอาวาสวัดธาตุอัมพวัน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรนั้น จะแนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ เป็นที่ปรึกษาของประชาชน ด้วยความหวังดี รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เป็นที่น่าเคารพศรัทธา^๘

พระครูภัททจิตตากริม เจ้าอาวาสวัดสำราญมรย์ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ

ด้านกายภาพ ทำทางนำเคารพศรัทธา ดูแลมีสมณสาธูปที่น่าศรัทธา **ด้านจิตภาพ** มีจิตใจเมตตา ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าที่เป็นอกุศล รักในการเผยแผ่ มีจิตอาสาที่จะทำงานเพื่อสังคมอย่างเต็มที่ **ด้านปัญญา** มีปัญญาดี มีความรู้ดี คิดก่อนที่จะพูดทุกคำ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในสิ่งที่พูด

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรนั้นควรที่จะเป็นผู้ชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นที่ปรึกษาเมื่อใครมีปัญหา เพื่อให้หลักธรรมในการหาทางออก แสดงธรรมให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย^๙

พระอธิการสังวาล ส่วโร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะมีคุณสมบัติ **ด้านกายภาพ** มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง การครองผ้าเป็นปริมณฑล ดูแลสะอาดตา มองแล้วน่าเลื่อมใส ข้อวัตรปฏิบัติตรงตาม การเยื้องกายก็เป็นสมณะ ไม่กระโดดกระดาก เป็นผู้สงบเสงี่ยม **ด้านจิตภาพ** มีจิตใจที่สงบร่มเย็นด้วยธรรมของพระพุทธเจ้า มีจิตที่ปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ มีความเป็นมิตรต่อประชาชนหวังแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ **ด้านปัญญา** มีปัญญาที่ประกอบไปด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เห็นแจ้งรู้จริงในสิ่งที่ควรรู้เห็นตามความเป็นจริง ไม่หลงหมกมุ่นอยู่ในโลก ไม่ใช่ปัญญาทางโลกเพียงอย่างเดียว มีปัญญาที่สามารถช่วยผู้อื่นที่มีปัญหา ด้วยหลักธรรมหรือหนทางที่ตามคลองธรรม

ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่นั้นควรเป็นผู้ที่มีความเป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงได้ง่าย แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ว่ากล่าวตักเตือนในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ พัฒนาตนเองให้มีความรู้อยู่เสมอ ไม่อยู่นิ่ง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน^{๑๐}

๒) กลุ่มหน่วยงานของรัฐ

นางสาววิภาพร เศษแสงศรี พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ปฏิบัติในกิจของสงฆ์อย่างแท้จริง มีความรู้จริงในด้านพระพุทธศาสนา สุขภาพ สำนวน มีความสำรวมทั้ง กาย วาจา และใจ พูดฟังง่ายเข้าใจง่าย^{๑๑}

นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้มีสติปัญญาไหวพริบที่ชาญฉลาด เป็นที่เคารพยกย่องอดทนและมีเมตตา ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือเสื่อมเสีย มีความรู้และภูมิปัญญาทั้งทางธรรม

^๘ สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดบูรพา, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูภัททจิตตากริม, เจ้าอาวาสวัดสำราญมรย์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระอธิการสังวาล ส่วโร, เจ้าอาวาสวัดราชภัฏวิสิษฐ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางสาววิภาพร เศษแสงศรี, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

และทางโลกอย่างแท้จริง อบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ให้ผู้ฟังควรเอาแบบอย่าง เคารพยกย่อง ให้ความเป็นกันเองเร้าให้อยากไปปรึกษาเวลามีปัญหาไม่มีทางออก^{๑๒}

นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเข้าใจสังคมปัจจุบันและนำธรรมะมาประยุกต์ให้เป็นคำสอน เพื่อให้ประชาชนนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความเมตตา น่าเคารพนับถือ มีความหนักแน่น มีโวหารที่ดีในการแสดงธรรม^{๑๓}

นางนันธิดา เลื่อมใส ครูโรงเรียนบ้านหนองกุ้ง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรยึดหลักของพระธรรมวินัย ตามบัญญัติของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด สอนสอนให้เกิดประโยชน์กับผู้ฟังอย่างแท้จริง แนะนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ชักชวน กระทำสิ่งที่ต่าง ๆ เพื่อความดีงามอย่างแท้จริง^{๑๔}

นางเรียมจิต ทิพอาจ ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ที่ไม่ว่าร้าย ไม่โจมตีใคร มีความสามารวมในศีล มีมารยาทดี เทศนาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่ศรัทธา เป็นที่รัก เป็นที่เคารพบูชาของบุคคลทั่วไป เป็นแบบอย่างที่ดี สอนอย่างไรประพฤติดตนอย่างนั้น^{๑๕}

นายอริวุฒิ ทุมดี เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรทันต่อเหตุการณ์สังคมบ้านเมืองเพื่อที่จะได้นำหลักธรรมที่เข้ากับเหตุการณ์มาประยุกต์ใช้ในการสั่งสอน ต้องเป็นที่น่าเคารพ เลื่อมใส พุฒแล้วน่าฟัง ฟังแล้วเร้าใจให้อยากที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ชี้โทษของสิ่งที่เป็นอภัย^{๑๖}

ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์ สถานีตำรวจภูธรโพธิ์ทอง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีเทคนิคหรือทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา อย่างถูกต้อง เป็นแบบอย่างให้กับชุมชนหรือเป็นผู้นำทางด้านศาสนา เผยแผ่ให้ขยายวงกว้าง ให้เข้าถึงตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ให้ความรู้ความเข้าใจถึงแก่นแท้ของพุทธศาสนา มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ พุดจาไพเราะน่าฟัง วางตนน่าศรัทธา สอนในสิ่งที่จำเป็นประโยชน์ สิ่งที่ดีตนทำแล้วตามแนวทางของพุทธ เมื่อได้ผลก็นำมาสั่งสอนคนอื่น^{๑๗}

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางทรัพย์นิยาม เวียงซ้อง, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง, พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางนันธิดา เลื่อมใส, ครูโรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๓๐ น.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางเรียมจิต ทิพอาจ, ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์, วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายอริวุฒิ ทุมดี, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์, รอง สวป.สภ.โพธิ์ทอง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ว่าที่ ร.ต. เฉลิมเกียรติ มาตผล รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นกันเองมากขึ้นแต่คงไว้ซึ่งความเป็นสมณะ เป็นผู้สอน ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจเข้าถึงได้ง่าย ชื่นนำในสิ่งที่เป็นคุณงามความดี ให้กำลังใจส่งเสริม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามคลองของพุทธะ อยู่ในศีลธรรม^{๑๘}

นายอุทัย เลื่อมใส สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรต้องยึดมั่นในหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด มีการใช้วาจาที่น่าฟัง พูดชี้แจงหลักธรรมที่เข้าใจง่าย ฟังแล้วอยากนำไปปฏิบัติและบอกให้คนอื่นได้ฟังต่อ เป็นหลักธรรมเข้าถึงคนทุกวัย^{๑๙}

นายสุรัชย์ เงินมีศรี ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรสามารถประยุกต์การเทศน์ให้น่าฟัง เข้าใจง่ายและไม่น่าเบื่อ สามารถทำให้ผู้ที่ยากแก่การเข้าถึงธรรม สามารถเข้าถึงธรรมได้โดยง่าย สามารถนำประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและขัดเกลาจิตใจผู้ฟังได้ เข้าใจ เข้าถึงง่าย และมีความเป็นกันเอง แนะนำ สั่งสอนแต่สิ่งที่ดี มีประโยชน์ ไม่แนะนำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ ถึงแม้หลายคนจะชอบ^{๒๐}

๓) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา

นายสวัสดิ์ มาโยธา บ้านหนองสิม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรต้องยึดมั่นในหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ชื่นนำในทางที่ถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชน วาจาที่น่าฟัง น่าศรัทธา ชื่นแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ นำไปใช้ได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ^{๒๑}

นายธงชัย อุดรรัตน์ บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นที่พึ่งทางใจของสังคม สังคมให้ความเคารพและมีความศรัทธา รับฟังด้วยความเต็มใจและอยากนำไปปฏิบัติ มีวาจาที่น่าฟัง น่าศรัทธา แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์นำไปใช้จริงได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น^{๒๒}

นายเสน่ห์ วารินทร์ บ้านสำโรง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเข้าใจสถานการณ์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่ ปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่ให้

^{๑๘} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.เฉลิมเกียรติ มาตผล, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายอุทัย เลื่อมใส, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายสุรัชย์ เงินมีศรี, ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มาโยธา, บ้านหนองสิม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายธงชัย อุดรรัตน์, บ้านโนนสว่าง, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ทันสมัย นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ สุภาพเรียบร้อย วางตนเหมาะสมตามสถานะของตนเอง อุทิศตนเพื่อพุทธศาสนาโดยแท้จริง ยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่น^{๒๓}

นายสุวัฒน์ ผาเหลา บ้านน้ำจั้นใหญ่ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นกันเอง เข้าถึงง่าย ไม่ทำให้ญาติโยมรู้สึกเบื่อในการฟังธรรม หรือการออกเผยแผ่ ฟังธรรมแล้วรู้สึกสนุก ให้ข้อคิดเตือนใจ ฟังแล้วไม่เบื่อหรือ่วงนอน ฟังธรรมแล้วรู้สึกสบายใจ อบอุ่นใจ เข้าไปปรึกษา ได้ถามได้ ไม่รู้สึกรำคาญ ปรับปรุง อบรมตนเองอยู่เสมอ เป็นแบบอย่างที่ดี^{๒๔}

นางหนูเจน แก้วพันจันทร์ บ้านสี่เสียด ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรจะต้องเป็นพระที่รักต่อการเผยแผ่ ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทันต่อโลกยุคปัจจุบัน สามารถแสดงธรรมหรือบรรยายธรรมแล้วดึงดูดจิตใจของผู้ที่ได้รับฟัง เมื่อได้ฟังแล้วก็อยากฟังอีก ทำให้ผู้รับฟังไม่เบื่อในการฟัง ฟังง่าย เข้าใจง่าย เนื้อหาในการแสดงธรรมไม่ซับซ้อน พระนักเผยแผ่ยุคใหม่ ควรที่จะมีจิตใจที่ประกอบด้วยความเมตตา ความเป็นตัวเอง ความเป็นกันเองต่อผู้ที่รับฟัง มีจิตใจที่มีความกรุณาต่อผู้รับฟัง ไม่แสดงธรรม เผยแผ่ธรรมเพราะเห็นแก่อามิส สินจ้าง แต่ต้องทำงานด้วยใจรัก รักต่องาน มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง^{๒๕}

นางใจ รามมีชัย บ้านโนนยาง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีความรู้ ความสามารถ เข้าใจในสภาพสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมมนุษย์ เน้นในกลุ่มของเด็กและเยาวชนมากขึ้น เป็นที่พึ่งของอุบาสกอุบาสิกาได้ แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อดทนต่อคำกล่าวต่าง ๆ ได้^{๒๖}

นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์ บ้านนากระต๊อบ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นพระนักเผยแผ่ที่ได้รับการยอมรับจากญาติโยมทั้งหลาย และปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งด้านปฏิบัติและการเผยแผ่ มีทั้งความพร้อมทั้งคุณงามความดี เป็นผู้ที่ห่างไกลจากกิเลสทั้งปวง เป็นผู้สร้างประโยชน์ให้กับคนรอบข้าง ช่วยเหลือและช่วยการพัฒนาชีวิตของผู้อื่น^{๒๗}

นายประสิทธิ์ กลางทิพย์ บ้านเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ดี ภาษาดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับอุบาสกอุบาสิกา มีความเสียสละ อดทน มีปฏิภาณดี ประพฤติดี อธิบายหลักธรรมให้ฟังง่าย ไม่ถือตัว เข้าถึงได้ง่าย สั่งสอนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และชี้โทษของอบายมุขทั้งหลาย^{๒๘}

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วารินทร์, บ้านสำโรง, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ผาเหลา, บ้านน้ำจั้นใหญ่, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางหนูเจน แก้วพันจันทร์, บ้านสี่เสียด, ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางใจ รามมีชัย, บ้านโนนยาง, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์, บ้านนากระต๊อบ, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ กลางทิพย์, บ้านเมืองไพร, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางพรสวรรค์ จันทรา บ้านดอนน้อย ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรรู้จักปรับคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้อุบาสกอุบาสิกาได้รู้จักธรรมะ การอยู่ร่วมกัน การเห็นอกเห็นใจกัน การเอื้อเฟื้อกันมากกว่าให้เน้นการทำบุญ หรือผลของบุญ มันทำให้คนเห็นแก่ตัวมากกว่ารู้จักการรักสามัคคี ทท่านจะสอนให้คนทำบุญกับพระมากกว่าทำกับเพื่อนมนุษย์ ต้องรู้จักอดทนต่อคำวาทะของบุคคลอื่น รู้จักปล่อยวาง ถึงจะได้มาซึ่งความบริสุทธิ์แห่งศีล และเป็นบุคคลที่น่าเคารพเลื่อมใสศรัทธาโดยแท้จริง ไม่เป็นผู้มุ่งหวังผลประโยชน์ทางวัตถุหรือปัจจัยเพียงอย่างเดียว^{๒๙}

นางหนูเดือน หวายฤทธิ์ บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีเทคนิคการเทศน์ที่ดึงดูดผู้ฟัง คือ ฟังแล้วน่าสนใจ ไม่เบื่อ ไม่วังง มีลีลาการเทศน์ที่เร้าให้ผู้ฟังอยากนำไปปฏิบัติ^{๓๐}

๔) กลุ่มเยาวชน

นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรต้องรู้จักพูดให้เหตุผล รู้จักชี้แจงชี้แจงให้เข้าใจให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ ให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งขึ้นไป สามารถอธิบายให้ความกระจ่างได้ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี^{๓๑}

นายศรศักดิ์ ช่างทำ โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ต้องมีคุณสมบัติที่ดี คือ ยึดโอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา เก่งโวหาร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ มีอุดมคติ มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี รักในการเผยแผ่ มีความอดทน เป็นนักเสียสละที่ดี ใช้คำพูดที่ฟังเข้าใจง่าย เป็นกันเอง ชี้แนะในสิ่งที่จำเป็น ประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๓๒}

นางสาวพรนิภา เดชพละ โรงเรียนขวาวพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรมีความรู้ความสามารถ รักงานการเผยแผ่ มีปฏิภาณที่ดี มีความประพฤติที่ดี มีความอดทน มีความเสียสละ มีความจริงใจ มีความน่าเคารพ ชี้แนะสิ่งที่จำเป็นประโยชน์ วาจาน่าฟัง^{๓๓}

นายคมเพชร คำรัง โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ที่มีวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย มีวิธีการที่น่าสนใจ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีกรอบมมามาดีแล้วและพร้อมที่จะแนะนำผู้อื่น เป็นผู้พร้อมที่จะเสียสละทำงานเผยแผ่

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางพรสวรรค์ จันทรา, บ้านดอนน้อย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางหนูเดือน หวายฤทธิ์, บ้านโนนสว่าง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายศรศักดิ์ ช่างทำ, โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวพรนิภา เดชพละ, โรงเรียนขวาวพิทยาคม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

อย่างแท้จริง มุ่งหวังแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อดทนต่อความลำบากต่าง ๆ วาจาไพเราะ น่าฟัง^{๓๔}

นายชัชวาล ปิ่นทอง โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ควรเป็นผู้ที่มีกัลยาณมิตรที่ดี มีสติปัญญาไหวพริบที่ชาญฉลาด ปฏิพานำเคารพ เลื่อมใส เป็นผู้ที่น่าเคารพศรัทธา เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชน เป็นที่ปรึกษา สามารถให้คำแนะนำได้ ชี้แนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์^{๓๕}

นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรรู้จักและรู้จักจริงในหลักธรรม ทักษะในการพูดเพื่อให้คนเข้าใจง่าย มีประสบการณ์ในการเผยแผ่ แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว อันก่อให้เกิดโทษ ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น มีความมุ่งมั่นในการเผยแผ่^{๓๖}

นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิชา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรมีความรู้และเข้าใจในหลักธรรมเป็นอย่างดี มีความประพฤติที่ไม่เสียหาย เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศาสนิกชนได้ อธิบายธรรมะให้เข้าใจง่าย และนำไปปฏิบัติได้ บอกทางอันเป็นประโยชน์ ชี้ให้เห็นโทษของความชั่ว รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นได้ มีวัตรปฏิบัติที่น่าศรัทธา เลื่อมใส^{๓๗}

นายณัฐชัย สุธาวา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรแสดงธรรมที่เป็นประโยชน์จรรโลงใจให้แก่ผู้รับฟัง ชี้ให้ผู้ฟังตระหนักถึงคุณและโทษของการกระทำ มีวิธีการสั่งสอนหลากหลาย เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม หรือเผยแผ่ธรรมทางสื่อ วิทยุ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต เป็นนักพูดที่ดี เล่าเรื่องราวที่เป็นพระธรรมคำสั่งสอนที่เป็นปัจจุบันใช้ได้จริง มีความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวได้ดี ผู้ฟังเข้าใจง่าย ผู้รับฟังเกิดศรัทธาแล้วอยากนำไปปฏิบัติไม่หวงผลตอบแทน^{๓๘}

นางสาวนันทนา นิยมทอง โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรมีจิตใจรักในการเผยแผ่ รู้ลึก รู้จริงในธรรมะ มีลีลาการเทศน์ที่น่าฟัง น่าติดตาม^{๓๙}

ด.ญ. ชลนิภา วรณภักดี โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเทศน์ดี มีสาระ น่าติดตาม มีบันทึงสอดแทรก ไม่ฉงน ฟังได้ตลอด ไม่เบื่อ^{๔๐}

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายคมเพชร คำรัง, โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายชัชวาล ปิ่นทอง, โรงเรียนเสลภูมิ, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิชา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายณัฐชัย สุธาวา, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางสาวนันทนา นิยมทอง, โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ด.ญ.ชลนิภา วรณภักดี, โรงเรียนเสลภูมิ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔.๑.๑ ตารางสรุปคำสัมภาษณ์

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน สรุปประเด็นสำคัญตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มสัมภาษณ์	คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
กลุ่มพระสงฆ์ -คุณสมบัติด้านกายภาพ	- เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่ - ปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัย - นำเอาเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ - มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธา มีความสะอาดเรียบร้อย - อ่อนน้อมถ่อมตน น่าเคารพกราบไหว้ - มีร่างกายเป็นปกติ ไม่ผิดแผกจากคนทั่วไป ร่างกายแข็งแรง - ต้องมีข้อวัตรปฏิบัติที่น่าเคารพศรัทธา - นุ่งห่มเรียบร้อย มองดูแล้วเป็นระเบียบ เป็นปริมณฑลตามพระธรรมวินัย - วัตรปฏิบัติสมกับเป็นลูกของพระพุทธเจ้า
-คุณสมบัติด้านจิตภาพ	- เข้าใจความต้องการของสังคมโลกยุคใหม่ - ฝึกอบรมด้านจิต สมาธิ ไม่ให้หลงกับวัตถุนิยมมากเกินไป - รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นมากเกินไป - มีจิตใจที่อ่อนน้อม ไม่เบียดเบียนผู้ฟัง - ต้องมีจิตอาสา รักในการเผยแผ่ - มีความเสียสละ ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและคนอื่น - มีจิตใจที่เมตตา พิจารณาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น - มีจิตใจที่แน่วแน่ เข้มแข็ง ไม่พุงसान ไม่สงสัยในเรื่องของหลักธรรม เรื่องของกรรม เป็นต้น - เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตาต่อศาสนิกชน มีสุขภาพจิตดี

	- ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือ คิดอาฆาตบงร้าย - มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นมีความสุข - มีหลักของพรหมวิหาร
-คุณสมบัติด้านปัญญา	-มีการศึกษา มีความรู้แตกฉาน -สามารถนำเอาความรู้มานำเสนอเผยแพร่ได้เป็นอย่างดี - มีไหวพริบปฏิภาณดี - มีความรู้ความสามารถ - สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี - เป็นพหูสูตร เป็นผู้ที่ศึกษาตามหลักไตรสิกขา - มีปฏิภาณไหวพริบ - สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยความฉลาด ดำเนินชีวิตด้วยความสุข - เป็นผู้ที่มีทั้งภูมิรู้ และภูมิธรรม - แยกแยะในเรื่องของหลักธรรม หรือเรื่องราวต่าง ๆ สามารถนำมาปรับประยุกต์บูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาสั่งสอนประชาชน มีไหวพริบ ฉลาด -ชี้แจงหลักธรรมด้วยปัญญา ให้เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติตามได้ตามสภาวะของแต่ละคน -เข้าใจเข้าถึง รู้ลึกต้นของหลักธรรมะ สามารถอธิบายได้จากหลักธรรมที่ยาก ๆ ให้เข้าใจง่าย - มีปัญญาที่ประกอบไปด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เห็นแจ้งรู้จริงในสิ่งที่ควรรู้เห็นตามความเป็นจริง ไม่หลงหมกมุ่นอยู่ในโลก ไม่ใช่ปัญญาทางโลกเพียงอย่างเดียว - มีปัญญาที่สามารถช่วยผู้อื่นที่มีปัญหา ด้วยหลักธรรมหรือหนทางที่ตามคลองธรรม
กลุ่มหน่วยงานของรัฐ	- เป็นผู้ที่น่าเคารพศรัทธา - เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชน - เป็นที่ปรึกษา สามารถให้คำแนะนำได้ - ชี้แนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์ - อบรมสั่งสอนจากอุปปมรรคไปหานามธรรม

	-เผยแผ่จากสิ่งที่รู้อยู่แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ -เป็นผู้ที่พร้อมที่จะเสียสละทำงานเผยแผ่อย่างแท้จริง มุ่งหวังแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม - อดทนต่อความลำบากต่าง ๆ - วาจาไพเราะ น่ารัก - แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา	-มีประสบการณ์ มีอุดมคติ -มีความรู้ความสามารถดี -มีความประพฤติดี รักในการเผยแผ่ -มีความอดทน เป็นนักเสียสละที่ดี -สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ ให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งขึ้นไป สามารถอธิบายให้ความกระจ่างได้ - ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี -เลือกธรรมะ อบรมสั่งสอนให้เหมาะสมกับบุคคล
กลุ่มเยาวชน	-เป็นที่น่ายกย่อง เป็นแบบอย่างได้ -ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่ยกตนข่มท่าน -ยึดโอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก -มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา -เก่งโวหารมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

จากตารางที่ ๔.๑ สรุปประเด็นสำคัญภาพรวม คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสถภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ควรเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพระธรรมวินัยยึด โอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก เก่งโวหาร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม มีอุดมคติ สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ เป็นผู้มีความรอบรู้ปัญญาดุจสายธารในการอบรมสั่งสอนทุกเพศทุกวัย เป็นผู้เสียสละและอุทิศตนเพื่อการเผยแผ่หลักธรรม เป็นผู้เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธา มีความสะอาดเรียบร้อยอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจที่เมตตา ปราศรณาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นเมื่อแยกเป็นกลุ่มบุคคลพบว่า

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแบ่งเป็น

๑) คุณสมบัติด้านกายภาพ

คุณสมบัติด้านกายภาพ ได้แก่ การนุ่งห่มผ้าจีวรเรียบร้อย มองดูแล้วเป็นระเบียบเป็นปริณทิตตามพระธรรมวินัย มีร่างกายเป็นปกติไม่ผิผกจากคนทั่วไปสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธา มีความสะอาดเรียบร้อย เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่

๒) คุณสมบัติด้านจิตภาพ

คุณสมบัติด้านจิตภาพ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีจิตใจที่ปกติไม่ฟุ้งซ่าน ยึดหลักของพรหมวิหาร ต้องมีจิตอาสารักในการเผยแผ่ธรรมะ เข้าใจความต้องการของสังคมโลกยุคใหม่มีหลักจิตวิทยาเข้าใจผู้อื่น แนะนำผู้อื่นด้วยจิตเมตตา

๓) คุณสมบัติด้านปัญญา

คุณสมบัติด้านปัญญา ได้แก่ เป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบดี เป็นพหูสูตร เป็นผู้ที่ศึกษาตามหลักไตรสิกขา แดกฉานในเรื่องของหลักธรรมหรือเรื่องราวต่าง ๆ สามารถนำมาปรับประยุกต์บูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาสั่งสอนประชาชนได้ ชี้แจงหลักธรรมด้วยปัญญา ให้เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติตามได้ตามสภาวะของแต่ละคน มีปัญญาที่สามารถช่วยผู้อื่นที่มีปัญหาด้วยหลักอริยสัจ๔ เป็นผู้ที่มีเหตุผลไม่หลงงมงาย

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่าคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชน เป็นผู้พร้อมที่จะเสียสละทำงานเผยแผ่อย่างแท้จริง มุ่งหวังแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดี น่าเคารพเลื่อมใส เป็นผู้มีความอดทน

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา พบว่าคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ความสามารถมีความอดทน เป็นนักเสียสละ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมจริง สามารถอธิบายให้พุทธศาสนิกชนฟังเข้าใจได้

กลุ่มเยาวชน พบว่าคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ในการเผยแผ่ เป็นที่น่ายกย่องและแบบอย่างที่ดีของพระสงฆ์ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่ยกตนข่มท่าน

คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมพบว่า ควรเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพระธรรมวินัยยึดโอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก เก่งโวหาร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม มีอุดมคติ สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ เป็นผู้มี

ไหวพริบปัญญาเฉลียวฉลาดในการอบรมสั่งสอนทุกเพศทุกวัย เป็นผู้เสียสละและอุทิศตนเพื่อการเผยแผ่หลักธรรม เป็นผู้เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธา มีความสะอาดเรียบร้อยอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจที่เมตตาปรารถนาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น

ความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมพบว่า ควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พูดจาสุภาพเป็นกันเองเข้าได้กับทุกคน มีความรอบรู้แก้ไขสถานการณ์ได้ เป็นผู้ที่มีจิตวิทยาสูงอ่านใจคนออกบอกคนได้ และเป็นที่ปรึกษาของฆราวาสได้ทุกโอกาส เป็นผู้ที่มีจิตอาสารักในการเผยแผ่หลักธรรม

๔.๒ วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑) กลุ่มพระสงฆ์

พระราชปรีดีวิมล วัดมิ่งเมือง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นการเผยแผ่ที่เข้าถึงทุกเพศทุกวัย เป็นการเผยแผ่เชิงรุก เข้าไปถึงผู้ฟังถึงที่ เป็นการเผยแผ่ที่ไม่เน้นเทศน์อย่างเดียว ควรมีวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย^{๔๑}

พระครูวิเวกสุตธารณ์ วัดป่าบ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นเรื่องของการชักชวนให้ปฏิบัติมากกว่าฟังอย่างเดียว มีตัวอย่างประกอบจากเรื่องราวที่เป็นจริง เป็นประสบการณ์ของผู้เทศน์หรือผู้เผยแผ่เอง ปรับประยุกต์เอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบ้าง^{๔๒}

พระครูขันตวราภิรม วัดขันตนิवास ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการเผยแผ่เป็นอย่างดี สุภาพเรียบร้อย^{๔๓}

พระคงเดช ขนติสมปนโน วัดเสลภูมิวนาราม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ที่มีไหวพริบดี รู้ผ่อนสั้น ผ่อนยาว อารมณ์ดี มีความรู้ วิสัยทัศน์กว้างไกล^{๔๔}

พระพิทักษ์ ปนาโท วัดป่าสามัคคีธรรม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นการเผยแผ่เชิงรุก คือ ดำเนินงานต่าง ๆ เข้าไปในสถานที่นั้น ๆ เลย ไม่ต้องรอให้เขามาหา จัดโครงการต่าง ๆ ให้เขาเข้ามาร่วม เน้นหลักธรรมที่เป็นปัจจุบัน คือ ให้เข้ากับสถานที่นั้น

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระราชปรีดีวิมล, เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูวิเวกสุตธารณ์, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูขันตวราภิรม, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระคงเดช ขนติสมปนโน, วัดเสลภูมิวนาราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ตามสภาพแวดล้อม สภาพภูมิประเทศ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น มีตัวอย่างและนิทานประกอบเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น นำเทคโนโลยีมาปรับประยุกต์ใช้^{๔๕}

พระปลัดสันติ สนธิธมโม วัดดอนประดิษฐาราม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีการเผยแผ่ที่หลากหลายวิธีการเพื่อที่จะให้เข้าถึงบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ควรเป็นการเผยแผ่เชิงรุกมากขึ้น ไม่ควรรออยู่แต่ในวัดให้ประชาชนเข้ามาหา ควรออกเผยแผ่ตามสถานที่ต่าง ๆ^{๔๖}

พระอัครเดช ปชฺโชโต วัดธาตุมุขีวัน ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีการเผยแผ่ในหลาย ๆ ด้าน ตามยุคตามสมัย มีความรู้ในการปรับประยุกต์เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่ เช่น สื่อออนไลน์ในเว็บไซต์ ต่าง ๆ^{๔๗}

พระครูวิธานธรรมาภินันท์ วัดบูรพา ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นเชิงรุกมากขึ้น ใช้สื่อการสอนเพื่อให้เห็นตัวอย่างเพิ่มขึ้น วิเคราะห์คนฟัง เพื่อใช้วิธีเผยแผ่ได้ตรงตามวัย^{๔๘}

พระครูภัททจิตตารัม เจ้าอาวาสวัดสำราญรมย์ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นเชิงรุก จัดโครงการต่าง ๆ เพื่อให้คนได้เข้ามาอบรม เน้นการปฏิบัติ โดยที่ทุกคนอยากที่จะปฏิบัติอยู่ตลอดไม่เบื่อ ใช้สื่อออนไลน์ให้มากขึ้น เผยแผ่ทางสื่ออินเทอร์เน็ต^{๔๙}

พระอธิการสังวาล ส่วโร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นไปในเรื่องของ การเผยแผ่ที่เข้าถึงผู้ฟังเอง คือไม่ต้องรอให้เขามาหา มีโครงการสัจจกร ออกเผยแผ่ไปถึงสถานที่นั้น ๆ เลย ควรเป็นวิธีการที่ไม่น่าเบื่อ สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สภาพภูมิประเทศนั้น ๆ^{๕๐}

๒) กลุ่มหน่วยงานของรัฐ

นางสาววิภาพร เศษแสงศรี พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีการบรรยายที่น่าฟัง เข้าใจง่าย มีการยกตัวอย่างประกอบ^{๕๑}

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระพิทักษ์ ปนาโท, วัดป่าสามัคคีธรรม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระปลัดสันติ สนธิธมโม, เจ้าอาวาสวัดดอนประดิษฐาราม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระอัครเดช ปชฺโชโต, เจ้าอาวาสวัดธาตุมุขีวัน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูวิธานธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดบูรพา, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูภัททจิตตารัม, เจ้าอาวาสวัดสำราญรมย์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระอธิการสังวาล ส่วโร, เจ้าอาวาสวัดราชบุรณวิสิษฐ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางสาววิภาพร เศษแสงศรี, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางทรัพย์นิยม เวียงข่อง พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นประโยชน์เพื่อใช้ในการเผยแผ่ ให้ผู้ฟังสนใจติดตามและสะดวกในการฟังธรรมและการศึกษาหาความรู้ในทางพุทธศาสนา^{๕๒}

นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรแสดงธรรมที่ทำให้ประชาชนรู้จักพระพุทธศาสนาตามวัยของตน ปลุกฝังศีลธรรมและวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนเฉพาะเยาวชนแสดงธรรมที่สามารถดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงและก้าวหน้าของพระพุทธศาสนา^{๕๓}

นางนันทิดา เลื่อมใส ครูโรงเรียนบ้านหนองกุง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรใช้วิธีการที่หลากหลายและให้ทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่^{๕๔}

นางเรียมจิต ทิพอาจ ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเทศนาสั่งสอนโดยการยกตัวอย่างประกอบให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ใช้เทคโนโลยีประกอบเพื่อให้คนรุ่นใหม่ซึ่งในปัจจุบันใช้ประจำในชีวิตประจำวันให้เข้าใจมากขึ้น^{๕๕}

นายอธิวุฒิ ทุมดี เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีการเผยแผ่เชิงรุก ทั้งทางสถานีวิทยุที่เคยทำอยู่แล้วให้มากยิ่งขึ้น ออกสัญจรไปถึงสถานที่ให้ทั่วถึงและกว้างไกล ทางสื่อออนไลน์^{๕๖}

ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์ สถานีตำรวจภูธรโพธิ์ทอง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรจัดอบรมคนรุ่นใหม่ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วสามารถนำไปเผยแผ่ต่อได้ ออกบรรยายให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้องกับชุมชนตามเวลาที่เหมาะสม^{๕๗}

ว่าที่ ร.ต. เฉลิมเกียรติ มาตผล รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรปรับเข้ากับสังคมปัจจุบัน พุดสอนตามสถานการณ์และดึงเข้ากับหลักธรรม โน้มนำเข้าสู่การปฏิบัติ^{๕๘}

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางทรัพย์นิยม เวียงข่อง, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง, พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางนันทิดา เลื่อมใส, ครูโรงเรียนบ้านหนองกุง, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางเรียมจิต ทิพอาจ, ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายอธิวุฒิ ทุมดี, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์, รอง สวป.สภ.โพธิ์ทอง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.เฉลิมเกียรติ มาตผล, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นายอุทัย เลื่อมใส สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้เข้าถึงและเท่าทันกับสภาพสังคม มีสื่อธรรมะที่เข้าใจง่ายและดูแล้วไม่น่าเบื่อ^{๕๙}

นายสุรัชย์ เงินมีศรี ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ที่สามารถเทศนาธรรมที่ยาก ให้คนฟังเข้าใจง่าย เทศได้สนุก คนฟังไม่เบื่อ มีข้อคิดคติธรรมเตือนใจ^{๖๐}

๓) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา

นายสวัสดิ์ มาโยธา บ้านหนองสิม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นการเผยแผ่เชิงรุก นำธรรมเข้าไปหาประชาชนโดยตรง นำเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแผ่มากขึ้น^{๖๑}

นายธงชัย อุดรรัตน์ บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรควรเป็นการเผยแผ่เชิงรุก เข้าถึงชุมชนให้มากขึ้น ใช้วิธีการที่หลากหลาย ไม่น่าเบื่อ นำเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแผ่^{๖๒}

นายเสน่ห์ วารินทร์ บ้านสำโรง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเผยแผ่โดยการมีตัวอย่างประกอบที่เข้ากับหลักธรรมที่นำมาเผยแผ่ ใช้วิธีการที่ไม่น่าเบื่อ ให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมด้วย^{๖๓}

นายสุวัฒน์ ผาเหล่า บ้านน้ำจั้นใหญ่ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรใช้เทคโนโลยีประกอบการเผยแผ่หลักธรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น^{๖๔}

นางหนูเจน แก้วพันจันทร์ บ้านสีเสียด ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะทำงานในลักษณะเชิงรุก คือ หาวิธีการหรือโอกาสที่จะได้ใกล้ชิดกับญาติโยม ชุมชน และจัดโครงการบรรยายธรรมต่าง ๆ ตลอดจนหาสื่อต่าง ๆ มาช่วยในการเผยแผ่^{๖๕}

นางใจ ราญมีชัย บ้านโนนยาง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเผยแผ่ตามสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น จัดกิจกรรมให้เด็กได้ไปสวดมนต์ทำวัตรโดยผ่าน

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายอุทัย เลื่อมใส, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายสุรัชย์ เงินมีศรี, ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มาโยธา, บ้านหนองสิม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายธงชัย อุดรรัตน์, บ้านโนนสว่าง, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วารินทร์, บ้านสำโรง, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ผาเหล่า, บ้านน้ำจั้นใหญ่, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางหนูเจน แก้วพันจันทร์, บ้านสีเสียด, ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผู้ใหญ่บ้าน คัดเลือกเด็กดีเด่นให้เป็นประธานโดยให้รางวัล อาจเป็นทุนการศึกษา หรือพาเด็กไปเที่ยวทัศนศึกษาตามศาสนสถานสำคัญ ๆ ^{๖๖}

นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์ บ้านนากระต๊อบ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรใช้วิธีการเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เพราะสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ จึงเป็นทางเลือกอีกทางที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่าย ^{๖๗}

นายประสิทธิ์ กลางทิพย์ บ้านเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นวิธีการที่เข้าถึงทั้งหมู่บ้าน และโรงเรียนมากขึ้น ควรเน้นไปที่เยาวชนให้เข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น นำเทคโนโลยีมาเป็นตัวช่วยในการเผยแผ่ เพื่อให้ทันกับยุคและคนรุ่นใหม่ ^{๖๘}

นางพรสวรรค์ จันทรา บ้านดอนน้อย ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นเข้าใจง่าย เข้าถึงแก่นแท้ของชีวิต ไม่รู้สึกเครียดเมื่อฟังธรรม ฟังแล้วมีความสุขสบายใจ มีรอยยิ้มตลอดเวลาฟัง ^{๖๙}

นางหนูเดือน หวายฤทธิ์ บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นวิธีการที่ชวนให้ฟัง ไม่เบื่อ ควรใช้สื่อประกอบให้มากขึ้น เผยแผ่ทางโลกอินเทอร์เน็ตให้เยอะ ๆ ตอบปัญหาชีวิตออนไลน์ ^{๗๐}

๔) กลุ่มเยาวชน

นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเผยแผ่หลักธรรมที่เข้าใจง่าย เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในสังคม หรือการเผยแผ่พุทธธรรมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับพุทธศาสนิกชนไทย ^{๗๑}

นายศรศักดิ์ ช่างทำ โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยึดหลักธรรมหลัก มีความประพฤติที่ดี ใช้วิธีการที่หลากหลายให้เข้าบุคคลแต่ละเพศและวัย ใช้เทคโนโลยีประกอบ ^{๗๒}

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางใจ ราญมีชัย, บ้านโนนยาง, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์, บ้านนากระต๊อบ, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ กลางทิพย์, บ้านเมืองไพร, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางพรสวรรค์ จันทรา, บ้านดอนน้อย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางหนูเดือน หวายฤทธิ์, บ้านโนนสว่าง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายศรศักดิ์ ช่างทำ, โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาวพรนิภา เดชพละ โรงเรียนขวาวพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ ควรเลือกธรรมะ อบรมสั่งสอนให้เหมาะสมกับบุคคล อบรมสั่งสอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม เผยแผ่จากสิ่งที่รู้อยู่แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้^{๗๓}

นายคมเพชร คำรัง โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ ควรมีรูปแบบการเผยแพร่ที่หลากหลายน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ^{๗๔}

นายชัชวาล ปิ่นทอง โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ควรใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลส่วนรวม^{๗๕}

นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นผู้ที่ส่งเคราะห์ข้อมูลทั้งเก่าและใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมในการเผยแพร่ ทั้งการเทศนา ตอบปัญหา และรูปแบบอื่น ๆ^{๗๖}

นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ ควรปรับประยุกต์ใช้ตามเหตุการณ์ และพื้นที่ทั้งการเทศนา การถามตอบ การบรรยาย เป็นต้น^{๗๗}

นายณัฐชัย สุธาวา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ ควรให้มีการเทศนาทุกวันพระ จัดกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม ศีลธรรมให้มากขึ้น เขียนข้อคิด หลักธรรมเป็นป้าย เพื่อจรรโลงใจให้กับผู้พบเห็น ตามหมู่บ้าน สถานศึกษา หรือหน่วยงานราชการ^{๗๘}

นางสาวนันทนา นิยมทอง โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ ควรใช้การอบรม เน้นกิจกรรมสันตนาการ สอดแทรกธรรมะในกิจกรรมบันเทิง สื่อการเผยแพร่ที่ทันสมัย^{๗๙}

ด.ญ. ชลนิภา วรณภักดี โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแพร่ในสังคมยุคใหม่ ควรให้ทั้งธรรมและข้อคิด ไม่ชวนให้เบื่อ ให้สื่ออินเทอร์เน็ตให้เป็นประโยชน์^{๘๐}

^{๗๓} สัมภาษณ์ นางสาวพรนิภา เดชพละ, โรงเรียนขวาวพิทยาคม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายคมเพชร คำรัง, โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายชัชวาล ปิ่นทอง, โรงเรียนเสลภูมิ, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายณัฐชัย สุธาวา, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวนันทนา นิยมทอง, โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ด.ญ.ชลนิภา วรณภักดี, โรงเรียนเสลภูมิ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔.๒.๑ ตารางสรุปคำสัมภาษณ์

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน สรุปประเด็นสำคัญตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นวิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มสัมภาษณ์	วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
กลุ่มพระสงฆ์	- เน้นเรื่องของการชักชวนให้ปฏิบัติมากกว่าฟังอย่างเดียว - มีตัวอย่างประกอบจากเรื่องราวที่เป็นจริง เป็นประสบการณ์ของผู้เทศน์หรือผู้เผยแผ่เอง - ปรับประยุกต์เอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบ้าง - เน้นไปในเรื่องของการเผยแผ่ที่เข้าถึงผู้ฟังเอง คือไม่ต้องรอให้เขามาหา มีโครงการสัญจร ออกเผยแผ่ไปถึงสถานที่นั้น ๆ เลย - ควรเป็นวิธีการที่ไม่น่าเบื่อ สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สภาพภูมิประเทศนั้น ๆ - มีความรู้ความเข้าใจในการเผยแผ่เป็นอย่างดี - มีไหวพริบดี รู้ผ่อนสั้น ผ่อนยาว อารมณ์ดี มีความรู้ วิสัยทัศน์กว้างไกล - มีการเผยแผ่ในหลาย ๆ ด้าน ตามยุคตามสมัย มีความรู้ในการปรับประยุกต์เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่ เช่น สื่อออนไลน์ในเว็บไซต์ ต่าง ๆ - ควรเป็นการเผยแผ่ที่เข้าถึงทุกเพศทุกวัย เป็นการเผยแผ่เชิงรุก เข้าไปถึงผู้ฟังถึงที่ - เป็นการเผยแผ่ที่ไม่เน้นเทศน์อย่างเดียว ควรมีวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย - ออกเผยแผ่ตามหมู่บ้าน วัด โรงเรียน - ดู บุคคล สถานที่ สภาพแวดล้อม ในขณะนั้นประกอบด้วย - เน้นในเรื่องของการเล่าตัวอย่างประกอบกับธรรมะ

	- เน้นการเผยแพร่เชิงรุก คือ ดำเนินงานต่าง ๆ เข้าไปในสถานที่นั้น ๆ เลย ไม่ต้องรอให้เขามาหา จัดโครงการต่าง ๆ ให้เขาเข้าร่วม - เน้นหลักธรรมที่เป็นปัจจุบัน คือ ให้เข้ากับสถานที่นั้น ตามสภาพแวดล้อม สภาพภูมิประเทศ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น - มีตัวอย่างและนิทานประกอบเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น - เน้นเรื่องของการชักชวนให้ปฏิบัติมากกว่าฟังอย่างเดียว - มีตัวอย่างประกอบจากเรื่องราวที่เป็นจริง เป็นประสบการณ์ของผู้เทศน์หรือผู้เผยแพร่เอง - ปรับประยุกต์เอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบ้าง - เน้นไปในเรื่องของการเผยแพร่ที่เข้าถึงผู้ฟังเอง คือไม่ต้องรอให้เขามาหา มีโครงการสัญจร ออกเผยแพร่ไปถึงสถานที่นั้น ๆ เลย - ควรเป็นวิธีการที่ไม่น่าเบื่อ สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สภาพภูมิประเทศนั้น ๆ
กลุ่มหน่วยงานของรัฐ	- ควรใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลส่วนรวม - หลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีเนื้อหาในหลักธรรมนั้น ๆ ที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน - หลักการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ - รู้จักชุมชนคือ สภาพแวดล้อมสภาพความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาหลักธรรมในการเผยแผ่ว่าจะเป็นแนวทางแบบไหน - ควรให้เข้ากับสภาพปัจจุบันที่สามารถนำธรรมะมาใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน - เข้ากันได้กับประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น - รู้ทั้งเขาและรู้เรา ปรับให้เข้ากับสภาพพื้นที่ของแต่ละแห่งที่ไป บูรณาการให้เข้ากับหลักธรรม แล้วนำไปเผยแพร่
กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา	- มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยึดหลักธรรมกถึก มีความประพฤติที่ดี ใช้วิธีการที่เหมาะสม

	-เป็นผู้ที่สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเก่าและใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมในการเผยแพร่ ทั้งการเทศนา ตอบปัญหา และรูปแบบอื่น ๆ -ปรับปรุงยุคที่ใช้ตามเหตุการณ์ และพื้นที่ทั้งการเทศนา การถามตอบ การบรรยาย - สร้างองค์ความรู้และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการสอนธรรม เพื่อให้เข้าถึง เผยแผ่ได้อย่างรวดเร็ว กระชับ ฉับไว และสะดวกในการศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา - ศึกษาสภาพแวดล้อม สภาพสังคมของแต่ละพื้นที่เพื่อการเผยแพร่ที่ได้ผลมากขึ้น - ศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมในพระไตรปิฎกแล้วบูรณาการให้เข้ากับสังคมปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง
กลุ่มเยาวชน	- เผยแผ่หลักธรรมที่เข้าใจง่าย เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในสังคม หรือการเผยแผ่พุทธธรรมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับพุทธศาสนิกชนไทย -รูปแบบเผยแพร่ที่หลากหลายให้เข้ากับบุคคลแต่ละเพศและวัย ใช้เทคโนโลยีประกอบ -วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ - รูปแบบการเผยแผ่ที่หลากหลายน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ - ควรนำเทคโนโลยีที่มีอย่างแพร่หลายในปัจจุบันมาเป็นตัวช่วยในการเผยแผ่ บูรณาการกับหลักธรรมที่แต่ละสภาพสังคมเป็นอยู่ ไปด้วยกันได้ อย่างลงตัว

จากตารางที่ ๔.๒ สรุปประเด็นสำคัญพบว่า วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปได้เป็น ๔ รูปแบบ

๑) ทันท่อสมัย

ทันท่อสมัย คือ พระนักเผยแผ่นั้นต้องรู้เท่าทันโลกในยุคปัจจุบัน ทำการวิจัยอยู่เนื่อง ๆ ว่าในขณะนั้นเขามีสื่ออะไรที่คนในยุคนี้สนใจแล้วนำสื่อเหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ช่วยในการเผยแผ่หลักธรรมให้เข้าถึงบุคคลได้ง่ายและเป็นประโยชน์

๒) เข้าใจง่าย

เข้าใจง่าย คือ นักเผยแพร่ต้องมีวิธีการ รูปแบบที่ให้ผู้ฟังนั้นเข้าใจได้ง่ายและเร็ว คือมีตัวอย่างประกอบ มีสื่อการสอนที่ทันสมัย ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีสื่อการสอนที่ตรงกับวัยของผู้ฟังแต่ละช่วง การสื่อสารนั้นเข้าใจง่ายไม่วกวน กำกวม

๓) พัฒนาผู้ฟัง

พัฒนาผู้ฟัง คือ นักเผยแพร่ที่ดีนั้นต้องตั้งเป้าประสงค์ให้ผู้ฟังนั้นเกิดการพัฒนาด้านตนเองในทางที่ดีขึ้นหลังจากได้ฟังธรรมจากการเผยแพร่นั้น แม้จะเป็นการพัฒนาที่ค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป ก็ถือว่าบุคคลนั้นได้เดินเข้ามาสู่หนทางแห่งสุขคติแล้ว

๔) นำไปปฏิบัติได้จริง

นำไปปฏิบัติได้จริง คือ การเผยแพร่นั้นต้องเป็นเนื้อหาที่ผู้ฟังสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ขัดกับหลักการดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมนั้น ๆ เกิดมรรคผลตามกำลังของแต่ละบุคคล เข้าใจบริบทสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนำมาวิเคราะห์เพื่อหาวิธีการมาใช้ในการเผยแพร่ เมื่อแยกเป็นกลุ่มบุคคลพบว่า

ในกลุ่มพระสงฆ์ พบว่าวิธีการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ควรเป็นผู้รอบรู้เรื่องหลักธรรมคำสอน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การเผยแพร่หลักธรรมได้หลากหลายรูปแบบใช้สื่อที่เหมาะสมในแต่ละบริบทพื้นที่ เป็นผู้มีความรู้ปฏิบัติ ไหวพริบ และควรทำการเผยแพร่หลักธรรมในรูปแบบเชิงรุกเข้าไปในพื้นที่ชุมชน ควรเผยแพร่หลักธรรมทุกกลุ่มประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่เพื่อความสงบสุขของสังคม

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่าวิธีการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นผู้รอบรู้สภาพชุมชนในแต่ละบริบทพื้นที่ สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในการเผยแผ่ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหา ใช้สื่อเทคโนโลยีได้อย่างลงตัวในการเผยแพร่หลักธรรม หลักธรรมที่นำมาเผยแผ่ควรเข้าใจง่ายและปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา พบว่าวิธีการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นผู้มีความรอบรู้ในหลักธรรมคำสอน สามารถเผยแผ่โดยบูรณาการเข้ากับบุคคลทุกเพศทุกวัยได้อย่างเหมาะสม มีรูปแบบการเผยแพร่ที่หลากหลายสามารถใช้สื่อประกอบได้อย่างเหมาะสมเข้าใจง่าย

กลุ่มเยาวชนวิธีการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมที่เข้าใจง่ายปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนสังคม มีวิธีการที่หลากหลายน่าสนใจดึงดูดจิตใจได้

๔.๓ หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑) กลุ่มพระสงฆ์

พระราชปริยัติวิมล วัดมิ่งเมือง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่เข้าสถานการณ์นั้น ๆ เน้นหลักของศีล ๕ เน้นหลักของพรหมวิหารให้มาก ๆ ให้มนุษย์มีเมตตาต่อกัน^{๔๑}

พระครูวิเวกสุตธารณ์ วัดป่าบ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นเรื่องของการลด ละ และกำจัดออกซึ่งกิเลส ควรเน้นเรื่องของการนั่งสมาธิ การเจริญวิปัสสนาให้มาก หลักธรรมที่สามารถเข้ากับผู้ฟังในสถานที่นั้น ๆ ^{๔๒}

พระครูขันตวราภิรม วัดขันตนิवास ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีการบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ เน้นเรื่องของความสามัคคี ประองตอง หลักของศีล ๕ มีเมตตาต่อกันและกัน^{๔๓}

พระคงเดช ขนติสมฺปนฺโน วัดเสลภูมิวนาราม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นเรื่องของการมีความเมตตาต่อบุคคลอื่น ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ^{๔๔}

พระพิทักษ์ ปนาโท วัดป่าสามัคคีธรรม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นเรื่องของการสละออกซึ่งกิเลส การรักษาศีล เน้นเรื่องของความรักสามัคคี ความปรองดอง การทำบุญ การสละออกซึ่งความตระหนี่^{๔๕}

พระปลัดสันติ สนธิธมฺโม วัดดอนประดิษฐาราม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักของความปรองดอง ความรักใคร่สามัคคีกันและกัน หลักของการเสียสละ เห็นประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อน ช่วยเหลือสังคมเมื่อสังคมต้องการ^{๔๖}

พระอัครเดช ปชฺโชโต วัดธาตุอัมพวัน ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักธรรมที่จะช่วยแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ให้มีความสุขในโลกปัจจุบัน ควรเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว เห็นผลได้จริง^{๔๗}

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิมล, เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูวิเวกสุตธารณ์, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูขันตวราภิรม, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระคงเดช ขนติสมฺปนฺโน, วัดเสลภูมิวนาราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระพิทักษ์ ปนาโท, วัดป่าสามัคคีธรรม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระปลัดสันติ สนธิธมฺโม, เจ้าอาวาสวัดดอนประดิษฐาราม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระอัครเดช ปชฺโชโต, เจ้าอาวาสวัดธาตุอัมพวัน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระครูวีรธรรมภินันท์ วัดบูรพา ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ในปัจจุบัน ที่คนต้องการ ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ หลักธรรมที่เข้าใจง่ายตามวัยและเพศของผู้ฟัง^{๘๘}

พระครูภัททจิตตาทิรม เจ้าอาวาสวัดสำราญรรมย์ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักของความสามัคคี ประองตอง มีความกตัญญู มีความอดทน ศิล ๕, ๘^{๘๙}

พระอธิการสังวาล ส่วโร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นเรื่องหลักของศีล ๕ ความสามัคคี ประองตอง ควรเน้นความกตัญญู รู้คุณค่าของผู้อื่นและเมื่อมีโอกาสก็ตอบแทนบุคคลเหล่านั้น^{๙๐}

๒) กลุ่มหน่วยงานของรัฐ

นางสาววิภาพร เศษแสงศรี พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีความเมตตา กรุณา ในการแสดงธรรมมุ่งเน้นให้เข้ากับปัจจุบัน มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟังผู้ศึกษา เพื่อนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้^{๙๑}

นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีความกรุณา แสดงธรรมด้วยเมตตา มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง เราให้ผู้ศึกษาอยากนำไปปฏิบัติ^{๙๒}

นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลสามารถประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาแสดงธรรมให้เข้ากับสังคมยุคปัจจุบันได้ไม่ยึดติดกับลาภสักการะและควรจะแนะนำวิธีการหรือแนวคิดใหม่ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๙๓}

นางนันธิดา เลื่อมใส ครูโรงเรียนบ้านหนองกุง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรที่จะเน้นศีล ๕ ให้มาก คนปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ ละเลยทำให้เกิดปัญหามากมาย เสริมด้วย พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔^{๙๔}

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูวีรธรรมภินันท์, เจ้าอาวาสวัดบูรพา, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระครูภัททจิตตาทิรม, เจ้าอาวาสวัดสำราญรรมย์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระอธิการสังวาล ส่วโร, เจ้าอาวาสวัดราษฎร์วิสิษฐ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางสาววิภาพร เศษแสงศรี, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง, พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นางนันธิดา เลื่อมใส, ครูโรงเรียนบ้านหนองกุง, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางเรียมจิต ทิพอาจ ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรสอดแทรกหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน และทันสมัยอยู่เสมอ^{๙๕}

นายอธิวุฒิ ทุมดี เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง^{๙๖}

ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์ สถานีตำรวจภูธรโพธิ์ทอง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรนำหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกมาถ่ายทอด^{๙๗}

ว่าที่ ร.ต. เฉลิมเกียรติ มาตผล รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรให้เป็นหลักธรรมที่เข้าใจเข้าถึงได้ง่ายและอยู่ในชีวิตประจำวัน^{๙๘}

นายอุทัย เลื่อมใส สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติง่ายเข้าใจง่าย สามารถเป็นประโยชน์สำหรับฆราวาส^{๙๙}

นายสุรัชย์ เงินมีศรี ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่เน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การระงับอารมณ์ และการยับยั้งชั่งใจ การอยู่ร่วมกันในสังคม^{๑๐๐}

๓) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา

นายสวัสดิ์ มาโยธา บ้านหนองสิม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักของศีล ๕ พรหมวิหาร ฆราวาสธรรม^{๑๐๑}

^{๙๕} สัมภาษณ์ นางเรียมจิต ทิพอาจ, ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายอธิวุฒิ ทุมดี, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย, กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๗} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์, รอง สวป.สภ.โพธิ์ทอง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.เฉลิมเกียรติ มาตผล, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นายอุทัย เลื่อมใส, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายสุรัชย์ เงินมีศรี, ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มาโยธา, บ้านหนองสิม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นายธงชัย อุดรรัตน์ บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่าย ๆ นำไปปฏิบัติได้จริงตามสภาพของสังคมนั้น ๆ เป็นหลักธรรมที่เน้นการแก้ปัญหาของชีวิตเป็นหลัก^{๑๐๒}

นายเสน่ห์ วารินทร์ บ้านสำโรง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่เน้นการใช้ชีวิตของฆราวาส หลักของศีล ๕ การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม หลักของความสุจริต ไม่คดโกง^{๑๐๓}

นายสุวัฒน์ ผาเหล่า บ้านน้ำจั้นใหญ่ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่คนยุคใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ปฏิบัติตามได้ง่าย^{๑๐๔}

นางหนูเจน แก้วพันจันทร์ บ้านสีเสียด ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรจะเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องต่อสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านและสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๐๕}

นางใจ ราญมีชัย บ้านโนนยาง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักของศีล ๕ หิริ โอตตัปปะ อริยทรัพย์^{๑๐๖}

นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์ บ้านนากระต๊อบ ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่ฟังง่าย เข้าใจง่าย สามารถนำไปประพฤติได้ในชีวิตประจำวัน^{๑๐๗}

นายประสิทธิ์ กลางทิพย์ บ้านเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นไปที่ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักของความเมตตา กรุณา^{๑๐๘}

นางพรสวรรค์ จันทรา บ้านดอนน้อย ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นการสั่งสอนให้ผู้คนเข้าใจซึ่งกันและกัน ปรับแนวคิดทัศนคติที่ดีต่อกันและต่อสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกัน มีพรหมวิหาร ๔^{๑๐๙}

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายธงชัย อุดรรัตน์, บ้านโนนสว่าง, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วารินทร์, บ้านสำโรง, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ผาเหล่า, บ้านน้ำจั้นใหญ่, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางหนูเจน แก้วพันจันทร์, บ้านสีเสียด, ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางใจ ราญมีชัย, บ้านโนนยาง, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์, บ้านนากระต๊อบ, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ กลางทิพย์, บ้านเมืองไพร, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นางพรสวรรค์ จันทรา, บ้านดอนน้อย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางหนูเดือน หวายฤทธิ์ บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นความสามัคคี กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ รู้จักพอเพียง ไม่แก่งแย่ง ชิงเด่น อิจฉา ริษยาคนอื่น^{๑๑๐}

๔) กลุ่มเยาวชน

นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ควรรู้แจ้งอย่างแท้จริงโดยเฉพาะเรื่องไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักในการดำรงชีวิต จะทำให้วิถีการดำเนินชีวิตสามารถพัฒนาและเป็นไปอย่างสันติสุข^{๑๑๑}

นายศรศักดิ์ ช่างทำ โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่ในทางพระพุทธศาสนาที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลจริงในชีวิตประจำวัน เหมาะกับทุกสาขาอาชีพ^{๑๑๒}

นางสาวพรนิภา เดชพละ โรงเรียนขวาวพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักอริยสัจ ๔ หลักของความสุจริต พรหมวิหาร^{๑๑๓}

นายคมเพชร คำรัง โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้จริงได้ในชีวิตประจำวัน^{๑๑๔}

นายชัชวาล ปิ่นทอง โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ควรมีเนื้อหาในหลักธรรมนั้น ๆ ที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน^{๑๑๕}

นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักของศีล ๕ ศีล ๘ มรรคมีองค์ ๘ พรหมวิหาร ๔^{๑๑๖}

นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นศีล ๕ หลักความเมตตา มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานและครอบครัว อริยสัจ ๔^{๑๑๗}

นายณัฐชัย สุธาวา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเน้นหลักอิทธิบาท ๔ อริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔^{๑๑๘}

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นางหนูเดือน หวายฤทธิ์, บ้านโนนสว่าง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นายศรศักดิ์ ช่างทำ, โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นางสาวพรนิภา เดชพละ, โรงเรียนขวาวพิทยาคม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายคมเพชร คำรัง, โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายชัชวาล ปิ่นทอง, โรงเรียนเสลภูมิ, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นายณัฐชัย สุธาวา, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาวนันทนา นิยมทอง โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า พระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรเป็นหลักที่ปลูกจิตสำนึกให้บำเพ็ญตนต่อสาธารณชน กตัญญูกตเวที สามัคคี มีเมตตา กรุณา^{๑๑๙}

ด.ญ. ชลนิภา วรรณภักดี โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า นักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ ควรมีความสามัคคี ประองตอง จิตอาสา^{๑๒๐}

๔.๓.๑ ตารางสรุปคำสัมภาษณ์

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา และกลุ่มเยาวชน สรุปประเด็นสำคัญตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มสัมภาษณ์	หลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
กลุ่มพระสงฆ์	-การบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ เน้นเรื่องของความสามัคคี ประองตอง -ควรเน้นหลักธรรมที่จะช่วยแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ให้มีความสุขในโลกปัจจุบัน - ควรเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว เห็นผลได้จริง -ควรเป็นหลักธรรมที่เข้าสถานการณ์นั้น ๆ - เน้นหลักของศีล ๕,๘, ขรวาสธรรม, ทิศ ๖ - เน้นหลักของพรหมวิหารให้มาก ๆ ให้มนุษย์มีเมตตาต่อกัน - ควรเน้นหลักของความปรองดอง ความรักใคร่สามัคคีกันและกัน - หลักของการเสียสละ เห็นประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อน ช่วยเหลือสังคมเมื่อสังคมต้องการ - ควรเน้นเรื่องของการสละออกซึ่งกิเลส การรักษาศีล - เน้นเรื่องของความรักสามัคคี ความปรองดอง - การทำบุญ การสละออกซึ่งความตระหนี่

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นางสาวนันทนา นิยมทอง, โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ ด.ญ.ชลนิภา วรรณภักดี, โรงเรียนเสลภูมิ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

	- นำเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ รวมทั้งหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์และบูรณาการให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้น - หลักธรรมที่นำมาเผยแผ่ต้องปฏิบัติได้จริงในยุคปัจจุบัน - ควรเป็นเรื่องของการลด ละ และกำจัดอกซึ่งกิเลส - ควรเน้นเรื่องของการปฏิบัติสมาธิ การเจริญวิปัสสนาให้มาก - หลักธรรมที่สามารถเข้ากับผู้ฟังในสถานที่นั้น ๆ - ควรเน้นความกตัญญู รู้คุณของผู้อื่นและเมื่อมีโอกาสก็ตอบแทนบุคคลเหล่านั้น - มองตามสภาพความเป็นจริงของสภาพแวดล้อมในสถานที่นั้น ๆ นำหลักธรรมและเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้ตรงตามความต้องการของสังคม และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างได้ผลและเป็นธรรม
กลุ่มหน่วยงานของรัฐ	- การแสดงธรรมมุ่งเน้นให้เข้ากับปัจจุบันมุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟังผู้ศึกษา เพื่อนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ - ควรนำหลักธรรมมาประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อผู้ศึกษาจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ - สอดแทรกหลักธรรมเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ฟังสนใจที่จะศึกษาและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลจริง - มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลสามารถประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาแสดงธรรมให้เข้ากับสังคมยุคปัจจุบันได้ไม่ยึดติดกับลาภสักการะ และควรจะแนะนำวิธีการหรือแนวคิดใหม่ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ - ควรที่จะเน้นศีล ๕ ให้มากคนปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ ละเลย ทำให้เกิดปัญหามากมาย เสริมด้วย พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ - ควรสอดแทรกหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันและทันสมัยอยู่เสมอ - ควรเป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง - นำหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกมาถ่ายทอด - เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติง่ายเข้าใจง่าย สามารถเป็นประโยชน์สำหรับฆราวาส - หลักธรรมที่เน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา	-เป็นหลักธรรมที่ในทางพระพุทธศาสนาที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลจริงในชีวิตประจำวัน -ควรมีเนื้อหาในหลักธรรมนั้น ๆ ที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน -หลักความเมตตา ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานและครอบครัว -หลักกัลยาณมิตรธรรม ไตรสิกขา หลักอิทธิบาท ๔ หลักของความสุขจิต พรหมวิหาร หลักอิทธิบาท ๔ ศีล ๘
กลุ่มเยาวชน	-เป็นหลักธรรมที่ในทางพระพุทธศาสนาที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลจริงในชีวิตประจำวัน เหมาะกับทุกสาขาอาชีพ - ควรเป็นหลักการบูรณาการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในยุคปัจจุบันที่ไม่ขัดกับหลักธรรมดั้งเดิม จุดมุ่งหมายเหมือนเดิม -หลักอริยสัจ ๔ ไตรสิกขา หลักของความสุขจิต พรหมวิหาร หลักอิทธิบาท ๔ ศีล ๘ มรรคมิ้องค์ ๘ ควรเน้นหลักของศีล ๕ หลักความเมตตา - มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานและครอบครัว

จากตารางที่ ๔.๓ สรุปประเด็นสำคัญพบว่า หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลจริงได้ในชีวิตประจำวัน เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย หลักธรรมที่นำมาเผยแผ่ควรถูกต้องตรงตามหลักคำสอนคนส่วนใหญ่มีความสนใจ และสามารถบูรณาการหลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคมยุคปัจจุบันได้ สามารถแยกออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑) หลักธรรมในการครองตน

หลักธรรมในการครองตน คือ การข่มใจตนเองให้ไม่ตกอยู่ภายใต้กิเลส ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีศีลธรรม นำพาตนให้ดำเนินชีวิตตามครรลองในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล ๕, ศีล ๘, กัลยาณมิตรธรรม

๒) หลักธรรมในการครองคน

หลักธรรมในการครองคน คือ หลักธรรมในการครองใจผู้อื่น การเข้าใจบุคคลที่เราต้องเกี่ยวข้อง การมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสร้างความน่ารักน่าชังถือให้การตนเอง สร้างบรรยากาศที่ดีให้กับสังคมรอบข้าง ได้แก่ ทิศ ๖, พรหมวิหาร ๔, สังฆวัตถุ ๔, ขรवासธรรม ๔

๓) หลักธรรมในการครองงาน

หลักธรรมในการครองงาน คือ หลักธรรมที่ช่วยให้งานนั้นมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดของงานนั้น ๆ การทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ได้แก่ อิทธิบาท ๔, ความอดทน เมื่อแยกเป็นกลุ่มบุคคลพบว่า

ในกลุ่มพระสงฆ์ พบว่า หลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ หลักธรรมที่เข้าใจง่าย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย สามารถบูรณาการหลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาสังคมปัจจุบันได้ ควรเน้นหลักธรรมศีล ๕ เน้นการปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรศึกษาสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่และนำหลักธรรมมาเผยแผ่แก้ไขปัญหานั้น และหลักธรรมที่นำมาเผยแผ่ควรเกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนสังคมมากที่สุด

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่าหลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ การแสดงธรรมควรเหมาะสมกับสภาพปัญหาปัจจุบัน มุ่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว เป็นธรรมะที่เข้าใจได้ง่ายมีความเหมาะสมถูกต้อง ต้องเป็นหลักธรรมที่ทำให้คนส่วนใหญ่สนใจมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมในสังคมปัจจุบัน

กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา พบว่าหลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ให้ผลจริงเหมาะสมกับทุกอาชีพ มีความถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ เช่น หลักอริยสัจ ๔ ไตรสิกขา หลักอิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร หลักอิทธิบาท ๔ ศีล ๕ ศีล ๘

ในกลุ่มเยาวชนหลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติได้ง่ายเห็นผลจริงและถูกต้องตามหลักคำสอนของพระศาสดา เช่น หลักอริยสัจ ๔ ไตรสิกขา หลักของความสุจริต พรหมวิหาร หลักอิทธิบาท ๔ ศีล ๘ มรรค ๘ ควรเน้นหลักของศีล ๕

๔.๔ ประโยชน์ที่จะได้จากคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑) กลุ่มพระสงฆ์

พระราชปริยัติวิมล วัดมิ่งเมือง ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้รู้จักแนวทางการแก้ปัญหาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา **ประโยชน์ขั้นกลาง** ได้นำหลักธรรมที่ได้ฟัง ได้ยินไปประพฤติปฏิบัติตาม **ประโยชน์ขั้นสูงสุด** เมื่อปฏิบัติตามแล้วก็เกิดผลดี คือมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ด้วยปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ^{๑๒๑}

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิมล, เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

พระครูวิเวกสุตถาภรณ์ วัดป่าบ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** ได้ฟังธรรมะจากผู้รู้จริง ประสบการณ์จริงแล้วนำมาเผยแพร่ **ประโยชน์ชั้นกลาง** ตนเองได้ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากที่เคยเป็นคนใจร้อน ก็เย็นได้จากการปฏิบัติ **ประโยชน์ชั้นสูงสุด** กำจัดกิเลสในจิตใจได้ แม้ไม่มาก ก็ลดได้บ้าง ได้เกิดผลจากการปฏิบัติ สามารถนำไปบอกต่อผู้อื่นได้ สังคมโดยรวมเกิดความสงบสุข^{๑๒๒}

พระครูขันตวราภิรม วัดขันตนิवास ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** ประชาชนได้เข้าใจและนำหลักธรรมไปประยุกต์ให้กับตัวเอง ประชาชนได้ศึกษาและเข้าใจธรรมะมากขึ้น **ประโยชน์ชั้นกลาง** ประชาชนประพฤติตามหลักธรรม ประชาชนได้ทดลองและปฏิบัติตามหลักธรรม **ประโยชน์ชั้นสูงสุด** ทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัติธรรม มีความสุข จิตสงบ สามารถแนะนำให้ผู้ปฏิบัติตามได้รู้แจ้ง เห็นจริงตามสภาวะธรรม^{๑๒๓}

พระคงเดช ขนติสมปนโน วัดเสลภูมิวนาราม ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย **ประโยชน์ชั้นกลาง** ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเผยแพร่และการรับฟังธรรม **ประโยชน์ชั้นสูงสุด** ผู้ฟังเข้าใจธรรม ผู้เผยแพร่ก็มีกำลังใจในการเผยแพร่ธรรมะและส่งผลถึงการรักษาพระพุทธศาสนา^{๑๒๔}

พระพิทักษ์ ปนาโท วัดป่าสามัคคีธรรม ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** รู้และเข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น ได้ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง คนรอบข้าง และครอบครัว **ประโยชน์ชั้นกลาง** การนำความรู้หลักธรรม มาประพฤติปฏิบัติตาม แนะนำคนรอบข้างและครอบครัวให้ปฏิบัติตามด้วย **ประโยชน์ชั้นสูงสุด** ตนเองมีความสุข สงบที่ได้รับจากการปฏิบัติธรรมนั้น สังคมเกิดความสงบสามัคคี ไม่มีการทะเลาะ ชัดแย้งกัน หรือหากมีก็สามารถหาทางออกได้^{๑๒๕}

พระปลัดสันติ สนธิธมโม วัดดอนประดิษฐาราม ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** ได้เป็นการขยายฐานพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางขึ้น จากผู้ที่ไม่เคยฟัง จะได้ฟัง และผู้ที่ฟังแล้วจะเข้าใจมากขึ้น **ประโยชน์ชั้นกลาง** รู้วิธีในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ได้รู้จักหลักของการปฏิบัติ **ประโยชน์ชั้นสูงสุด** เข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธองค์มากขึ้น สามารถบอกต่อ เผยแพร่หลักธรรมนั้นกับบุคคลอื่น ๆ ชีวิตได้ความสงบทางใจ^{๑๒๖}

พระอัครเดช ปชฺโชโต วัดธาตุมุขี ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** การมีรูปลักษณ์ภายนอกที่ดี วัตรปฏิบัติที่งดงาม ถือเป็นเบื้องต้นในการดึงดูดชาวบ้านให้เข้ามาฟังธรรมหรือผู้พบเห็น **ประโยชน์ชั้นกลาง** การมีวาจาที่น่าฟัง การแสดงธรรมไปโดยไม่เบียดเบียนใคร ผู้ฟังฟังแล้ว

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวิเวกสุตถาภรณ์, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ พระครูขันตวราภิรม, รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พระคงเดช ขนติสมปนโน, วัดเสลภูมิวนาราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระพิทักษ์ ปนาโท, วัดป่าสามัคคีธรรม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ พระปลัดสันติ สนธิธมโม, เจ้าอาวาสวัดดอนประดิษฐาราม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

อยากนำไปปฏิบัติ **ประโยชน์ขั้นสูงสุด** ผู้ฟังฟังแล้วนำไปปฏิบัติตาม เกิดมรรค เกิดผล จากการที่ได้ปฏิบัติตามนั้น ทำให้เกิดประโยชน์มากมาย มีความสุขในการดำเนินชีวิตแบบพุทธ^{๑๒๗}

พระครูวิริยธรรมาภินันท์ วัดบูรพา ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** ได้รู้เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง **ประโยชน์ขั้นกลาง** ได้นำหลักธรรมที่ฟังนั้นไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสุขทางใจ **ประโยชน์ขั้นสูงสุด** เมื่อปฏิบัติถูกต้องและสม่ำเสมอ ผลสูงสุดที่จะได้ในพระพุทธศาสนาก็พึงบังเกิด^{๑๒๘}

พระครูภัททจิตตาทิรม เจ้าอาวาสวัดสำราญมย์ ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** ได้เข้าใจและฝึกปฏิบัติในหลักธรรมนั้น ๆ **ประโยชน์ขั้นกลาง** ได้ความสงบใจ และได้นำไปสอนบุคคลอื่นในสิ่งที่ตนนั้นรู้สึก **ประโยชน์ขั้นสูงสุด** เมื่อทำจริง ปฏิบัติได้จริง ย่อมส่งผลอันสูงสุดที่เป็นเป้าหมายของพระพุทธศาสนา^{๑๒๙}

พระอธิการสังวาล ส่วโร ให้สัมภาษณ์ว่า **ประโยชน์ขั้นต่ำ** ได้ความรู้ในเรื่องของธรรม ได้เผยแพร่ธรรมะให้ประชาชนผู้ที่ยังไม่ได้ฟัง ได้ใกล้ชิดกับญาติโยมในเรื่องของการแสดงธรรม ตอบปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาของชีวิต **ประโยชน์ขั้นกลาง** เมื่อได้ฟังธรรมะแล้วพุทธศาสนิกชนก็ได้นำไปปฏิบัติและนำไปบอกต่อให้กับคนรู้จัก **ประโยชน์ขั้นสูงสุด** ทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองคือมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ สังคมมีความสุขสงบสุข ตลอดทั้งสังคมโลกไม่วุ่นวาย อยู่กันอย่างพี่น้อง สงบร่มเย็นด้วยพระธรรมคำสอน^{๑๓๐}

๒) กลุ่มหน่วยงานของรัฐ

นางสาววิภากร เศษแสงศรี พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า ให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาเพิ่มเติมในมุมใหม่ ๆ กับคนรุ่นใหม่ ๆ มีความประพฤติที่น่าเคารพ น่าศรัทธา มีความสำรวมกาย วาจา ใจ^{๑๓๑}

นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า มีความประพฤติที่น่ายกย่อง เลื่อมใส ศรัทธา มีอาจารย์ ที่มีความเมตตา อยากเข้าไปหาไปปรึกษา ได้ถามฟังธรรม มีความกรุณา รู้สึกเป็นที่พึ่งและอบอุ่นใจ มีความเป็นกัลยาณมิตร^{๑๓๒}

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระอัครเดช ปชโชโต, เจ้าอาวาสวัดธาตุอัมพวัน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดบูรพา, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระครูภัททจิตตาทิรม, เจ้าอาวาสวัดสำราญมย์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระอธิการสังวาล ส่วโร, เจ้าอาวาสวัดราชภูริวิสิษฐ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นางสาววิภากร เศษแสงศรี, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์.

นางสาวอุทัยวรรณ อุ๋นทรง พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ ให้สัมภาษณ์ว่า สามารถปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรมให้แก่เยาวชนได้ตลอดทั้งให้แนวทางการใช้ชีวิตแก่ประชาชนทั่วไปและมีความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณทั้งในด้านศีลธรรมและปฏิบัติ^{๑๓๓}

นางนันทิดา เลื่อมใส ครูโรงเรียนบ้านหนองกุ้ง ให้สัมภาษณ์ว่า ควรทำให้สังคมเข้าถึงหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้าใจมากขึ้น ทำให้สังคมมีความสงบและยอมรับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา^{๑๓๔}

นางเรียมจิต ทิพอาจ ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นผู้ที่รักษาศีลที่บริสุทธิ์ แสดงธรรมโดยไม่เบียดเบียนใคร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมาก่อน^{๑๓๕}

นายอธิวุฒิ ทุมดี เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย ให้สัมภาษณ์ว่า รู้ลึก รู้จริง ทันต่อสังคม สื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ทำงานเชิงรุก^{๑๓๖}

ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์ สถานีตำรวจภูธรโพธิ์ทอง ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นผู้ที่มีการ์ไกล ประพฤติตนอยู่ในศีลจารวัตรอันดีงาม สั่งสอนแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น^{๑๓๗}

ว่าที่ ร.ต. เฉลิมเกียรติ มาตผล รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า จะได้ผู้สนใจมากขึ้น อันเกิดจากการเข้าหาได้ง่ายและมีความเป็นกันเอง ผู้ฟังเทศน์ฟังธรรมเมื่อฟังแล้วเกิดอยากประพฤติปฏิบัติ ผู้มีศรัทธาอยู่แล้ว มีศรัทธามากยิ่งขึ้น ผู้ที่ไม่มีศรัทธาก็เพิ่มศรัทธา^{๑๓๘}

นายอุทัย เลื่อมใส สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน ให้สัมภาษณ์ว่า ทำให้สังคมได้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น ทำให้สังคมมีความสงบสุขและรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๑๓๙}

นายสุรัชย์ เงินมีศรี ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นที่เคารพนับถือและเลื่อมใสของอุบาสกอุบาสิกา เทศนาสั่งสอนและคนฟังอยากฟังธรรมมากขึ้น เราให้อยากนำไปปฏิบัติเทศแล้วผู้ฟังรู้สึกสงบมากขึ้นและสามารถเป็นที่ปรึกษาที่ฟังทางจิตใจได้^{๑๔๐}

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวอุทัยวรรณ อุ๋นทรง, พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นางนันทิดา เลื่อมใส, ครูโรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นางเรียมจิต ทิพอาจ, ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นายอธิวุฒิ ทุมดี, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์, รอง สวป.สภ.โพธิ์ทอง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.เฉลิมเกียรติ มาตผล, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายอุทัย เลื่อมใส, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายสุรัชย์ เงินมีศรี, ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๓) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา

นายสวัสดิ์ มาโยธา บ้านหนองสิม ให้สัมภาษณ์ว่า ทำให้ชาวพุทธเชื่อมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนมากขึ้น คือ รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ รู้จักผลของสิ่งที่ทำลงไป รู้จักความไม่ประมาททำให้การใช้ชีวิตระวังมากขึ้น^{๑๔๑}

นายธงชัย อุดรรัตน บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า ได้รับประโยชน์จากการเผยแผ่ธรรมะ ไม่ว่าจะเป็นหลักของการครองเรือน การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม การรักษาสังแวดล้อมในชุมชนและวัด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนาและการรักษาศีล ๕^{๑๔๒}

นายเสน่ห์ วารินทร์ บ้านสำโรง ให้สัมภาษณ์ว่า ได้เข้าใจหลักธรรมมากขึ้น และนำเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม ได้ฝึกจิตใจของตนให้เกิดความสงบ^{๑๔๓}

นายสุวัฒน์ ผาเหล่า บ้านน้ำจั้นใหญ่ ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อพระนักเผยแผ่เป็นกัลยาณมิตรกับญาติโยมทุกคนจะทำให้ญาติโยมพุทธศาสนิกชนทุกคนรู้สึกรัก ศรัทธาในตัวของพระนักเผยแผ่^{๑๔๔}

นางหนูเจน แก้วพันจันทร์ บ้านสี่เสียด ให้สัมภาษณ์ว่า คุณสมบัติของนักเผยแผ่สำคัญมาก คือ เมื่อเราเผยแผ่ธรรมบรรยายธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี คือ ปฏิบัติตนให้เหมาะสม สมกับเป็นพุทธหรือบัณฑิต ส่วนในกัลยาณมิตร ของนักเผยแผ่นั้นก็จำเป็นเช่นกันที่จะต้องให้คำแนะนำ คอยพูดจูงใจให้คนที่หัดหู้ ท้อถอยให้มีกำลังใจ พร้อมทั้งจะสู้ชีวิตต่อไปตลอดจนควรเป็นพระที่เมื่อใครมีความเดือดเนื้อร้อนใจ เข้าไปหาก็คอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ ชี้หนทางในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ^{๑๔๕}

นางใจ ราญมีชัย บ้านโนนยาง ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชนได้ สามารถช่วยแก้ไขปัญหาก็ส่งสมมานาน เช่นเป็นทางการฆ่าตัวตาย ปัญหาวัยรุ่น เหล่านี้เป็นต้น^{๑๔๖}

นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์ บ้านนากระต๊อบ ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นการให้ความรู้ในเรื่องของหลักธรรมที่เข้าใจง่ายขึ้น ปฏิบัติได้โดยไม่ขัดกับการประกอบอาชีพ^{๑๔๗}

นายประสิทธิ์ กลางทิพย์ บ้านเมืองไพร ให้สัมภาษณ์ว่า ทำให้พุทธศาสนิกชนมีแบบอย่างที่น่าทำตาม รู้เข้าใจในหลักธรรมที่ง่ายขึ้น สามารถปฏิบัติได้ นำไปใช้ในชีวิตจริงได้^{๑๔๘}

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มาโยธา, บ้านหนองสิม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายธงชัย อุดรรัตน, บ้านโนนสว่าง, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วารินทร์, บ้านสำโรง, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ผาเหล่า, บ้านน้ำจั้นใหญ่, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นางหนูเจน แก้วพันจันทร์, บ้านสี่เสียด, ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นางใจ ราญมีชัย, บ้านโนนยาง, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์, บ้านนากระต๊อบ, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ กลางทิพย์, บ้านเมืองไพร, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางพรสวรรค์ จันทรา บ้านดอนน้อย ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นการสร้างความเข้าใจในหลักธรรมได้มากขึ้น ช่วยแก้ไขความเข้าใจผิด ความมกมายในสิ่งที่ไม่ใช่พุทธ เสริมสร้างเกาะก่าบงให้กับจิตใจมีความเข้มแข็งมากขึ้น^{๑๔๙}

นางหนูเดือน หวายฤทธิ์ บ้านโนนสว่าง ให้สัมภาษณ์ว่า ได้ช่วยให้ผู้ฟังได้เข้าใจเข้าถึงหลักธรรมได้ง่ายขึ้น ได้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นจากตัวอย่าง^{๑๕๐}

๔) กลุ่มเยาวชน

นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นผู้ทอดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอแนะ วิจารณ์วิพากษ์ เพื่อการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น เป็นที่ยกย่อง มีพร้อมทั้งคุณความรู้และภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เป็นผู้อบรมตนและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่าศรัทธาและน้อมรับคำสั่งสอน^{๑๕๑}

นายศรศักดิ์ ช่างทำ โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร ให้สัมภาษณ์ว่า เผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้กว้างขวางและให้คนเข้าใจมากขึ้น ต้องทำให้สังคมมีความสงบและยอมรับที่จะนำเอาหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๑๕๒}

นางสาวพรนิภา เดชพละ โรงเรียนขวาวพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า เพื่อให้ได้รู้ถึง มิตรแท้ ที่คอยช่วยเหลือเพื่อนอย่างแท้จริงโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดี ๆ ให้กันด้วยความจริงใจ^{๑๕๓}

นายคมเพชร คำรัง โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง ให้สัมภาษณ์ว่า ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม ทำให้มีความมีความมั่นใจในการตอบปัญหาและถามข้อสงสัย ทำให้บรรยากาศในการเรียนเป็นไปด้วยความสุข^{๑๕๔}

นายชัชวาล ปิ่นทอง โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า ผู้ฟัง ผู้ศึกษา รับรู้เข้าใจในเนื้อหาเนื้อความของหลักธรรมนั้น ๆ ด้วยความเข้าใจที่ยิ่งขึ้นกว่าเดิม ฟังแล้วอยากนำไปปฏิบัติ^{๑๕๕}

นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า สามารถนำไปใช้ได้จริง รู้และเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนามากขึ้น เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาอีกแบบหนึ่ง^{๑๕๖}

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นางพรสวรรค์ จันทรา, บ้านดอนน้อย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นางหนูเดือน หวายฤทธิ์, บ้านโนนสว่าง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นายศรศักดิ์ ช่างทำ, โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นางสาวพรนิภา เดชพละ, โรงเรียนขวาวพิทยาคม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ นายคมเพชร คำรัง, โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นายชัชวาล ปิ่นทอง, โรงเรียนเสลภูมิ, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ ให้สัมภาษณ์ว่า สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างดี^{๑๕๗}

นายณัฐชัย สุธาวา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ให้สัมภาษณ์ว่า ทำให้ชุมชนและสังคมเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และหากสังคมเลื่อมใสในศาสนาสังคมนั้นก็จะไม่เกิดความวุ่นวาย^{๑๕๘}

นางสาวนันทนา นิยมทอง โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ให้สัมภาษณ์ว่า ได้รู้ในหลักธรรมะมากขึ้น ได้บอกต่อบุคคลอื่นที่ยังไม่เข้าใจ ได้ชักนำให้ผู้อื่นมาสนใจนำธรรมะมากขึ้น^{๑๕๙}

ด.ญ. ชลนิภา วรรณภักดี โรงเรียนเสลภูมิ ให้สัมภาษณ์ว่า ได้รู้และเข้าใจในพุทธศาสนามากขึ้น^{๑๖๐}

๔.๔.๑ ตารางสรุปคำสัมภาษณ์

จากการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มเยาวชน กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ สรุปประเด็นสำคัญตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ วิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มสัมภาษณ์	ประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
กลุ่มพระสงฆ์ -ประโยชน์ขั้นต่ำ	-ประชาชนได้เข้าใจและนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับตัวเอง -ประชาชนได้ศึกษาและเข้าใจธรรมะมากขึ้น -สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย - การมีรูปลักษณะภายนอกที่ดี วัตรปฏิบัติที่งดงาม ถือเป็นเบื้องต้นในการดึงดูดชาวบ้านให้เข้ามาฟังธรรมหรือผู้พบเห็น
-ประโยชน์ขั้นกลาง	-ประชาชนประพฤติตามหลักธรรม -ประชาชนได้ทดลองและปฏิบัติตามหลักธรรม - ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเผยแผ่และการรับฟังธรรม

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา, โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นายณัฐชัย สุธาวา, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นางสาวนันทนา นิยมทอง, โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ ด.ญ.ชลนิภา วรรณภักดี, โรงเรียนเสลภูมิ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

	-การมีวาจาที่น่าฟัง การแสดงธรรมไปโดยไม่เบียดเบียนใคร ผู้ฟังอยากนำไปปฏิบัติ
-ประโยชน์สูงสุด	-ทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัติธรรม มีความสุข จิตสงบ -สามารถแนะนำให้ผู้ปฏิบัติตาม ได้รู้แจ้ง เห็นจริงตามสภาวะธรรม -ผู้ฟังเข้าใจธรรม ผู้เผยแผ่ก็มีกำลังใจในการเผยแผ่ธรรมะและส่งผลถึงการรักษาพระพุทธศาสนา -ผู้ฟังนำไปปฏิบัติตาม เกิดมรรค เกิดผล จากการที่ได้ปฏิบัติตามนั้น ทำให้เกิดประโยชน์มากมาย มีความสุขในการดำเนินชีวิตแบบพุทธ
กลุ่มหน่วยงานของรัฐ	-เป็นผู้ที่อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอแนะ วิจารณ์วิพากษ์ เพื่อการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น -เป็นที่ยกย่อง มีพร้อมทั้งคุณความรู้และภูมิปัญญาอย่างแท้จริง -เป็นผู้อบรมตนและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่าศรัทธาและน้อมรับคำสั่งสอน -เผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้กว้างขวางและให้คนเข้าใจมากขึ้น -ต้องทำให้สังคมมีความสงบและยอมรับที่จะนำเอาหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน -เพื่อให้ได้รู้ถึง มิตรแท้ ที่คอยช่วยเหลือเพื่อนอย่างแท้จริงโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดี ๆ ให้กันด้วยความจริงใจ -ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม -ทำให้มีความมีความมั่นใจในการตอบปัญหาและถามข้อสงสัย
กลุ่มอุบาสก/อุบาสิกา	- รู้จักพูดให้เหตุผล รู้จักชี้แจงชี้แจงให้เข้าใจให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี -เป็นผู้มีหลักจิตวิทยาสูงสามารถเลือกธรรมะ อบรมสั่งสอนให้เหมาะสมกับบุคคล - เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชน - เป็นที่ปรึกษา สามารถให้คำแนะนำได้ - ชี้นำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
กลุ่มเยาวชน	-รู้จักพูดให้เหตุผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี -สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ ให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งขึ้นไป สามารถอธิบายให้ความกระจ่างได้

	-ประพัตติตนเป็นแบบอย่างที่ดี -ใช้คำพูดที่ฟังเข้าใจง่าย เป็นกันเอง ชี้แนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากตารางที่ ๔.๔ สรุปประเด็นสำคัญพบว่า ประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ทำให้เป็นผู้มีเหตุผลสามารถอธิบายเรื่องที่ยากซับซ้อนให้เข้าใจ ประพัตติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ปรึกษาและที่พึ่งพิงของประชาชนได้ เป็นผู้นำเคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน เป็นผู้รอบรู้ในหลักธรรมคำสอน เป็นแกนนำหลักในการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง และเป็นผู้ที่เผยแผ่หลักธรรมเพื่อแก้ไข ปัญหา เกิดประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน เมื่อแยกเป็นกลุ่มบุคคลพบว่า

ในกลุ่มพระสงฆ์ พบว่าประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑) ประโยชน์ขั้นต่ำ

ประโยชน์ขั้นต่ำ คือการที่มีรูปลักษณะภายนอกที่ดี วัตรปฏิบัติที่งดงามทำให้ประชาชนเกิดความเคารพ ศรัทธาอยากเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรม เกิดแรงจูงใจเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและเข้ามามีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

๒) ประโยชน์ขั้นกลาง

ประโยชน์ขั้นกลาง คือ ทำให้เป็นผู้มีวาจาที่น่าฟังน่าเลื่อมใส ดึงดูดผู้ฟังให้อยากประพฤติปฏิบัติตาม และอยากทดลองปฏิบัติธรรมเพื่อแก้ปัญหาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

๓) ประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์สูงสุด คือทำให้เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เข้าใจในสังขาร เกิดความปล่อยวาง ละเลิกกิเลสตัณหา จรรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงามสืบต่อไป เกิดความสุขสงบ สันติภาพในสังคม ประเทศชาติ

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ พบว่า เป็นผู้มีความเพียรอดทนอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย เป็นพหูสูต มีความรอบรู้เรื่องหลักธรรมมีเหตุผลชี้แจงสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้สงสัยได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้มีความรอบรู้ปัญหาเฉลี่ยวนลาครอบรอบ เป็นผู้ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อบุคคลทั่วไป เป็นผู้ที่มีความงดงามน่าเคารพศรัทธาต่อผู้พบเห็น

อุบาสก/อุบาสิกา พบว่าประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่ฟังประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีหลักจิตวิทยาสูงสามารถเลือกหลักธรรมเผยแผ่ให้เหมาะสมกับบุคคลทุกเพศทุกวัย เป็นผู้ชี้แนะแนวทางสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์

กลุ่มเยาวชน ประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดีในฐานะผู้นำทางพระพุทธศาสนา เป็นคนมีเหตุผลมีวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมที่เข้าใจง่าย ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นที่ปรึกษาและพึ่งพิงของประชาชน

๔.๕ สรุป

คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า พระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ควรเป็นที่น่ายกย่องเป็นผู้ทรงศีลเป็นแบบอย่างที่ดี ยึดโอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ มีอุดมคติ มีความประพฤติดี รักในการเผยแผ่ มีความอดทน เป็นนักเสียสละที่ดี เป็นผู้ที่มีวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย มีวิธีการที่น่าสนใจ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเป็นอย่างดี มีรูปแบบการเผยแผ่ที่หลากหลายน่าสนใจ **สำหรับวิธีการและหลักธรรมที่เผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า** ควรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้เข้าถึงและเท่าทันกับสภาพสังคมปัจจุบัน มีสื่อธรรมะที่เข้าใจง่ายไม่น่าเบื่อ คนฟังสนุกแฝงด้วยข้อคิดและคติธรรมเตือนใจ ใช้เทคโนโลยีประกอบเพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าใจง่ายขึ้นรวดเร็วซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ที่นิยม ควรมีการเผยแผ่เชิงรุกในชุมชนหรือนอกสถานที่ตามหน่วยงานเอกชน สถานที่ราชการ องค์กร ควรมีการบูรณาการร่วมกันกับภาคีเครือข่ายมีการจัดทำแผนกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการเผยแผ่ธรรมะร่วมกันกับทุกภาคส่วน จัดสรรงบประมาณสนับสนุน **หลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด** เป็นหลักธรรมที่ในทางพระพุทธศาสนาที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลจริงในชีวิตประจำวัน เป็นหลักธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตของคนในสังคมได้เหมาะสมกับทุกสาขาอาชีพ เช่น หลักอริยสัจ ๔ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ศีล ๕ ศีล ๘ หลักอิทธิบาท ๔ มรรค ๘ และที่ไม่ขัดกับหลักธรรมคำสอนของพระศาสดา **การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับสภาพแวดล้อม** สร้างองค์ความรู้และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการสอนธรรมะได้อย่างรวดเร็ว กระชับ ฉับไว และสะดวก

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ทำการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ๑) เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เห็นสภาพปัจจุบันของพระนักเผยแผ่ พร้อมทั้งเสนอคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ซึ่งสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

หน้าที่ของพระนักเผยแผ่นั้นคือการนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบและได้ตรัสสั่งสอนพระสาวก ซึ่งหลักธรรมเหล่านั้นล้วนมีคุณค่ามหาศาล สามารถนำชีวิตของผู้ปฏิบัติตามในเบื้องต้นนั้นให้มีความสุขทั้งทางกายและทางใจได้ ซึ่งเป็นผลเบื้องต้นของอุบาสกอุบาสิกาผู้อยู่ครองเรือนจะพึงสัมผัสได้ ดังนั้นผู้ที่จะนำหลักธรรมนั้นไปเผยแผ่ย่อมต้องมีคุณสมบัติ มีอาจารย์ ข้อวัตรปฏิบัติที่ดีงามอันเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่นได้ รวมถึงเข้าใจในบริบทต่าง ๆ ของสังคมนั้น ๆ ได้ การเผยแผ่จึงจะเกิดประสิทธิผลได้ การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า

การเผยแผ่นั้น คือการขยายออกให้กว้าง เปิดเผยสิ่งที่ดีงามให้บุคคลอื่นได้รู้ได้เห็น สามารถแบ่งออกเป็นข้อใหญ่ ๆ ได้ ๒ ข้อด้วยกันคือ หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งหมายถึงสาระสำคัญที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ และวิธีการเผยแผ่ คือแนวปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนอย่างมีระบบ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับงานการเผยแผ่ โดยที่พระองค์ทรงเน้นที่หลักของไตรสิกขา ทรงมีวิธีการต่าง ๆ ในการสั่งสอนทั้งการยกอุทาหรณ์พร้อมเล่านิทานประกอบเพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เห็นภาพชัดเจน หรือการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา พระองค์ยังทรงมีการใช้อุปกรณ์ประกอบในการแสดงธรรมของพระองค์ การสนทนาธรรมะ การตอบปัญหาไขข้อข้องใจที่เกี่ยวกับธรรมะที่สงสัย เป็นต้น

การศึกษาจากแนวคิดต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา มองว่านักเผยแผ่ที่ดั้นต้องเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เข้าใจ เรียนรู้ ถึงพฤติกรรมของบุคคล สถานที่ หรือประเพณีของถิ่นนั้น ๆ กล่าวคือ ต้องมีจิตวิทยา คือการเข้าใจถึงพฤติกรรมของความเป็นมนุษย์ ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต เพื่อการนำหลักธรรมมาแสดงมาถ่ายทอดให้ตรงกับสภาพการของบุคคลนั้น ๆ ด้วย พร้อมทั้งเป็นผู้นำที่ดีต้องมีทั้งคุณสมบัติทั้งภายในและภายนอก คือ มีจิตใจที่มีเมตตาต่อบุคคลอื่น หวังเพียงประโยชน์ส่วนเดียวให้กับผู้ฟัง เพื่อที่จะได้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดในการเผยแผ่ คือการพัฒนาบุคคลให้ไปถึงความเจริญ มีความสามารถในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควรตามครรลองธรรม

๕.๑.๒ ผลการศึกษาคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ทั้งพระสงฆ์ อุบาสกอุบาสิกา หน่วยงานของรัฐ และเยาวชนสามารถสรุปได้ ๔ ประเด็น คือ ๑) วิธีการเผยแผ่ ๒) หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ ๓) ความเป็นกัลยาณมิตรธรรม ๔) อาจารย์

๑) **วิธีการเผยแผ่** พระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิมีวิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันบ้าง เช่น โดยการบรรยาย เทศนาสั่งสอน ปาฐกถา การสนทนาธรรม การจัดอบรมสัญจร งานบุญประเพณี และงานสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่โดยรวมแล้วก็มีวิธีการที่คล้าย ๆ กัน ซึ่งจัดขึ้นทั้งภายในวัดและนอกสถานที่ เช่น หมู่บ้าน โรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การเผยแผ่ทำโดยพระภิกษุสงฆ์ในเขตพื้นที่ และมีการเผยแผ่ธรรมะโดยใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรศัพท์ เสียงตามสาย สื่อออนไลน์ เป็นต้น

๒) **หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่** ในการเผยแผ่แต่ละครั้งพระนักเผยแผ่จะเน้นหลักธรรมที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น หลักของศีล ๕ ศีล๘ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหัตถ์ ๔ อคติ ๔, การให้ทานอานิสงค์ การให้ทาน ใช้หลักของความกรุณา หลักของความอดทน หลักของการคบเพื่อนที่ดีหลักของการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของขรवास หลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงคุณงามความดีเกี่ยวกับบาป บุญ คุณ โทษ ความกตัญญูรู้คุณการเสียสละต่อส่วนรวม

๓) **ความเป็นกัลยาณมิตรธรรม** ในการออกเผยแผ่ของนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมินั้น เพื่อสร้างความมั่นคงในพระพุทธศาสนา การสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เผยแผ่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นมิตรที่มีความหวังดี แนะนำสิ่งที่ดี มีประโยชน์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีส่วนร่วมในกิจกรรมสงเคราะห์ชาวบ้าน ใช้ภาษาที่สุภาพและเข้าใจง่าย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีบุคลิกที่ดึงดูดใจ มีความสำรวมทั้งกาย วาจาและจิตใจ เป็นที่ฟังของประชาชนและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์

๔) **อาจารย์** พระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิเป็นผู้ที่มีความประพฤติทั้งงดงามอยู่ในศีลธรรมของพระพุทธองค์ มีความรับผิดชอบ หมั่นศึกษา ค้นคว้า ดำรงตนให้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลทั่วไป ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่พูดเสียดนิินหาว่าร้ายใคร เป็นมิตรที่มีความหวังดี แนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ เป็นผู้นำในการปฏิบัติธรรม มีวัตรปฏิบัตินำเคารพศรัทธา มุ่งเผยแผ่หลักธรรม เผยแผ่ตามหลักของพระธรรมกถึก ปฏิบัติตามบทพระวินัย

๕.๑.๓ ผลการศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปได้เป็น ๔ ประเด็น คือ ๑) คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตร ๒) วิธีการเผยแผ่ ๓) หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ ๔) ประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตร

๑) คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักธรรมภาษา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพระธรรมวินัยยึดโอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก เก่งโวหาร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม มีอุดมคติ สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่ยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ เป็นผู้มีความรอบรู้ปัญหาเฉลี่ยฉลาดในการอบรมสั่งสอนทุกเพศทุกวัย เป็นผู้เสียสละและอุทิศตนเพื่อการเผยแผ่หลักธรรม เป็นผู้เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ยุคใหม่สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธา มีความสะอาดเรียบร้อยอ่อนน้อม ถ่อมตน มีจิตใจที่เมตตา ปราศรณาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น

๒) วิธีการเผยแผ่ เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมพุทธศาสนาที่เข้าใจง่ายหลากหลายรูปแบบ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาคนให้เป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีการใช้สื่อที่หลากหลาย ช่วยให้อธิบายหลักธรรมคำสอนที่เข้าใจได้ง่ายทันสมัยทุกยุค มีช่องทางเข้าหาความรู้ได้สะดวกรวดเร็ว ถูกต้องตรงตามหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้รอบรู้ในหลักธรรมคำสอนและสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์หลักใช้ในสังคมปัจจุบันได้ เป็นผู้เข้าใจบริบทสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นนำมาวิเคราะห์เพื่อหาหลักธรรมมาใช้ในการเผยแผ่ได้เป็นอย่างดี

๓) หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ นักเผยแผ่ที่พึงประสงค์นั้นควรใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลจริงได้ในชีวิตประจำวัน เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย หลักธรรมที่นำมาเผยแผ่ควรถูกต้องตรงตามหลักคำสอนคนส่วนใหญ่มีความสนใจ และสามารถบูรณาการหลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคมยุคปัจจุบันได้ เช่น หลักอริยสัจ ๔ ไตรสิกขา หลักอิทธิบาท ๔ ศีล ๘ มรรคมีองค์ ๘ หลักของความสุจริต พรหมวิหาร ควรเน้นหลักของศีล ๕ หลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง ความเสียสละอุทิศตนไม่เบียดเบียนผู้อื่น ควรเน้นเรื่องของการปฏิบัติสมาธิ

๔) ประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตร ทำให้เป็นผู้มีเหตุผล สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่ยากซับซ้อนให้เข้าใจ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ปรึกษาและที่พึ่งพิงของประชาชนได้ เป็นผู้ที่น่าเคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน เป็นผู้รอบรู้ในหลักธรรมคำสอน เป็นแกนนำหลักในการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง และเป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหา เกิดประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ การอภิปรายผลการศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพบว่า ในการดำเนินงานต่าง ๆ รวมทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจำเป็นต้องมีการวางแผน กำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งเป้าประสงค์ มีจุดมุ่งหมายหรือความสำเร็จ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นเป็นระบบและทุกคนสามารถปฏิบัติตามได้ เกิดผลสัมฤทธิ์อันสูงสุดคือการเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรม ปฏิบัติตามได้ และเกิดมรรคเกิดผลกับผู้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการเผยแผ่ ซึ่งสอดคล้องกับเจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฒโน (ฤทธิ์บันเริง) ที่กล่าวถึงหลักและวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงมีแนวคิด วิธีการสั่งสอนแบบต่าง ๆ หลากหลายประการอันเหมาะสมแก่ผู้ฟัง ตามภูมิหลัง ปัญญา ความรู้ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เมื่อจบการสนทนาจึงมักจะได้รับผลตามความมุ่งหมาย คือ ผู้ฟังได้บรรลุมรรคผลนิพพานบ้าง ได้ดวงตาเห็นธรรมบ้าง เข้าถึงพระรัตนตรัยบ้าง หรือแสดงตนเป็นพุทธมามกะบ้าง แล้วแต่อินทรีย์บารมีของแต่ละบุคคล^๑ การผสมผสาน บูรณาการแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ให้สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้ย่อมเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๕.๒.๒ การอภิปรายผลการศึกษาคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า พระสงฆ์ที่เป็นนักเผยแผ่หรือที่ไม่ใช่ักเผยแผ่ทุกรูปย่อมต้องดำรงอยู่ในพระวินัยบัญญัติ อยู่ในจารีตอันเป็นแนวปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่องค์พระศาสดาได้ทรงตรัสไว้ แม้พระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิก็เช่นเดียวกัน เมื่อถวายตนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วต้องรู้ได้ทันทีว่าสิ่งที่ตนเป็นบวชอยู่ทั้งหลาย ของอันเนื่องด้วยโลกียะควรต้องเว้น และให้น้ำหนักในวัตรปฏิบัติของสมณะ คุณสมบัติเหล่านี้พระนักเผยแผ่ทุกรูปต้องมีสอดคล้องกับนางสิริพิชญ์ เตชะไกรศรี ที่ได้กล่าวถึงนักเผยแผ่ว่า คุณสมบัตินักเผยแผ่ สติการสอนและหลักคำสอนเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นที่ดึงดูดผู้ฟัง^๒ เมื่อตนปฏิบัติดีแล้วข้อวัตรปฏิบัติของตนนี้แลย่อมเป็นตัวอย่างอันดีเลิศ แม้ไม่ต้องพูดเลยซักคำก็ย่อมเป็นที่เคารพนับถือของผู้พบเห็น

๕.๒.๓ การอภิปรายผลคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า วิธีการต่าง ๆ หลักธรรมที่ใช้ความเป็นกลุณมิตรรวมทั้งอาจารย์ของพระนักเผยแผ่นั้น ท่านได้นำหลักธรรมขององค์พระศาสดาไปเผยแผ่สู่ประชาชน ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่อันสำคัญของพระภิกษุ ผู้เป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อบวชเข้ามาในร่มกาสาวพัสตร์แล้วอาศัยอาหารบิณฑบาตจากคนอื่น ก็ต้องตอบแทนเขาเหล่านั้นด้วยการแสดงธรรม ดึงเขาให้พ้นจากกิเลสอันเป็นของหยาบในโลกล ซึ่งแนะแนวทางอันเป็นโลกุตระหรืออย่างน้อยให้เขารู้จักผิดชอบชั่วดี ดังนั้นผู้ทำหน้าที่เป็นนักเผยแผ่ต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งทางร่างกาย จิตใจ

^๑ เจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฒโน (ฤทธิ์บันเริง), “การประยุกต์ธรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๖.

^๒ นางสิริพิชญ์ เตชะไกรศรี, “การเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ๓ สวนหลวง ร.๙”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๖.

พร้อมทั้งความรู้ซึ่งเกิดใหม่อยู่ตลอดในสังคมยุคใหม่ สอดคล้องกับเจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฒโน (ฤทธิ์บันเริง) ที่กล่าวถึงนักเผยแผ่ว่า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวจำเป็นต้องเพิ่มความใส่ใจในการแสวงหาความรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารก้าวไปเร็วมาก ก่อให้เกิดพฤติกรรมการสื่อสารโดยเฉพาะทุกวันนี้ การสื่อสารมีหลายรูปแบบทั้งสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ พระสงฆ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้สื่อเป็นช่องทางในการเผยแผ่พุทธธรรมให้มากขึ้น^๓ เพราะในปัจจุบันมีสิ่งเร้าอยู่มากมายการที่จะดึงคนให้เข้ามาสนใจในหลักธรรมะจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเทคนิคต่าง ๆ ในการเผยแผ่ สอดคล้องกับธีระพล มะอาจเลิศ ที่ท่านได้ศึกษาเทคนิคของพระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี พระนักเทศน์ที่เป็นที่รู้จักของผู้คนทั้งประเทศว่าท่านมีเทคนิคอย่างไร และได้พบว่าท่านนั้นใช้ใช้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ในการบูรณา การอันประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ รวมทั้งองค์ความรู้สมัยใหม่มากมาย ที่ปรากฏในงานเขียนของท่าน ซึ่งเกิดจากการผสมผสานความรู้ในหลาย ๆ แขนง พร้อมทั้งตัวอย่างจากบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียง และการเชื่อมโยงเนื้อหากันอย่างมีหลักการและเหตุผล การบูรณาการในหลาย ๆ ส่วน ดังกล่าวนั้นนำไปสู่บทสรุปด้วยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นสัจธรรม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง จึงใจผู้อ่าน เราให้ผู้อ่านมีความแคล้วคล้ำที่จะลงมือปฏิบัติ และสร้างให้ผู้อ่านร่าเริง แซ่มนั่นใจ ที่ได้อ่านงานเขียนเชิงเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน จึงทำให้ผู้อ่านมีความนิยม ชื่นชม และชื่นชอบในงานเขียนของท่านอย่างแพร่หลาย^๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) งานด้านการเผยแผ่นี้ถือว่าเป็นงานที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ดังนั้นการที่จะทำให้งานเผยแผ่นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นควรที่จะจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพของพระนักเผยแผ่อยู่ตลอดเวลา

๒) ในสังคมปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ กล่าวได้ว่าผุดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลาที่เยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติส่วนใหญ่มีชีวิตร่วมอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ทำอย่างไรจึงจะใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ เป็นช่องทางเผยแผ่หลักธรรมให้เข้าสู่เยาวชน

๓) จัดอบรมการทำสื่อให้กับพระภิกษุแม้ไม่ใช่พระนักเผยแผ่ กระจายให้ทั่วถึงมากขึ้น

^๓ เจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฒโน (ฤทธิ์บันเริง), “การประยุกต์ธรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย”, หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑.

^๔ ธีระพล มะอาจเลิศ, “การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและกลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) : กรณีศึกษาผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะภาษาและการสื่อสาร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖๐.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ศึกษาพัฒนาการของพระนักเผยแผ่ในสังคมปัจจุบันกับการสารถต่อปณิธานของพระพุทธเจ้า
- ๒) ศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักเผยแผ่ในต่างประเทศ เปรียบเทียบอนาคตของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย
- ๓) การพัฒนารูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลกับคนทุกวัย ทุกอาชีพ ให้เข้าถึงกลุ่มชนทุกกลุ่มให้ได้มากที่สุด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- _____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. อินเดียอนุทวีปที่น่าทึ่ง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๔.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. ศาสนาในอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.
- แก้ว ชิตตะชบ. ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.
- เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองรัตน์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๐.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ธรรมนิเทศ (Dhamma Communication). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- _____. พุทธวิธีการสอน (Buddha's teaching Methods). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลียงเชียง. วิชา ธรรมวิภาค ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๐.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- ชัยพร วิชชาวุธ. การวิจัยเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน, ๒๕๑๙.
- ณัฐพร มุกอุมลภ. ท่องโลกอินเทอร์เน็ต. นนทบุรี: โอดีซี, ๒๕๔๘.
- दनัย ไชโยธยา. นานาศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๙.

ทัศนีย์ จันทร. การสื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ ๙-๑๕. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. **ปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

พินดา พานิชกุล. **เทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพมหานคร: เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์, ๒๕๔๘.

ประเวศ วะสี. **สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอบัวบ้าน, ๒๕๓๐.

ประเสริฐ หลอมทอง. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ สมเด็จพระเจ้าพระยา, ๒๕๔๒.

พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓.

พระครูวิจิตรธรรมโกศล. **รวมปาฐกถายอดฮิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๕๒๗.

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต. **การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น: หจก. โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา, ๒๕๕๗.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๙**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต). **คำวัด**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. **การเผยแผ่เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. **ชีวิตที่สมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐.

_____. **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖.

พระปลัดสมชาย กนตสโล. **“คู่มือนักเผยแผ่”**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาในอาเซียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๒.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ดร. **พระพุทธศาสนาในกัมพูชา**. ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนาโนวิทยา, ๒๕๕๕.

_____. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: หจก. เม็ดทรายพรีนติ้ง, ๒๕๕๐.

พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (แก้วทองเกตู). “การสร้างความปลอดภัยระหว่างศาสนา” ใน **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔.

พระมหามิตร ฐิตปัญโญ, ดร. **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา พระพุทธศาสนามหายาน**. ขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๖.

พระรักษ์พล กุลวฑฒโน. **พระกรรมฐานกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: หจก. นารายณ์ อิมเมจ แอนด์ พรีนซ์, ๒๕๕๗.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). **พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๙.

พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). **การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำในพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๖.

_____. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรีนซ์ จำกัด, ๒๕๕๖.

ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๙**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ประวัติศาสตร์ศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา, ๒๕๔๑.

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.

สมักร บุราวาศ. **พุทธปรัชญา: มองพระพุทธศาสนาด้วยทรรศนะวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๔.

เสถียร โพธิ์นันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๔.

_____. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

เสฐียร พันธะรังสี. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒.

สิริวัฒน์ คำวันสา. **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

แสง จันทรงาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. **วิชาการเทศนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.

(๒) หนังสือแปล :

นิโคลัส นีโกรพอนเต้. **ชีวิตยุคดิจิทัล**. แปลโดยจำนง วัฒนกุล. กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

พุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียง สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ ฉบับรวมเล่ม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๔.

พระพุทธโฆษาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี**. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๔๘.

ประเวศ วสี. **ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๗.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). แปลและเรียบเรียง. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

เอส.ดัตต์. **การศึกษาในพระพุทธศาสนา**. แปลโดย อมร โสภณวิเชษฐวงศ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

เอ็น.ไอยสวามี ศาสตรี. **พัฒนาการของพระพุทธศาสนา**. แปลโดย อมร โสภณวิเชษฐวงศ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

(๓) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

เจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฒโน (ฤทธิ์บันเร้ง). “การประยุกต์ธรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ธีระพล มะอาจเลิศ. “การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและกลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระมหาจุฬารัตน์ วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) : กรณีศึกษาผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะภาษาและการสื่อสาร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

ปิ่นนิตดา นพพานวัน. “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”. **นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระบุญโชค ชยธมโม. “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน”. **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระครูโสภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม). “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺธ)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาขวัญชัย วชิรญาณ (โคตรชุม). “ศึกษาวิเคราะห์อวัจนภาษาเพื่อการสื่อสารและการเผยแผ่พุทธธรรม ศึกษาเฉพาะกรณี: คัมภีร์ที่มนิกาย สุตตันตปิฎก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาบุญโฮม ปุณณวฑฺฒโน. “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธัมมวฑฺฒโน)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาประพันธ์ ศุภษร. “ความสำคัญของบุคลิกภาพของพระพุทธรูป ต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาประสิทธิ์ รวมพิมาย. “บทบาทพระธรรมทูตภายในประเทศ : ศึกษาจากกรอบความคิดโครงการพระธรรมทูต สำนักงานพระธรรมทูตสายที่ ๒ เฉพาะกรณีศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัดลพบุรี”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

พระมหามานพ ปิยสีโล (เจื้อจันท์). “การบูชาในพระไตรปิฎก”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระราชปัญญาภรณ์ (ชยวิโส/ไชยวงศ์). “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการแสดงพระธรรมเทศนาในวันอัมมัสสวนะ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๙-๒๕๔๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระวุฒิกรณ์ วุฑฺฒิกโร (พรมพิมพ์). “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาธรรม (ประยูร ธมมจิตโต)”. **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

(๔) บทความ:

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์. “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”.

ธรรมทรรศน์. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓: ๒๒๐-๒๒๑.

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต. ดร. “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น”. วรสารวิชาการ: ๑๓๖.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ชาญวิทย์ ปรีชาพาณิชย์พัฒนา. “ตำนานเมืองร้อยเอ็ดสาเกตุนคร ประวัติอำเภอเสลภูมิ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/pravatsart/selphumi/prawati-xaphex-selphumi> [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

ปราณสุวีร์ อวอรัมรัมย์. “เผยแผ่และเผยแพร่”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www1.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2614:2010-04-02-16-18-47&catid=96:2009-09-19-10-13-59&Itemid=326 [๙ กันยายน ๒๕๖๑].

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร. “วรรณกรรมพระพุทธศาสนาในสังคมยุคใหม่”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=446&articlegroup_id=102 [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

เย็น ภู่วรรณ. “ประวัติความเป็นมาของอินเทอร์เน็ต”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.hwn.ac.th/news/teacher> [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

ศรัณย์ เลิศรักษมงคล. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกยุคใหม่: กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.vcharkarn.com/blog/114521/90517> [๙ กันยายน ๒๕๖๑].

(๖) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิมล. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิเวกสุตารมณ. รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปลัดสันติ สนธิธมโม. เจ้าอาวาสวัดดอนประดิษฐาราม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมาภินันท์. เจ้าอาวาสวัดบูรพา, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูภัททจิตตารม. เจ้าอาวาสวัดสำราญรมย์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระอธิการสังวาล ส่วโร. เจ้าอาวาสวัดราษฎร์วิสุทธิ, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระอัครเดช ปชโชโต. เจ้าอาวาสวัดธาตุอัมพวัน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูขันตวิรากรม. รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระคงเดช ขนติสมปโน. วัดเสลภูมิวนาราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระพิทักษ์ ปนาโท. วัดป่าสามัคคีธรรม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาววิภาพร เศษแสงศรี. พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง. พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวอุทัยวรรณ อุ้นทรง. พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางนันทิดา เลื่อมใส. ครูโรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางเรียมจิต ทิพอาจ. ครูโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายอธิวุฒิ ทุมดี. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหวาย,
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์. รอง สวป.สภ.โพธิ์ทอง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.เฉลิมเกียรติ มาตผล. รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ, ๑ กุมภาพันธ์
๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายอุทัย เลื่อมใส. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลภูเงิน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสุรัชย์ เงินมีศรี. ครูโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มาโยธา. บ้านหนองสิม, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายธงชัย อุดรรัตน์. บ้านโนนสว่าง, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วารินทร์. บ้านสำโรง, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ผาเหล่า. บ้านน้ำจั้นใหญ่, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหนูเจน แก้วพันจันทร์. บ้านสี่เสียด, ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางใจ ราญมีชัย. บ้านโนนยาง, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์. บ้านนากระต๊อบ, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ กลางทิพย์. บ้านเมืองไพร, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรสวรรค์ จันทรา. บ้านดอนน้อย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหนูเดือน หวายฤทธิ์. บ้านโนนสว่าง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายศรศักดิ์ ช่างทำ. โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวพรนิภา เดชพละ. โรงเรียนขวาวพิทยาคม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายคมเพชร คำรัง. โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายชัชวาล ปิ่นทอง. โรงเรียนเสลภูมิ, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา. โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายณรงฤทธิ์ โพธิษา. โรงเรียนศรีอรุณวิทย์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายณัฐชัย สุธาวา. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวนันทนา นิยมทอง. โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ด.ญ.ชลนิภา วรรณภักดี. โรงเรียนเสลภูมิ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Chandradhar Sharma. **A Critical Survey of Indian Philosophy**. 8th ed. Delhi: Motilal Banarsidass, 1991.

Heinrich Zimmer. **Philosophies of India**. New York: Meridian Books, 1956.

Monier Williams. **A Sanskrit English Dictionary**. Revised edition. USA: Oxford University Press, 1920.

Rhys Davids. **Buddhist India**. 4th ed. Delhi : Motilal banarasidass, 1970.

Samuel George Frederick Brandon. **A Dictionary of Comparative Religion**. New York: Scribner, 1970.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น เพื่อการศึกษาคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้วิจัยประชากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ข้อมูลที่ได้จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายละเอียดฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านหรือบุคคลอื่นแต่ประการใด

แบบสอบถามมีทั้งหมด ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะทั่วไปเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

ในตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์จะมีด้วยกัน ๒ ชุด เพื่อความสัมพันธ์และความเข้าใจของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีหลายกลุ่ม ชุดที่ ๑ เป็นแบบสัมภาษณ์กลุ่มของพระนักเผยแผ่ ชุดที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา กลุ่มพนักงานหน่วยงานราชการในอำเภอเสลภูมิ และกลุ่มเยาวชน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระนัฐวุฒิ สิริจิตฺโต / ศรีจันทร์)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๖๐

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. วันเดือนปีที่สัมภาษณ์.....
๒. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
.....
๓. สถานที่ที่สัมภาษณ์.....
.....
.....
๔. อายุ.....ปี พรรษา.....
๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม
    น.ธ.....
    ป.ธ.....
    .....
๖. วุฒิการศึกษาทางโลก
    ประถม.....
    มัธยม.....
    ป.ตรี.....
    ป.โท.....
    ป.เอก.....

ตอนที่ ๒ หัวข้อแบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๑ สำหรับพระนักเผยแผ่ ในอำเภอเสลภูมิ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

๒.๑ วิธีการเผยแผ่และหลักธรรม พร้อมทั้งกัลยาณมิตร อาจารย์และจรรยาบรรณของพระนักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิเป็นอย่างไร

๑) วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๒) หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๓) ความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๔) อาจารย์และจรรยาบรรณของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๒.๒ คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ควรมีลักษณะอย่างไร

๑) คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

(๑) คุณสมบัติด้านกายภาพ

.....

.....

.....

(๒) คุณสมบัติด้านจิตภาพ

.....

.....

.....

(๓) คุณสมบัติด้านปัญญา

.....

.....

.....

๒) ความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ วิธีการและหลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ควรเป็นอย่างไร

๑) วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

.....

.....

.....

๒) หลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

.....

.....

.....

๓) หลักการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๒.๔ ประโยชน์ของคุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

๑) ประโยชน์ขั้นต่ำ

.....

.....

.....

๒) ประโยชน์ชั้นกลาง

---

๓) ประโยชน์ชั้นสูงสุด

ตอนที่ ๒ หัวข้อแบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๒ สำหรับอุบาสกอุบาสิกา หน่วยงานราชการในเขต
อำเภอเสลภูมิ และเยาวชน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุค
ใหม่

๒.๑ วิธีการเผยแผ่และหลักธรรม พร้อมทั้งกัลยาณมิตร อาจารย์และจรรยาบรรณของพระ
นักเผยแผ่ในอำเภอเสลภูมิเป็นอย่างไร

๑) วิธีการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๒) หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๓) ความเป็นกัลยาณมิตรธรรมของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๔) อาจารย์และจรรยาบรรณของพระนักเผยแผ่

.....

.....

.....

๒.๒ คุณสมบัติและความเป็นกัลยาณมิตรของพระนักเผยแผ่ในสังคมยุคใหม่ควรมีลักษณะ
อย่างไร

๑) คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๑) วิธีการเผยแพร่ของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

๒) หลักธรรมของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่

.....

.....

.....

[illegible]

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคม
ยุคใหม่

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว๓

วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ,ผศ.ดร.

ด้วย พระนัฐภูมิ สิริจินโท/ศรีจันทร์ รหัสประจำตัว ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ แบบ บท.๒.๑ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” โดยมีคณะกรรมการควบคุมคุณูปการ ดังนี้ ๑) พระครูสุธีร์กัมภีรญาณ,ผศ.ดร. ๒) พระมหาตวสยาม วชิรปณฺโญ,ผศ.ดร.

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมาร่วมมือขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

๑ นพ ๒.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว๓

วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหานรินทร์ มหาธมมรฤจิโต

ด้วย พระบัญชา สิริธนโรจน์/ศรีจันทร์ รหัสประจำตัว ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ แบบ บพ.๒.๑ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำคชภูมิจำนองเรื่อง "คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่" โดยมีคณะกรรมการควบคุมคชภูมิจำนอง ดังนี้ ๑) พระครูสุวิมลภิรมย์, ผศ.ดร. ๒) พระมหาศุภชัย วชิรปัญญา, ผศ.ดร.

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ศาสตราจารย์
ดร.สุวิมลภิรมย์
ดร.สุวิมลภิรมย์
(ผศ.สุวิมลภิรมย์)
ดร.สุวิมลภิรมย์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๔๔-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว๓

วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาภิรัฐกรณ์ อัสมาลี,ดร.

ด้วย พระบัญชา สิริจินโท/ศรีจันทร์ รหัสประจำตัว ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ แบบ บท.๒.๑ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่" โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ ๑) พระครูสุจิตต์มภิธาน,ผศ.ดร. ๒) พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺญ,ผศ.ดร.

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมหาเพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ได้ตรวจแล้ว เห็นสมควรให้ดำเนินการต่อไป

ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าสมควรดำเนินการต่อไป

ตามที่ได้รับแจ้ง

๒๕๖๑.๑.๑๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว๓

วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

ด้วย พระนัฐภูมิ สิริจินโท/ศรีจันทร์ รหัสประจำตัว ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ แบบ บท.๒.๑ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำดุขปฏิทินเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” โดยมีคณะกรรมการควบคุมดุขปฏิทิน ดังนี้ ๑) พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ,ผศ.ดร. ๒) พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา,ผศ.ดร.

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

๑๗๐๑ ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗
มีพระสงฆ์ ๑๔ รูป และ พระภิกษุ ๑ รูป
๑๗ ม.ค. ๒๕๖๑ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว๓

วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น

ด้วย พระนัฐวุฒิ สิริจิตฺโต/ศรีจันทร์ รหัสประจำตัว ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ แบบ บท.๒.๑ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎิณิพนธ์เรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” โดยมีคณะกรรมการควบคุมดุขฎิณิพนธ์ ดังนี้ ๑) พระครูสุธีคัมภีรญาณ,ผศ.ดร. ๒) พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา,ผศ.ดร.

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ตราลงนามแล้ว ณ วันที่ ๑๐/๑๒/๖๑

(ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น)

ภาคผนวก ค
หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

..... กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน .....

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนัฐวุฒิ สิริจิตฺโต/ศรีจันทร์ รหัสประจำตัว ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ แบบ บท.

๒.๑ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ ๑) พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ, ผศ. ดร. ๒) พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ผศ. ดร.

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา เพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๔๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ – จนท.ประสานงาน – ๐๘๕-๗๔๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

..... กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร .....

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนัฐวุฒิ สิริจิตฺโต/ศรีจันทร์ รหัสประจำตัว ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ แบบ บท.

๒.๑ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ ๑) พระครูสุธีศัมมจริยาณ,ผศ.ดร. ๒) พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ,ผศ.ดร.

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง “คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ พิเศษ ๖

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

..... กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เรียน .....

ด้วย พระราชบัญญัติ สิริจันโท รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๕๕๐๕๐๑๗ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้จัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในเรื่อง “คุณสมบัติพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่” ในวันพุธที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ วัดป่าบ้านโนนสว่าง ตำบลบึงเกลือ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัยดังกล่าว ดังนั้น จึงขอเชิญเข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสนทนาเสริมประเด็นการวิจัยของนิสิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ประสานงาน

เลขาศูนย์บัณฑิตศึกษา โทร. ๐๘-๘๗๖๐-๐๓๓๐

ภาคผนวก ง

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มพระภิกษุสงฆ์

๑. พระราชปรีดีวิมล อายุ ๖๖ ปี วัดมิ่งเมือง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)
๒. พระครูวิเวกสุตากรณ์ วัดป่าบ้านโนนสว่าง อายุ ๖๔ , ป.ตรี พ.ธบ., รจอ.เสลภูมิ
๓. พระครูขันตวราภิรม วัดขันตนิवास,อายุ ๕๑ ปี, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, รจอ.เสลภูมิ
๔. พระครูวีรธรรมาภินันท์,ดร. วัดบูรพา ต.กลาง อ.เสลภูมิ
๕. พระคงเดช ขนตีสมนปโน วัดเสลภูมิวนาราม อ.เสลภูมิ
๖. พระครูภัททจิตตภิรม เจ้าอาวาสวัดสำราญรมย์ ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ
๗. พระอธิการอัครเดช ปชโชโต วัดธาตุอัมพวัน บ้านหนองผักแว่น ต.โพธิ์ทอง อ.เสลภูมิ
๘. พระปลัดสันติ สนธิธมโม วัดดอนประดิษฐาราม ต.เมืองไพร อ.เสลภูมิ
๙. พระพิทักษ์ ปนาโท วัดป่าสามัคคีธรรม ต.บึงเกลือ อ.เสลภูมิ
๑๐. พระสังวาล ส่วโร วัดราษฎร์วิสิษฐ์ บ้านลาด ต.นาเมือง อ.เสลภูมิ

กลุ่มหน่วยงานของรัฐ

๑. นางสาววิภาพร เศษแสงศรี อายุ ๒๖ ปี ,ป.ตรี, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร
๒. นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง อายุ ๓๕ พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร
๓. นางสาวอุทัยวรรณ อุ๋นทรวง อายุ ๒๘ ปี ป.ตรี พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ
๔. นางนันทิดา เลื่อมใส อายุ ๓๖ ปี, วทบ. คณิตศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น),

ข้าราชการ ครู ร.ร.โพธิ์ทองวิทยาคาร

๕. นางเรียมจิต ทิพอาจ อายุ ๔๕ ปี, ป.ตรี, ครู ร.ร.เด็กก่อนเกณฑ์ บ้านนากระต๊อบ
๖. นายอธิวุฒิ ทุมดี อายุ ๒๙ ปี, สาธารณสุขบัณฑิต อาชีวะอนามัยและความปลอดภัย, เจ้าหน้าที่ รพ.สต.บ้านดงหวาย
๗. ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์ อายุ ๔๒ ปี, ป.ตรี, รอง สวป.สภ.โพธิ์ทอง
๘. ว่าที่ ร.ต. เฉลิมเกียรติ มาตผล อายุ ๕๒ ปี, ป.ตรี คณะบริหารจัดการทั่วไป รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ
๙. นายอุทัย เลื่อมใส อบต.ภูเงิน หมู่ ๕ อายุ ๖๐ ปี, ม.๓ (ก.สน.) อ.เสลภูมิ, ส.อบต.ภูเงิน.
๑๐. นายสุรัชย์ เงินมีศรี ครู โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม ป.โท บริหารการศึกษา, ครู ร.ร.เสลภูมิพิทยาคม

กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา

๑. นายสวัสดิ์ มาโยธา บ้านหนองสิม ป.๔
๒. นายธงชัย อุดรรัตน์ บ้านโนนสว่าง อายุ ๗๐ ปี นักธรรมเอก เอก ป.ธ. ๕, ป.ตรี, ข้าราชการเกษียณ
๓. นายเสน่ห์ วารินทร์ บ้านสำโรง ต.นางาม อายุ ๖๖ อบต. ม. ๖
๔. นายสุวัฒน์ ผาเหลา บ้านน้ำจั้นน้อย อายุ ๕๐ ผญบ. ม.๖
๕. นางหนูเจน แก้วพันจันทร์ บ้านสีเสียด อุบาสิกาบ้านสีเสียด อายุ ๖๔ ปี
๖. นางใจ ราญมีชัย อายุ ๕๐ ปี ป.ตรี คหกรรมศาสตร์ สาขาพัฒนาการเด็กและครอบครัว บ้านโนนยาง ต.ขวาว
๗. นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์ บ้านนากระต๊อบ อายุ ๓๒ ปี ป.ตรี บริหารธุรกิจ ครูเด็กเล็ก บ้านนากระต๊อบ
๘. นายประสิทธิ์ กลางทิพย์ อายุ ๕๐ ปี ผญบ. บ้านเมืองไพร ป.ตรี เกษตรศาสตร์ ม.ส.ธ. อุบาสกวัดโพธิ์กลางคณาราม บ้านเมืองไพร ต.เมืองไพร อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๙. นางพรสวรรค์ จันทรา อายุ ๔๓ ปี ม.ปลาย บ้านดอนน้อย ต.เมืองไพร อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๑๐. นางหนูเดือน หวายนฤทธิ์ บ้านโนนสว่าง ต.บึงเกลือ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มเยาวชน

๑. นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์ กำลังศึกษา ป.ตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อายุ ๒๑ ปี
๒. นายศรัศกดิ์ ช่างทำ อายุ ๑๕ ปี โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร
๓. นางสาวพรนิภา เดชพละ อายุ 1๘ ปี ม.๖ โรงเรียนขวาวพิทยาคม
๔. นายคมเพชร คำรัง อายุ ๑๕ ม.๓ โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง
๕. นายชัชวาลย์ ปิ่นทอง อายุ ๑๗ โรงเรียนเสลภูมิ
๖. นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา อายุ ๑๗ ปี น.ธ.โท, ม.๖ โรงเรียนศรีอรุณวิทย์
๗. นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา อายุ ๑๕ ปี , น.ธ. โท, ม.๔ โรงเรียนศรีอรุณวิทย์เสลภูมิ
๘. นายณัฐชัย สุธาวา อายุ ๒๓ ป.ตรี ครุศาสตร์บัณฑิต ภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
๙. นางสาวนันทนา นิยมทอง อายุ ๑๖ โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม
๑๐. เด็กหญิงชลนิภา วรรณภักดี อายุ ๑๓ โรงเรียนเสลภูมิ

ภาคผนวก จ

รูปภาพผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป

ภาพที่ ๑ พระราชปรีดีวิมล วัดมิ่งเมือง อายุ ๖๖, ป.เอก, เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)
วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๑๓ น.

ภาพที่ ๒ พระครูวิเวกสุตาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านโนนสว่าง อายุ ๖๔, ป.ตรี พ.ธ.,
รอง.เสลภูมิ สัมภาษณ์วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.

ภาพที่ ๓ พระครูขันตวราภิรม เจ้าอาวาสวัดขันตนิवास ,อายุ ๕๑ ปี, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, รจอ.เสลภูมิ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๒๐ น.

ภาพที่ ๔ พระคงเดช ขนตีสมนปโน วัดเสลภูมิวนาราม อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๓๐ น.

ภาพที่ ๕ พระพิทักษ์ ปนาโท วัดป่าสามัคคีธรรม ต.บึงเกลือ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ๑๕.๐๐ น.

ภาพที่ ๖ พระปลัดสันติ สนธิธมฺโม เจ้าอาวาสวัดดอนประดิษฐาราม ต.เมืองไพร อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑ ๑๓.๐๐ น.

ภาพที่ ๗ พระอัครเดช ปชโชโต เจ้าอาวาสวัดธาตุมุข บ้านหนองผักแว่น ต.โพธิ์ทอง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๓๐ น.

ภาพที่ ๘ พระครูวีรธรรมาภินันท์ เจ้าอาวาสวัดบูรพา ต.กลาง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๑๕ น.

ภาพที่ ๙ พระครูภัททจิตตาทิรม เจ้าอาวาสวัดสำราญรมย์ สัมภาษณ์วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.

ภาพที่ ๑๐ พระสังวาล ส่วโร, อายุ ๔๒ พช.บ., น.ธ.เอก เจ้าอาวาสวัดราชวิสิษฐ์ สัมภาษณ์วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๐๐ น.

รูปภาพผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มหน่วยงานของรัฐ จำนวน ๑๐ คน

ภาพที่ ๑ นางสาววิภาพร เศษแสงศรี อายุ ๒๖ ปี ,ป.ตรี, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ๑๒.๐๐ น.

ภาพที่ ๒ นางสาวอุทัยวรรณ อุ่นทรง ,ป.ตรี, อายุ ๒๘ ปี พนักงานเทศบาลตำบลบึงเกลือ สัมภาษณ์วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๐๐ น.

ภาพที่ ๓ นางนันทิดา เลื่อมใส ครู โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง , อายุ ๓๖ ปี, วทบ. คณิตศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ข้าราชการ ครู ร.ร.โพธิ์ทองวิทยาคาร สัมภาษณ์วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ๑๖.๓๐ น.

ภาพที่ ๔ นางเรียมจิต ทิพอาจ อายุ ๔๕ ปี, ป.ตรี, ครู ร.ร.เด็กก่อนเกณฑ์ บ้านนากระต๊อบ สัมภาษณ์ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๑.๐๐ น.

ภาพที่ ๕ นายอิฐติ ทุมดี อายุ ๒๙ ปี, สาธารณสุขบัณฑิต อาชีวะอนามัยและความปลอดภัย, เจ้าหน้าที่ รพ.สต.บ้านดงหวาย สัมภาษณ์วันที่ ๑๒ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.

ภาพที่ ๖ ร.ต.อ.ทรงกรด คงจันทร์ อายุ ๔๒ ปี, ป.ตรี, รอง สวป.สภ.โพธิ์ทอง สัมภาษณ์วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ๑๐.๓๐ น.

ภาพที่ ๗ ว่าที่ ร.ต. เฉลิมเกียรติ มาตผล อายุ ๕๒ ปี, ป.ตรี คณะบริหารจัดการทั่วไป, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสลภูมิ สัมภาษณ์วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๑.๐๐ น.

ภาพที่ ๘ นายอุทัย เลื่อมใส ,อายุ ๖๐ ปี, ม.๓ (ก.สน.) อ.เสลภูมิ, ส.อบต. ภูเงิน หมู่ ๕ สัมภาษณ์ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๐๐ น.

ภาพที่ ๙ นายสุรชัย เงินมีศรี ป.โท บริหารการศึกษา ครู โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม สัมภาษณ์วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๘.๓๐ น.

ภาพที่ ๑๐ นางทรัพย์นิยม เวียงซ้อง อายุ ๓๕, พนักงานเทศบาลตำบลเมืองไพร สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.

รูปภาพผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา จำนวน ๑๐ คน

ภาพที่ ๑ นายสวัสดิ์ มาโยธา บ้านหนองสิม ต.โพธิ์ทอง ป.๔ สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๐๐ น.

ภาพที่ ๒ นายธงชัย อุดรรัตน์ บ้านโนนสว่าง อายุ ๗๐ นักธรรมเอก เอก ป.ธ. ๕, ป.ตรี, ข้าราชการบำนาญ สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๘.๓๐ น.

ภาพที่ ๓ นายเสน่ห์ วารินทร์ อายุ ๖๖, อบต. , ม ๖ บ้านลำโรง ต.นางาม สัมภาษณ์วันที่ ๑๘
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.

ภาพที่ ๔ นายสุวัฒน์ ผาเหลา อายุ ๕๐ปี ผญบ. ม.๖ บ้านน้ำจั้นใหญ่ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๑๕ น.

ภาพที่ ๕ นางหนูเจน แก้วพันจันทร์ อายุ ๖๔ ปี บ้านสีเสียด สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๐๐ น.

ภาพที่ ๖ นางใจ ราษฎร์ชัย อายุ ๕๐ ปี , ป.ตรี คณะครุศาสตร์ สาขา พัฒนาการเด็กและครอบครัว บ้านโนนยาง ต.ขวาว สัมภาษณ์วันที่ ๕ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๐๐ น.

ภาพที่ ๗ นางสาวสุพัตรา ประเสริฐสังข์ อายุ ๓๒ ปี, ป.ตรี บริหารธุรกิจ ครูเด็กเล็ก บ้านนากระต๊อบ สัมภาษณ์วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๐๐ น.

ภาพที่ ๘ นายประสิทธิ์ กลางทิพย์ อายุ ๕๐ ปี, ผญบ, ป.ตรี เกษตรศาสตร์ ม.ส.จ. อุบาสก วัดโพธิ์กลางคณาราม บ้านเมืองไพร ต.เมืองไพร อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด สัมภาษณ์ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.

ภาพที่ ๙ นางพรสวรรค์ จันทรา อายุ ๔๓ ปี,ม.ปลาย อุบาสิกากำนตอนน้อย สัมภาษณ์วันที่ ๒๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.

ภาพที่ ๑๐ นางหนูเดือน หวายฤทธิ์ อายุ ๔๕ อุบาสิกาวัดป่าบ้านโนนสว่าง สัมภาษณ์วันที่ ๒๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.

รูปภาพผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มเยาวชน จำนวน ๑๐ คน

ภาพที่ ๑ นางสาวศศิประภา ประเสริฐสังข์ อายุ ๒๑ ปี กำลังศึกษา ป.ตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด สัมภาษณ์วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๑๐ น.

ภาพที่ ๒ นายศรศักดิ์ ช่างทำ อายุ ๑๕ ปี โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยาคาร สัมภาษณ์วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ๑๗.๐๐ น.

ภาพที่ ๓ นางสาวพรนิภา เดชพละ อายุ ๑๘ ปี ม.๖ โรงเรียนขวาวพิทยาคม สัมภาษณ์วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.

ภาพที่ ๔ นายคมเพชร คำรัง อายุ ๑๕ ม.๓ โรงเรียนบ้านหนองกุง สัมภาษณ์วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๐๐ น.

ภาพที่ ๕ นายชวัลย์ ปิ่นทอง อายุ ๑๗ โรงเรียนเสลภูมิ สัมภาษณ์ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๓๐ น.

ภาพที่ ๖ นางสาวศิริกัญญา สุทธิประภา อายุ ๑๗ ปี น.ธ.โท, ม.๖ โรงเรียนศรีอรุณวิทย์ สัมภาษณ์วันที่ ๕ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๓๐ น.

ภาพที่ ๗ นายณรงค์ฤทธิ์ โพธิษา อายุ ๑๕ ปี, น.ธ. โท, ม.๔ โรงเรียนศรีอรุณวิทย์เสลภูมิ
สัมภาษณ์วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๓๐ น.

ภาพที่ ๘ นายณัฐชัย สุธาวา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อายุ ๒๓, ป.ตรี ครุศาสตร์บัณฑิต
ภาษาไทย สัมภาษณ์วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๓๐ น.

ภาพที่ ๙ นางสาวนันทนา นิยมทอง อายุ ๑๖ ปี น.ธ.โท โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๐๐ น.

ภาพที่ ๑๐ ด.ญ.ชลนิภา วรรณภักดี โรงเรียนเสลภูมิ อายุ ๑๓ ปี สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๕๐ น.

ภาคผนวก ฉ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. พระครูสุธีคัมภีรญาณ ผศ. ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
๒. พระครูวิเวกสุตากรณ์ รองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ. เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านโนนสว่าง, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๓. พระครูโพธิ์วิรุณ. เจ้าคณะอำเภอปทุมรัตน์, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๔. พระครูบุรพาธรรมบัณฑิต. เจ้าอาวาสวัดหนองโหมงบูรพา, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๕. พระครูวิธรรมาภินันท์. เจ้าอาวาสวัดบูรพา, เจ้าคณะตำบลขาว เขต ๑, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๖. พระครูวาปีจันทคุณ. ดร., ผอ.วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๗. พระครูภัททจิตตาทิรม. เจ้าอาวาสวัดสำราญรมณ, เจ้าคณะตำบลนางาม เขต ๒, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๘. พระอธิการวงศ์แก้ว วราโภ. ดร. อาจารย์พิเศษ มจร.ขก., ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๙. พระสำรอง สณญโต. ดร. เจ้าหน้าที่ มจร.ขก., ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๑๐. ผศ.ดร.ประยูร แสงใส. อาจารย์ประจำ มจร.ขก., ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๑๑. ดร.ศิริลักษณ์ วรไวย. อาจารย์พิเศษ มจร.ขก., ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๑๒. นายธงชัย อุดรรัตน. เข้าราชการเกษียณ, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

รายนามผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

๑. พระใบฎีกาประพล อติพโล. เจ้าคณะตำบลภูเงิน เขต ๑, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๒. พระมหาวสันต์ ญาณสิทธิ. เจ้าอาวาสวัดมาบประดู่ จังหวัดนครราชสีมา, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
๓. พระวีระยุทธ วีระยุโท. วัดหนองระเวียง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ข

รูปภาพสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

จัดเตรียมสถานที่ต้อนรับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ ณ วัดป่าบ้านโนนสว่าง ต.บึงเกลือ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด ในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม และต้อนรับประธานในการประชุม

ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเปิดการประชุม ผู้วิจัยได้เริ่มกล่าวความเป็นมาของการวิจัยและการจัดการสนทนากลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อเสริมประเด็นการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประธานในการสนทนากลุ่มกล่าวสรุปในการสนทนากลุ่มและให้คำแนะนำ

ช่วงสุดท้ายของการสนทนากลุ่มและถ่ายรูปหมู่กับประธานและผู้ทรงคุณ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระนัฐวุฒิ ฉายา สิริจันโท นามสกุล ศรีจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	: ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐
ภูมิลำเนาที่เกิด	: ๑๙๗ หมู่ ๕ ตำบลภูเงิน อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
การศึกษา	: นักธรรมเอก, ประโยค ๑ – ๒ พธ.บ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๑ ร.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๕๔ พธ.ม (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖
ประสบการณ์การทำงาน	: -
ผลงานทางวิชาการ	: -
ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)	: -
อุปสมบท	: ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐
สังกัด	: วัดป่าบ้านโนนสว่าง ตำบลบึงเกลือ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๒๐
ตำแหน่ง	: เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๕๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดป่าบ้านโนนสว่าง ตำบลบึงเกลือ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๒๐